

491.99-8
8-66-157

2-61

448-12

ՄԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Ն Կ Ա Ն Յ

Ի պէտս լուսաւորչեան Մայր Գալղատան
Գարատու Քաղաքի:

ՏԵԱՌՆ Հ. ՄԻՆԱՍ ՎԱԿԱՊԵՏԻ ԲԺԸԿԵԱՆ
ՎԻՔԱՐԻ ՆՈՅՆ ՔԱՂԱՔԻՆ

Արդեամբք բարեպաշտն Ասայ Յովսէփայ Պապիով
Գարատուցւոյ 'ի յիշատակ նաեղի որդւոյ իւրոյ Աշ
նիւ Ասփայեղի 'ի ծաղկափլթթ հասակի հրաւիրելոյ
յերկինս

Մ Ա Ն Կ Ա Ն Յ

Ի ՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ԱԶԱՐՈՒ

1824

20-1824

4765-1h

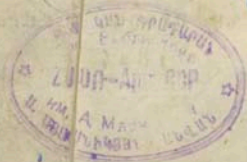
-
- „ Ե՛կ բեր մանուկ զունկըն քո յիս .
 - „ ընր և անաս իմուժ բանիս .
 - „ Բարուն լինիմ ըլխամամբ սրախ ,
 - „ ուսուցանել չեզ զբարիս .
 - „ Սերեա՛ զուսու՛ն որով պատուիս .
 - „ 'ի յերկնայնայն և 'ի յերկրիս :
 - „ Երանելի և մե լինիս ,
 - „ եթէ զերկիսլ ան ուսանիս :

Շնորհակալ :

37-80648

B

34281-65

12004

Ե՛րբ ըզձեզ մանկու՛նք տե՛պից յայն կատար,
զեղապատկ ճեմեալ յաթևնեան տաճար :

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Մ Ը Ն Կ Ը Ն Ց

Մ Ը Ս Ն Ը Ռ Ը Ջ Ի Ն

Ա. Գ. ԱՍ:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՑ ԵՒ ՀԵԳԵԼՈՒ:

Նօրհիւր:

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. Թ. ծ. ծ. լ. խ.
 ծ. զ. հ. ճ. զ. Ճ. Տ. յ. ն. շ. ո. լ. պ. ջ.
 ո. ս. զ. ր. ց. ո. զ. ք. և. օ. ֆ.

Բարբառեր :

ա . բ . գ . դ . ե . զ . կ . լ . թ . ժ . ի . լ . խ .
 ծ . հ . չ . ճ . ղ . զ . մ . յ . ն . շ . ո . չ . պ . ջ .
 ո . ս . վ . տ . ր . յ . լ . փ . բ . կ . օ . Ֆ .

Երկաթաբարբառեր :

Ա . Բ . Գ . Դ . Ե . Զ . Է . Ը . Թ . Ժ . Ի .
 Լ . Խ . Ծ . Կ . Զ . Թ . Ժ . Ի . Լ . Խ . Ծ .
 Կ . Զ . Թ . Ժ . Ի . Լ . Խ . Ծ . Կ . Զ . Թ . Ժ . Ի .
 Լ . Խ . Ծ . Կ . Զ . Թ . Ժ . Ի . Լ . Խ . Ծ .

աա . բբ . գգ . դդ . եե . զզ . կկ . լլ .
 թթ . ժժ . իի . լլ . խխ . ծծ . հհ . չչ . ճճ .
 ղղ . զզ . մմ . յյ . նն . շշ . ոո . չչ . պպ .
 ջջ . ոո . սս . վվ . տտ . րր . յյ . լլ . փփ .
 բբ . կկ . օօ . Ֆ֖֖ .

աբգ . ադդ . ադե . աեզ . ադէ . աէլ . ալթ .
 աթժ . աժի . աիլ . ալխ . ախծ . ածկ . ահչ .
 ահճ . աճղ . աղճ . աճմ . ամյ . այն . անշ . աշո .
 աոչ . աչպ . ապջ . աջո . առս . աալ . ալտ .
 աար . աբբ . աբլ . ալփ . ալբ . աբլ . աեօ .
 աօ֖ . ա֖ա .

եղղ . եղե . եղէ . եէը . եըթ . եթթ . եթի .
 եիլ . ելիւ . եիսծ . եծկ . եկհ . եհհ . եհլ . եղձ .
 եհմ . եմյ . եյն . ենշ . եշո . եոչ . եչպ . եպջ .
 եջն . եռս . եսլ . ելտ . ետր . երց . եցւ . եւի .
 եիք . եքե . եեօ . եօֆ . եֆե .

սրգ . րգգ . դդե . դեղ . եղէ . զէը . եըթ .
 ըթթ . թթի . ժիլ . իլիւ . լիսծ . խծկ . ծկհ . կհհ .
 հհլ . հհլ . ճղձ . ճղմ . ճմյ . մյն . յնշ . նշո . շոչ . ոչպ .
 պպջ . պջն . ջռս . ռսլ . սլտ . վտր . տրց . րցւ .
 յւի . լիք . փքե . քեօ . եօֆ . օֆա . ֆար :

	ա	ե	է	ը	ի	ո	օ
Վ	ավ	եվ	էվ	ըվ	իվ	ով	օվ
Տ	ատ	ետ	էտ	ըտ	իտ	օտ	օտ
Ր	ար	եր	էր	ըր	իր	օր	օր
Յ	այ	եյ	էյ	ըյ	իյ	օյ	օյ
Լ	ալ	ել	էլ	ըլ	իլ	օլ	օլ
Փ	ափ	եփ	էփ	ըփ	իփ	օփ	օփ
Ք	աք	եք	էք	ըք	իք	օք	օք
Ֆ	աֆ	եֆ	էֆ	ըֆ	իֆ	օֆ	օֆ
	Ա	Ե	Է	Ղ	Ի	Ո	Օ

	ա	ե	է	ը	ի	ո	օ
Բ	բա	բե	բէ	բը	բի	բո	բօ
Գ	գա	գե	գէ	գը	գի	գո	գօ
Դ	դա	դե	դէ	դը	դի	դո	դօ
Օ	ղա	ղե	ղէ	ղը	ղի	ղո	ղօ
Թ	թա	թե	թէ	թը	թի	թո	թօ
Ժ	ժա	ժե	ժէ	ժը	ժի	ժո	ժօ
Լ	լա	լե	լէ	լը	լի	լո	լօ
Խ	խա	խե	խէ	խը	խի	խո	խօ
Ծ	ծա	ծե	ծէ	ծը	ծի	ծո	ծօ
Կ	կա	կե	կէ	կը	կի	կո	կօ
Տ	տա	տե	տէ	տը	տի	տո	տօ
	Ա	Ե	Է	Ղ	Ի	Ո	Օ

	ա	ե	է	ը	ի	ո	օ
Չ	ձա	ձե	ձէ	ձը	ձի	ձո	ձօ
Պ	ղա	ղե	ղէ	ղը	ղի	ղո	ղօ
Ղ	ճա	ճե	ճէ	ճը	ճի	ճո	ճօ
Մ	մա	մե	մէ	մը	մի	մո	մօ
Յ	յա	յե	յէ	յը	յի	յո	յօ
Ն	նա	նե	նէ	նը	նի	նո	նօ
Շ	շա	շե	շէ	շը	շի	շո	շօ
Չ	չա	չե	չէ	չը	չի	չո	չօ
Պ	պա	պե	պէ	պը	պի	պո	պօ
Ղ	ղա	ղե	ղէ	ղը	ղի	ղո	ղօ
Ի	աա	աե	աէ	աը	աի	աո	աօ
Ս	սա	սե	սէ	սը	սի	սո	սօ
Վ	վա	վե	վէ	վը	վի	վո	վօ
Տ	տա	տե	տէ	տը	տի	տո	տօ
Ր	րա	րե	րէ	րը	րի	րո	րօ
Յ	յա	յե	յէ	յը	յի	յո	յօ
Ի	ւա	ւե	ւէ	ւը	ւի	ւո	ւօ
Փ	փա	փե	փէ	փը	փի	փո	փօ
Ք	քա	քե	քէ	քը	քի	քո	քօ
Ֆ	ֆա	ֆե	ֆէ	ֆը	ֆի	ֆո	ֆօ
	Ը	Ե	Է	Ը	Ի	Ո	Օ

Ա Բ Գ Դ
այբ . բայ | բեն . ներ | գեմ . մեդ | դայ . յադ

Ե Յ Ռ Ր Պ
էչ . չէ | ղայ . յաղ | է . է | ըթ . թը | թայ . յաթ

Ծ Ծ Լ Լ Ս Օ
ժէ . էժ | ինի . ինի | լիւն . նիւլ | խէ . էխ | ծա . ած

Վ Ն Չ Տ Պ Պ
կէն . նէկ | չօ . օչ | ճա . աճ | ղատ . տաղ

Ճ Մ Յ Ն Ն
ճէ . էճ | մէն . նէմ | յի . իյ | նու . լոն

Շ Ո Չ Պ Պ
չայ . յաչ | զո . ոլ | չայ . յաչ | պէ . էպ

Ջ Ռ Ս Վ Վ
ջէ . էջ | աա . առ | սէ . էս | զէլ . զէլ

Տ Ր Յ Ն Ն
տիւն . նիւտ | բէ . էբ | ցո . ոյ | լիւն . նիւ

Փ Վ Ե Ե Օ
փիւր . ըիւփ | քէ . էք | եւ . լե | օ . օ

Ֆ ֆ ֆ ֆ ֆ ֆ ֆ
ֆէ . էֆ . էօֆ . իւֆ . ուֆ . եօֆ . ույֆ . էօյֆ

սլա սլա . մա մա . նէ նէ . տէ տէ . փա փա .
մար մար . տէր տէր . աբ բա հայր . աբ բա
համ . ամ բա կում . ան թա աամ ծա դիկ :

- Է. արքա արք. թաղաւոր. հաւա տայ. զիր. զըրեց. յի սուսի.
 Բ. քար դու զի մէ ոս. առաքեալ լին. հայոց. քար ըս զեց.
 Գ. զարք ըի էլ. հըրեշ տա կըն. առե տիս. տը վաւ. կու սին.
 Դ. զաւիթ. մար զա ըէն. տը զայ. էր. զո զի աթն. ըս պաննեց.
 Ե. ըրե մի ա. մար զա ըէն. հըրե այք. քար կո ծե ցին.
 Օ. զա քա ըիա. մար զա ըէն. տա ճա ըին. մէջ. մեռու ցին.
 Կ. էն. առ տու ծոյ. ան ճառե լի. յա տուկ. առ սուսըն. է.
 Ը. ըն ծա յե ցաւ. տի բու հին. տա ճա ըր. ի ըեք. տարւան.
 Թ. թաղէ ոս. առաքեալ. արքա արք. թաղաւոր ըր. լաւ ցուց.
 Ժ. ժո զով. նի կի ոյ. նը զո վեց. առ ըի ոս. հայ հոյիչ.
 Ի. իգ նա տի ոս. հայ բա պե տը. առ իւ ծին. կեր ցու ցին.
 Լ. լեւան. հայոց. մեծ. թաղաւոր. կի լի կի ա. նըս տաւ.
 Խ. խոս ըով. ե պիս կո պոս. էր. սք. նա ըե կա ցուն. հայ ըր.
 Ծ. ծե բու նին. սի մէ ան. ի ըեք. հա ըիւր. տա ըի. կե ցաւ.
 Կ. կոս տան զի առ նոս. մեծ. թաղաւոր. շի նեց. ըս տամ պօլ.
 Տ. հայկ. էր. հայ. աղ զին. զըր լու իւր. որ. ըս պաննեց. ըելը.
 Զ. ձկ նորոս. է ին. առաքեալ նե ըր.

- Դ. Ե զան . քա ըո զիւ .
 զու կաս . էր . բը ժիշկ . զը բեց . ա ւե .
 տա բան . յի սու սի .
- Ճ. Ճգ նա ւոր . էր . սր . ան տոն . որ .
 յաղ թեց . սա տա նա յի .
- Ս. մա բի ամ . կոյս . էր . դաւ թի . ցե զէն .
 Ե զաւ . մայր . փրրկ չին .
- Յ. յա կո բոս . ա ուա քեալ . հե բով դե .
 սէն . ըս պան վե ցաւ .
- Կ. ներ սէս . հայ բա պետ . էր . լու սա ւոր .
 չայ . թո ոան . թո ոը .
- Ը. շը մա ւոն . Ե պիս կո պոս . Ե զաւ .
 Ե բու սա զէ մի .
- Ո. ո նե սի մոս . էր . ա շա կերտ . պօ զոս .
 ա ուա քեա լին .
- Չ. չար . յու լի ա նոս . ու բա ցաւ .
 հա լա ծեց . քը բիս տոս .
- Պ. պետ բոս . ա ուա քեալ . գը լուխ . էր .
 ա մէն . ա ուա քե լոց .
- Պ. ջըր հե զե զը . բո լոր . աշ խարհ . չար .
 մար դի քով . կո բուց .
- Ռ. ոու բէն . քաջ . Ե զաւ . հի մը . կի լե
 կե ցոց . տէ բու թեան .
- Ս. սուրբ . սա հակ . պար թե . թարդ մա .
 նեց . մեր . աստ ուա ծա շուն չը .
- Վ. վըր թա նէս . էր . հայ բա պետ . մեծ .
 որ դին . լու սա ւոր չի .
- Տ. տի մն թէոս . տի տոս . ա շա կերտ .
 է ին . պօ զո սի .
- Բ. բա բե լոս . էր . քաջ . Ե պիս կո պոս .
 Ե դե սի ա յի .
- Յ. ցո լակ . էր . եղ բայր . դե զա մայ .
 թո ոը . ար մե նա կայ .

- Ի . լիւս նա կանք . տոհմ . էր . հա յոց .
ար շակ . ար քա յին . օրը .
- Փ . փի լիւ պոս . ա ռա քեա լը . թա թար .
աղ գին . քա ըո զէց .
- Ք . քը ըիս տոս . ա նու նը . օ ճեալ .
աս տու ծոյ . ա սեւ է .
- ԵԻ . Է գի նէ ոս . պապ . ժո ղով . ա բաւ .
փը լո ըն տիա .
- () . օ գոս տոս . կայ սեր . ժա մա նա կը .
քը ըիս տոս . ծը նաւ .
- Ֆ . Ֆը աանգ . ա զատ . ա սեւ . է . որ .
շատ . խեւ քով . ա զատ . էն :

Վ է ըի . եր սու նը . վէց . գը ըե ըը . գը տաւ .
սուրբ . Վէս բոպ .

Էւ . օ . Ֆէ . գը ըե ըը . յայ լոց . ա ռին .
աւ ԷԷ ցու ցին .

ա սոնց . եօթն . է . ձայ նաւ Լոր . ա՛ . Է . Է .
ը . ի . ո՛ . օ՛ .

ա սոնք . ալ . ի բա բու . քով . դա լով . ձայ .
նաւ Լոր . կըլ լան .

ն . իւ . Է . Է . Է . օ . ա՛յ . աւ . Է . ի . ի . ի .
օյ . ո՛յ . ո՛յ :

Բ. ԳԼՍ.

ԱՎՐՅՈՒԹԻՒՆ ԽՕՍԻ ԿԱՊԵԼՈՒ:

Պիտր ցրված.

Մ. յ. ն. բ. ա. ն. ը. ն. ո. ր. դ. ո. ւ. ն.
չ. է. ս. ո. ւ. զ. է. ր. ք. է. զ. ի. ա.
ն. է. ն. դ. ո. ւ. ն. ո. ւ. ր. ի. շ. ի. ն.
մ. ի. ա. ն. է. ր.

Պիտր շարած.

Մ. յն բանըն. որ դուն չես ու զեր քե զի
անեն, դուն ու թի շին մի աներ:

Պիտր ցրված.

Մ. յ. ն. բ. ա. ն. ը. ն. ո. ր. կ. ո. ւ.
զ. է. ս. ք. է. զ. ի. ա. ն. է. ն. դ. ո. ւ. ն.
ա. ր. ա. ո. ւ. ր. ի. շ. ն. է. ր. ո. ւ. ն.

Պիտր հարած.

Մ. յն. բանըն. որ. կու զես. քե զի. ա
նեն. դուն. արա՛. ու թի շնե բուն:

Պիտր ցրված.

Թ. է. ո. ր. կ. ո. ւ. զ. է. ս. ա. ս. ա.
ո. ւ. ա. ծ. ք. է. զ. ս. ի. ր. է. դ. ո. ւ. ն.

ա . մ . է . ն . ը . ա . ն . է . ն . ա . լ . է . լ . ի .
 ս . ի . ը . է . ա . ս . տ . ո . լ . ա . ծ :

Պատմութեան եղած .

[Ս] է . որ . կու . զէս . աստ . ուած . քեզ .
 սի . ըէ . դուն . ա . մէն . բա . նէն . ա . լէ . լի .
 սի . ըէ . աստ . ուած :

Պատմութեան եղած .

[Ս] է . ո . ը . կ . ո . լ . զ . է . ս . ծ . ը .
 ն . օ . զ . ք . ը . դ . է . ը . ն . կ . է . ը . ը . ք .
 ք . է . զ . ս . ի . ը . է . ն . դ . ո . լ . ն . ա . լ .
 զ . ա . ն . ո . ն . ք . ս . ի . ը . է . ք . ո . լ . ա . ն .
 ձ . ի . դ . պ . է . ս . զ . ի . ա . ս . ո . ն . ք . է . ն .
 օ . ը . է . ն . ք . ը . ը . ն . ա . կ . ա . ն . է .
 ա . ս . տ . ո . լ . ա . ծ . ա . յ . ի . ն :

Պատմութեան եղած .

[Ս] է . որ . կու զէս . ծը նօղ քըք . է . ըն
 կէ ըքք . քեզ . սի ըէն . դուն . ալ . զա նոնք .
 սի ըէ . քու . ան ձիդ . պէս . զի . ա սոնք . էն .
 օ ընք . ըր նա կան . է . աստ ուա ծա յն :

Պատմութեան եղած .

Սի ձան բաձ նար օգ նեւ ըն կէ ըիդ կա բօ
 տու թեա նը . թէ որ կու զէս օգ նու թիւն
 դրա նեւ քու կա բօ տու թեա նըդ . զի մէկ
 ձեռ քը կը լը վայ մէ կա լը . է էր կու սը
 կը լը վան երեսը :

Թե որ կու զես եր ջա նիկ ըլ լալ, ջա նա՛ ըլ լաս սար կեշտ ու ա ուա քի նի . զի ա ուանց ա զէ կու Թեան եր ջան կու Թիւն չըլ լար աշխար հիս վը բան :

Եւ լի ջա նա յաղ Թել Թըլ նամ լոյն բա ըի ա նե լով փոխա նակ չա ըի . զի բա ըե բա բու Թիւնն է ազ նո լա կան վը բէժ խնդ բու Թիւն :

Մի սար ծիր ա բաժ աղէ կու Թեանըդ վը բան . զի ով որ կը սար ծի իր գործ քին վը բա , բո լո բը կը կոր սըն ցը նէ :

Մի զար մանար չա բա գործ ներուն ա զէ կու Թեանը վը բա . զի չա բա գործ աջ յա ջո դու Թիւ նը նը ման է ա նանկ պը տու զի , որ վը բա յէն լաւ կե բե նայ , մէ ջը որդ նո տաժ է :

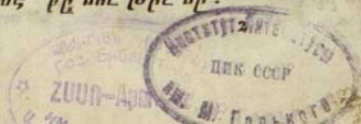
Ջա նա՛ որ կամ քըդ կոտ բես հը նա զան դու Թեամբ . զի մեժ և գե զե ցիկ յաղ Թու Թիւն է յաղ Թել ի բեն ան ձին :

Ջա նա՛ որ ժա մա նա կըդ ա զէկ ան ցը նես . որ ան գին է . զի ով որ ժա մա նա կը կը կոր սըն ցը նէ ման կու Թեան ա տե նը , ծե բու Թեան ա տե նը կու լայ :

Են բա նըն որ այ սոր կար նաս ա նե լու , մի ձը գեր վաղ վան . ով որ ժա մա նակ ու նի , պէտք չէ ըս սա սեւ ժա մա նա կի :

Սոր վէ չա փա լո բել բաղ ձան քըդ և քիչ բա նով շա տա նալ . զի գոհ սիրան է Թա գա լոր աշխար հի :

Տը դա յու Թեան ժա մա նա կի չար սո վո բու Թիւ նը կը մը նայ մին չև ծե բու Թիւն . զի օ ձը կը փոխէ շա սի կը . բայց չի փոխէ բը նու Թիւ նը :

Քա նի որ ժա մա նակ ու նիս շատ կէ պա-
կա սու թիւ նրդ . զի մատ դաշ ծա ուր դիւ-
րաւ կը շատ կի . հին ծա ուր ան հը նա ըին է
շատ կէ լու :

Հէ ուու կէ ցիր չար ըն կեր նե ըէ . զի մար-
դուն ինչ ըլ լա լը ըն կեր նե ըէն կի մաց վի .
ա ուակ է . ա սա ին ձի . ո բուն հետ կը տես-
նը վիս . ես քե զի ա սեմ ինչ պէս մարդ ըլ-
լա լըդ :

Սա նա՛ ա ղէկ ա նուն ու նե նաս . զի ա ղէկ
ա նու նը աշխարհիս բո լոր գան ձին հետ
կըշ ուե ցին , ա լե լի է կաւ :

Մի հաւ նիր քու խեղ քիդ և քու գործ-
քիդ . նա յէ որ խե լա ցի ներէն բան սոր-
վիս . զի ինք նա հա լան մարդը ան ա նուն
կը մը նայ աշխարհիս վը բան :

Չըլ լայ թէ հը պար տա նաս բա նի մի վը-
րա , զի հը պար տու թիւնն է ծը նող տը զի
տու թեան և ա մէն չար եաց :

Բ մե նե լին չի խար վիս ու տե լի քի հա-
մար , և ան կարդ բաղ ձան քիդ չի հե տե լիս .
զի ձու կը բեր նէն կը բըու նըվի . և ա մէն չա-
փա զանց է մն լու թիւն :

Վախ պէտք է լաւ ճանչ նաս դուն քեդ , և
ձը գես պա կա սու թիւն նե ըրդ . զի ա ու-
ջին գի տու թիւն է ին քը զին քը ճանչ նալ :

Նրբ որ բա ըի բան կա նես մի նա յիր որ
ու ըիշ նե ըը գիտ նան և գո վէն . հա պա
պէտք է որ աստ ուած գովէ :

Հէ ոու կէ ցիր վը նա սա կար պատ ճառ-
նե ըէն որ չի նիս . զի թի թեու կէն դա նին
ճը բա զին բո լը ըը պը տը տե լով վեր ջա-
պէս կէ ըի :

Մի ծաղր ա ներ և մի տըր տըն ջար ու ըի-
շին վը բա . զի ով որ կու զէ այ լոց դա տա-
ւոր ըլ լալ, պէտք է որ ին քը պա կա սու-
թիւն չու նե նայ . չէ թէ իր աչ քին գե բանը
թո զուլ այ լոց աչ քին շու զը քըն նեւ :

Մի սո վո ըիր սուտ ա սե լու . զի սու տը
շու տով կը յայտ նը վի , ու ճըշ մա ըիտ խօս
քիդ ալ մարդ չի հաւա տար :

Սա նա՛ որ յար գու թիւ նըդ և պա տի-
ւըդ չի կոր սըն ցը նեւ , որ մէյ մալ չի դառ-
նար . զի լաւ է ա զէկ ա նու նով մեռ նիլ ,
քան գէշ ա նու նով ապ ըիլ :

Թէ որ տը կա բու թեամբ սը խա լիս ,
պարզ սըր տով խոս տո վանէ պա կա սու թիւ
նըդ . զի խոս տո վա նան քը ա մէն քան կը-
կոր սըն ցը նե :

Օաւա կին ա զէ կու թիւ նը ու գէ շու-
թիւ նը մօր մէն կը ճանչ ցը վի . զի մօ ըը կէս
նէ տը զան . ա սայ Վ ըիս տո տէլ :

Վա ջեւի օ ըրդ ա զէկ ան ցը նե լու հա-
մար , միտ քրդ դիր թէ այն է քու վեր ջի օ
ըրդ , և ան կէց ՚ի զատ օր չու նիս :

Սա նա՛ որ ա ուաւ ել ա ոողջ ըլ լաս հոգ-
ւով քան մարմ նով . զի հո գին ա ուաւ ել է
քան մար մին , որն որ պի տի անց նի :

Թէ որ մէ կին ա զէ կու թիւն ա նեւ , պէտք
չէ որ յիշեւ . իսկ թէ որ մէ կէն քա ըի ըն
գու նիս միշտ յի շէ :

Վա տառ նե բուն մէ ջի չար դա զան նե ըրն
էն արջ դայլ առ իւծ . իսկ քա զա քին մէ ջի
չար դա զան նե ըրն էն բամ բա սող նե ըր
զըր պար տող նե ըր և նա խան ձող նե ըր :

Վա քատ նե բուն կեան քը նը ման է ծո վե-

զեր քէն նաւ լո ղին, իսկ իշ խանն նե բուն և մե ծա տունն նե բուն՝ խո բունկ ծո վէն դը նա ցօ ղին, ո բոնց կո բոււ արն է սար սա փե լի :

Մի քը նա նար մին չև որ քե զի չի հար ցը նեւ, թէ ինչ բա նի մէջ սը խա լե ցար . ինչ գոր ծե ցիր . և ինչ զանց առ նե լով թո ղու ցիր :

Թէ որ շա տա խօ սու թիւ նը վայ լեր ի մաս տունն նե բուն, ա սա ծի ծեռ նիկ նե բը շատ ի մաս տունն պի տի բլ լա յին :

Շատ ա ղէկ է խա ղաղ մտ քով զեւ նին վը բա պառ կիլ . քան խը ու ված սըր տով ոս կէ զարդ ան կո ղի նի մէջ սառ կիլ :

Բայ ա լէ կո ծեալ աշ խար հիւ ծո վուն մէջ նաւ ղաց՝ մա հէն ՚ի զատ ու բիշ նաւ ա հան գիտ չի կայ :

Օր նած օ բըդ ու բիշ նե բը կու բա խաւ նա յին դուն կու լա յիր, նա յէ որ մե ուծ օ բըդ եր բոր ու բիշ նե բը կու լան, դուն խըն դաս :

Բն միտ մար դուն մե ծու թիւն տալ, և հիւ լան գին բեռ դը նեւ մէկ է . զի ան մի տը խեւ քով հիւ լանդ է :

Բա բի գոր ծօ ղըն է աղ նըւ ա կան, ոչ թէ մե ծա տունն, կամ գե ղե ցի կը . որ բաւ լե բի նը ման կանց նին :

Բա բի վար քըն է ճըշ մա բիտ ի մաս տու թիւն, իսկ զի տու թիւ նը մի այն զարդ է հօ դուն . ա սաց Պը դա տոն :

Մի տըրտ միր մե ու լի վը բա . զի հարկ է մեռ նեւ . հա սա լաց չար մեռ նող նե բուն վը բա :

Մա հը եր կու խը բատ տը վող ու նի, մէ կը

ժա մա նա կրն է. մէ կա լը քու նրն է. ա սաց
 Լ նաք սա քո բաս :

Հա բիւր մարդ կար նան մէկ տան մէջ ըլ-
 լա լու . բայց եր կու կա նայք չեն կար նար
 ըլ լա լու . ա սաց Սե նան դրոս :

Եր բոր մէ կին հետ պի տի ա ւրր վիս, նախ
 մը տա ծէ թէ նո բէն պէտք է բա բե կա մա
 նաս , չըլ լայ թէ յե տոյ ա մըչ նաս :

Յա ջո դու թեան մէջ այն պէս պի տի վա
 յե լես , ինչ պէս աշ նան ժա մա նա կի մէջ .
 որուն մօտ է ճը մե ուր :

Թէ որ կու զես ու զած տե զըդ հաս նիլ՝
 մէկ ճամբա յե դը նա՛ , և մի փոխեր ճամ-
 բադ . զի այն մն լը բիլ է և ոչ եր թալ :

Եւ լա ցի մար դը ոչ յա ջո դու թեամբ կը
 բարձ բա նայ , և ոչ ձախոր դու թեամբ կը
 կոր ծա նի . զի եր կուս նալ ան ցա ւոր են :

Վախան ձոտ մար դիկ ի բենք ի բենց տան
 ջանք են . և այ լոց ա ղէ կու թեամբ ի բենք
 կը տան ջը վին :

Վիտ նաս որ ա ուա քի նու թիւ նը բար ճըր
 տեղ բաղ մած է , ու բիշ կեր պով չես կար-
 նար ձեռք ճը գե լու , ե թէ ոչ աշխա տան-
 քով :

Շատ դեղե ցիկ բան է , որ ու բիշ նե բուն
 սըխալ մուն քէն բան սոր վինք ու շրտ կը-
 վինք , որ մենք ալ չի սըխա վինք :

Վա յէ ըս պա սէ մէկ բանին վախ ճա նին .
 զի գոր ծըն վախ ճա նը կը սը սա կէ . և օ
 բը ի բի կու նը գո վե լի կա նէ :

Սար դըս ճը նած է օդ նա կան ըլ լա լու
 մար դու , և պի տի ապ բի հայ բէն եաց
 հա մար :

Եր կու բան կան, մէ կը միշտ կայ ու ոչ եր բէք կըլ լայ, և սա աստ ուած է. իսկ մէ կա լը ոչ եր բէք կայ ու միշտ կըլ լայ. և այս ժա մա նա կըն է. ա սայ Պը զա տոն :

Եւ տա ւոր մար դիկ ա մէն բան ծուռ կըմ բըռ նեն, և չա բա չար կը դա տեն. իսկ բա բի մար դիկ շի տակ կը տը բա մա բա նեն. ա սայ Եւ բիս տո տէլ :

Ի՞նչ որ կու զէս ըլ լալ ար դար դա տա ւոր ա մէն բա նի մէջ. միշտ միտ բըդ դէր թէ չի կայ մարդ ա ուանց յան ցան քի :

Ինչ պէս որ ցա ւոր մար դու քով կէ նաս ցա ւը քե զի կանց նի. այս պէս է թէ մն լի մար դու մտ ըլ լաս մն լու թիւ նը քե զի կանց նի կը վը նա սիս չա բա չար :

Եւ բի մար դը կու բա խա նայ եր բոր մէ կէն յան դի մա նու թիւն լը սէ պա կա սու թեա նը հա մար. իսկ չար մար դը թըշ նա մի կըլ լայ ի բեն խը բատ տը վօղին :

Ո՞վ որ զին քը բը նա կան կար դի մէջ կը պա հէ, աղ քա տու թիւ նը ծանը չե բե նար ի բեն. իսկ ով որ բը նա կան կար դէն դուրս է, հա բուստ ալ ըլ լայ միշտ կա բօ տու թեան մէջ է :

Եւ մե նայն ա ուա քի նու թեան պահ պա նօղն է՝ ան վա յել բա նե բէն հէ ուա նա լը, և դո վե լի բա նե բու հէ տե ւօղն է ա մօթ խա ծու թիւ նը :

Եւ տա բեալ ի մաս տա սէր չէ այն որ շատ բան դի տէ. հա պա այն է որ ի բեն ախ աին վը բա տի բե լով կը հը նա զան դե ցը նէ, ա սայ Պը զա տոն :

Եւ ուա ւել պայ ծառ են ինչք սըվի ու լըն

քան ժող վի լին . զի ա գա հու թիւ նը միշտ
ա տե լի է , և ա ուա տա ձեռ նու թիւ նը գո
վե լի :

Աստ ուած ծով է ա մէն վա յեւ չու թեանց
և ա մէն բար եաց . ո բուն հա դորդ վե լով
մար դըս կըլ լայ է բա նե լի . ա սայ Վը-
դա տոն :

Թէ որ ա ուա քի նու թիւն նե բը տի բեն
մար դուս կե նա ցը . ա մե նե լին թըշ ուաու
ըլ լար մար դըս , թէ պէտ ուա միկ նե բուն
ս նանկ չե բե նար :

Թէ որ մէկ ա ուա քի նու թիւն ու նիս , ու
մե կա լնք պա կաս են , կամ թէ մէ կը պա-
կոս է , ա մեն նալ չու նիս :

Յա ջո դու թեան մէջ շատ բա բե կամ
կալ նաս ու նե նալ , բայց ձա խոր դու թեան
մէջ խիտա քիչ կը գըտ նես :

Այս մար դուս պէտք է որ ին քըն բա ըի
ըլ լայ , ետ քը նա յէ որ ու բիշ նե բըն ալ ի
բեն նլ ման ա նէ :

Չիյ տես թէ ուր տեղ մա հը քեզի կըս պա-
սէ . ա վա պէտք է որ դուն ըս պա սես ա նոր
յուսով :

Հո զլ հա լա սար կա նէ մեծ նալ պըզ տիկ
նալ . թէ պէտ այլ և այլ կեր պով կը ծը նա-
նինք , բայց մի օ ըի նակ կը մե ուա նինք . ա
սայ Վե նե քայ :

Հօ բէ յան դի մա նու թիւ նը քաղց բա-
ձա շակ դեղ է . զի մի այն կօգ տէ ու չի ցա-
ցը նէ . ա սայ Ա պի կու բոս :

- Արարող այգեպան՝ երբ մըտաւ այգին,
 որթ և ուռն իրեն՝ մէկէն ձայնեցին.
 կաղաչենք քեզի՝ մի գըպչիր մեզի,
 մի տար մեզ բերան՝ քու սուր դանակի :
- Խոստանանք թէ որ՝ թոյլ տաս այս տարի,
 պրտղաբեր ըլլանք՝ քան զուրիշ տարի.
 Թող մընան ճիւղերս՝ կանանչ պրտղալի,
 տեսեամք գեղեցիկ՝ պրտղով բարելի :
- Արարելով ճիւղերս՝ ի՞նչ օգուտ քեզի,
 ոչ բանի կուգան՝ ոչ նիւթ կըրակի.
 Հողէն ծրծած հիւթս՝ բոլոր այս տարի,
 կուղէս արտասուեմ՝ նորէն տամ գեանի
- Լսեց այգեպանն՝ հաւատաց խօսքին,
 չի կըտրեց թողուց՝ ճիւղերն որ աճին.
 տեսաւ գեղեցիկ՝ զարդարած այգին,
 շատ խաղող առաւ՝ քան զուրիշ տարին :
- Եւս ուրախու թիւն՝ չի տեւեց երկար,
 հետեւեալ տարին՝ զրդջաց չարաչար.
 զի գօսացան ճիւղք՝ որթք եղան անշահ,
 ոչ պրտուղ տրվին՝ այլ չունեցան շահ :
- Եւսպէս թէ մընան՝ շուտով չի կըտրին,
 ախտ անկարգ բաղձանք՝ խակամիտ մանկին.
 շուտ կաճին կըլլան՝ կործանուին անին,
 այն գութը կըլլայ՝ մեծ ցաւ ծընօղչին :

Գ. Գ. Ա. Ս.

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՅ :

Ա. ա. ա.

Ա. ըիս տո տէլ փի լի սո փա յին հար ցու
ցին թէ սը տա խօս նե ըր ինչ վաս տակ ու
նին . պա տաս խան տը վաւ թէ ա նոնց շա հը
այս է որ ճըշ մն ըիս ալ ա սեն , մարդ ի ըենց
չի հաւա տար :

Բ. բ. բ.

Բար կա ցաւ սոկ ըա տէս փի լի սո փան
ի ըեն ծաւա յին , եր բոր սի տի զար նէր՝
միտ քըն ե կաւ թէ բար կու թիւն կայ վը
րան , հան դար տե լով ա սաց ծաւա յին .
սի տի ծե ծէ ի քեզ թէ որ բար կա ցած չը
լա յի :

Գ. գ. գ.

Գի նէ մնլ նե ըուն ե բար կա ցող նե ըուն
խը բատ կու տար սը զա տոն փի լի սո փան ,
որ հայ լի ին մէջ նա յին . որ սէս զի ի ըենց
գէմ քին գէ շու թե նէն հաս կը նան այն ախ
տերուն գէ շու թիւնն ու շըտ կը վին :

Գ. Դ. Դ.

Գի ո գի նէս փի լի սո փա յին հար ցու ցին թէ ուր է քու տու նրդ. պա տաս խան տը վաւ թէ ես որ ուր եմ տուն սալ հոն է. զի կա բա սըն էր բը նա կա բա նը. ուր եր թար հէ տը կը տանէր :

Ե. Ե. Ե.

Եւ կզի տէս փի լի սո փա յին հար ցու ցին թէ կուռ քե բը ինչ են. և ինչ բա նով կը զը վար ճա նան. պա տաս խան տը վաւ թէ այս գի տեմ որ հէ տա քըր քիւր մար գիկ ա տե լի են ա նոնց. ա սով խը բա տեց որ հէ տա քըր քիւր չըլ լան :

Օ. Դ. Դ.

Օ ե նոն փի լի սո փան շա տա խօս տը զայ մի տե սաւ. ա սաց թէ մենք ա նոր հա մար եր կու ա կանջ ու նինք և մէկ բե բան, որ շատ լը սենք ու քիչ խօ սինք. բայց քու ա կանջ նե բրդ լե զու ե զած են :

Ե. Ե. Ե.

Ես քի նէ ոս աշ կեր տը սոկ բա տին չու նէր որ ըն ծայ մի տար վար պե տին, ա սաց, թէ ու բիշ նե բը ինչ ըն ծայ որ ա բին շա տը ի բենց թո զու ցին. ա հա ես զիս քե զի կըն ծա յեմ, թէ պէտ ոչ ինչ եմ. պա տաս խա նեց սոկ բատ. թէ այն ին ձի մեծ պար դե է որ դուն քեզ ոչ ինչ ճանչ ցեր ես. ես ալ կը ջա նամ որ ա լե լի ըն տիւր բլ լա :

Բ . Ը . Ը .

Բն դու նայ նա սէր կը ընես սոս թա դաււ
ըը զար դար վաճ նըս տեր էր դա հը . հար-
ցուց սո ղոն փի լի սո փա յին թէ ար դեօք տե-
սէր ես այս պի սի փառք . հը ըս մեր ես ա սաց,
ա քա զա ղին փառքը աւէ լի մեծ է , որ բը-
նա կան դու նով զար դար վաճ է :

Թ . Բ . Բ .

Թա աս մա նու կը վի շա պի մի ձագ կը
պա հէր և կը խա զար հէ տը . եր բոր մեծ ցաւ
զը նայ ա նա սա տը . մա նուկ նալ մեծ ցաւ .
եր բէ մըն ճամբայ եր թա լով ըն կաւ աւա
զակ նե բուն ձեռքը . եր բոր ա զա զա կեց
ա նա սա տին մէջ , վի շա սը ձայ նը ճանց-
ցաւ զը նայ ա զա տեց :

Ժ . Ժ . Ժ .

Ժա մա նակ նէ հայր ա մէն բանի , եղ-
բայր մա հու . վար դա պետ խո հէ մու թեան
և ար ուես տից . որ կը մա շէ մէր մէ ուր , կը
փո փո խէ ամէն գե ղեց կու թիւն , կը փո խէ
մար դուս դէմքը , և բո լոր աշ խարհ վեր ու
վար կա նէ , ա սաց փի լի սո փան :

Ի . Ի . Ի .

Ի մաս տուն սոկ ըս տէ սը տե սաւ մե ծաւ
տուն մի , որ ա մե նե ին բան չից տեր , ա սաց .
ա հա ա նա տուն ոս կե ղէն : հար ցու ցին ի
րեն թէ ո՞ր կեն դա նին գե ղե ցիկ է . սաւ
տաս խա նեց թէ խը ըս տաճ մար զը :

I. L. L.

Արևսեցիք լինի լիալ սրոս թաղաւ լո ըր թէ ա
թե նա ցիք ի բէն հա մար գէշ կը խօսին . ա
սաց թէ շը նոր հա կալ եմ ա նոնց . զի այս
սրատ ճառաւ աւել լի հող կու նե նամ, որ
ա նոնց խօսքը սուտ հա նեմ իմ բարի գործ-
քո վրս :

I. I. I.

Խը բիս սի սրոս եր բոր հար կիք կեր թար
լուս կը կե նար չէր խօսէր . բայց միշտ ոտ
վը նե ըր կը շար թէր . ա նոր հա մար ա զա
խի նը ա սաց թէ իր բիս սի սր սի մի այն ոտ
քէ ըր կար բե նան, ինքը չի ար բե նար :

I. D. D.

Եր գես սան մի շա տա խօս գը նաց մօ-
ռա . որ մի զար գար վաճ և մա զէ ըր ներ-
կած գը նաց իշխան նե բուն և թաղաւ լո
բին հետ եր կար խօսեցաւ . թաղաւ լո ըր
սրատա խանեց թէ ինչ ճըլ մա բիտ կար-
նայ ա սեղ այն մազդն որ չէ թէ մի այն սիր-
տը, այլ և գը լուխն ալ սը տուլ լեց վաճ է :

I. K. I.

Այս աղջիկ մի այն չափ սար կեշտ եր մօ-
ռա յի մէջ, եր բոր հար ցու ցին թէ ինչ են
բու օ ժիտ քըդ (ճի հէ զըդ) . սրատա խան
տը վաւ թէ սար կեշտու թիւն նե իմ օ ժի
տըս :

Հ. Տ. Կ.

Հարցուցին դի ո գի նէս փի լի սո փայլին
 Թէ ինչո՞ւ հա մարդե ղին է ոս կին. սպ տաս
 խա նեց Թէ զին քը ու զօղն այն չափ շատ է
 որ վախու՛ն դեղ ներ է :

Չ. Ճ. Յ.

Չայ նեց ա նի ըաւ Թեամբ եւկ ղի տե-
 սին եղբայ ըը Թէ կը կոր սը վիմ Թէ որ բեզ-
 մէ վը բէ ժըս չաւ նում. սպ տաս խան տը
 վաւ եւկ ղի տէս. ես ալ կը կոր սը վիմ մին չե
 որ սիր տըդ քաղց ըա ցը նե լով չի հաշ տը
 վիմ հէ տըդ :

Պ. Ղ. Ն.

Պ եււն դի էս լա կե դե մո նա ցին եր բոր
 քիչ մարդով սպ տե ըաղմ կեր Թար ա սին
 ի բեն Թէ այդ չափ քիչ զօր քով ի՞նչ պէս պի
 աի յսղ Թես. սպ տաս խա նեց Թէ ի ըաւ լի
 քիչ են, բայց ամ մէն քը յօ ժար սըր տով
 կեր Թան, ալ ա ղէկ կը յաղ Թեմ :

Ղ. Ը. Ճ.

Ղար տար նը կա ըի չըն ա պե ղէս քա շած
 սատ կեր քը ցը ցուց կօշ կա կա ըին, որ կօ-
 շի կին չի հաւ նե ցաւ, սատ կե ըա հան նալ
 շըս կեց. միւս օրն է կաւ ու ըիշ տե ղե բուն
 ալ ըս կը սաւ չի հաւ նիլ. ան ա տենը ա սաց
 ա պե ղէս Թէ կօշ կա կա ըը կօ շի կէն վեր
 դա տաս տան Թող չա նէ :

Մ. մ. 5.

Մա նուկ մի կեր թար զե նո նին դրսլ բա տու նը, եր բոր տուն դար ձաւ հայ ըը հար ցուց թէ ինչ սոր վե ցար. որ դան սլա տաւ խա նեց թէ սոր վե ցայ որ ա մէն բա նի համբե բեմ. եր բոր հայ ըը ի բեն բար կա ցաւ, սի բով համբե բեց:

Յ. յ. 1.

Յու լի ոս կե սար դը նաց ափ բի կէ, եր բոր նաւէն դուրս ցաթ կեց վար ըն կաւ. ըս կը սան զօր քը մը տա ծեւ, թէ չար նը շան է թա դաւո բին իյ նի լը. բայց ին քը ճար տաւ բու թեամբ մէ կէն համբու բեց գե տինն ու կան չեց. բու նե ցի քե զի ափ բի կէ. ո բոնք այս քա ջա լե բու թեամբ յաղ թե ցին:

Ն. ն. 5.

Նա խան ձե լով քը շեւ տը վին դի մոս տե նէս. եր բոր կեր թար՝ նա յե ցաւ որ թըշ նաւ մի նե բը ե տե կն կու դան. և ի բեն պո շար բե բե լով կը մը խի թա բեին, որ չի դըժ վա բի. պա տաս խան տը վաւ թէ ինչ պէս չի դըժ վա բիմ. զի ա նանկ քա դա քե կը բաժ նը վիմ որ, ուր տե դի թըշ նա մի նե բուս պէս բա բե կամ ալ չեմ կար նար դըտ նե լու ու բիշ տեղ:

Շ. շ. 2.

Շատ մեծ բան էր սէ ըը փի լի սո փա նե բուն մէջ. մինչ զի պը դա տոն կա սէր թէ սի բե մէն աւե լի մեծ բան չու նիմ. և սիր վի-

մէն աւելի գեղեցիկ բան չունիմ աշխարհիս վըրա :

Ո . ո . ո .

Ուսումնա սէր կայ սըր աւրեղի ա նոս ծերէր ու միշտ կերթար սիս դոս փիլի սփաշէն բան սոր վէլու . երբոր հարցուցին թէ ո՞ւր կերթաս . սկստաս խան տը վաւ թէ ծերուն սոր վիլ նալ գեղեցիկ է . ա նոր համար կերթամ որ չի գիտցած սալ գիտնամ :

Չ . չ . չ .

Չաբա գործ մարդ մի տուն շիներէր ու դըրանը վըրան դըրերէր թէ չաբա գործ մարդ ներս չի մըտնէ . դիտ գինէս փիլի սփան երբոր տեսաւ , ա սաց թէ հա սկստոր տէրը ուս կից ներս պիտի մըտնէ :

Պ . պ . պ .

Պըղա տոն տեսաւ մէկ տըղայ , որ մեծ մեծ կը խօսէր ծընող քին դէմ , սաստիկ յանդի մանէ լու ա սաց , թէ ի՞նչ պէս կը համար ձա կիս ծընողա ցըդ դէմ խօսելու . ո ընք քեզի տը վերէն կեանք և զօրութիւն խօսելու :

Պ . ը . ը .

Պանա ցէք կասէր սոկրատ ա շա կերտնէրուն , որ սկստ վէք ձեր վար պէտը ծընող քէն աւելի . զի ծընող քը ձեր ըլլալուն սկստ ձառնէ . իսկ վար պէտը բարի ըլլալուն սկստ ձառնէ :

Ռ . ո . ո .

Ռա միկ մարդ մի եր բե մըն դի ո դի նե սին աղ քա տու թիւ նը ե բե սին զար կաւ . ան ալ պա տաս խան տը վաւ թէ մէ կը չեմ տե սաժ որ աղ քա տու թեան հա մար տան ջը վի . բայց չա բու թեան հա մար տան ջը վաժ մարդ շատ տե սեր եմ :

Ս . ս . ո .

Սոկ բա տէս փի լի սո փան եր բոր փոք բիկ տու նը կը շի ներ հար ցու ցին թէ ին չու այդ չափ փոք բիկ տուն կը շի նես . պա տաս խան տը վաւ թէ , ե բա նի² եր ե թէ կա բե նա յի սս ալ լե ցը նե լու ճըջ մա բիտ բարե կամ նե բով :

Վ : վ . Վ .

Վը բէժ խըն դիր մարդ մի հար ցուց դի ո դի նե սին , թէ ինչ պէս կար նամ վը բէժ աւ նե լու իմ թըջ նա մի էս . պա տաս խանեց թէ ան ա տե նը կաւ նուս վը բէժ , թէ որ ա նոր ա դէ կու թիւն ա նես , ու ան կէ ա դէկ ըլ լաս :

Տ . տ . ո .

Տը դայ մի լաւ սոր վե ցաւ պը դա տո նին քով . եր բոր տուն դար ձաւ տե սաւ որ օր մի հայ բը խե խե կը պօ ուար . տը դան դար մա նա լով ա դա դա կեց , թէ էս ա սանկ բան պը դա տո նին քով չեմ տե սաժ . ա սով դո վեց վար պեան ու խը բա տեց հայ բը :

Բ . Բ . Բ .

Բե տոր լա կո նը կաղ ըլ լա լով պա տե-
րաղմ կեր թար . ի բեն ա սին թէ ի նչ պի տի
ա նես պա տե րաղմ կեր թաս . պա տաս խան
տը վաւ թէ յաղ թու թիւ նը վա զող նե բուն
չէ . հա պա ջա նա ցող նե բուն և ի մաս տուն
նե բուն է :

Յ . Գ . Գ .

Յա ւակ ցե լով ա բիս տիպ պոս ա զա չէց
բա բե կամ նե բուն հա մար դի ո նե սի ո սի .
բայց նա չէր ու զեր լը սե լու . ուս տի ոտք
նրն կաւ խընդ բեց . եր բոր տե սան մե զադ-
բե ցին զին քը . ան ալ ա սայ , թէ ես չեմ մե-
զադ բե լի , այլ դիո նե սի ոս նէ , որ ա կանջ-
նե բը ոտ քը դը բեր է . ես ա նոր հա մար
ոտքն ըն կայ , որ լը սեւ տամ :

Ի . Լ . Կ .

Իիւ ծեալ սա պա տող մի կա զա զա կեր
դա տաս տա նին մէջ , թէ ին ձի ուղ զու թիւն
ա բէք . պա տաս խան տը վաւ դա տա ւո բը .
թէ մի այն մայ բըդ կա բող էր ուղ զու թիւն
ա նեւ քեզ :

Փ . Փ . Ժ .

Փի լիպ պոս թա դա ւո բը չի հը պար տա-
նա լու հա մար հը բա մա յեր էր մէկ ծա ու .
յին որ ա մէն օր մարդ քո վը չի մը տած և
ին քը դուրս չե լած ա սէ ի բեն , թէ փի լիպ
պէ մարդ ես դուն :

Վ. ք. ք.

Վր սե նոկ ըա տէս փի լի սո փանն ա մե նե-
ւին չէր սի ըէր շա տա խօ սու թիւն . և շատ
ան գամ լուռ կը կե նար չէր խօ սէր , եր բոր
պատ ճա ուր ի ըեն հար ցու ցին . ա սաց թէ
խօ սե լով շատ ան գամ զըղ ջա ցէր եմ . բայց
լուռ կե նա լով ոչ եր բէք :

Ե. Լ. Լ.

Եւ ըո նի մոս ճար տա սա նը ի մաս տու-
թեամբ աշ կերտ նե ըուն կը սոր վե ցը նէր .
օր մի ի ըեն հար ցու ցին , թէ այս չափ բան
զի տես ու ին չո՞ւ աղ քատ ես . պա տաս խան
տը վաւ թէ զար մանք չէ . զի շատ բան սոր-
վե ցայ , բայց ար ծաթ սի ըու թիւն չի սոր-
վե ցայ :

() . օ . օ .

() գոս տոս կայ սըր բար կու թեան հա-
մար դեղ խընդ ըեց . փի լի սո փանն ի ըեն խը-
րատ տը վաւ թէ քա նի ան գամ որ վը բադ
բար կու թիւն գայ , ոչ բան ա սա , և ոչ բան
ա ըա , մին չե որ չի կար դաս քը սա նը չորս
զի ըը այ բու բե նից :

Ֆ. Ֆ. Ք.

Ֆի լօ սօֆ ո մըն տունն չի նեց . բայց հի մը
վէր դը ըաւ , և ա ուս տա դը վար . եր բոր
հար ցու ցին պատ ճա ուր . ա սաց թէ աշ-
խարք պի տի մըտ նեմ . թէ որ է կած կի նը
տու նըս վէր ու վար ա նե լու ըլ լայ , ան ա
տե նը կը շըտ կի :

Գ. Գ. Ա. Ս.

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ:

Լ. ա. ա.

Լ. րամ էր քաջ նա հա պետ հայ կայ թող
նե ընն . բայց ա մե նէն ան ուա նի ըլլա լով
տի ըեց ա սի ա յի , և ա մէն աղ գի հը բա մա
յեց որ հա յե ընն խօ սին . ա սոր ան ւամբ
հայ աղ գը ար մէն ան ւա նե ցաւ . և տէ ըու
թիւ նը ա րամ եան աս վե ցաւ . խակ էր բոր
ար շակ թա գա ւո ըը տի ըեց՝ ար շա կու
նեայ թա գա ւո ըու թիւն կոչ վե ցաւ :

Լ. րամ քաջն եմ ես՝ յաղթող ամենուն ,
վերջապէս ընկայ՝ բերան սև մահուն .
խորատ կուտամ քեզ՝ որ ըլլաս արթուն ,
տիրես քու անձիդ՝ չէ փուճ՝ բաներուն :

Բ. բ. բ.

Բա գա բատ քաջ իշխանն ըլլա լով՝ վա
ղար շակ հա յոց թա գա ւո ըը զինքն ա բաւ
թա գա դիր նա խա բար՝ թա գա ւո ըին թագ
դը նօղ . ա սոր ցե զը նա բու գո դո նո սո ըին
ժա մա նա կը գե ըի ե կաճ էր հա յաս տան .
ո ըննց մէ յե տոյ ե լաւ ա շոտ իշխանն բազ
րա տու նի . որ ե զաւ ա ուա ջինն թա գա ւոր
բազ րա տուն եաց ար շա կու նիննե ընն ե տե :

Բազարատ դընօղ՝ Թագ արքաներուն ,
 Իմ նախնեաց Թագն էր՝ անսպաշտութիւն .
 ջանա՛ դուն ալ Թագ՝ դընէս քու գրխուն ,
 չէ այս անցաւոր՝ այլ այն մընայուն :

Պ . Դ . Գ .

Վե զամ՝ ար մե նա կայ Թո ռան որ դին
 էր . որ տի բե լով հայոց աղ գին գե ղե ցիկ
 քա ղաք ներ շի նեց սև ան ծո վուն մօտ . որ
 կո չե ցաւ ծով գե ղա մայ , և տե ղը գեղ ար
 քու նիք . և այս կող մե ըր բաշխեց ա ղու ան
 ւամբ քաջ որ դուն , որ տի բեց մին չև կառ
 պից ծո վը . և իւր աղ գը այս ան ւամբ աղ
 ուանք կոչ վե ցաւ :

Վե զամ՝ շինօղ եմ՝ մեծ քաղաքներուն ,
 անունս է ազնիւ՝ շէնքերս գեղանուն .
 դուն շինօղ եղիր՝ գործոց բարեբուն ,
 բարեսպաշտ արի՛ խոհեմ իմաստուն :

Պ . Դ . Դ .

Վատ ան ուամբ իշխանը՝ սուրբ վըր Թա
 նէ սին և նա խա բար նե ըուն կող մա նէ գը
 նաց ըս տամպօլ կոս տանդ կայ սեր . որ ի
 բենց օգ նէ , ու դը նեւ տայ տըր դատ Թա
 գաւորին որ դին խոս ըով՝ հօ ըր տե ղը Թա
 գաւոր . կայս ըր հա ճե լով գը բեց Թուղթ
 սուրբ վըր Թա նէ սին . և շատ ղօր քով օգ
 նեց ի բենց , որ դը բին Թա գաւոր . բայց
 խոս ըով փոք բա հօ գի և փոք բա մար մին ըւ
 լա լով հօ ըր տե ղը չի բըռ նեց :

Վատ դընեւ տըվաւ՝ խոսրով Թագաւոր ,
 որ չէր քաջ արթուն՝ նըման իւր օր հօր .

Չանս՝ դուն ըլլաս՝ արի զօրաւոր ,
 զի օգուտ չանէր՝ լաւութիւն հօր մօր :

Ե . Ե . Ե .

Եր ուանդ էր որ դին հայ կա կայ սա բոյր
 թա դաւո բին ցեղէն , որ չորս տա բի մի այն
 թա դաւո բեց : Եսկ երկ բորդ էր ուանդ սա
 նա տը բու կէն է տե թա դաւո բեց քր սան
 տա բի . որ այն չափ քաջ ա հաւոր էր որ
 մարդ չէր հա մար ձա կէր է բե սը նա յե լու ,
 թէ պէտ վար ցեղէ էր . բայց քա ջա սիրտ
 ըլլա լոյ շատ մեծ ցաւ , և ան ւա նի քա ղաք
 շի նեց ու ա նու նը դը բաւ էր ուան դա շաւ :

Երուանդն ասէ քեզ՝ մանուկ զօրացիր ,
 առաքինութեամբ՝ գըլխուդ պըսակ դիր .
 կարդա՛ գործք քաջաց՝ իրենց հետեւիր ,
 գէշ ընկերներէ՝ ծուլից հեռացիր :

Օ . Ղ . Ղ .

Օ աւան նա հա պետ էր հայ կայ ցեղէն ,
 որ շատ քա ջու թեամբ տի բեց հա յոյ եր սու
 նը եօ թը տա բի՝ յու սէփ գեղե ցի կին ժաւ
 մա նակ նե բը . ա սոր օ բը կիկ բոս է գիս
 տա ցին դը նայ ա թէնք թա դաւո բու թիւն
 հաս տա տեց . ո բնք ոչ գիր ու նէ ին , ոչ օ
 բէնք , ոչ քա ղաք , և ոչ ար ուեստ գի տէ ին .
 յե տոյ ա մե նէն խե լա ցի է ղան գի տու
 թեամբ :

Օ աւան զօրաւոր՝ կասէ մի կենար ,
 գընա՛ որ ելէս՝ իմաստութեան ծար .
 չըլլայ ծուլութեամբ՝ մընաս մութ իտաւար ,
 ինչպէս չար մարդիկ՝ տըգետ և յիմար :

Լ . Է . Է .

Լ Եր մէ նախ կամ ար մե նախ էր որ դի քա ջին՝ հայ կայ , որ քառ սու նը վեց տա ըի տի ըեց ազ դին խո հե մու թեամբ . ա սոր տեղն ան ցաւ ա ըա մա յիս որ դին , և որ դոց որ դի նըս տաւ ա ըամ քաջ նա հա սե տը . որ կաւ վին հայ կազ եան նա հա սե տք . թէ սե տ ա սոնք թա գաւ լո ըի ա նուն շու նէ ին , այլ է ին իր ըւ ինք նա կալ կայսր , որ աշխարհ կը դո զա ցը նէ ին քա ջու թեամբ :

Լ Երմէնախ ասէ՝ որդի եմ հայկին ,
 չեմ կարող հասնիլ՝ զօրու թեան քաջին -
 եթէ դուն յաղթես՝ մարմնոյ աշխարհին ,
 գերազանց տիրող՝ ես տիեզերին :

Լ . Ը . Ը .

Լ Ն ձախ էր նոյն սես հայ կազն նա հա սե տ , որ տաս նը հինգ տա ըի թա գաւ լո ըեց հայ ազ դին . այս ժա մա նախ բու զան իշխա նը շի նեց բիւ զան դի ոն կամ ըս տամ սօլ . և ան կէ ե տե բաց վե ցաւ տը ըո յի ա յի մեծ սա տե բազ մը . և տի ըեց հա յոց զար մայր քաջ նա հա սե տը . որ դը նաց օգ նու թիւն տը ըո յա ցոց , և հոն ըս սլան վե ցաւ քաջ աւ քիլ լե սէն :

Լ Ն ձախ ասէ թէ՝ քեզ արա՛ ընծայ ,
 ոչ սուտ աշխարհի՛ որ կանցնի կերթայ .
 այլ ըստեղծողիդ՝ որ քեզ կեանք կուտայ ,
 և պրսակ փառաց՝ անմահ մըշտակայ :

Թ . Բ . Բ .

Թ Կոր դոմ էր որ դի գա մե ըայ . և թուան

յա բէ թի . որ ծընաւ հայկ նա հա պետր
 հա յոյ . ա սոր անւ ւամբ հա յե ըր թոր գո
 մեան կոչ վե ցան , և այ լազգ նե ըր թիւրբ
 կամ թիւրբ մէն . ու ներ եօթն որ դի . որ աշ
 տա բա կա շի նու թե նէն ե տե զա նա զան
 ազ գեր ե զան ա սի ա յի մէջ :

Թորդոմ թուռն եմ ես՝ նոյ նահաղետին ,
 որ անցաւ ծովէն՝ մեծ ջրհեղեղին .

Թէ արդար մընաս՝ հակառակ չարին ,
 չեն կարնար մօտիլ՝ քեզ հեղեղք դիւին :

Ե . Ժ . Ժ .

Եւ զո վե ցան հին ա տե նը ի բէք մեծ իշ
 խան ներ . պա բոյր հա յոյ նա հա պե տր , բե
 դե սի բա բէ լա ցին , և վար բա կէս մե դա
 ցին . ա սոնք ե լան նին ուէ ի վը բա , ա ուին ,
 և թա դաւ ո ըր սար դանա բաղ ինքը զինքըն
 ե բեց . իսկ վար բա կէս թա դաւ ո ըր նըս տաւ
 նի նուէ , և մեր պա բու ըին ալ թագ դը բաւ
 թա դաւ ո ըր ե ցուց հա յաս տա նու վը բան .
 զի ան կէ ա ուջ ա ունց թա դի կը տի բէ .
 ին հայ նա հա պետ նե ըր :

Եւ զով իշխանաց՝ կասէ մէկ եղևր ,
 ընկերաց եղբարց՝ հետ միշտ միացիւր .
 Թագաւոր երկրի՝ ահա դուն կըլլաս ,
 ամէն բանի մէջ՝ փառքով կը մեծնաս :

Ե . Ի . Ի .

Իշխանու թիւ նը հա յոյ հին ժա մա նա
 կը հայ կէն ըս կը սաւ , և տեւեց մին չև մե
 ծըն ա դէք տանդր . ան կէ ե տե կու սա կալ
 իշխան նս տաւ . յե տոյ ար շա կու նիք թա
 դաւ ո ըր ցին , յե տոյ մարդ սրան նըս տաւ .

պ պա բազ բա տու նիք թա գաւո բե ցին . և վեր ջը ուռ բին եանք տի բե ցին . ա պա վեր ջա ցաւ հա յոյ իշխա նու թիւ նը չորս հա բիւր յի սուն տարւա նէ 'ի վեր :

Իշխանու թիւն է՝ սլատկեր արարչին ,
որ տր է երկնից՝ ծովու ցամաքին .
մարդիկ քիչ առեն՝ իշխան կը նըստին ,
այլ հաւատար են՝ երբ հող կը մըտնին :

Մ . Լ . Ե .

Եւոն մեծ իշխանը հա յոյ ուռ բե նին ցեղէն էր . որ այն չափ զօրա ցաւ քաջու թեամբ և մեծա մեծ գործ քե բով , մին չե ար ժա նի ե ղաւ թա գաւո օծ վե լու . ուս տի թուղթ գը բեց կե լէս տի ա նոս սրբ բա զան պա սին , և խրն գրեց ար քա յա կան թագ և օրհնու թիւն . ե կաւ ի բեն փա ուււո թագ . և նէմ ցէ ի կայսր նալ զըր կեց ի բեն գը բօ շակ աւիւ ծա նը շան . որ օծ վե ցաւ լե ոն ա ուս ջին թա գաւո կի լի կե ցոյ :

Եւոն ասէ թէ աւիւծ եմ հըզօր ,
ազգաց օտարաց՝ յաղթօղահաւոր .
բայց ինչ շահ երբ գայ՝ մահըն սրդաւոր ,
կը յաղթէ բազկացս՝ կանէ զիս անզօր :

Խ . Խ . Խ .

Խոս բով մեծ էր որդի վաղար շայ և հայր տըր գա տայ . որ սաս տիկ զօրու թեամբ և մեծ քաջու թեամբ շար ժեց սլար սից թա գաւո բու թիւնը , և ա նոնց մէ վը բէժ առ նե լով շի նեց եօթն սլա բըս պեան մեծ քա ղաք . և ա նու նը գը բաւ գաւ բէժ , կամ գա վը բէժ . ուս տի ար տա շիր թա գաւո բը

սլար սից զըր կէց ա նակ նա խա բա ըր . որ
է կաւ խա բէ ու թեամբ ըս պան նեց խոս
րով . եր բոր կը փախ չէր հա սան ըս պան նե
ցին զին քը իւր տը նո վը . մի այն սու ըէն և
դը ըի գոր որ դի քը ա զա տե ցան :

Խոսրով քեզ ասէ՛ իմ վարքէս սորվէ ,
մի հաւտար մարդու՛ քեզի խեղճ կանէ .
որչափ թընստիդ՛ է անարդ անզօր ,
դուն ըզգաստ եղիր՛ հեռացիր անկէ :

՝ . ծ . ծ .

՝) ո փաց նա խա բա բու թիւ նը հաս տա
տեց վա զար շակ թա գաւո ըր որ շատ գե
ղեցիկ կար քեր և օ ըէնք ներ դը բաւ . ա
մէն թա գաւո բա կան գործ քե ըու ժա մա
նակ դը բաւ , և ա մէն մէկ նա խա բար նե
րուն մէյ մէկ սաշ սօն տը վաւ . որոնք որ դոց
որ դի կը տի ըէ ին իբ ըւ փոք ըիկ թա գաւո
ու շատ զօ բաւոր է ին և փաւաւոր . հա
րիւ ըէն աւե լի է ին . ո մանք ունէ ին տա
սը հա զար զօրք . և ո մանք աւե լի կամ
սլա կաս :

՝) ո փաց նախարարք՛ կասէն արի տէս ,
կարգ վաղարշակայ՛ և օրէնք պէսպէս .
զի կարգ և կանոն՛ են տիրօղ աղ դաց ,
և ոչ զօրութիւն՛ արքայից զօրաց :

Վ . կ . է .

Վու սա կալ է զաւ հա յոց վը բա նախ միհ
րան ա զէք սանդ ըին կող մա նէ . որ սլա տե
բաղ մե ցաւ վա հէ հա յոց թա գաւո ըին
հետ . վա հէ յաղ թը վե ցաւ և մե աւա սլա
տե բաղ մին մէջ . և վեր ջա ցաւ հայ կա զանց

Թա դաւ լո բու թիւ նը . ան կէ ե տե վեց
 կու սա կալ ներ նրս տե ցան հա յաս տան .
 յե տոյ ե լան սլար թե նե ըր և հաս տա տե
 ցին ար շա կուեն եաց Թա դաւ լո բու թիւ նը :
 Աուսակալու թիւն՝ եղաւ հայաստան ,
 վերցաւ հայկազանց՝ տի բող դաւադան .
 զի քաջ տէրու թիւնք՝ որչափ մեծ ըլ լան ,
 վերջապէս կանցնին՝ ոչինչ կը դառնան :

Ն . 5 . 4 .

Հայկ էր որ դի թոր դո մայ յա բե թայ
 ցե դէն , և հի մըն հայ կա զանց Թա դաւ լո
 բու թեան . ո բուն ան լամբ ազ դը հայ կու
 վեցաւ և աշ խար հը հա յաս տան . որ այն
 չափ քաջ և խո հեմ մարդ էր , որ երբ բէլ
 Թա դաւ լո ըր ա սո բոց ու զեց սլա տե բաղ
 մով հայ կը հը նա զան դե ցը նեւ , որ ի բեն
 եր կըր սլա դու թիւն տայ , հայկ քա ջու
 թեամբ դէմ ե լաւ . ու հե ուու էն զար կաւ
 նե տով ծա կեց եր կը թէ զը բա հը սըր տին
 և սա տա կեց բէ լը :

Հայկն ասէ նայէ՛ իմ յաղթող բաղկաց ,
 այն հրապարտ չար բէլն՝ ինչպէս կործանեաց .
 ով որ կը սաշտէ՛ զինքն իբրև աստուած ,
 այսպէս խայտառակ՝ կիյնի սատակած :

Չ . 2 . 3 .

Չո Վիկ էր կին հը մա յեակ նա խա բա բին
 եղ բօ ըր սուրբ վար դա նայ , և մայր մե ծին
 վա հա նայ . սուրբ վար դան և հը մա յեկ նա
 հա տակ ե դան մեծ սլա տե բաղ մին մեջ սար
 սից դէմ . վա հան մեծ ցաւ ձո Վիկ մօ ըր քով
 բա բե սլաշ տու թեամբ . որ յե տոյ այն չափ

մեծ յաղ թու թիւն ներ ա ըաւ սլար սից
դէմ, և ա զա տեց ազ գը գե ըու թե նէ. մին
չև զին քը ազ գին գը լուխ գը ըին, որ փա-
ռաւ լո ըա սիւս վա ըեց իւր իշխա նու թիւնը:

Չուիկ խըրատ տայ՝ լաւ սորվէ՛ հորդեակ,
ճնողաց վարպետիդ՝ եղիր՝ հըպատակ.
Թէ հիմա ջանաս՝ օգտակար դործքով,
կը մընաս անմահ՝ անուամբ մեծագով:

Ղ. Գ. Դ. Զ.

Ղ է ըուք նա էր ե ըև ե լի գը պիր, որ գը
ըեց ար դար թա դաւ ըին և սանա տը ըուկ
թա դաւ ըին գործ քե ըը. այս սանա տը ըուկ
քը ըօջ որ դի էր աբ դա ըու. բայց կը ռա-
պաշ տու թե ան հէ տե ե լով նա հատա կեց իւր
ի մաս տուն զաւա կը կոյ սըն սան դու խտ և
թա դէ ոս ա ռա քեա լը. անոր հա մար պատ-
ժը վե ցաւ. իւր ծա ռան դիպււււ ծով զար-
կաւ զին քը նե տովսա տա կեց. որ խե լա յի
քաջ էր:

Ղ երուքնա կասէ՛ եղիր բարեպաշտ,
պարկեշտ բանիբուն՝ խոհեմ և ըզգաստ.
անանկ բարի վարք և գործք ունենաս,
որ գիտուններուն՝ գըրոց մէջ մըտնաս:

Ղ. Ը. Զ.

Ղիււան կամ յո հան նէս էր պայլ և մեծ
իշխան լե ոն թա դաւ ըին օ ըը. որ հօ ըը կող-
մա նէ լա տին էր. իսկ մայրն էր զաբ լուն թա
գու հին լե ոնին աղջի կը. բայց լե ոն ան-
որ դի ըլլա լով՝ ճիււան օ ծե ցին թա դա-
ւոր. ու ա նու նը կոս տան դին գը ըին. որ
հայ ազ դէ չըլ լա լուն համար ազ գին լաւ չի

Նա յե ցաւ, և ան կարգ ըլլա լով ըս պան նե-
ցին զին քր. և տե զը նրս տաւ եղ բայ ըր քաջ
կո ՚ի տոն :

Ղիւան կասէ թէ՛ ազգիդ լաւ նայէ,
ուր որ հաց կուտես՝ աղէկ աշխատէ .
ամէն ազգաց հետ՝ եղբօր պէս վարվէ,
զի ամէնքս ալ ենք՝ ծրնած նոյն հողէ :

Ս . մ . Տ .

Սարգ սա նու թիւնն էր մեծ իշխա նու-
թիւն . որ պար սիկ նե ըր հաս տա տե ցին
հայաս տան ար շա կուն եաց թա գաւո ըրու-
թիւնը վեր ցը նե լէն ե տե՛ ուր եր բե մըն
հայ նա խա բար ներն ալ կըլլա յին մարդ պան
ինչ պէս էր չար վա սակ, որ թագաւոր ըլլա-
լու հա մար մատ նիչ ե զաւ իր ազ գին . ու
կըրա կա սաշտ կու զէր անե լու հայե ըր . հա-
յաս տան ոտ նա կոխ ա բաւ . բայց չա բա չար
պա տու հա սով որդ նա լից սա տա կեցաւ :

Սարգպան էի ես՝ ասէ չար վասակ,
ուզեցի առնուլ՝ արքայից պըսակ .
հետեւեալ դիւին՝ մոռացայ աստուած,
կորուսի զամէնն՝ եղայ որս դիւաց :

Յ . յ . յ .

Յա բէթ էր անդ բանիկ որ դի նոյ նա հաւ
պե տին, որ ջրը հե ղե ղէն ե տեւ ե լաւ հա յաւ
տան հօ ըր հետ մէկ տեղ բը նա կե ցաւ . ու
նե ցաւ ու թը որ դի . գա մեր որ դուն ցե ղէն
ե զան հայք . մա դո ղէն ըս կիւ թա ցիք . մա
դա յէն մարք . յաւ ւա նէն յոյնք . թո բա ղէն
վըրա ցիք . մո սո քէն մոս կով նե ըր . թե բա-

տէն թը բա կա ցիք . և ե ղի սա յէն ե ղան մո
ուա ցիք :

Յարէթն ասէ քեզ՝ լըսէ՛ իմ ձայնիս ,
ախտաւոր կամքիդ՝ չըլլայ հետեւիս .
որ քեզ չընկըղմեն՝ ջըրհեղեղք երկրիս ,
այլ մընաս զաւակ՝ դու որդւոց որդիս :

Ն . ն . ն .

Նոյ նա հա պետ էր որ դի ղա մեքայ , և ար
դար ա ուա ջի աս տու ծոյ իր ժա մն նակւան
մար դիկ չար ճամբայ էր թա լովայն պէս
ասպա կա նե ցան , որ աստ ուած զի բենք պատ
ժե լով ջըր հե ղեղ տը վաւ . բայց նոյ հա բիւր
տա բի աշխատե ցաւ մեծ տա պան մի շինեց
նաւու ձև ով , և անոնց քաբո զեց որ խըբատ
վին . բայց անոնք չու ղե ցին լը սե լու . ա
պա նոյ եթ թը հո դով մը տաւ տապանին մէջ
և ամէն տե սակ կեն դանիսն բէն ալ ա ուա .
յե տոյ ե կաւ ջըր հե ղե ղը բո լոր աշխարհ
ապա կանեց կոբուց . իսկ տապանը եկաւ
հա յաս տան աբաբատ լե ոան վըբա նըս
տաւ :

Նոյ ասէ երկրորդ՝ հայր եմ աշխարհի ,
իմ տապանակս էր իբր եկեղեցի .
ով որ դուրս մընայ՝ չարին հետեւի ,
հեղեղաւ դիւին՝ հարկաւ կըկորի :

Շ . շ . շ .

Շ ապուհ թա դաւոր հա յոյ՝ էր պար սիկ
յաղկերտ թա դաւոր բին որ դին . վա սըն զի
վը ուամշապուհ հա յոյ թա դաւոր մեռնե
լէն ետեւ պար սիկ նե բը շապուհ հը դը բին ,
որ յա փըշ տա կեն հա յաս տան . բայց հայնաւ

խա բար նե ըր զօ բաւոր ըլլա լով զինքը
 Թա գաւոր ընտանիք զը ընն . որքիչ ժա մա-
 նա կէն ետեւ զը նաց սարս կաս տան մեռաւ .
 և հայոց Թա գաւոր եղաւ արտա շիր որ
 դին վը ռամշա սուհին , որ կոր ծանեց տեր-
 ու Թիւնը գէշ վարքով :

Շատուհասէ Թէ՛ այլոց մի ցանկար ,
 որչափ որ ունիս՝ քեզ բաւականն աւ .
 ես հայոց աշխարհ՝ առնել ջանք արի ,
 իմն ալ կորուսի՝ կորայ չարաչար :

Ո . ո . ո .

Ոստի կանու Թիւնը հաս տա տե ցաւ հա-
 յաս տան եր բոր այլա զքնե ըր զօ բա ցան ,
 ու տի բե լով հայոց ոստի կան կը զըր կէ ին .
 ո ընք կա տա բեալ իշխանու Թեամբ կը
 բրոնա նա յին և տուրք կը ժող մէ ին . բայց
 շատ կո զոպ տե ցին , և շատ հալա ծե ցին
 մեր ազգը . երբե մըն հայ նա խա բար նե ընն
 սատ ընկ կը դընէ ին . որ նոյն իշխանու
 Թիւն ու ներ . երբոր հո ռամնե ըր կը տի բե-
 ին , հայոց մէ կիւ զա սա զատ կը դընէ ին :

Ոստիկան էին՝ այլազգաց իշխան ,
 եկան բրոնացան՝ մեր ազգին վըրան .
 երբ մարդ իրեն մէջ՝ է անմիաբան ,
 ուրիշին կըլայ՝ գերի անսպիտան :

Չ . չ . չ .

Չը մըշ կիկ յո հան նէս էր հայ իշխան փա-
 ռաւոր , գեղե ցիկ , և ի մաս տուն , որ ըս-
 տամ սուլ յունաց Թա գաւորին դուռն ըլլա
 լով շատ սի բե լի եղաւ ա մե նուն . և բա ջա-
 դոր ծու Թեամբ եղաւ զօ բա սկետ . մինչ զի

Եր բոր մե ռաւ ռո մա նոս կայս ըր չը մըշ կիկ
տէ ըու թիւ նը ա դէկ նա յե ցաւ վեց տա ըի-
յե տոյ ին քըն է ղաւ կայսր . վեց տա ըի քաւ
ջու թեամբ տի ըե լէն է տե կայսր դը ըաւ ռո
մա նո սի որ դին ու ին քը վանք մը տաւ ճըգ նեց :

Չըմըշկիկ կասէ՝ ես էի իշխան ,
արարիչն արաւ՝ զիս կայսր յունահան .
որոնք քաջ գիտուն՝ բարեպաշտ կըլլան ,
գերազանց անուամբ՝ միշտ կը բարձրանան :

Պ . ս . ս .

Պար թեք եբ ըա յե ցե ըէն հե ծեալ կը նը-
շա նա կէ . որ կը բը նա կինն սարս կաս տա-
նու և խո ըա սա նու կող մը . ա բրա հա մու
ցե դէն կու գան . այս զօ ըա ւոր ազ գէն է ին
ար շակ և վա ղար շակ . որ է կան հա յաս տան
ու սարս կաս տան տի ըե ցին . է լան քաջ և
փա ռա ւոր ար շա կու նի թա գա ւոր ներ-
ո ըոնց մէ էր քա ջըն տըր դատ և սք գը ըի-
գոր լու սա ւո ըիչ :

Պարթեւ մեծ արշակ՝ տիրօղ աշխարհաց ,
հիմն եղաւ թագին՝ քաջ արշակունեաց .
զի արի իշխանք՝ էն պատճառ բարեաց ,
թէ իւրեանց տոհմին՝ թէ՛ օտար ազգաց :

Ս . Ն . Ն .

Սո ւան շիր մեծ իշխան սիւն եաց աշխար-
հին՝ շի նեց փա ռա ւոր վանք մի . ա սոր որ-
դին վա հան բա ըե պաշտ և բա նի բուն ըլ-
լա լովընտ ըե ցին է պիս կո պոս սիւն եաց .
ա նա նի ա կա թու ղի կո սը գը նաց հոն է-
պիս կո պոս ձեռ նադ ըեց սիւն եաց վըրա .
նա և ի ըեն ղար մին և աշխարհին պա տիւ

ըլլա լուհա մարհը ըա ման տը վաւ որ աւ-
ջև էն խաչ տա նի :

Սուանչիր ասէ՛ իմ որդին վահան,
մանկու թենէն էր՝ հետեօղ ուսման .
իւր բարի վարքը՝ զինքն արաւ արժան ,
մեծ եպիսկոպոս՝ եղաւ սիւնեաց տան :

Ս . ո . ո .

Սու բէն էր փառաւոր և քաջ իշխան
հայոց ազգա կանգա գիկ թագաւորին .
որ մեծա մեծ քաջա գործու թեամբ շատ զօ-
րացաւ և շատ տեղէ ըուտի ըեց կի լի կի-
այի կողմը . մինչև եղաւ ինքնա գը լուխ
իշխան, և հիմնա գիր կի լի կի այի թագա-
ւորու թեան հայոց . և ա սորց եղէն որ դոց
որդի թագաւոր եցին ու ուր բին եանք ան-
լանեցան :

Սու բէն քաջանուն՝ փառաւոր իշխան ,
կասէ զօրացիր՝ մըլլար անպիտան .
ես հաստատեցի՝ թագըն ուրբինեան ,
դուն ալ դիր քեզ թագ՝ անպաշտու թեան :

Ս . ս . ո .

Սուր էր հայնա հապետ, որ տի ըեց փառ-
նա կէն ետև, և զօրաւոր ըլլա լով անլա-
նեցաւ սուսեր հատու ընդ գէմ թըլնա մեաց
ասոր օրը իսրայիլացիք տի ըեցին երկ-
րին աւետեաց, և մովսէս մարգաբէն վախ-
ճանեցաւ . ուստի քանա նա ցոց մէ ոմանք
փախըս տա կան եկան հայաստան սուրնա
հապետին ընկան . ո ընց առաջնորդն էր
քանա նի դաս երևե լին . ո ըուն մէ եղաւ
քըն թու նի նա խաբարու թիւնը :

Սուր եմ հատանօղ՝ կասէ սուր կըտրուկ ,
այլ յաւէտ յաղթօղ՝ եմ քաղցրը բարուք .
թէպէտ և ըլլաս՝ հարուստ մեծ փառօք ,
շահէ ամէն մարդ՝ քաղցրախօս լեզուօք :

Ս . Կ . Է .

Սա հագն էր որ դի տիգ բան թա գաւո-
րին , որ զար մա նա լի քա ջու թեամբ աշ-
խարհ դո զա ցուց . մին չե զին քը կուռ քե-
րուն կար գը դը ըին . և իւր ար ձա նը նախ
վըրաս տան պաշ տե ցին , և ա պա հա յոց տան
ալ դը ըին կը պաշ տե ին . հա յոց քըր մա պետ
նե ըր ա սոր ցե ղէն կըլլա յին , ո բոնք կանւա
նէ ին վա հու նիք :

Սահագն ասէ թէ՛ վեհն եմ իմ աղգին ,
քաջու թեանս համար՝ կուռ քըս պաշտեցին .
բայց ո՞հ կըտանջի՞ դըժոխքն հոգի իմ ,
դու մի հետևիր՝ աշխարհիս փառքին :

Տ . տ . ք .

Տիգ բան էր ուան դեան շատ մեծ և զօրաւ
ւոր թա գաւոր էր հա յոց . ո բուն նը ման
խո հեմ և քաջ թա գաւոր քիչ է զած է . որ
ըս պան նեց աժ դա հակ մա բաց թա գաւորը
և վեր ցուց ա նոնց թա գաւորու թիւ նը .
մին չե հո ում նե բուն ալ տի ըե լու ըն դար
ձա կեց հա յոց տե բու թիւ նը . հին պատ միչ նե
ըր շատ կը դո վեն տիգ բա նին ի մաս տու
թիւ նը և ան պար տե լի քա ջու թիւ նը . շի-
նեց տիգ բա նա կերտ մեծ քա զա քը :

Տիգբան խըրատ տայ՝ այն մեծ թագաւոր ,
հետևէ՛ բարւոյն՝ կըլլաս փառաւոր .

Թագը չանէր մարդն՝ ազգաց ահաւոր ,
այլ գործք քաջութեան՝ և ջանք շահաւոր :

Բ . Բ . Բ .

Բո գո հէ էր կինն ա նա կայլ մայր լու սա-
ւոր չին . եր բոր ա նակ պի տի ըս պան նէր
խոս ըով՝ և լաւ պարս կաս տանէն հա սաւ-
ար տաղ դաւաւր , բը նա կէ ցաւ իւր ըն-
տան եօքն այն տեղը . ուր էր գէ ըեղ մա նը
Թա դէ ոս ա ռա քեա լին . ա հա հոն յը դա-
ցաւ բո գո հէ լու սաւոր ըի չը . ա նոր հա մար
կաս վի պար դէ նը խաւ րաց սք Թա դէ ո սին .
բայց եր բոր փա խու ցին տը դան սե բաւ-
տ իա , մը կըր տե ցին գը ըի գոր կո չե ցին :

Բոգոհէ ծընօղ՝ սուրբ լուսաւոր չին ,
չի հասաւ լուսոյ՝ իւր սք զաւակին .
դուն եղիւր զաւակ՝ շնորհալից անգին ,
զարդարէ ազգըդ՝ լուսով քո անձին :

Յ . Գ . Գ .

Յո լակ նա հա պետ էր որ դի ա մա սի ա-
յին , և եղ բայր գէ դա մայ . որուն աչքե ըր
պայ ծառ գէ դէ ցիկ և ի նքը զուար Թե ըես
ըլ լա լուն հա մար ցո լակ աս վէ ցաւ . ա սոր
հայ ըր քա ղաք շի նեց մա սիս լե ռա նը մօտ ,
ու տը վաւ ցո լա կին . որ հոն կը բը նա կէր ,
և տեղը շատ ա դէկ շէն ցը նե լուն հա մար
ցո լա կերտ ան լանե ցաւ :

Յոլակ կասէ Թէ՝ ցոլացաւ դէմք իմ ,
բայց միտքս է խաւար՝ երբ ուսում չունիմ .
Թէ իմաստութեան՝ լոյսն հասնի մըտքիդ ,
դուն կըլլաս ցոլած՝ պայծառ քան զարփին :

| 1 . 1 . 1 . 1 .

Վիւր կա նոս կամ հիւր կա նոս էշ քա հա
 նա յա պետ և թա դաւոր հըրէ ից . ո բուն
 վըրա ելաւ փազափրաս ըս պա ըա պետ
 տիգ ըան թա դաւորին հա յոց , և բըռնեց
 բե ըաւ տիգ ըա նին . զի ան տիգո նոս հըրէ
 այն շատ բան խոս տա ցեր էր փազափրա սին,
 որ ինքն եր թայ երու սա զէմ նըս տի քա հա
 նա յա պետ . ուս տի եր բոր տե սաւ հիւր կա
 նո սը կա պաճ՝ վա զեց վըրան ըն կաւ , ու
 խա ճեց փըր ցուց ա կան ջը հիւր կա նո սին ,
 այս մըտ քով որ ե թէ ա զա տի ալ չի կար նայ
 քա հա նա յա պետ ըլլա լու . զի ա նա ըատ
 պէտք էր ըլլալ :

Վիւրկանոս ասէ՛ մըլըար փառասէր ,
 շուքին ետեհն՝ սըրտանց մի վաղեր .
 դու որչափ վաղես՝ այն կը հեռանայ ,
 դուն անկէ փախչիս՝ շուտ կը մտենայ :

Փ . փ . փ .

Փարս ման էր նա խա ըար ման դա կու նի ,
 և ըն կեր սըր բոյն վար դա նայ . եր բոր պա
 տե ըաղ մե ցան պար սից հետ հաւատ քի հա
 մար մի ա տեղ խայ տա ու կե ցին պար սիկ
 ներն , որ հա յե ըը կը ըա կա պաշտ կու զէ
 ին ա նե լու . վասն զի հա յե ըը ա ուջ նոր
 դու թեամբ քաջ վար դա նայ վաթ սու նը
 վեց հա զար հո զի ե դան , և զար մա նա լի
 քա ջու թեամբ պա տե ըաղ մե ցան . ուր քաջ
 վար դան նա հա տակ ե դաւ եր կու հա ըիւր
 ին նը սու նը վեց հո գով :

Փարսմանն ասէ թէ՛ ես եմ նախարար ,
 ոչ փուճ աշխարհիս՝ այլ երկնից համար .
 ջանա՛ աւելի՛ հող ու դ աշխատիս ,
 որ քեզ պըսակէ՛ փառքն անմահարար :

Վ . ք . ք .

Վաջ քե ղու նիք էր նա խա բա ղու թիւն
 ան լանի քա ջու թեամբ, որ կը տի բէ ին վաս
 պու բա կան աշխար հը հա յոց . այս ցե ղէն
 էր հը բա շա լի քա ջը ներ սեհ նա խա բար, որ
 զար մա նա լի սի բով ըն կեր ե զաւ ար վար
 դա նայ այն մեծ պա տե բազ մին մէջ, և ան
 հը նա բին քա ջու թեամբ նա հա տակ ե զաւ
 եօ թը հո դով . որոնք ի բէնց ար ար եամ բը
 մա բէ ցին կը բա կը կը բա կա պաշտ պար սից :

Վաջ երու նիք քաջք՝ ասէն թէ եղիր ,
 քաջ լիդէմ գիւին՝ ոտքիդ տակը դիր .
 մի վախնար ջանա՛ վասն արքայու թեան ,
 վասն այն փառքերուն՝ որ կան յաւիտեան :

Ե . և . և .

Եւ թա ղէ էր մե ծա տուն կե սա բա ցի և
 եղ քայր սո փի ա յի . որ ե կան հա յաս տան,
 և սո փի ա ե զաւ լու սա լոր չայ սը նու ցիչ
 կաթ մար . եր բոր խոս բով թա դա լո բը հո
 գին բե բա նը՝ ա սաց ջըն ջե ցէք տու նը ա
 նա կայ . եւ թա ղէ ա ռաւ տը ղան պա հեց ,
 և յե տոյ փա խուց կե սա բի ա մը կըր տեւ
 տը վաւ , ա նու նը դը բին դը բի դոր ինչ պէս
 որ հը բեշ տա կը ա զաւ նա կերպ ե բե նա
 լով ճամբան՝ ա սեր էր :

Եւ թա ղէ կասէ՛ թէ եղիր պատճառ ,
 աղէկ բաներու՝ սըրբոյ բարերար .

Թէ մանուկ գրիգորն՝ էս շաղատէի ,
 Հայոց ազգն հիմա՝ կը մընար խաւար :

() . 0 . 0 .

() շին էր որ դի լև ոն Թա գաւո ըին . զոր
 խա բէ ու Թեամբ ըս պան նեց Թա Թար նե-
 բուն իշ խա նը . եր բոր լը սեց օ շին որ դին
 է լաւ նախ քա ջու Թեամբ Թըշ նա մի նե բը
 հա լա ծեց , և ա պա նըս տաւ սուգ իշ խան-
 նե բով . մին չև ա մէն քը ե կան ժող վե ցան
 և օ ծե ցին օ շին Թա գաւոր . որ շատ խո-
 հե մու Թեամբ կար գաւո ըեց Թա գաւո-
 բու Թիւ նը . նա և ժո ղով ա նեւ տը վաւ ա-
 տա նայ մի ա բա նու Թեան հա մար . և զը-
 բեց հը ում , որ քը ըիս տո նէ ից մէ ի ըեն
 օգ նու Թիւն գայ . բայց տասւ ի բեք տա ըի
 տի բեց :

() շին խըրատ տայ՝ մանուկ իմաստուն ,
 լաւ մըտիկ արա՝ խոհեմ ծերերուն .
 մըլլար կամապաշտ՝ այլ անուշ սիրուն ,
 որ Թագաւորես՝ սիրով ամենուն :

Ֆ . Ֆ . Ք .

Ֆի լիպ էր որ դի կումսին ան տի ոքայ ,
 հօր կողմա նէ լա տին , և մօր կողմա նէ հայ ,
 որ աւաւ զա պէլ Թա գու հին , և օծ վե ցաւ
 Թա գաւոր հա յոց . բայց նախ եր դում ա-
 նեւ տը վին որ հա յոց ծէ սը չի փոխէ . իսկ
 նա եր կու տա ըի էն ե տե եր դու մին դէմ
 ա նե լով ազ գին ծուռ նա յե ցաւ . մին չև
 Թա գաւոր րա կան ծան րա գին զարդերը և
 Թա գը ան տի ոք զըր կեց . ուս տի հայ իշ-
 խան նե բը ղին քը բան տը դը ըին , որ բե բեւ

տայ զարդե ըր . ուր նա տա ըի կն է տև մե
 ռաւ տըրտ մու թեամբ :

Ֆիլիպ թագաւոր՝ քեզ իմաց կուտայ ,
 մի կեղծաւորիւր՝ այլ շիտակ զընա՛ .
 էթէ ամէն մարդ՝ սիրես մէկ սըրտով ,
 դուն ալ ամենէն՝ կը սիրվիս սիրով :

Ե . Դ . Ա . Ս :

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ե Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ա Շ Ո Ւ Ե Զ
 Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն :

Լ . ա . ա .

Լ . ք . րա համ էր որ դի թա րա յի քաղ գէ ա
 ցի՛ սե մայ ցե ղէն . իւր հայ ըր կուռք կը շի
 նէր . իսկ աբ րա համ միշտ աստ ղե ըուն նա
 յեւով կը մը տա ծէր թէ այս գե ղե ցիկ կար
 գը պէտք է որ գե ղե ցիկ ըս տեղ ծօղ մի ու
 նե նայ , չէ թէ ձե ու գործ կուռքե ըր :
 Լ . հա այս պի սի մը տած մունք նե ըով այն
 չափ լու սա լո ըե ցաւ , և աստ ուա ծա յին
 սի ըո վը վառ վե ցու , մին չև հայր ազ գաց
 բազ մաց ե ղու , և հը ըեշ տակ նե ըր աււնն
 ե կան ղին քը օրհնե ցին . և եր բոր մէկ հա
 տիկ սի րա կան սա հակ որ դին աս տու ծոյ
 ղոհ պի տի ա նէր . աստ ուած ա նոր տե ղը
 ոչ խարն ըն դու նեց , ու նո ըէն օրհնե լով

խոս տա ցաւ որ իր ցե ղէն փրբ կիչ տայ աշ-
խարհի :

Մբրահամն եմ ես՝ հայր իտրայէլի ,
իմ գոգս է հանգիստ՝ աղքատ զազարի .
բայց չեմ կարօղ ես՝ օգնել իմ որդւոց ,
երբոր չեն զղջար՝ չունին գործ բարի :

Բ . Բ . Է .

Բե նի ա մին էր փոք ըիկ որ դի յա կոր
նա հա պե տին . որ երբ յու սէփ գե ղե ցի կը՝
եղ բայր նե ըր ծա խե ցին իս մա յե լա ցոց
ու գը նաց է գիպ տոս գե ըի ե ղաւ , յա կոր
չատ մեծ կըս կիծ ու նե ցաւ , ու ա նոր տե ղը
դը նե լով բե նի ա մի նը կը սի ըէր , և ա նով
կը մը խի թար վէր . սա կայն յու սէփ փա
րաւո նին է ըա զը մեկ նե լով մեծ իչ խան ե-
ղաւ է գիպ տո սի մէջ , և քո վը բե ըել տը-
վաւ բե նի ա մին եղ բայ ըր զինքն ի մա ցուց .
յե տոյ հայրն ալ բո լոր ըն տան եօ քը գը-
նաց է գիպ տոս որդւոյն քով մե ուա :

Բենիամինն եմ՝ եղբայր յուսեփին ,
մըխիթար եղայ՝ ծերունի հօրն իմ .
դուն ալ հընազանդ՝ եղի՛ր որ ըլլաս ,
ծնողիդ և այլոց՝ մըխիթար սրտին :

Գ . Գ . Գ .

Գե գէ ոն խոր տա կօղ կը նը շա նա կէ ,
որ խոր տա կէ լով թըչ նա մի նե ըր դա տա-
ւոր է ղաւ իտրա յե լա ցոց . ո բոնք գե ըի
է ին մա դի ա մու . եր բոր գե գէ ոն ցո ըեն
կը ծե ծէր՝ հը ըեչ տակ է ըլլ ցաւ ի ըեն ա-
սաց . տէր ընդ քեզ հը զօր զօ ըու թեամբ .
այն ալ պա տաս խան տը վաւ . է թէ նը մե զի

Տետ ըլ լար՝ ա սոնկ գե ըի չէ ինք մը նար .
այն ժա մա նա կը հը ըա ման տը վաւ ի ընն
որ եր թայ զար նէ, թըչ նա մի նե ըը , բա հա
ղին կուռ քը կոր ծա նէ , և քո վի ան տա ուր
ջար դէ . ա սոնք ա մէ նը կա տա ըե լու քառ-
սուն տա ըի դա տեց ժո ղո վուր դը , և եօ
թա նա սուն որ դի ու նե ցաւ :

Վեդէոն եմ ես՝ խորտակող չարին ,
զարկի թշնամիս՝ փրկեցի ազգն իմ .
թէ յուսաս ան՝ դէմ ելլես աստին ,
կազատես հողիդ՝ ձեռքէն չար դիւին :

Վ . 7 . 7 .

Վաւ իթ մար դա ըէն էր որ դի յես սեայ
յու դա յի ցե ղէն , որ հե զու թեամբ և խո-
նար հու թեամբ՝ հող լու սըր բուլ լեց վաժ
զօ ըա ցաւ , ու զար կաւ քա ըուլ գո ղի ա թը
սա տա կեց , և սա լուղ թա դա լո ըին փե-
սայ ե ղաւ . մին չև թա դա լոր օժ վե ցաւ սա
մու էլ մար դա ըէ ին ձեռ քո վը . թէ պէտ
շատ հա լա ծանք քա շեց սա լու ղէն . բայց
վեր ջա պէս թա դա լոր նըս տաւ . ու մե ծա-
մեծ պա տե ըաղ մեր ա ըաւ քա ջու թեամբ
մին չև ծե ըու թիւ նը . ո ըուն տե ղը նըս-
տաւ սո ղո մոն որդին տաս վեր կու տար լանս

Վաւ իթ մարգարէն՝ կասէ թէ ընկայ ,
բընու թեանըս դէմ՝ յաղթող չի կեցայ .
թէ որ հաստ ծառերն՝ այսպէս վար կիյնին ,
հասպա թոյլ եղէզն՝ ինչ ուժ կունենայ :

Վ . Է . Է .

Վ սա յի մար դա ըէն էր որ դի ա մուլ սայ
ե ըու սա ղե մա ցի . որ յայտ նա պէս մար

գա ըհա ցաւ քը ըիս տոսի ծը նըն դեան և
 չար չա ըա նա ցը վը ըա . ա նոր հա մար կաւ
 վի աւե տա ըա նիչ մար գա ըէ . այս զօ ըա
 ւոր մար գա ըէն շատ աշխատե ցաւ և խը-
 ըա տեց որ ուղ ղին թէ ժողովուրդը , և
 թէ թա գաւոր նե ըը . եր բոր մանա սէ
 թա գաւորը կըշ տամբեց չար դործ քին հա
 մար՝ հը ըա մա յեց որ գըլխէն ՚ի վայր եր
 կուտ ճըխ քեն սը ղող ցով . ո ըուն մար մի նը
 ժա մա նա կէն է տե գը տան ըս տամպօլ տա
 ըին , ան կէ ալ ա ըե մուտք տա ըին :

Ատայի կասէ՛ մարգարէ էի ,
 տըվի մարմինս որ՝ սըղոցով կըտըի .
 մի սիրեր մարմինդ՝ որ պիտի անցնի ,
 անարատ պահէ՛ հոգիդ որ չանցնի :

Օ . Ղ . Ղ .

Օ ըա ըա բէլ էր որ դի սա ղա թի է լի ,
 որ կը ծառա յէր գա ըեհ թա գաւորին
 պար սից . որ մի թա գաւորը կը քը նա նար՝
 ա սոնք ի ըեք ըն կեր մէյ մէկ խե լա ցի բան
 գը ըե ցին , ու թա գաւորին բար ձին տա կը
 դը ըին . եր բոր է լաւ կար դպսց . առ ջի նը
 գը ըեր էր թէ ամե նէն զօ ըաւոր դի նին է .
 երկ ըոր գը գը ըեր էր թէ ա մէն բանէն զօ-
 ըաւոր թա գաւորն է . իսկ զօ ըա ըա բէլ
 գը ըեր էր թէ ա մէ նէն զօ ըաւոր կը նիկ-
 ներն են . և ա մէն բանի յաղ թօղ է ճըշ-
 մար տու թիւն : Այս բան այն չափ հա ճե լի
 է ղաւ թա գաւորին , որ զօ ըա ըա բէլ փա-
 ռաւոր ըե ցաւ , և գը նայ է ըու սա ղեմ տա-
 ճա ըը չի նեց :

Օ օրաբարէլ եմ՝ զօրաւոր արի,
մանկուծեան միտքըս՝ դիտուծեանց տըլի.
Երբ Խր յաջողեց՝ ազգըս հոգացի,
դուն էր չես հոգար՝ քու ազգըդ գերի :

Լ . Կ . Է .

Լ լա էր որ դի բա ա սայ իա բա յէ լա ցոց
Թա գաւո ըին, ո բոնք կը տի ըէ ին մեծ մաւ
սին հը ըէ աս տա նի. իսկ յու գա յի Թա գաւ
ւոր նե ըը մի այն ե բու սա ղէմ կը տի ըէ ին .
բայց յե բո բո վամ եր կու ոս կի է հորթ շի
նեց ու դը բաւ բար ձըր տե ղէր, որ ժո ղո վուր
դը ե բու սա ղէմ չէր Թայ՝ հոն եր կըր պա
գու Թիւն ա նէ ա նոնց . այս չա բու Թեա նը
հե տե ե ցաւ բաաս և իւր որ դին է լու . ո բոնք
չա բա չար պա տու հա սե լու կո բան :

Լ լա կասէ եմ՝ որդի արքային,
գընացի ճամբան՝ չար բոբովամին .
խըրատ ըլլա՛ք եզ՝ որ չի գայ Թակղիս,
ոչ այլոց գործքով՝ ոչ քու ծընողքին :

Բ . Ը . Ը .

Բ փ սի բա կամ եփ սի բա էր կինե ղե կի ա
Թա գաւո ըին, և մայր մա նա սէ ին . որ նոր
տաս վեր կու տարւան էր հօ ըը տե ղը Թա
գաւո ըեց յի սու նը ի նը տա ըի . շատ ան
դգա մու Թիւն ա բաւ . հօ ըը կոր ծա նած
կուռ քե ըը բո լոր նո բո դեց, քուր մե ըը, վը
հուկ նե ըը և կա խարդ նե ըը բաղ մա ցուց .
մին չե իր դաւակ ներն ալ կուռ քե բուն ղո
հեց . ու ե բու սա ղե մայ տա ճա ըին մէջն ալ
կուռ ք դը բաւ կը պաշ տէր, ուս տի Խժ բար
կա ցաւ . ա սո բոց Թա գաւո ըը բըւ նեց ղին

Նքը կա պա նօք տա բաւ քա բի լոն . ուր շըղ-
 Զաց բո լոր սըր տով . ա սաց Թոր ա մե նա կա
 լը . ուս տի դար ձաւ ե բու սա ղէմ բո լոր
 կուռ քե ըր կո բուց :

Ը փսիբաս մայրն եմ՝ մեծ մանասէի ,
 աւանդ իմ զաւակս՝ եղաւ չարեօք լի .
 դուն չըլլայ երթաս՝ ետեւէ չարին ,
 ու դերի մատնիս՝ անշէջ գեհննին :

Թ . Բ .

Թ . Բ . Բ . Եր որ դի սեւ լա յի կա յե նի ցե-
 ղէն . Թէ պէտ կա յէն ա նի ծած էր . բայց
 իր ցե ղէն խե լա ցի մար դիկ շատ ե լան . ո
 մանք քա ղաք նեք ալ շի նե ցին . յով բաղ Տը-
 նա բեց ե ղա նակ նե ըր և նուա դա բա նը
 Թըռ չուն նե բէն սոր վե լով . իսկ Թո բէլ Տը-
 նա բեց դարբ նու Թիւնն , ու ըս կը սաւ շի
 նեւ պը ղըն ձէ և եր կը Թէ ա ման նեք . և
 ա սոնց քոյ ըր նո յե մա տես նե լով մա մուկ
 նե բուն շի նած սարգը՝ Տը նա բեց կը տա ւա
 գոր ծու Թիւ նը :

Թ . Բ . Բ . Եմ Թէպէտ՝ ցեղէն կայենի ,
 բայց տուրքն ան լաւ դործածեցի .
 դուն ալ աշխատէ՝ պիտուական բանով ,
 որ քեզ յիշատակ՝ Թողուս աշխարհի :

Թ . Գ . Գ .

Թ . Գ . Գ . Եմ նը շանա կէ ա նու նըս նա բաղ ,
 որ էր մե ծա տուն Տը բէ այ ժան տա քա բոյ .
 բայց կի նը ա բիգ եա շատ խե լա ցի և գե-
 ղե ցիկ էր . եր բոր դա լիթ սա ւու ղին ձեռ
 քէն փա խըս տա կան կը քա լէր , ու լը սեց
 որ նա բաղ ոչ խար նե ըր կը կըտ բէ , քա ղա

քա վա բու թեամբ իր մէն օգ նու թիւն ու
զեց : բայց նա ծանր խօս քե բով վը ուրն տեց
դաւ թին մար դը . դա լիթ բար կա նա լով
գը նաց որ զի բենք ջար դէ , ա բիդ եա կի նը
լը սե լով ա ուա հաց դի նի , և շատ բան վա
զեց գը նաց դաւ թի ոտքն ըն կաւ , ու թո
ղու թիւն խընդ բե լով ա զա տեց իւր տու նը
վը տան գէն :

Սանտ նաբաղն եմ ես՝ այլ կինս է բարի ,
որ անոյշ խօսքով՝ յաղթեց քաջ դաւթի .
քու զէնքդ ալ ըլլայ՝ քու անոյշ լեզուն ,
որով կարենաս՝ յաղթել ամենուն :

Ի . Ի . Ի .

Ի սա հակ էր որ դի հայր աբ բա հա մին
որ ման կու թե նէն բա բե պաշտ կըր թը ված
էր նը ման հօ բը , և այն չափ հը նա զանդ էր ,
որ հայ բը զին քը կա պեց սեղանին վը բա դը
բաւ որ մոր թէ ու աս տու ծոյ զոհ ա նէ՝ ա
մե նե ին ձայն չի հա նեց . ա նոր հա մար աս
տու ծոյ օրհ նէն քը ժա ուան գեց . սի բե լի
ե դաւ , ու շատ ապ բե ցաւ մին չե աչ քե բը
չէ ին տես ներ . ուս տի յա կոր որ դին ե կաւ
անդ բան կու թեան օրհ նու թիւնն ա ուա .
ու ե սաւ մեծ եղ բօ բը վա խուն գը նաց լա
բան քե ուուն քով . ուր ու նե ցաւ տաս լեր
կու որ դի . ո բոնց մէ է ին տաս լեր կու ցեղ
իս բա յէ լաց լոյ :

Իսահակ որդի՝ եմ աբրահամու ,
թողի որ անէ՝ զիս զոհ աստուծոյ .
թէ կտարես կամքըդ՝ հետևիս բարւոյ ,
դուն ալ զոհ ընտիր՝ կըլլաս բարձրելոյ :

Լ . Լ . Լ .

Ի իւ սի աս էր հէ թա նոս մեծ իշ խանն ան
տի ո՞քոս թա դաւ լո ըին . որ երբ լը սեց թէ
յու դա մա կա բէ հը բէ աս տա նու մէջ քա
ջու թեամբ կը հա լա ծէ հէ թա նոս նե ըր ,
լիւ սի ա յի յանձնեց որ շատ զօր քով եր
թայ կործանէ հը բէ աս տան , հը բէ այք եր
բոր տե սան ա հեղ զօ բու թիւ նը լիւ սի ա
սին , սոս կա լով ծոմ կե ցան , ու օ ըի նայ
գիր քը և քա հա նա յա կան ըզ գետտ նե ըր
ա ուջ նին դը ըին լա ցին ա դա դա կե ցին
առ անձ , որ ի ըենց օգ նէ . ուս տի յու դայ
մա կա բէ ա նանկ զօ բա ցաւ , որ բո լո ըր
հա լա ծեց . ու շատ աւա բով մը տան ե բու
սա դէմ օրհ նե լով աստ ուած :

Ի իւսիաս կասէ՛ վախցիր արարչէն ,
չէն կարնար փախչիլ՝ ահաւոր ձեռքէն .
դի ոյժ արքայից՝ խայտառակ եղան ,
աղքատ բարեպաշտք՝ ան մեծցան :

Խ . Խ . Խ .

Խեւա ցիք էին քա նա նա ցի աղ գէն ե
բու սա դէ մայ կող մը . եր բոր իս բա յե լա
ցիք ե գիպ տո սէն ե լան և ան ցան կար միր
ծոյն ու ե կան մօ տե ցան աւետ եաց երկ
րին ա ուջ նոր դու թեամբ մով սէս մար գա
րէ ին . իսեւա ցիք թա դաւ լոր ու նե նա լով
մի ա ցան ու ըիշ աղ գէ բու հետ ու դէմ ե
լան իս բա յե լա ցոց , բայց յե սու որ դի
նաւ եան ա ուջ նորդ ըլ լա լով զար կաւ
ջար դեց բո լոր աղ գէ ըր ի ըենց թա դա
ւոր նե բով ու ժա ուն գե ցուց իս բա յե

լա ցոյ ա նոնց եր կիր նե ըր ։
 Խեւացին կասէ՝ լսէ մովսէսին ,
 հաւատա՛ հրաշից՝ ըստեղծող ձեռին ։
 Եթէ խստասիրտ՝ անհաւատ մնաս ,
 կըլլաս կերակուր՝ չարաչար դիւին ։

Օ . Տ . Տ .

Օ՛ր նօտ կաս վի այն տեղն յու դայի երկ-
 րին մէջ, ուր ըս սլան նեց սամսոն հա զար
 այլ ազ գի՛ ի շուն ծը նօ տո վը . վասն զի սամ
 սոն այլ ազ գի նե բուն վը բէժ խըն դիր ըլ-
 լա լով այ բեց ի բենց ար տե ըր . ա նոնք ալ
 յու դա յի ցե զէն մարդ զըր կե ցին, որ բըռ-
 նեն կա պեն սամսոն . որ ին քը զին քը կա-
 պել տը վաւ իւր կամ քո վը . եր բոր այլ ազ-
 գի նե ըր վը բան թա փե ցան, սամսոն աւ-
 տու ծոյ զօ բու թեամբ փըր ցուց կապն ու
 զը տաւ ի շուն ծը նօ տը, ա նով սատ կե ցուց
 այլ ազ գի նե ըր . բայց յե տոյ ծար ւը ցաւ
 սամսոն, ա զա զա կեց առ ատ ուած . նա-
 յիս այն ծը նօ տէն ջուր Է լաւ, խը մեց զօ-
 րա ցաւ . ա նոր հա մար տե զը ծը նօտ աւ
 վե ցաւ ։

Օ՛րնօտ սամսոնին՝ կասէ արթընցիր,
 աստուծոյ պարգեն՝ աղէկ գործքի դիր .
 Եթէ չար կանանց՝ քեզ անես գերի,
 խայտառակ կանէ՛ քեզ չար թշնամի ։

Վ . Կ . Է .

Վորիս էր սա հա ուայ որ դին, որ մի ա բա-
 նե ցաւ դա թա նին և ա բի բո նին հետ հան
 դերձ եր կու հա բիւր գըլխաւոր նե բով
 ա սըս տամբե ցան մով սի սի և ա հա բո նի

դէմ ա նա սրա տին մէջ, տրր տրն ջէ լով թէ
ին չո՞ւ դուք մի այն խո րա նին կը մօ տե նաք .
ուս տի բուր վառ շինե ցին ի րենց՝ եր կու հա
րիւր յի սուն հո գի ու դը նա ցին վը կա յու
թեանն խո րա նին դը րան քով կե ցան . ա հա
րոն ալ ա ուա բուր վա ուր դը նաց . բայց եր
բոր ժո ղո վուրդ ներն ի րար մէ զատ վե ցան,
յան կարծ բաց վե ցաւ դե տի նը ի րենց ժո
ղո վըր դով ըն կան հո ղին մէջ կորան :

Կորխ ասէ հըու՝ եղիր քու մեծին ,
հոգևոր գլխուդ՝ ծնողաց արքային .
մի գլուխ քաշեր՝ ընդդէմ իշխանին ,
ի՞նչ գրաւ նա՝ իշխող քու գլխին :

Ն . հ . հ .

Նա բէլ էր սըզ տի որ դին ա դա մայ , որ
բա բե սաշ տու թեամբ լաւ ոչ խար նե ըր ղոհ
կա նէր աս տու ծոյ , և ի րեն զո հը ըն դու
նե լի կըլ լար . իսկ կա յին մեծ եղ բայ ըր երկ
րա գործ ըլլա լով լաւ սըր տուղ նե ըր չէր
հա նէր սրա տա րագ աս տու ծոյ , և ա նոր հա
մար ըն դու նե լի չէր ըլլար . ուս տի չար
նա խան ճով լեց վաւ , ու տա րաւ եղ բայ ըր
դաշտն ու զար կաւ մեռ ցուց . և ա նէծք ա
ուաւ աս տուծ մէ . որ ե րեր եալ և տա տան
եալ ե ղաւ . մինչ զի ղա մէք իւր թոռ նե րէն
ան տա ոին մէջ տե սաւ կա յի նը՝ կեն դա նի
կար ծե լով զար կաւ մեռ ցուց :

Հաբէն ասէ թէ՛ առաջ զիս ըսպան ,
չէ կային եղբայրս՝ այլ նախանձ դազան .
եթէ չար կրից՝ դուն ալ հետևիս ,
կըլլաս չար կային՝ և եղբայրասպան :

Չոր յով սա փա թու կը նը շա նա կէ ճոր-
դա տաս տա նի . ինչ պէս որ ան ւա նեց յո-
վէլ մար դա բէն . և է երու սա ղէ մայ և ձի-
թէ նեաց լե ուն մէ ջը . ուս կից կանց նի կեդ-
րո նի հէ ղե ղա տը . զի մար դա բէ նե ըը գու-
շա կե ցին որ քը ըիս տոս հոն պի տի ա նե
վեր ջի դա տաս տա նը . ինչ պէս ա սաց յո-
վէլ . թէ այն ժա մա նա կը պի տի ժող վեմ
բո լոր ազ գե ըը , և պի տի ի ջեց նեմ յով-
սա փա թու ձո ըը . և հոն պի տի դա տեմ
դա նոնք :

Չորն յովսափաթու՝ ձայն կուտայ քեզի ,
թէ հաս պիտի դաս՝ համար տաս օր մի .
եթէ շատ բարի՝ գործքեր ունենաս ,
արդար կըսին մէջ՝ արդար կերևնաս :

Պ : Դ : Ե

Պ ովտ էր եղ բօր որ դի աբ բա հա մու ,
որ կը բը նա կէր յոր դա նա նու կող մը սո դոմ .
բայց ա նօ բէն սո դո մա ցիք սո դո մա կան
մեղ քով լե ցուն ըլլա լով աստ ուած ղըր կեց
ի բեք հը բեշ տակ , որ եր թան ազա տեն ար-
դար ղով տը . եր բօր հա նե ցին ղով տը հա-
սու ցին սե գովը եր կու աղ ջիկ նե ըով . մէ-
կէն եր կին քէն կը բակ ի ջաւ ե բեց սո դոմ
դո մօր բո լոր բը նա կիչ նե ըով . իսկ ղով տայ
կի նը ետ դար ձաւ , ու ե ղաւ ար ձան ա ղի :

Պ ովտ ասէ փախիր՝ սողումայ մեղքէն ,
որ երեց զանոնք՝ հրով երկինքէն .
թէ ջանաս ասրիլ՝ նման հրեշտակի ,
ազատ կը մնաս՝ ամէն փորձանքէն :

Ղ. Ժ. Զ.

Ղանն ճիկ էր կուռք ակ կա բո նի , որ կան-
 ւա ներ բէ եղ զէ բուղ . այս ինքն տէր ճանն
 ճից . զի կը ուս պաշտ նե բը կը հաւ տա յին
 թէ կա զա տէ զի բենք ճանն ճէ բէն . ուս տի
 ճանն ճի պատ կերք մի շի ներ կը պաշ տէ ին .
 իս բա յե լա ցիք ալ եր բե մըն կը պաշ տէ
 ին այս կուռ քը . ուս տի եր բոր ո քո զի ա
 թա գաւ ո բը վէր նա տը նէն վար ըն կաւ
 մարդ զը կեց ճանն ճիկ կուռ քին հար ցուց թէ
 կապ ըիմ թէ չէ . ո բոնց դէմ է լաւ է զի ա
 մար դա բէն ասաց . թէ դուք աստ ուած չու
 նիք որ ճանն ճի կին կեր թաք . պատ մե ցէք
 թա գաւ ո բին որ պի տի մեռ նի :

Ղանն ճիկ կուռքն ասէ՝ թէ զիս պաշտեցին ,
 անմիտ մարդիկ զիս՝ բան մի կարծեցին .

դուն պարտիս ճանն ճալ՝ արարիչն երկնի ,
 պաշտել դաւանիլ՝ յարդու թեամբ սրտի :

Ս. մ. Ե.

Սուլ սէս ջը բէ է լած ա սել է . զի եր բոր
 ծը նաւ՝ փա բաւ ոն հը բա ման հա ներ էր որ
 իս բա յե լա ցոց մանչ տը զաքն ըս պա նեն
 ծը նաւ ժա մա նա կը . մուլ սէս կայ տաւ ըլ-
 լա լու պա հե ցին ու սըն տու կին մէջ դը բին
 ծե փե ցին , և գե տը ձը գե ցին , ուր որ կը-
 լը վաց վէր փա բաւ ոն նին աղ ջի կը . եր բոր
 տե սաւ սըն տու կը՝ հա նեց ա ուաւ տը զան
 որ դե գիր ա բաւ ի բէն , ու ա մէն գի տու-
 թիւն սոր վե ցուց մուլ սե սի . իսկ մուլ սէս եր-
 բոր է լաւ դը նաց քո բէք լե ուր՝ հե բեշ տակ
 է բե ցաւ մո բե նի ծա ո ին մէջ բո ցի նը ման .

և հը բա մա յեց մով սէ սի , որ դը նաց է դիպ-
տոս , մե ծա մեծ հը բա շք նե բով ա զա տեց
ժո ղո վուր դը է դիպ տո սէն , ու ան ցուց
կար միր ծո վէն . է լաւ սինա լէ ուր ա ուա-
տա սը սլատ ուի բան նե բը և օ բէնք ներն
ու տը վաւ ժո ղո վըր դին . և երբ մօ տե ցաւ
աւե տեաց եր կի բը մե ուաւ նա բաւ լէ ուանը
վը բան , ու գե բեզ մա նը ան յայտ է զաւ , որ
չի պաշտեն :

Սովսէս խրատ տայ՝ աստուծով պարծէ՛ ,
մի հպարտանար՝ թէ ուժըդ շատ է .
մահ փարաւոնին՝ միշտ միտքըդ պահէ՛ ,
զի չար հպարտաց՝ վախճանն այսպէս է :

Յ . յ . յ .

Յէ սու էր օգ նա կան մով սէ սի , որ աստ-
ուա ծա յին շը նոր հօք զար դար վաճ ըլ լա-
լով մով սէ սի տեղն ան ցաւ , ու ժո ղո վուր-
դը յոր դա նան գե տէն ան ցուց տա բաւ ա-
ւետ եաց եր կի բը . և մե ծա մեծ քա ջու թեամբ
զար կաւ ջըն ջեց կը ուա պաշտ նե բը , և վի-
ճա կով տասւ եր կու ցե ղին ժա ուան գե ցուց
այն եր կի բը . ուր բե բին թա ղե ցին է դիպ-
տո սէն յով սէփ գե ղե ցի կին ոս կոր նե բը .
իսկ յե սու լաւ կա ուա վա բե լով ժո ղո վուր
դը հա բիւր տա սը տարւ ան մե ուա :

Յեսու ասէ թէ՛ զօրավար էի ,
միշտ հաւատարիմ՝ եղայ մովսեսի .
թէ դուն ալ ըլլաս՝ քաջ հաւատարիմ ,
քաջաց փառք պսակ՝ գլխուդ կը կապվի :

Ն . ն . ն .

Նին ուէ ա ցիք կը բը նա կէ ին տիգ բիս

դէ տին ձախ կողմը . այն չափ մեծ և փառաւոր քաղաք էր , որ ի բերօր ւան ճամբայ էր մէկ դըռնէն մէկալ դուռը . աստ ուաճ զըր կէց յօ նան մարգարէն որ էր թայ քարո զէ նին ուէ ա ցոց . մարգարէն վախ ցաւ թէ սուտ կելլէ , փախաւ նա ւով էր բոր կերթար , սաս տիկ ա լէ կո ծու թեան հա մար ծո վր նե տե ցին զինքն որ դադրեցաւ . մէկէն կէտ ձու կը կըլլէց զինքը տա ըաւ նին ուէ ի մօտ հա նեց . յօ նան մարգարէին քարո զու թեամբ նին ուէ ա ցիք դար ձան առ աստ ուաճ :

Վինուէի մարդիկ՝ մեղաւոր էին ,
ողորմածն իրենց՝ ներեց մեղքերնին .
Թէ դուն ալ զըզջաս՝ ճշմարիտ սրտով ,
կաղատիս սրտովն՝ արդար դատողին :

Ը : Ը : Ը

Ը ա մուսնէ էր հըրէ այ կին բարե պաշտ . որ մա կա բա յե ցոց ժա մա նակ վան հա լաւ ծան քին ա տե նը բըռնե ցին եօթն որդ ւով . նախ որ դիքը զարհուրե լի տան ջանքով մէկիկ մէկիկ աչքին առաջը նա հատա կեցին . շա մուսնէ քաջու թեամբ որ դոցը կեցեր խըրատ կու տար որ քաջու թեամբ նա հատակ վին , համբերեն ու չուրա նան աստ ուաճ . այս քաջա սիրտ կը նիկ մարդը աշխարհ զարմա ցուց . մինչ զի կըռա պաշտ թա դաւո ըր կատ զէ ցաւ , ու զաւակ ներէն ե տե զինքն ալ նա հատա կեց :

Ը ա մուսնէ կասէ՝ թէ եօթն որդի ,
աղվի աստուծոյ՝ զոհ ընդունելի .

դուռն ալ տուր կամբըդ և սիրտդ արարչին ,
որ անմահ մընաս՝ դոզն արբահամին :

Ո . ո . ո .

Ո զի ա էր որ դի ա մա սի ա թա դաւո ըին
տաս նը վեց տարւան թա դաւո ըեց յու դա-
յի վը բան ե բու սա դէմ, որ սա տու ծոյ ճամ-
բան բրու նե լով շատ քա ջու թիւն և շի նու-
թիւն ա բաւ , ա մըր ցուց պա ըիս պը և մին-
չև ե զիպ տոս տի ըեց . բայց այս մեծու թիւ-
նը բարձ բա ցուց սիր տը , մին չև հա մար ձա-
կե ցաւ տա ճա ըին մէջ խունկ ծը խե լու նը-
ման քա հա նա յից . ու թ սուն քա հա նայք
ե տե կն մը տան հը բա մա յե ցին որ դուրս
ել լէ . եր բոր ո զի ա բար կա ցաւ քա հա նա-
յից , մե կէն պատ ժը վե լով բո բո տե ցաւ ,
ու սար սա փե լով փա խաւ դուրս ե լաւ դը-
նաց տու նը նըս տաւ . և յո վա թան որ դին
կը կա ռա վա ըէր տե բու թիւ նը :

Ո զիա կասէ՝ իմ պատժէս սորվէ ,
հոգևոր բանէն՝ վախնալով քաշվէ .
մի քահանայից՝ բանին խառնըլիւր ,
ինչ խըրատ կուտան՝ զայն աղէկ պահէ :

Չ . Ճ . Ն .

Չար հա ման էր ա մա դե կա ցի իշ խան
ար տա շէս թա դաւո ըին , որ նա խան ձե լով
մուրթ քե ին , որ էր հը ըէ այ հօր եղ բօր որ-
դի ես թեր թա դու հի ին , կը ջա նար որ
մուրթ քէն կա խել տայ , ու բո լոր հը ըէ ա-
նե ըը ջըն ջէ . խկ ես թեր լը սե լով մի ա բան
ա դա ըս կե ցին առ աստ ուած պա քով և ա-
ղթ քով . յե տոյ դը նաց ես թեր թա դաւո

ըին ոտքն ըն կաւ . Թա գաւ լո ըր Տը բա մա-
յեց հա մա նայ , որ մուրթ քէն Թա գաւ լո-
րա կան ձին նրս տե ցը նէ ու փաւ լաւ լո բա-
պէս քա լե ցը նէ հաւ տար մու Թեա նը հա
մար . յե տոյ Թա գաւ լո ըր Տը բա մա յեց որ
կա խեն հա մա նը այն փայ տէն , որ մուրթ-
քէ ի հա մար պատ ըաս տեր էր :

Սար համան կասէ՛ ես իմ կորստեան ,
իմ հպարտութեամբ՝ պատճառ եմ միայն .
դուն մի չարանար՝ ուրիշին վըրան ,
չըլայ Թէ անարգ՝ ըլլաս ինձ նման :

Պ . ս . ս .

Պի զա տոս էր ազ գաւ հըւ լո մայե ցի պոն-
տի ա կըղ զի էն ի տա լի ոյ . որ հըւ լո մա յե-
ցոց կող մա նէ դա տաւ լոր նըս տեր էր երու-
սա զէմ տի բեր եայ կայ սեր ա տե նը . հըւ ըէ-
ա նե ըր եր բոր քը ըիս տոս պի զա տո սի դի-
մայ հա նե ցին՝ ի մա ցաւ ան մե զու Թիւ նը .
բայց հըւ ըէ ից հա ճոյ ըլլա լու հա մար վը-
ճիւ աը վաւ որ խա չէն քը ըիս տոս . այս ա-
նի բաւ ու Թիւն եր բոր հըւ լոմ լըս վե ցաւ
ձը գե ցին զին քը իշ խա նու Թե նէն , ու հը-
ւոմ կան չե ցին , որ պա տաս խան տայ . իսկ
պի զա տոս վա խուն ծո վը նե տեց զին քը կո-
րաւ :

Պի զատոս կասէ՛ ինչպէս կուրացայ ,
լոյն առաջս եկաւ՝ ես խաւարեցայ .
որդւոյն միաճնի՛ դատաւոր եղայ ,
հոգւով և մարմնով՝ յաւիտեան կորայ :

Տ . Ն . Ն .

Տուր մաւ լո նայ է լիճ՝ դա՛ լի լի այի ծո-

վուն մօտ , ո ըուն մէ ջէն կանց նի յոր դա-
 նան գե տը . եր բոր յե սու պա տե բազ մով
 ե բու սա ղէմ հա սաւ կը ու պաշտ նե բուն
 հինգ թա գաւ ո ըր մե կէն բըռ նեց . ու հը-
 բա ման հա նեց զօր քին որ նախ ոտ քով կո-
 խեն այն թա գաւ ո ըր նե բուն վը ղին վը բա ,
 և ապա սա տա կեց ա մէն նալ . խսկ մէ կալ
 թա գաւ ո ըր նե բը լը սե լով մի ա բա նե ցան
 ան թիւ զօր քով ե կան այս լը ճին քով ըս կը-
 սան պա տե բազ միլ . բայց յե սու աստ ուա-
 ծա յին զօ բու թեամբ ա մե նուն ալ յաղ-
 թեց և թա գաւ ո ըր նե բը բըռ նեց սատ կե-
 ցուց :

Սուր և հող երկրին՝ երուսաղէմի ,
 կասեն թէ պաշտէ՛ արարիչն երկնի .
 մըլլար ապերախտ՝ նման հըրէի ,
 չարաչար կըլլաս՝ կորստեան որդի :

|| . ո . ո .

|| ո բո վամէր որ դի սո զո մն ն ի մաս տու-
 նին . հայ բը քառ սուն տա ըի թա գաւ ո ըրե-
 լէն ե աւ ո ըր դին նըս տաւ քառ սու նը մէկ
 տարւան , բայց ա մե նե ին խելք չու նէր .
 եր բոր իշխան նե բը ժող վե ցան խընդ բե ցին
 իր մէն , որ տուր քը թե թե ցը նե . խոր հըր-
 դա կան ծե բե բը խոր հուրդ տը վին որ լը սե
 ժո զո վըր դին . խսկ նա մա նուկ տը զոց խոր-
 հուրդ հար ցուց . և ա նոնց խոր հըր դով ծա-
 նըր խօս քեր ա սաց ժո զո վըր դին . մին չե ե-
 բես դար ձու ցին ու բո վա մէն իս բա յե լա-
 ցիք ու ի բենց թա գաւ ո ըր դը բին յե բո բու
 վամ ծաւան սո զո մն նի . և ու բո վամ մի այն
 յու դա յի ցե ղին վը բա մը նաց թա գաւ ո ըր :

Ոտբովամասէ՛ թէ կի որդի ,
 հօր խմաստուն՝ մեծ սողումնի .
 բայց հօրըս խելքը՝ շահ չարաւ ինձի ,
 էլբոր ես անկիրթ՝ անմիտ մնացի :

Ս . ս . ս .

Սաւուղ եղաւ առաջին թագաւոր իսրայէլացոց . զի երբ սա մու էլ մարդաբէն ծեբացաւ իսրայէլացիք թագաւոր ուզէցին . անալօ ծեցի բենց թագաւոր սաւուղ կիսեան , որ շատ փառաւոր մարդ էր . ելբոր մարդաբէնէ բուն մէջ մը տաւ , ինքն ալ մարդաբէնացաւ . և շատ զօրացաւ քաջաւ թեամբ , նոյն պէս էր իւր որդին յովնաւեան : Սա կայն ա մնաղէ կացիք զարկած ա տենը անհր նա զանդ եղաւ սա մու էլ լի ու չի սատակեցի բենց թագաւոր . և աղնլ բանէ բը պահեց . ա նոր համար երեսէ ընկաւ . ու պատեբաղ մին մէջ մեռաւ որդուն հետ . իսկ դաւիթ մարդաբէն տեղն անցաւ :

Սաւուղասէ թէ՛ թագաւոր եղայ ,
 այլ սամուէլի՛ ունկընդիր չեղայ .
 խնամ որդնես՝ քու գլխուն վըրա ,
 աստուծոյ օրհնէնքն՝ որ միշտ կը մնայ :

Ս . վ . Վ .

Սայբա բովթ դը բին փե նէ հե սի որդւոյն ա նոնը երբոր ծընաւ . ո բով հե տե հե զի ի բեն պապը որ ծերբա հանա յա պետ էր մընալ տուն , ու որդիքը առին տապանաւ կը պատեբաղմ գընացին այլ ազգաց գէմ . իսրայէլացիք չարաւ չարաւ ըր զեցան , ու

տա պահակն ալ գէրի եղաւ իսկ հէզի քա հա-
 նա յա պէ տին որ դիքը ան իւր բատ չարա-
 գործ ըլլա լով չար բա չար կորան հոն երբոր
 հէզի լը սեց զա սոնք ըն կաւ ա թո ուէն մե-
 ուաւ . նոյն սըր տա դո զով ծը նաւ վայքա
 բովթ , որ ա սեւէ վայ փա ուայ . իսկ այլ սղ-
 գինե ըր դը ըին տա պահա կը ի բենց կը ու-
 տու նը , և մե կէն կուռ քե ըր ըն կան ջար-
 դը վե ցան , ու ի բենք ալ պա տու հա սե ցան .
 մինչ զի չի դի մա ցան մեծ պատ ւով դը ըն
 զըր կե ցին տա պահա կը :

Վայքաբովթ կասէ՛ վայ այն ծնողքին ,
 որ խըրատ չի տար՝ իւր չար զաւակին .
 զաւակ և ծնողք՝ մէկ տեղ կը պատտին ,
 ինչպէս որ եղաւ՝ իմ տան իմ զարմին :

Տ. տ. Գ.

Տօ բիթ էր բա բե գործ իշխան հըրէ այ ,
 որ գէրի ըլլա լով կը բը նա կէր նին ուէ , և
 շատ ո զոր մու թիւն կա նէր գէրի հըրէ և
 նե բուն . իւր որ դին տօ բիա զըր կեց մա բոց
 եր կի ըր որ բե բէ պահա տը վաճ ըս տա կը . եր-
 բոր ճամբայ պի տի ելլէր՝ պահա պան հը-
 բեշ տա կը ճամբոր դի հա գուս տով ըն կեր
 եղաւ ի բեն . և երբ տիգ բիս գէ տը հա ան
 տու բի ա մը տաւ ջու ըր՝ մեծ ձուկ մի վը լան
 վա զեց . հըրեշ տա կը հա տաւ ի բեն դարս
 հա նեւ տը վաւ , ու սիր տը , լէր դը և լեղին
 պահա հեւ տը վաւ . ան կէ գը նա ցին հըր ուգ-
 ուէ ազ գա կա նին տու նը . աղ ջի կը դի ւա-
 հար ըլլա լով որ ուն որ տա յին աւ նօ լը կը-
 մեռ նիր . երբոր տօ բիա խունկ ծը խած կը-
 բա կին վը բա դը բաւ ձը կան սըր տէն ու լէր

դէն՝ դէ ւր է լաւ , և տօ բի ա յի հետ ալը տակ
վիցաւ խիկ եր բոր հօ ըր տու նը դար ձան՝ ձը
կան լի ղին քը սեց հօ ըր աչքին՝ բաց վիցաւ
աչքը . և շատ մեծ ու բա խու թիւն է ղաւ .
ա սա հը բեշ տակն ա նե բև ոյթ է ղաւ :

Տօբիթ կասէ թէ՛ է ղիւր ողորմած ,
ուր տեղ որ ըլ լաս՝ ջերմ սպաշտէ աստուած .
իւր ողորմութիւն՝ ամէն տեղ լիք է ,
շուտով կը հասնի՝ սրբաանց խնդրողաց :

Բ . Բ . Բ .

Բո կոմէր թա դա ւոր մա դի ա մու , որ ու
բիշ թա դա ւոր նե բու հետ միա բա նած է
լաւ իս բա յէ լա ցոց դէմ եր բոր կեր թա յին
ա ւետ եաց եր կի ըր . բայց իս բա յէ լա ցիք
բո լոր նալ ջար դե ցին , ու ասլ բանք ներն ա
սին և քա ղաք նե ըր կոր ծա նե ցին . ուր ըս
սանն նե ցին բա ղա ամ կա խար դը . որն որ
կան չեր է ին ա ուա ջուց որ ն նի ծէ իս բա յէ
լա ցի քը . ճամ բան հը բեշ տակ է բև ցաւ չի
թո ղուց որ ա ուա ջ եր թայ է շը . իսկ բա ղա
ամ ի շուն ղար նե լով ա ուա ջ կու ղէր եր
թալ . է շը լի ղու է լաւ ու է բե սը ղար կաւ
իւր չա բու թիւնը . ուս տի բա ղա ամ փո խա
նակ ա նի ծե լու օրհ նեց իս բա յէ լա ցի նե ըր :

Բոկոմ կասէ թէ՛ ղիս անմահ գըրի ,
հրաչքն աստուծոյ՝ միտքըս չի բերի . . .
շուտով հասաւ մեզ՝ սուրն իսրայելի ,
կորայ չարաչար՝ ընդ բաղաամի :

Յ . Գ . Գ .

Յա ւա լի շու շան էր յո վա կիմիշ խա նին
կի նը , որ շատ դե ղե ցիկ և փա ուա ւոր ըլ .

լա լով եր կու չար հը բէ այ ծեր դա տաւոր՝
 ցան կա ցան շու շա նին . բայց սար կեշտ կինն
 ա նոնց չի հաւա նե լուն հա մար՝ վը կա յու
 թիւն տը վին թէ ան սար կեշտ գործք ա բաւ .
 ուս տի վըճ ուե ցին որ քար կոծ վի . եր բոր
 կը տա նէ ին , դա նի էլ մանու կը մար դա բէ
 ա կան հոգ լով շար ժե ցաւ , ու ե լաւ ճամ
 բուն վը բա կան չեց , թէ ես ան սարտ եմ այդ
 ար դա բին ար եա նը . և այս սէս դար ձուց
 ժո զո վուր դը , և չար ծե բե բը ի բար մէ զա
 տեց , ու ա նանկ հար ցուց . և եր կու սին խօս
 քը ի բար սը տեց . ուս տի շու շա նին տե դը
 ծե բե բը դա տա սար տե ցան :

Յաւալի շուշան՝ ասէ արթընցիը ,
 մի չար ցանկու թեանց՝ բնաւ հետեւիը .
 մի ընկեր եղբայր՝ բնաւ զրպարտեր ,
 խայտաաւակ կըլլաս՝ որպէս չար ծերեր :

Ի . Լ . . .

Ի իւ բի կամ ու բի էր հայր բե սէ լի էլ ճար
 տա բա սե տին , որն որ բա բա կա միտ մարդը ը
 լա լով աստ ուա ծա յին ի մաս տու թեամբ
 լեց վե ցաւ . ու շի նեց տա սա նակն ուխ տի
 մեծ սըն տու կի ձե լով բո լոր ոս կի ա սատ
 և վը բան էր կու քե բո բէ , ուր կիջ նէր աստ
 ուա ծա յին փաւ քը , և կըլլար աստ ուաճ
 խօ սու թիւն . շի նեց նա և խո բան վը կա յու
 թեան ա մէն զար դով , աշ տա բա կով , սե զա
 նով խըն կոց , ուր քա հա նայք խուենկ կը ծը
 խէ ին . շի նեց և ու բիշ սե զան , ո բուն վը բայ
 զոհ կըլլար . ա սոնք ա մէ նը շի նեց բե սե լի
 էլ մով սե սի հը բա մա նաւ . ուր եր բոր ա
 հա բոն կը մըտ նէր բուր վա ուով և ըզ գեւ

տով, եր կինն քէն լոյս կըջնէր վը բան . ա նոր
մէջ կը սպահէ ին տա սը սպատ լի բանին տախ
տա կը, մա նա նան, և դա լա զանն ա հա ըո
նի :

Իիւրի կասէ թէ՛ ջանա՛ ունենաս ,
խմաստուն զաւակ՝ կիրթ և խելահաս .
զի անդին զանձ է՛ բարի ծնողաց ,
ոչ արծաթ ոսկի՛ այլ զաւակ օրհնած :

Փ . փ . † .

Փսոմի թումփանէ դը բաւ փա բա լոն յով
սէփ գէ ղէ ցի կին ա նու նը . որ կը նը շա նա
կէ փըր կիչ աշխարհի . զի յով սէփ՝ թա գա
ւո ըին է բա զը մեկ նե լով՝ մեծ իշխան է դաւ
է գիպ տոս , և էօ թը տա ըի ա ուա տու թիւն
ըլլա լով շատ ցո ընն ժող վեց . և երբ էօ թը
տա ըի ոով է դաւ , այն ցո ըն նով սպահեց ժո
ղո վուր դը . մին չև յա կոր նա հա պեան ալ
հէ ու էն լը սե լով զըր կեց որ դիքն որ ցո ըն
ա ըին . յով սէփ ի ընց տա բաժ ար ծա թը
ծա ծուկ դը նեւ տը վաւ ա ման նե բուն մէջ .
ու երկ ըորդ ան դամ որ դը նա ցին ցո ըն աւ
նե լու յայտ նեց զին քը ի ընն եղ բարց . և ա
սպահայ ըր քե ըեւ տը վաւ :

Փսոմի թումփանէ՛ փրկիչ աշխարհի ,
անուն դրվեցաւ՝ յովսէփ գեղեցիկ .
թէ բարի ըլլաս՝ նման յովսէփին ,
տէր ես աշխարհի՛ փրկող քու անձին :

Ք . ք . † .

Քաբ ըին էր իշխան քե տիղ ուայ քա զա
քին հը ըէ ից , եր բոր հո ղէ փեւ նեօ է կաւ
սպա շա ըեց քա զա քը , որ սի տի տա յին .

մէջ ե ըէն այ ըի կինն մի մե ծա տուն յու դիթ
անս ւամբ շատ դե ղե ցիկ՝ ե լաւ զար դար վե-
ցաւ , կան չեց իշ խան ները խը բա տեց , որ
չի վախ նան , հա պա ջերմ ե ունդ ա ղոթք
ա նեն . ին քը գը նաց հո ղե փէռ նե սին , որ
երբ տե սաւ պա ղե ցաւ մը նաց . և ու բա-
խու թե նէն խը մեց հար բե ցաւ . խի յու-
դիթ խընդ ըեց օգ նու թիւն ՚ի տեառ նէ , և
զօ բա ցաւ . և ա ուաւ հո ղե փէռ նե սին սու-
րը զար կաւ կըտ ըեց գը լու խը դի շե ըով ե-
լաւ բա նա կէն գը նաց քա դա քը . եր բոր
տե սան՝ փառք տը վին աս տու ծոյ . զար կին
հո ղե փէռ նե սին բա նա կը աւ ըե ցին :

Վարբին կասէ թէ՛ տես յուդիթ տիկին ,
ի՞նչպէս քաջու թեամբ՝ կորուս թընամին .
թէ արի ըլլաս՝ ընդդէմ չար դիւին ,
դուն կըլլաս ժառանգ՝ երկնից ստակին :

Ն . և . և .

Նա կեանք կը նը շա նա կէ , ղի ա ունց
ծը նո ղաց ա դա մայ մէկ կո ղէն կեանք ա-
ուաւ , և ե ղաւ օգ նա կան ա դա մայ , որ դը-
րախ տին ան մեղ վի ճա կին մէջ զար դար-
ված էին ա մէն բար եաւ . այս եր ջան կու-
թեան նա խան ձե լով դե լը խա բեց ե ւան
օ ձին կեր պա բան քո վը ու կեր ցուց ար դե-
լած պը տու ղէն . մե կէն կո բու սին այն եր-
ջան կու թիւ նը . մեր կա ցան աս տու ծոյ լոյ-
սը . և ըս կը սան ա մըջ նալ . աստ ուած ձայն
տը վաւ որ ա սաշ խա բեն ա նանք ի բա բու-
վը բա պա կա սու թիւ նը ձը գեւով՝ սատ
ժը վե ցան , ու դը բախ տէն դուրս ըն կան :

Կա հասէ թէ՛ խաբովեցայ օձին ,
խաբերայ խօսքով խաւարեց միտք իմ ,
այս իմ մեծ վընաս՝ քեզ խըրատ ըլլայ ,
որ մտիկ չանես՝ խորամանկ դիւին :

() . օ . օ .

()ս տեր էր յո բայ վի ճա կը . ուր մեծ իշ-
խան էր , և ու նէր ան չափ հա շրս տու թիւն .
տա տա նան նա խան ձե լով ու զեց զին քը
փոր ձէ աս տու ծոյ թոյլ տու ու թեամ բը . որ
ա մէն աս բան քը մե կէն կո բուս . և բո լոր
զաւակ նե ըր մէկ տան մէջ մե ուն . յոր ե-
րա նե լին էր բոր լը սեց՝ աս տու ծոյ էր կըր-
պա գե լով ա սաց , մերկ ե կայ աշ խարհ , և
մերկ սի տի դառ նամ , Կոր տը վաւ , և Կոր ա-
ուաւ . ե զի յի կամք Կոր օրհ նեալ . յե տոյ
ըս կը սաւ մար մի նը չար չա բել վէր քե բով .
և որդ նե բով . բայց ե բա նե լին միշտ նոյն
բան ա սե լով խայ տա ուակ ե դաւ սա տա-
նան , և Կոր տը վաւ նո բէն ա ոող ջու թիւ-
նը , մե ծու թիւ նը , և զաւակ նե ըր :

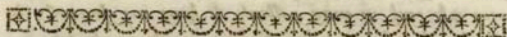
()ստեր կը տիրէր՝ յոր երանելին ,
որ համբերութեամբ՝ տարաւ մեծ վըշտին .
օրինակ եղաւ՝ քեզ և բոլորին ,
եթէ համբերես՝ կը հասնիս փառքին :

Ֆ . Փ . Ք .

Ֆի լո պա տոր կը թարգ մա նի հայ բա սեր ,
որ էր մա կա նուն պըտ դո մէոս թա գաւ ու-
րին ե գիտ տա ցոց . որ ե լաւ պա տե բազ մով
ան տի ո բոս թա գաւ ուրին վը բա , ու ըս-
պան վե ցաւ . իսկ ան տի ո բոս գը նաց ե բու-
տա զէմ իբը պատւոյ հա մար ու զեց տա ճաւ

ըր մըտ նեւ, պա տու հա սե ցաւ և դուրս փա-
խաւ . բայց շատ նե զու թիւն տը վաւ հը բե-
կոյ մա կա բա յե ցոյ ժա մա նա կը : Սա կայն
շատ ժա մա նակ չան ցաւ և կաւ աշ խարհ
փըր կի չը տի և զե բաց . ինչ պէս որ մար դա
բէք մար դա բէ ա ցեր է ին . վե բուց կը ու-
պաշ տու թիւ նը , և հաս տա տեց . քը բիւ տու
նէ ա կան սուրբ և ուղ զա փառ հա ւատ քը :

Ֆիլոսոփատորն այն՝ ցաւադին կողմայ ,
թէ կուսք պաշտելով ինչպէս կուրացայ .
յիսուսի տեղեան՝ արժանի չեղայ ,
չարաչար գործքով՝ յաւիտեան կորայ :

Օ. Գ. Ա.

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Ե ԿԵՂԵՅԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ :

Լ. ա . . .

Լ. ա . քեալք էին և կե ղեց նայ սիւ նը .
որ հոգ ւով սըր բով լեց վաճ գը նա ցին ա մէն
աշ խարհ լու սա ւո բե ցին ա շա կերտ նե բով ,
և ա պա կա տա բե ցան . ուս տի պետ բոս գը
լուխն ա ուս քե լոց կա տա բեցաւ հը ում .
անդ բէ աս խաչ վե ցաւ ա քա յի ա . յա կո-
բոս և բու սա ղէմ գըլ խատ վե ցաւ . յո հան
նէս ծե բու թեամբ վախ ճա նե ցաւ և փե սոս .
փի լիպ սոս կա տա բե ցաւ . յե բա սո լիս .

բար դու զի մէ ոս հա յաս տան . թո մաս
հրնտ կաս տան . մատ թէ ոս ա սո բես տան .
հոն կա տա բե ցաւ յա կո բոս ալ փեայ . թա
դէ ոս կամ յու դայ կա տա բե ցաւ որ մի քա
ղա քը ուրջ տու նեայ . շը մաււոն քա բո զեց
աւ քը բի կէ . մա տա թիա կա տա բեցաւ ե
թով պիա :

Բաքեալք ասեն՝ չի մնաս խաւար ,
լոյս սուրբ հաւատքին՝ միշտ մնայ քեզ վառ .
խաչըն յիսուսի՝ սիրով վերատ առ ,
որ հաղորդ ըլլաս՝ փառացրն անձառ :

Բ . Բ . Բ .

Բառ նա բաս ա ուաքեալ կիպ բա ցի՝ էր
եօ թա նա սունւեր կու ա շա կեր տայ կար
դէն . ո բոնք շը նոր հօք զար դա բաժ ըլ լա
լով ա ուաքեալ նե բուն դոր ծա կից է ին .
և ա նոնց նը ման հը բաշք նե բով լու սաւո
բե ցին աշխարհ . ա մէն տեղ է կե դե ցի ներ
չի նե լով , և ա շա կերտ ներ հաս տա տե լով .
ինչ պէս մէկն ալ թա դէ ոս էր որ բը ժըշ կեց
աբ դար հա յոց թա դաւո բը , և լու սաւո
բեց հա յաս տան . իսկ բառ նա բաս էր բոր
կաւե տա բա ներ կիպ բոս քար կո ծե ցաւ
հը բէ ա նե բէն . և մար մի նը մար կոս եղ
բօր որ դին ժեղ վեց պա հեց , որ հը բաշքով
յայտ նե ցաւ :

Բառնաբաս ասէ՝ զարթիր աշխատէ ,
վասն արքայութեան՝ որ շատ բան կարժէ .
աշխարհ և մարմին՝ հոգուդ զո՛հ արէ ,
մարդէ չի վախնաս՝ երբ անձ հետդ է :

Պ . Դ . 4 .

Պը բի գոր լու սաւո բիչ որ դի ա նա կայ
 պար թե ի՛ եկաւ հա յաս տան տըր դատ
 թա դաւո բին հետ . եր բոր հը բա ման ե զաւ
 ի բեն , որ կուռքին դը լու խը պը սակ մի դը
 նէ՛ հա մար ձակ քա ըո ղեց ճըչ մա բիտ հա
 ւատ քը , և ան տանե լի չար չա բանք նե ըով
 խոր վի բա պը ձը դե ցին օ ձե բուն մէջ . ուր
 պահ վե ցաւ հը բաչ քով տաս նը հինգ տա
 ըի . ա պա թա դաւո բին քոյ ըը տե սիլ քով
 հա նեւ տը վաւ . որ ե լաւ բը ժըչ կեց տըր
 դատ , լու սաւո բեց հա յաս տան . և ե պիս
 կո պոս ձեռ նադ բե ցաւ , կը ուա տուն նե ըը
 կոր ծանեց , ե կե ղե ցի նեք շի նեց , ու ծաղ
 կե ցուց հաւատ քը . ա պա հը ում եր թա
 լէն ե տե իր ա թո ոը դը բաւ ա բիտ տա կէս
 որ դին ու աւանձ նա ցաւ սե պուհ լե ոը
 ճըգ նեց :

Պրիգոր կասէ քեզ՝ իմ սիրուն որդի ,
 տես հոգուդ համար՝ ինչեք քաշեցի .
 դուն ջանա՛ ապրիս՝ իմաստուն բարի ,
 որ նորէն խաւար՝ քեզ չի պատահի :

Պ . Դ . Դ .

Պի ո նե սի ոս ա բիտ պա դա ցին եր ա թե
 նա ցի գըլ խաւոր փի լի սո փայ , և դա տա
 ւոր ա բիտ պա դո սին մէջ . եր բոր պօ ղոս ա
 ուա քեալ հոն դը նաց քա ըո ղեց , հաւատաց
 քը բիտ սո սի , ու ձեռ նադ բե ցաւ ե պիս կո
 պոս ա թե նա ցոց , և շատ ծաղ կե ցուց հա
 ւատ քը դը ըով և քա ըո ղու թեամբ . մինչ
 զի՛ կը ուա պաշտ նե ըը նա խան ձե լով նա

Հա տա կե ցին սը բով . և ըստ ո մանց զաղ-
ղիա քա բո զե լով զըլ խատ վե ցաւ :

Դիօնեսիոս՝ կասէ մի կենար ,
Տետեւէ փրկչին՝ շիտակ ճանապարհ .
այս իմաստու թիւն՝ քեզ կանէ արդար ,
Շնորհալից դպիր՝ աշակերտ խոնարհ :

Ն . Ե . Ե .

Նը կո տա սան վար դա պետք էին Հին
սուրբ Հայ բա պետք . որ զը բով և բա նիւ
ծաղ կե ցու ցին Հա լատ բը , և խայ տա ու .
կեցին հե բե տի կոս նե բը . որք են , դիօնե-
սի ոս , յը ուե թէոս , սեղ բեստ բոս , ա թա-
նաս , կիւ բեզ ե բու սա զե մա ցի , եփ բեմ ,
բար սեղ , զը բի գոր նիւ սա ցի , զը բի գոր
աստ ուա ծա բան , ե սի փան , յո հան ոս կե-
բե բան , և կիւ բեզ ա զէք սանդ բա ցի : Այն
պէս ծաղ կե ցան չորս վար դա պետք ե կե-
ղեց լոյ . օ գոս տի նոս , ամբ բո սի ոս , մեծն
զը բի գոր , և հե բո նի մոս . և ըն Հայոց . սա
հակ , մես բոպ , զը բի գոր նա բե կա ցի , և
ներ սէս շը նոր հա լի . իսկ լու սա լո բիչ մեծ
վար դա պե տաց կար գէն է :

Նը կոտասան կարգ՝ սը վարդապետաց ,
քեզ կը խրատեն՝ հետեւէ ուսմանց .
թէ մանկու թենէ ըլլաս բարեզգեաց ,
լուսատու կըլլաս՝ քեզ և օտարաց :

Օ . Ղ . Ղ .

Օ ա քա բի ա հայ բըն յո հան նու մը կըբտ-
չի էր ա հա բո նի ցե զէն քա հա նայ , որ ար-
դար է ին թէ ին բը և թէ կի նը ե զի սա-
բէթ , որ ա մուլ էր . զա քա բի ա էր բոր մը-

տաւ տա ճա ըր խունի ծը խե լու ա ուա ջի տեառն , ե ըւ ցաւ դաք ըի էլ հը ըեշ տակն աւե տիս տը վաւ , թէ որ դի ծե ըու թեանս պի տի ունե նաս . զա քա ըի ա տա ըա կուսե լուն հա մար լե զուն կապ վե ցաւ . եր բոր տը զան ծը նաւ ու յո հան նէս դըրաւ ա նու նը , լե զուն բաց վե ցաւ օրհնե լով ւնծ . և երբ յո հան նէս ա ուանձ նա ցաւ ա նա սաւ տը , զա քա ըի ա ըս պանս վե ցաւ հե ըովդե սէն :

Օ աքարիա հայր՝ սք կարապետին ,
կանէ թէ որդւոյս՝ հետեւէ վարքին .
խոնարհ հընազանդ՝ մանուկ լուսածին ,
պանծալի վերնոց՝ բարեկամ փրկչին :

Լ . Է . Է .

Լ լե թիւ ըոս հը ու մա յե ցին այն չափ սըր բա կաց և ի մասս տուն էր որ քը սան տաււան ե պիս կո պոս ձեռ նադ ըե ցին լիւ ըիկեցւոց աշխարհին . ուր շատ քը ըիս տունեայ ե զան . մին չե դար ձուց ադ ըի ա նոս կայ սեր մեծ նա խա ըա ըր . ուս տի դը ըին զին քը հը ըաց եալ մահ ճի վը ըա , ան վը նաս մը նաց . ա պա դար ձուց քը ըիս տո նեայ աւ ըաւ ե պար քո սը . որ զին քը կը ըա կը պի տի ձը դէր . յե տոյ սուր քը ձը դե ցին ե ուաց եալ խալ կի նի մէջ , և ա ուիւծ նե ըու աւ ջին , ան վը նաս մը նաց . վեր ջը մօ ըը հետ մէկ տեղ գըլ խատ վեցաւ :

Լ լե թիւ ըոս քաջն՝ ասէ զօրացիւր ,
յաղթէ չար դիւին՝ շնորհօք մեծացիւր .
Թնդ որ չարչարի՝ անցաւոր մարմին ,
ճոխանայ փառօք՝ ի յաւիտենին :

Բ . Ը . Ը .

Բ ղի կո նիս սրբ բու հին էր թե սա ղո նի կե ցի . բրու նե ցին ղին քը կուա պաշտ նե բը , բայց չի կար նա լով պա տաս խան տալ ի մաս տուն խօս քե բուն տան ջե լով կը ուա տուն տա ըին . բայց կուու քերն ըն կան կոր ծա նե ցան . եր բոր կը բա կէն ան վը նաս ե լաւ եօ թա նա սուն հո դի հաւա տա ցին դար ձան . յե տոյ ձը գե ցին դա զա նաց առ ջին , ան վը նաս մը նաց . վեր ջա պէս սը բով կա տա ըե ցաւ , ու ա ըեան տեղ կաթ վա զեց :

Բ ղիկոնիս կին՝ տկար բնութեամբ ,
տնե ինչպէս յաղթեց՝ այնչափ բռնութեան .
Թէ դուն ալ յուսաս՝ ինչպէս է արժան ,
ոտքի տակ կառնուս՝ դժոխք սատանան :

Թ . Բ .

Թարգ մա նիչ կանւա նին սուրբ սա հակ պար թե լու սաւոր չայ թող նե ըէն , և սուրբ մեծ բոպ ի ընց ա շա կերտ նե բով . ու բոնք մեծ ջան քով նախ գը տան հա յոց գի բը . յե տոյ ըս կը սան թարգ մա նե լ յու նաց լեղ ուէ հա յե ըէն բո լոր աստ ուա ծա շուն չը . որ ա ուաջ հոու մե ըէն կը կար դա յին , ու մարդ չէր հաս կը նար . ա պա ու ըիշ շատ պիտւա կան դիր քեր ալ թարգ մա նե ցին թէ ի ընք , և թէ ա շա կերտ նե բը . ու բոնց մէ ե ըե ե լի ե պիտ կո պոս ներ ե ղան . ինչ պէս էր ե ղի շէ , մով սէս խո ըե նացի , դաւ լիթ ան յաղթ , և Է :

Թարգմանիչք ասեն՝ արիք սորվեցէք ,
մեր գրվածներէն՝ ձեզ ուսումն ատէք .

անգին ժամանակն՝ պարապ մանցընէք,
զիտու թեան լուսով՝ լուսաւորեցէք:

յ. ժ. ծ.

յո զոյն է գու մար սք հայ բա սիւ տայ .
ո բով հեաւ եր բոր ե կե ղե ցա կան հար կա
ւո բու թիւն կըլ լայ ա մէն ե բւ ե լի հայ բա
պետ ներ մէկ տեղ գա լով վը ճիւ կը հաս
տա տեն , հե բե տի կոս նե բը կը նը զո վէն , ու
ճըլ մար տու թիւ նը կը յայտ նեն . բայց նախ
ա ուա քեալ նե բը ժո զով ա բին ե բու սա
ղէմ բա բե կար գու թեան հա մար . յե տոյ
ա բի ոս հե բե տի կո սին դէմ նի կի ոյ ժո
զոյն ե զաւ ի բէք հա բիւր տաս նը ու թ հայ
բա սիւ տով . ա սպ զա նա զան հե բե տի կոս
նե բու դէմ զա նա զան ժո զով ներ ե զան ա
բւ ելք և ա բւ մուտք :

յտղովք սրբոց հարց՝ քեզ խրատ կուտան ,
որ ամուր կենաս՝ հաւատքիդ վրան .

սուրբ եկեղեցին՝ քեզ կըլլայ պաշտպան ,
չար աղանդաւորք՝ քեզ թոյն մի չի տան :

Ի. ի. Ի.

Իգ նա տի ոս աստ ուած աղ դեաց հայ բա
սիւտն էր այն տը զան , որ քը բիս տոս գիրկն
ա ուաւ օրհ նեց . եր բոր մեծ ցաւ յո հան նէս
ա լե տա բա նի չին ա շա կեր տե ցաւ , ու ե
սխս կո պոս ե զաւ ան տի ո քայ . բայց այն
չափ լու սա լո բու թիւն ա բաւ , որ տը բա
յի ա նոս կայսը լը սե լով հը բա մա յեց որ
բան տը դը նեն և տա նին հը ում գա զա
նաց կե բա կուր տան . եր բոր իշ խան նե բը
կը ջա նա յին որ զինքն ա զա տեն , դը բեց

ի բենց ա դա չեց որ թո զուեն զինքն որ նա-
հա տակ ըլ լայ . ինչ պէս է զաւ :

Իգնատիոս քաջն՝ ասէ յաղթեցի ,
թէ բեւիարին՝ և թէ աշխարհի .
տվի մարմինս ու հոգիս պահեցի ,
կը փայլում հոգւով՝ ՚ի փառս յիսուսի :

Լ . Լ . Լ .

Եւ բեն տի ոս էր նա խա սար կաւադ
սուրբ քր սեւ տոս պա պին . եր բոր վա զե բի
ա նոս նա հա տա կեց սուրբ պա պը՝ լաւ բեն
տի ոս թա զեց մար մի նը . ուս տի ինքն ալ
բրու նը վե ցաւ , և շատ տան ջանք նե բով
բան տը մը տաւ . ուր շատ հիւ ւանդ ներ լաւ
ցը նե լով բան տա պե տը հաւա տաց . և շատ
չար չա բանք նե բէն է տե դը բին սուր բը
հը բա ցեալ կաս կա բա յի վը բա . մայրն ալ
քո վը կե ցած աւե տա բա նը ձեռ քը սիրտ
կու տար . իսկ սուր բը ա սաց բրու նաւո բին ,
թէ մար մի նիս մէկ կող մը խոր վե ցաւ , մէկ
ալ կողմն ալ դար ձուր . և այս պի սի քա ջու
թեամբ նա հա տակ վե ցաւ :

Եւ բենտիոնն եմ՝ որ զիս խորվեցին ,
այլ իբրև փիւնիկ՝ անմահ կը փայլիմ .
վայ որ դրեր է՝ յոյսն անցաւորին ,
կորուստն յաւիտեան՝ է անոր բաժին :

Խ . Խ . Խ .

Իյադ էր սար կաւադ սրբ բոյն ներ սե սի ,
և վե բա կա ցու է զեր էր հիւ ւանդ նե բուն
և աղ քատ նե բուն . այն չափ աղ քա տա սեր
էր որ ամ բար նե բը կը պար պեր տալով , և
ա զթ քով կը լե ցը ներ . յե տոյ է պիս կո

պոս ձեռ նադ ըե ցաւ, ու երբ որ մե ծըն ներ-
սէս գը նաց ըս տամ պօլ՝ ինքն ե ղաւ տե ղա
պահ մեծ բա ըե կար գու թեամբ. բայց եր-
բոր ար շակ թա գաւ ըրին ան գը թու թիւ-
նը յան դի մա նեց, թա գաւ ըր բար կու-
թեամբ. հը բա մայեց որ բար կո ծէն. սա
կայն աղ գա կան նե ըր զինքն ա ղա տե ցին,
որ հան գեաւ խա ղա ղու թեամբ:

Խադ կասէ ինչպէս՝ ես հետեւեցայ,
սրբոյն ներսեսի՝ դուն ալ նոյն արա՛.
հետեւէ՛ սրբոց՝ ծնողաց վարպետիդ,
երբ երկնից ճամբան՝ քեզի ցոյց կուտայ:

Ն. Տ. Տ.

Նոյն սուրբ աստ ուա ծած նին էին
յո վա կիմ և ան նա. յո վա կիմ էր դա լիթ
մար գա ըէ ին ցե ղէն. իսկ ան նա ա հա ըու
նին ցե ղէն. եր կուս նալ ծեր և ա մուլ է ին
եր բոր հը ըեշ տակ ա լե տիս տը վաւ ի ըենց
աստ ուա ծած նայ ծը նըն դեա նը հա մար.
իսկ երբ ծը նաւ ա նա բատ կոյ սը նը ուի ըե-
ցին աս տու ծոյ. և ի ըեք տար լան տա ճա-
րը տա ըին ըն ծա յե ցին. ու եօ թը տար-
լան դը ըին տա ճա ըին կու սա նո ցը. որ ու-
րիշ ուի տեալ կու սա նայ հետ կը ծա ու-
յէր աս տու ծոյ ան պատ մե լի սրբ բու-
թեամբ. բայց սուրբ յո վա կիմ ա ուջ վախ-
ճա նե ցաւ. իսկ սուրբ ան նա տե սաւ քը ըիս
տոս, ու մե ուա:

Նոյն սուրբ սը կուսին՝ այնչափ ցնծացին,
երբոր ունեցան՝ զաւակ լուսածին.
դուն եղիր զաւակ՝ իմաստուն անդին,
որ սարձանք ըլլաս՝ ծնողացդ ու աղգին:

Վ . Կ . Կ .

Վոս տանն դի ա նոս էր որ դի կոս տանդ
 կայ սեր . և նրս տաւ հօ ըր տե զը կայսր հը
 ու մա յեց ւոց . եր բոր պա տե բազմ է լաւ
 կէս օր ւան ժա մա նա կը տե սաւ եր կին քը
 լու սա փայլ խաչ անտ զա նիշ զը բու թեամբ
 թէ այ սու յաղ թեամ . նոյն նը շանն ա բաւ
 ի բէն դը բօ շակ , ու յաղ թեց թըշ նա մուն .
 յե տոյ մը կըր տե ցաւ և լու սա ւո բե ցաւ
 սեղ բեստ բոս հայ բա պե տէն , ու մեծ պաշտ
 սան է զաւ հա ւա տոյ շի նե լով շատ վը կա
 յա բան ներ և է կե զե ցի ներ . մին չև փո
 խե ցաւ երկ նից թա դա ւո բու թիւ նը :

Վոստանդիանու՞ կասէ տիրեցի ,
 չէ անցաւորիս՝ այլ անանց թագի .
 թէ սուտ աշխարհիս՝ սրտով կասովէի ,
 երկու թագէն ալ՝ զուրկ կը մնայի :

Ն . Տ . Կ .

Նը ուիփ սիմ եանք է ին սըր բա սեր կու
 սանք հը ու մա յե ցի . եր բոր դի ոկ զե տի
 ա նոս կայսրն ու զեց առ նեւու հը ուիփ սի մէ
 կոյ սը , դա յի ա նէ մա բա պեան ա ուաւ զին
 քըն ըն կեր նե բով փա խաւ հա յաս տան
 վա զար շա պա տու մօտ . տըր դատ թա դա
 ւորն լը սեւով ու զեց առ նուլ ի բէն կին , և
 տա բաւ իր պա լա տը . բայց հը ուիփ սի մէ
 զօ բա ցեալ հոգ ւով սըր բով յաղ թեց թա
 դա ւո բին , ու զը նաց ըն կեր նե բուն քով .
 ա նոր հա մար նախ լե զուն կըտ բե ցին , և
 կը տոր կը տոր նա հա տա կե ցին հան դերձ
 ըն կեր նե բօ վը . եր բոր լու սա ւո բիչ խոր
 վի բա պէն է լաւ՝ ժող վեց նըշ խաբք ներն ու

ի րեք վը կա յա ըա նի մէջ ամ փո փեց :
 Հըռ իփսիմէ կոյսն՝ ասէ ամեհուն,
 պարկեշտ ասրեցէք՝ սրբասէր արթուն .
 այս գանձը ձեզմէ՝ հանել չէ կարող,
 ոչ իշխան դիւաց՝ ոչ կայսր վեհագոյն :

Չ . ձ . 3 .

Չո ըոյ վանք էր բը նա կա ըան սրբ բա սէր
 ճըգ նա լո ըաց ա ըա ըատ եան կող մըն հա
 յաս տա նու . ո ըոնց մէկն էր սար դիս ե պիւ
 կո սրոս . որ թո ղուց ե պիս կո սրո սու թիւ նը
 նախ գը նաց ե ըու սա ղէմ . և մի ա բա նե
 ցաւ տը ըա պի ղոն ցի կի ըա կոս քա հա նա
 յին հետ , ու դար ձան հա յաս տան ձո ըոյ
 վան քին կող մը ճըգ նա ըան ներ շի նե ցին .
 շատ մի ա բան ներ ու նե ցան , կար գեր կա
 նոն ներ սահ մա նե ցին . մին չև ա մէն տեղ
 ի րենց սրբ բա կաց ա ըա քի նու թիւ նը
 յայտ նի ե ղաւ :

Չորոյ վանքն ասէ՝ սրբոց տեղ էի ,
 երկնաւոր կարգօք՝ միշտ կը սպանծայի .
 բայց երբ այն սուրբերն՝ իսմէ հեռացան ,
 քանդեցայ եղայ՝ օձերու կայան :

Ղ . շ . 2 .

Ղ և ոն դեանք է ին սբ քա հա նայք ա ըաջ
 նորդք հա յաս տա նու յաղ կեր տի հա ըա
 ման ժա մա նա կը . սբ վար դա նանք կա տար
 վե լէն ե տև կը ըա պաշտ նե ըը կեղ ծա լոր
 վա սա կին ձեռ քով բըն նե ցին այս սուր բե
 ըը տա ըին սարս կաս տան շատ վըշ տա ցու
 ցին . բայց ա նոնք բան տին մէջ դար ձու ցին
 հը ըաշ քով մոգ սիե տը . ուս տի շատ տան

Չանք նե բէն ետեւ առ աջ ար շէն երէցը նա-
հա տա կեցին . յով սէփ կա թու դի կո սին
դը լու խը կըտ բեցին . նոյն պէս ղև ոնդ ե-
րէցը՝ որ ժայռե բուն վը բա քար շե լով ու-
կոր նե բը Չար դեցին . յե տոյ սա հակ ե պիս-
կո պո սը , մու շէ երէցը , և քա Չաջ սար-
կաւա դը նա հա տա կեցին . ուր մեծ հը-
բաշք ներ ե ղան և լու սաւոր ար ծիւ երե-
ցաւ նը խարք նե բուն վըրա :

Վ և ոնդեանք ասեն՝ փախիր դէշ մարդէ ,
կեղծաւորութեամբ՝ անոյշ խօսողէ .
դի չար թոյնն իրեն՝ չար լեզուին տակն է ,
քեզ և քու ազգին՝ մեծ մնաս կանէ :

Ղ . Ժ . Ժ .

Ղա կունդոս , կամ յա կին թոս էր փա-
ռաւոր պա տա նի քը սան տարւան , և սե-
նե կա պետ հըռո մա յու կայ սեր . որ այն-
չափ ջեր մեռանդ աստ ուա ծա պաշտ էր , որ
բա բի սո վո բու թեամբ միշտ յի սու սի ա-
նու նը կը յի շէր . ուս տի թա դաւո բը հը-
բա մա յեց , որ ուրա նա լով քը բիս տոս զո-
հէ կըռոյ . բայց նա քա ջու թեամբ կո խեց
թա դաւո բին հըրա մանը . մին չև տան ջան-
քով և ա նո թի պա հե լով կա տա բեցաւ .
ուր հըրեշ տակ երեցաւ բան տին մէջ , և
մեծ մեծ հըրաշք նե բով յայտ նի ե ղաւ
ա մեռուն :

Ղա կունդոս կասէ՝ տէրն յայտնի պաշտէ ,
մի ծածկեր հաւատք՝ ուր որ պատահէ .
աստուծոյ հրաշքն՝ ամէն տեղ յայտ է ,
սրտանց խնդրողաց՝ շուտ կը հասանէ :

Մ . մ . 5 .

Մի նաս էր ա թե նա ցի ե ըե ելի ի մաս
տուն իշխանն , որ գը նաց ա դէք սանդ ըիա
իշխանն նե բուն մէջ խա դա դու թիւն հաս
տա տե լու հա մար . ուր բա ըե պաշտ դործ
քով ծաղ կե ցուց քը ըիս տո նէ ու թիւ նը ,
և ու նե լով շը նորհ քը ժըշ կու թեանն՝ ա
մէն կերպ հիւան դու թիւն կա ռող ջա ցը
նէր . լը սե լով մաք սի մի ա նոս կայսր դըր
կեց վը բան եր մո դի նէս ե պար քոսն որ զին
քը դար ձը նէ . բայց նա յաղ թը վե լով նբ
մի նա սայ զօ բաւոր բանէն , բըւ նեց լե
զուն կըտ ըեց , աչ քե ըը հա նեց , և ոտ քին
ծայ ըե ըը կը տըր տեց ու բան տը դը բաւ .
եր բոր նբ մի նաս ա ռող ջա ցաւ հը ըեշ տա
կէն՝ եր մո դի նէս հաւա տայ . որ յե տոյ ե
պիս կո պոս ե դաւ . եր բոր լը սեց կայսր նախ
եր մո դի նէս նա հա տա կեց . յե տոյ նբ մի
նաս իւր գը բա բոս գը բագ ըով . նոյն ա տե
նը նա հա տակ վե ցաւ մի նաս զօ բա կա նը
քիւ թա հեա ցի :

Մինաս քաղցրախօս՝ կասէ զօրացիր ,
վասն արքայութեան՝ մեծ ջանք ունեցիր •
մի վախնար թէ որ՝ մարմինդ չարչարի ,
հոգւով կը մնաս՝ փառօք կենդանի :

Յ . յ . 1 .

Յա կոր մըծ բը նայ հայ բա պեան էր հօ
բա քեւ որ դի նբ լու սաւոր չին . որ ման
կու թե նէն կե սա ըիա տըր վե ցաւ . յե տոյ
ա նա պա տը ձըգ նեց . մին չե ար ժա նի ե
դաւ քը ըիս տո սի տես լեա նը . յե տոյ ձեւ

նադրեցաւ եւ պիտի կոպոս մըճ բին քաղաքին . եւ շատ հըրաշք նե բով ծաղկեցաւ . գընաց նի կիոյ ժողով . ուր հըրեշ տակ ներն ի բեն կը ծառա յէին , ինչ պէս տեսաւ կոստանդի ա նոս . որ մեռել ներն յաբուցանե լուն հա մար բաբե խոս է մահ տաբա ժա մէ եւ յան կար ծա կան մահ ուանէ աղատե լու հա մար :

Յակօբ հայրապետ՝ խրատ կուտայ քեզ ,
 իմաստուն եղի՛ր՝ բարի հոգետես .
 մերթար ետեկն՝ ուամիկ տրդիտաց ,
 որոնց վարքն է չար՝ միտքն է խաւարած :

Վ . ն . ն .

Վերսէս մեծըն էր լուսաւոր չայ թող նե բէն , որ ի մաստու թեամբ եւ աստ ուած պաշտու թեամբ կըր թը ված ըլլա լով կա թողի կոս եղաւ հա յոց . երբոր ձեռնադրեցաւ՝ հոգին՝ արաղաւ նա կերպ երեցաւ վըրան . որ շատ բաբե կար գու թեամբ ծաղկեցոց հա յաստան . շինեց ան թիւ վանքեր կուսանոց ներ , եւ հիւանդանոց ներ . բայց յանդի մանե լով պապ թագաւորը վանն ան կար գու թեան՝ թիւնով կատարեցաւ . որ մարգարէ ա կան հոգ լով պատմեց հա յոց աղգին գալիք ները : Իսկ ներսէս շընոր հա լիննոյն պէս էր լուսաւոր չայցեղէն . որ յետոյ փայլեցաւ ի մաստու թեամբ եւ սըրբու թեամբ . նոյն պէս փայլեցաւ այն ժամանակ կը ներսէս լամբ ըոնա յի՛ արեւ պիտի կոպոս սը :

Վերսէս քաջ հովիւն՝ ասէ քեզ ո՞վ մարդ ,
 բոլորէ՛ զլիսուդ՝ իմաստութեան վարդ .

Թէ իմ խրատիս՝ չի դնես ահանջ,
կերթաս չար դիւին՝ բերան չարատանջ :

Շ . շ . շ .

Շ ու շան էր ե ընց դուս տըր սք վար դա-
նայ , որ տը վեր էր վազ դէն բը դեշ խին վը-
րաց . սք վար դան նա հա տակ վե լէն ե տե
վազ դէն ու րա ցաւ հա ւատ քը . ո րուն հա
մար շատ յան դի մա նեց զին քը շու շան ախ
կի նը . իսկ վազ դէն կը չար չա րէր շու շանն
որ դար ձը նէ հա ւատ քէն , մին չե վեց տա
րի այս պէս հա լաճ վե լով բո լոր մար մի նը
տը րո րե ցաւ . և օր մի այն չար չար վե-
ցաւ ծե ծով . որ տը կա րա ցաւ , ու սք հա-
ղոր դու թիւ նը ա ուա ա ւան դեց հո գին .
բայց նախ նու նեայ խա չը հա յաս տան փա-
խուց :

Շ ու շան վարդանեան՝ կասէ ինձ նայէ ,
մի վախնար չարէն՝ թէ քեզ հալաճէ .
վահան հաւատոյ՝ միշտ ամուր պահէ ,
պանծալի փառօք՝ քեզ կը պատկէ :

Ո . ո . ո .

Ո ս կեանք է ին սուրբ ճրգ նա ւորք . որ ա
ւաջ կը ուա պաշտ դես պան էին հը ոո մա
յէն ե կաճ սա նատ րուկ թա դա ւո րին հա
յոց . եր բոր տե սան թա դէ ոս ա ուա քեա
լին հը րաշք նե րը . հա ւա տա ցին , մա նա
ւանդ եր բոր եղ նիկ մի ան տա ուէն կան չեց
տը վաւ ոս կեանց , որ կե րան , ու ոս կոր նե-
րը ժող վեց կէն դա նա ցուց . ուս տի ա շա
կեր տե լով հե տե ե ցան ա ուա քեա լին . յե-
տոյ զը նա ցին եփ րատ գե տին քով ճրգ նե-

ցան . ա պա ժա մա նա կէն ե տե դը նա ցին
ար տա շէս թա գաւո ըին հա յոց քա բո զե
ցին , ու սա թի նիկ թա գու հի ին ազ գա կաւ
նը սու քիաս դար ձու ցին . ա նոր հա մար նա
հա տա կե ցան ար տա շէ սէն :

Սկեանք քահանայք՝ շնորհօք փայլեցան ,
երկնային տեւական՝ արժանի եղան .

Թէ մաքուր պահես՝ սիրտդ իբրև ոսկի ,
դուն ալ կը հասնիս՝ փառաց յիսուսի :

Չ . Է . Է .

Չար յու լի ա նոս էր կայսր յու նաց եղ-
բօր որ դի մեծ կոս տան դի ա նո սին , որ կայ-
սրը ըլ լա լու հա մար հե տե ե ցաւ դիււ-
կան կա խար դու թեանց . մին չե ու բա նա
նա լով կը ռա պաշտ ե դաւ ու մեծ հա լա-
ծան քով կը ջա նար վեր ցը նել քը ըիս տու
նէ ու թիւ նը . ի բեն դար շէ լի պատ կեր քը
դըր կեց հա յաս տան տի բան թա գաւո ըին ,
որ ե կե ղե ցին դը նեն պաշ տեն . բայց սուրբ
յու սիկ լու սաւոր չայ թո ուր , որ կա թու
դի կոս էր , վա ղեց ե կե ղե ցին ու ա ռաւ
պատ կեր քը ոտ քին տա կը պատ ուեց . ա նոր
հա մար ծե ծի տակ մար տի բոս ե դաւ . շատ
չան ցաւ յու լի ա նոսն ալ սատ կե ցաւ պարս-
կաս տան :

Չար յու լիանոս՝ կուլայ ցաւադին ,
լինչպէս ուրացօղ՝ եղայ ես փրկչին .
մեծնալու համար՝ խաբովեցայ դիււին ,
մատնեցի հոգիս՝ անշէջ գեհենին :

Պ . Կ . Կ .

Պօղոս ա ռա քեալ էր տար սո նա ցի սո-

դոս ան ւամբ, ա շա կերտ դա մա դի է լի . որ
 նա խանն ձա ւոր ըլլա լով օ ըի նաց շատ հա-
 լա ծեց ե կե ղե ցին . մին չե ե ըե ցաւ ի ըեն
 քը ըիս տոս . որ կու ըա նա լով դը նաց դա-
 մաս կոս լու սա ւո ըե ցաւ ա նա նի ա ա ու-
 քեա լէն . և մե կէն ըս կը սաւ քա ըո ղել քը
 ըիս տոս , և մե ծա մեծ հը ըաչք նե ըով ծաղ-
 կե ցուց ե կե ղե ցին . նա և ան ւա նե ցաւ ե-
 ըեք տա սան ա ուա քեալ . ա սա սկտ ըոս ա
 ուա քեա լին հետ մեկ տեղ ա ղօ թե լով սա
 տա կե ցաւ սի մոն մո դը . ա նոր հա մար նոյն
 օ ըը եր կու ա ուա քեալն ալ նա հա տա կե-
 ցան նե ըոնէն :

Պօղոս կասէ թէ՛ նախ սօղոս էի ,
 ապա արժանի՝ եղայ յիսուսի .
 թէ դուն ալ դառնաս՝ այլ չի մեղանչես ,
 մեծամեծ շնորհաց՝ կըլլաս արժանի :

Ս : Ը : Ը :

Ս ը ըա բաշխ է լեռն ան ւա նի ա ըա ըաւ
 եան աշխար հը . որ յե տոյ կոչ վե ցաւ սու-
 կա ւէտ սուրբ . սու քի ա սայ ան ւամբը . որ
 ճրգ նե ցաւ ան տա նե լի վըշ տով նոյն լե ուան
 վը ըա քաւ սու նը չորս տա ըի՝ հան դերձ ըն-
 կեր նե ըով . ո ըոնք ա շա կերտ է ին ոսկ
 եանց քա հա նա յից , ուր նա հա տա կե ցան
 ի ըենց ըն կեր նե ըով . սու քի ա ս իշխան էր
 թա դա ւո ըին ա լա նաց , և աղ դա կան սա
 թի նիկ թա գու հոյն :

Ս ըաբաշխ լեռն այն՝ ասէ թէ եկ տես ,
 սուրբ սուքիասեանք՝ ճգնեցան ինչպէս .
 դուն քանի մէկ թոյլ՝ կը մնաս այսպէս ,
 ինչո՞ւ չես հոգար՝ հոգիդ բարեպէս :

Ո . ո . ո .

Ուո մնա նոս մի այ նա կեաց էր ան տի ո քա-
ցի , որ յան դի մնա նե լով կը ուա սլաշտ նե ըր
շատ չար չա բանք քա շեց , ու տան ջան քին
մէջ միշտ կը քա ըո զէր թէ մի է ւ՛ծ . տը զայ
մի տե սաւ հար ցուց թէ ո՞ր ւ՛ծ պի տի սլաշ-
տենք . տը զան լէ զու ե լաւ ա սաց թէ մէկ
ւ՛ծ ճըշ մնա ըիտ ա ըա ըիչ երկ նի , և երկ ըի ,
սրն որ կը սլաշ տենքը ըիս տոն եայք . բըռ նա
ւո ըր բար կա նա լով տան ջեց տը զան ու մօրն
առ ջին գը լու խը կըտ ըե ցին , որ տը զուս
սոր վե ցու ցեր էր . յե տոյ սք ուո մնա նո սը
չա ըա չար տան ջե լով խըղ դե ցին :

Ուոմանոս ասէ՛ ւ՛րն արա՛ քեզ յոյս ,
օգնական սրբոց՝ փրկիչ մեր յիսուս .
ինչպէս ես անոր՝ անւամբ յաղթեցի ,
դուն ալ կործանէ՛ թշնամին անյոյս :

Ս . ս . ս .

Սար դիս զօ ըա վար էր կե սա ըա ցի քաջ
և նը շա նա դործ կոս տան դի ա նո սին ժա-
մնա նա կը . որ հա մար ձակ կը կոր ծանէր կը
ուա տուն նե ըր . բայց եր բոր չար յու լի ա-
նոս թա գաւ ո ըեց սուրբ սար դիս չու զեց ի
րեն ծա ուա յե լու . ա ուա մար տի ըոս որ դին
ու գը նաց սլարս կաս տան . և իւր զօրքը դար-
ձուց քը ըիս տո նէ ա բաւ . շա սլուհ թա գա-
ւո ըր սլար սից լը սե լով հը ըա ման հա նեց
սար դի սին , որ սլաշ տէ իրեն տասւ եր կու
կուռ քե ըր . բայց քաջ նա հա տակը յայտ նի
դաւա նե լով ք՛ս , զար կաւ ման ըեց կուռ քե-
րը . կը ուա սլաշտ նե ըր վը բան թա փե ցան՝

նախ մար տի բոս որ դին նա հա տա կե ցին .
 յե տոյ 'սբ սար դիս գըլխա տե ցին տաս նը-
 չորս զին ուս բով :

Սարգիս զօրաւար՝ կասէ քաջացիր ,
 կուսապաշտ թշնամին՝ կոխէ ու անցիր .
 շնորհօքն աստուծոյ՝ գլխուդ պսակ դիր ,
 անուամբն յիսուսի՝ յայտնի պարծեցիր :

Ս . վ . Է .

Ս ըր թա նէս 'սբ հայ բա պետն էր մեծ որ
 դին 'սբ լու սաւոր չայ . որ ծը նաւ և սը նաւ
 կե սա բիա . և եր կու զաւակ ու նե նա լէն
 ե տե քա հա նայ ձեռ նադրե ցաւ . իսկ 'սբ ա-
 ըիս տա կէս պըզ տի եղբայրը վանքի մէջ
 մեծ ցաւ կը բօ նաւ ու բու թեամբ . ու յե տոյ
 լու սաւոր չայ տե զը նըս տաւ . և երբ յան դի-
 մա նեց ա նօ բէն իշխա նը ար քե զա յոս՝
 ճամբուն վը բա նա հա տա կե ցաւ . ան ա-
 տե նը վըր թա նէս կա թու զի կոս նըս տաւ .
 և շատ բա բե կար գու թեամբ ծաղ կե ցուց
 աղ գը , մին չե հան գեաւ 'ի քս :

Ս ըթանէս որդի՝ 'սբ լուսաւորչին ,
 շատ աշխատեցաւ՝ վանս իւր աղգին .
 գուն ալ աշխատէ՝ ամենուն համար ,
 որ վարձք յիսուսէն՝ առնուս անհամար :

Տ . տ . Կ .

Տըր դատ էր որ դի խոս բով թա դաւորին .
 եր բոր հայ ըր բս պան վե ցաւ՝ փախաւ հը-
 ում . ուր մեծա մեծ քաջու թեամբ պը սակ
 վե ցաւ թա դաւոր , ու գը նայ տի բեց հա-
 յոց . եր բոր նա հա տա կեց հը ուխի սիմէ կոյ-
 սը , պա տու հա սե ցաւ խո զա դէմ կեր պա-

բանքով . բայց քոյ ըր խոս ըո վի դուխտ տե-
սիլ քով հա նեւ տը վաւ խոր վի բա պէն լու-
սաւ ու ըիչն ու մը կըրտ վե ցան ա մէն քը ան-
թիւ բազ մու թիւ , մին չե ե ըւ ցաւ լու սե-
ղէն խաչ . իսկ տըր դատ յո հան նէս կոչ վե-
ցաւ ու լու սաւ ուր չայ գոր ծա կից ե ղաւ զար-
մա նա լի անձ պաշ տու թեամբ . եր բոր ծե բա-
ցաւ ա ռանձ նա ցաւ սե պուհ լե ռը կը ճըգ-
նէր . իսկ իշ խան նե ըր բե ըեւ տը վին զինքն
որ նո ըէն նըս տի . եր բոր չի կե ցաւ թու-
նով մե ռու ցին :

Տրգատ կատե թէ՛ շատ բաներ տեսայ ,
չնորհօքն աստուծոյ՝ լուսաւորեցայ .
զանցաւոր թագս իմ՝ ձգեցի ելայ ,
երկնաւոր թագին՝ վերջապէս հասայ :

Բ . Բ . Բ .

Բու սի նոս կամ ռու սի նոս էր հա յաս տան
ցի կը ըօ նաւ ուր , որ ջեր մե ռան դու թեամբ
և անձ պաշ տու թեամբ կը ծա ռա յէր եղ-
բարց , և այն չափ խո նարհ ու հո գե սէր էր ,
որ յայտ նեց աստ ուաժ ա նոր սըր բու թիւ
նը մի ա բան նե ըուն . ուս տի եր բոր ըս կը-
սան զին քը փա ռաւ ու ըեւ . ո ըո շեց որ փախ-
չի եր թայ ծա ծուկ անձ պաշ տու թիւնն ա նէ .
ի մա ցան ըն կէր նե ըր վան քին դըռ նե ըր
փա կե ցին . սա կայն ըու սի նոս խա չա կըն քա-
ծին պէս մե կէն դըռ նե ըր բաց վե ցան . ու զը-
նաց սըր բու թեամբ ծա ռա յեց այ ա ռանձ
նու թեան մէջ :

Բուսինոս փախաւ՝ մարդկային փառաց ,
խոնարհ յիսուսի՝ նբ ճամբան զնաց .

դուն ինչո՞ւ հսկարտ՝ գէշ ճամբայ կերթաս ,
որ քիչ ատենէն՝ հող պիտի դառնաս :

Յ . Գ . Դ .

Յը բու մըն աղ գաց ե ղաւ , եր բոր մար դիկ
շատ ցան հա յաս տան և ե լան դը նա ցին
պաղ տա տու քով մեծ աշ տա ըս կը շինե՛լ ու
զէ ցին . բայց ան բար կա նա լով յան կարծ
մէկ փո փո խու թիւն ե ղաւ , ու ա մե նուն
ալ լէ զուն փոխ վէ ցաւ . ա նանկ որ ի ըս բու
խօսք չի մա նա լով ցըր վէ ցան այլ և այլ եր
կիր ներ ու զա նա զան ազգ ե ղան , որ օ ըն
նակ էր յօի ա շա կերտ նե բուն . ո բոնք վեր
նա տան մէջ հոգ ւով սըր բով լեց վան , ու մէ
կէն ա մէն լէ զու ըս կը սան խօ սիլ . և ան
կէ ե լան ա մէն աշ խարհ ցըր վէ ցան ու քը
րիս տո նէ ու թիւ նը հաս տա տե ցին :

Յրիւեցան մարդիկ՝ մեծ աշտարակին ,
խառնեցաւ պատժով հոնտեղ լեզունին .
ջանա՛ որ գործես՝ ըստ կամաց փրկչին ,
նչ աջ խոտորիս նչ ահեակ կողմին :

Ե . Լ . Կ .

Կիւ սի քոս կամ հիւ սի քի ոս էր ան ւա նի
զին ու որ մար սի մի ա նո սի . որ քը ըիս տու
նէ ու թեան հա մար ձը դեց զին քը պատ
ւէն , ու ա նարդ հա դուս տով ա զա խին նե
բուն կար դը դը ըաւ , որ ծա ուս նե բուն հետ
աշ խա տի . յե տոյ կան չեց առ ջին ու ե ըե
սը տը վաւ այն նա խա տին քը և առ ջի պա
տի ւը . խոս տա ցաւ հիւ սի քո սինս ըէն պատ
վէ լու , թէ որ եր կըր պա գէ կը ուոց . բայց
սուր քը ար հա մար հեց չի հա ւա նե ցաւ կայ :

սեր . ուս տի բար կա նա լով վի զը քար կա
պել տը վաւ դէ տը ձը դեց :

Ի հետիքոս ասէ՛ իսմէ խրատ ան ,
հողուդ ճրագը՝ աղէկ պահէ՛ վառ .
ինչ տեղ որ ըլլաս՝ անձ մի մոռնար ,
յիսուսի խաչը համբերու թք տար :

Փ . փ . փ .

Փի լիպ սոս աւե տարանիչ աշակերտ ըլ-
լա լով . էր ըն կեր սը ըս տե փան նո սի եօ-
թը սար կաւադ նե բուն մէ կը . որ քա ըո զեց
հը բէ աս տան և սա մա ըի ա . նա և մը կըր-
տեց ե թով պա ցի ներ քի նին . յե տոյ շըր ջե-
լով ա սիա քա ըո զեց և լու սաւո բու թիւն
ա բաւ . մին չե ե պիս կո սոս ձեռ նադ բե-
ցաւ տը բա դացւոց . ուր շատ չար չա բանք
նե բով նա հա տա կե ցաւ . որ ունէր չորս աղ-
ջիկ կոյս մար դա բէ . ինչ պէս մէկն էր եր մո
նէ կոյ սը շը նոր հա լից :

Փի լիպսոս ասէ՛ թէ մի ծուլանար ,
վասն արքայու թէ՛ ջանա՛ անդադար .
իրիկուն առտու՛ ժամէ մի մնար ,
որ ըլլաս հողուլ՛ աստուծոյ տաճար :

Ք . ք . ք .

Քաւա սուն ման կունք է ին քաջ զօ բա-
կանք հա յաս տան ցիք . որ զօ բա ցան հը բաշք
նե բով , և յաղ թե ցին թըշ նա մի նե բուն .
եր բոր է ին սե բաս տի ա դա տաւո բը զի
բենք տան ջեց ու բան տը դը բաւ . ուր ե բե-
ցաւ ի բենց քը ըիս տոս ու քա ջա լե բեց . ա
պա հը բա ման ե դաւ որ զի բենք ձը գեն սե-
բաս տի ա յի լը ձին մէջ սաս տիկ ցը տին ա

տե՛նը . ի ընեց մէ մէ կը չի համբե ըե լով ե
լաւ լը ճէն գը նաց բաղ նի քը մե ուաւ , որ չի
նեք է ին հոն . եր բոր ըն կեր նե ըր լա լով կա
ղօ թէ ին , որ զօ ըա նան , դի շե ըր եր կին քէն
լոյս ծա գե լով տաք ցուց ջու ըր և ի ընեց վը
րա քառ սուն սը սակ ե ըե ցաւ . եր բոր տե
սաւ սա հա սա նը ա զա զա կե լով լիճն ըն
կաւ , թէ ես ալ քրիս տոնեայ եմ . միւս օ ըր
հա նե ցին լը ճէն ու ոսկոր նե ըր ջար դե ցին ,
և այ ըե ցին :

Վառասուն մանկունք՝ քեզ խրատ կուտան ,
հետեւէ սիրով ձայնի փրկչական .
ձգէ այս աշխարհ՝ ձգէ ամէն բան ,
որ հասնիս փառաց՝ սբ արքայութեան :

Ն . Լ . Ե . Խ .

Ն, Լ և տա թէ ոս էր ըստ ըա տե լատ այր բա
րե սեր , որ որս գը նա լով տե սաւ եղ նիկ մի .
եղ ջիւր նե բուն մէջ կար յի սու սի խաչն ու
սլատ կեր քը լու սա փայլ . որ զար հու ըե լով
եր կըր սա դեց . և ա սա բո լոր տը նով
քրիս տո նեայ ե զաւ . որ յե տոյ շատ մեծ նե
ղու թեան մէջ ըն կաւ . բայց զար մա նա լի
համբե բու թեամբ նո ըէն զօ ըա ցաւ , և փա
ռաւ ո ըե ցաւ . մին չև ի մա ցաւ թա գաւ ո
ըր ա նոր քրիս տո նէ ու թիւնն ու նա հա
տա կեց բո լոր տը նո վը :

Ն, Լ և տա թէ ոս մեծ՝ ազնիւ բարեւեր ,
ասէ յաղթեցի՝ դիւաց և կայսեր .
յիսուսի խաչը՝ առի ինձ սուսեր ,
և համբերութեամբ՝ եղայ երկնից տէր :

() . 0 . 0 .

() ք սեն տի ոս , կամ աւք սենտ էր սրբ բա
կաց քա հա նայ ըն կեր եւստ բա տի ոս վը կա
յին . ա սոնք է ին հինգ , որ շատ չար չա բանք
ներ քա շե ցին կը ուա պաշտ նե բէն . բայց ա
մե նէն ա ուաջ սուրբ օք սեն տի ոս նա հա տակ
ե ղաւ սը բով . և եր բոր դը լու խը կըտ բե
ցին՝ մե կէն ա նե բե ոյթ ե ղաւ . յե տոյ դը
տան ծա ուին վը բա . որ յայտ նե ցաւ ադ ուա
վին ձայ նէն :

() քսենտիոս քաջ՝ տվաւ իւր մարմին ,
հողին ազատեց՝ վերացաւ յերկին .
Թէ հողիդ թողուս՝ մարմնոյդ հետեւիս ,
հողուլ և մարմնուլ ես դիւաց բաժին :

Յ . Ֆ . Գ .

Յօ տի նա կամ փո տի նէ , այս ինքն լու
տե ղէն . էր կի նըն սա մա բա ցի , որ սիւ քար
քա ղա քին ջըր հո բին քով խօ սե ցաւ յի սու
սի հեա , ու հաւա տաց . մին չե ե ղաւ պատ
ճառ քրիս տո նէ ու թեան սա մա բա ցոց .
որ համ բարձ մա նէն ե տե մը կըր տե ցաւ
պետ բոս ա ուա քեա լէն . և ա նոր հը բա մա
նաւ դը նաց թու նու զի եր կի բը քա բո ղեց
քո . եր բոր դար ձաւ ե բու սա ղէմ՝ հը բէ ա
նե բէն հա լաժ վե լով դը նաց հը ում . ուր
նե բոն թա դաւո բը շատ տան ջեց զինքն ու
բան տը դը բաւ . որ ու նէր շը նորհք բը ժըշ
կու թեան ա չաց . շատ հը բաշք նե բէն ետե
մե ուաւ բան տին մէջ . նոյն ա տենը նա հա տա
կե ցան ի բեն եր կու որ դին՝ յովսէ և վիկ տոր

Յօտինա՛ սբ կին՝ կասէ՛ սբ ասլրէ՛,
 յիսուսին սէրը՝ սրտիդ մէջ վառէ՛ .
 ամէն հալածանք՝ նոյն սիրով քաշէ՛,
 անճառ փառքերով՝ միշտ փառաւորէ՛ :

Լ. Գ. Ա. Ս.

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԵԱՅ :

Լ. ա. ա.

Լ՝ յբն է առաջին դիր հա յոյ, որ ի բեք սիւնո վը օ բինակ է սուրբ եր ըոր դու թեան . առ ջի սիւնն է օ բի նակ հօր աս տու ծոյ . երկ ըորդ սիւնն է օ բի նակ որդ լոյն աս տու ծոյ . իսկ եր ըորդ սիւնն է օ բի նակ հոդ լոյն սրբ բոյ . և ինչ սկս որ ի բեք մէկ տեղ մէկ այբ է՝ այս սկս ալ ի բեք ան ձը հայր՝ որ դի՛ հո գին սբ մէկ անձ է : Լ՝ հա այս օ բի նա կը մե վի կը սոր վե ցը նէ, թէ ան լամբ սբ եր ըոր դու թե մը կըր տաճ ըլ լա լով սրբ տով պաշ տենք և եր կիր պա գա նենք հօր և որդ լոյ և հոդ լոյն սր բոյ :

Լ՝ յբն առաջ քեզ՝ խրատ կուտայ,
 սորվիս չըլլաս՝ անգէտ տրղաց .
 իրեք սիւներն՝ իմաց կուտան,
 թէ հաւատամ՝ երրորդու թեան :

Բ . Բ . Բ .

Բա նա կանն կառ վինն անոնք , որ բանս և միտք . ու նինն ինչ պէս են հը բեշ տակք և մարդ գիկ . բայց հը բեշ տակն եր պարզ հո գի ու միտք են . իսկ մարդ գիկ բա նա կանն հոգ ւով և մարմնով ե զած են . հո գինն ո շնն չէ ըստեղծ ված է ան մահ՝ ա զատ՝ և ի մա ցող . ա նոր հա մար կը կոչ վի պատ կերս աս տու ծոյ :

Բ հա այս պատ ճա ուաւ պար տա կանն ե զաւ մարդ որ բա նա կանն վար վի քա զա քա վար պար կեշտ խո հեմ՝ և մի ա բանն , չէ թէ ան կիրթ , ան ու սում , և ան պար կեշտ ան բա նի նը մանն :

Բեննն կասէ՝ բանականն ես ,
 չըլլաս անուս՝ անբանի պէս .
 բարի գործոց՝ թէ հեաւեիս ,
 բարեպաշտոն՝ զիտունն լինիս :

Գ . Գ . Գ .

Գիրն է գիծ նը շա նա կող ձայնի , որ իրա բու հեա կատ վե լով կամ հե գե լով կը յայտ նէ մըտ քին մէ ջի բա նը . և այս պէս խե լա ցի մարդ գիկ ի բենց մըտ քին ի մաս տը գը բի տակ սու նե լով կըլ լայ գիրք . և հե ու են ի բա բու գը բե լով կըլ լայ թըղ թա գրու թիւնն : Իսկ թէ որ բա ուե բունն որ պի սու թիւ նը և կա նո նով իրա բու քով շար վի լը գըր վի՝ կըլ լայ քե բա կա նու թիւնն . և ե թէ գե գե ցիկ բա ուե բը վար պիտ ձե ոլ և կա նո նով շար վինն ու գըր վինն՝ կըլ լայ ճար տա սա նու թի և բա նաս տեղ ծու թիւնն . իսկ թէ որ ու սում նա կանն բա նե բու վը բա պատ

Ճառ նե ըով շա րադ ըու թի ըլ լայ՝ կը ըլ լայ զի
տու թիւն, և ի մաս տու թի: Հին ա տե նը
չի սոր ված մար դը մարդ չէ ին սե պեր, այլ
ա նա տուն կը հա մա բէ ին:

Վեմն գրոց՝ աշակերտիս,
գիշեր ցորեկ՝ ասէ սերտիս.
գիտու թեան համ՝ թէ քեզ բերիս,
գերազանց մարդ՝ պիտի սեպվիս:

Վ . Դ . Դ .

Վը բախտն էր զար մանա լի գե ղե ցիկ
պար տեղ մի հա յաս տա նու մէջ էր զը բու
մայ կող մը. ուս կից կեւլէն դը բախ տին
չորս գե տե բը. հոն ոչ հիւ լան դու թիւն կար
և ոչ մահ. ոչ ցաւ, ոչ նե ղու թիւն. եր բոր
մարդ ծե րա նար՝ կե նաց ծա ուին պը տուղն
ու տե լով կը նո բող վէր. ա դամ եւ ա ա
սանկ էր ջան կու թեան մէջ է ին. մենք ալ ա
նոնց նը ման պի տի ըլ լա յինք, թէ որ աս
տու ծոյ պատ լի րա նը չի կո խէ ին ու ար գե
լած պը տու ղէն չու տէ ին: Վ՝ յս պէս եր բոր
պատ լի րան նե բը լաւ պա հենք իբր թէ
դը բախ տին մէջ էր ջա նիկ կը ըլ լանք շը նոր
հօքն նյ:

Վան խրատէ՝ թէ լաւ ըլ լաս,
դրախտին մէջ՝ ասլրած կը ըլ լաս.
որպէս ադամ՝ հոն ցաւ չունէր,
ամէն բարեաւ՝ երջանիկ էր:

Վ . Ե . Ե .

Վը բոր դու թեան խոր հուր դը թէ պէտ
մըտ քէ վէր է ու խելք չի հաս նիր. բայց ի
մաս տուն նե բը ա բե գա կը օ բի նակ կը բե

րեն . ինչ պէս որ ա ըե գա կը մէկ է , և ու նի
լոյս ու տա քու թիւն ան բա ժա նե լի ի րեն .
մէ . այս պէս աստ ուա ծա յին է ու թիւ նը
մէկ է , և ան ձե ըը ի րե .ք . զի հայր ան իբր
ա ըե գա կը ու նի բան կամ ճա ուա գայթ . որ
է որ դին ան . հայր և որ դի ու նին սէր իբր
տա քու թիւն ա ըե գա կան , որ է հո դին սբ .
ո ըով կը մը կըր ատնք և կը գա ւա նինք .
ինչ պէս որ կը գա ւա նի սբ . և կե ղե ցին . ու
բուն հը նա զանդ պի տի ըլ լանք ան պաշտու
թեամբ , և պատ լի բա նա պա հու թեամբ :

Ան ասէ սբ՝ եկեղեցւոյն ,
հնազանդ եղի՛ր՝ որդի սիրուն .
հինգ պատուիրանն՝ աղէկ պահէ՛ ,
երեք անձանց՝ երկըրպաղէ՛ :

Օ . Գ . Դ .

Օ ըղ ջուին է սաս տիկ ցաւ սըր տի , որ
խոս տո վա նօ զը պի տի ցա լի մե ծա պէս , որ
այ դէմ մե զան չեր է և պատ լի բան նե ըը
խոր տա կեր է : Վա նի ան դամ որ պա կա
սու թեան մէջ իյ նինք , պի տի զըղ ջանք , և
ցա լինք ու ա ուա ջադ ըե լով խոս տա նանք ,
որ ու ըիչ ան դամ չի սը խա լինք : Ա պա ու
որ կու զէ մեղ քէ թե թե նալ և ար գա բա
նալ նախ պէտք է ցա լիլ զըղ ջալ այ սի բուն
հա մար , և ա պա խոս տո վա նիլ ճըլ մա ըիտ
ա պաշխա բու թեամբ :

Օ ան խրատէ՛ թէ զօրացիր ,
ղղ ջմամբ սրտի՛ զգաստացիր .
զարդուն հոգիդ՝ արդար պահէ՛ ,
զարդարելով շնորհօք փայլէ՛ :

Լ . Է . Է .

Եւ ան առ տու ծոյ ան ճառ եւ լի ա նուենն է . եր բոր մով սէս մար դա ըէնն ի մա նալ ու զեց ան ա նու նը , սլա տաս խանն ե կաւ ամ սլէնն ես եմ որ էն , կամ որ է . ա հա մեր լեղ ու ին մէջ այս խօս քրս հա մա ու տե լով է , գի ըր դըր վե ցաւ ան ճառ եւ լի ա նու նը յայտ նե լու հա մար . որ է գիր , վանկ , և բառ : Լ . յ ա նու նը աւ ե լի վա յեւ չա կան է ան . իսկ մեկալ ան բաւ ա նուեն ներնն էն նը մա նա կան . սա կայն ան յա տուկ ա նուեն չի տըր վիր . զի իւր ա նու նը միայն ին քը գի տէ . իսկ եր բոր ա դամ ըս տեղծ վե լով ճանչ ցաւ ան՝ ա մէն բա նէն ա ուջ ըս տեղ ծո ղին ա նու նը տը վաւ . ո ըուեն ան ճառ եւ լի անւան եր կըր պա գե լով սլա ըսալ տե ղը չըլ լայ որ յի շէնք :

Եւ ան ստէ թէ՛ ես եմ աստուած ,
սլարդեւատու՝ առաքինեայ .

բարի դործքով՝ թէ՛ աստ ջանաս ,
անդ իմ փառայ՝ տեսող կըլ լաս :

Լ . Ը . Ը .

Եւ կեր սիրու թիւենն է յա տուկ մար դուս . ո ըով հե տե մար դըս ըն կե բա կան ըս տեղծ վե ցաւ , սլետք է որ ի բար սի բե լով , և ի բաւ ըու օդ նե լով ըն կեր սիրու թեանն օ ըէնն քը կա տա ըէ . ա սլա ի բար ա տեւ , չի մի ա բա նիւ , և ի բա ըու ա ղէ կու թիւեն չու ղե նալ է գա ղա նի բը նու թիւեն : Եր բոր մար գիկ վայ բե նի է ին ի բար բըու նե ին մեր թէ ին կու տէ ին . բայց եր բար բա ղա բա կան և մի ա բանն ե ղան ըն կեր սիրու թեամբ , ի բաւ

բուհ հետ սէր և մի աբանու թիւն ու նե-
ցան . ուստի ան ա տե նը մարդը մարդ աս-
վէ ցաւ , ու գա զանա յին բը նու թիւ նը կո-
րուց :

Ի թն ասէ թէ՛ ընդ ընկերաց ,
անոյշ վարվէ՛ հանց հրեշտակաց .
մի նախանձիր այլոց բարեաց ,
դուն ալ ջանա՛ շատ կունենաս :

Թ . Բ . Բ .

Թա գաւո ըրու թիւ նը ըս կը սաւ ջըր հե-
ղէ զէն ե տե . նախ բէլ ե զաւ թա գաւոր ա-
սո ըի նե բուն վը բա . որ հը պար տանա լով
ու զեց որ զին քը պաշ տեն . ա նոր հա մար
քաջն հայկ հա յոց նա հա պե տը զար կաւ
զինքն ըս պան նեց : Ին կէ ե տե սո վո բու-
թիւն ե զաւ որ ա մէն ազդ ի բեն գը լու թ կի՛
թա գաւոր դը նէ . ո բոնք թա գով պը սակ-
վէ լուն հա մար մեր լե զու ին մէջ թա գա-
ւոր աս վէ ցան . սա կայն գի տուն ներն ա սին
որ բուն մար դուս թա գաւո ըրու թիւնն է ի-
բեն բը նու թեան վը բա տէր ըլ լալ , ու զի-
տու թեան և ա ռա քի նու թեան թա գով
պը սակ վիլ :

Թան խրատ տայ՝ քեզ թագ կապել ,
խմաստու թիւն՝ սրակ զնել .
զի մարդուս թագն՝ է գիտու թիւն ,
ոչ ունայն թագ՝ իշխաններուն :

Թ . Ժ . Ժ .

Թա մա նակն այն կէ տին ըս կը սաւ եր բոր
աւ ջի օրն ան ըս տեղ ծեց աշ խար հըս ու եր
կինքն ըս կը սաւ ման գալ քը սա նը չորս ժա

մը . իսկ չոր բորդ օրն առաւել կարգաւ
 բե լով աստղէ բը՝ յայտնի եղաւ ժամը ,
 օրը , շաբաթը , ա մի սը , և տարին . բայց
 անձ ա նոր համար ժամանակն որոշեց , որ
 մարդիկ իրենց ա մէն բանը ժամանակով
 տեսնեն , ու ժամանակը սլաբապ չանցը-
 նեն . նա և ժամանակաւոր բարեգործու-
 թեամբ ան անցանէ լի բարիքը ժաման-
 գեն : Հին ա տէնը ժամանակը մէկ թե-
 աւոր ծեր կը ձև ա ցընէ ին . որ միշտ կը
 դառնայ :

Սէն իրատ տայ՝ ժամանակի ,
 թէ անցանէ՝ նման հովի .
 մի խաբար թէ՝ հոս կը մնաս ,
 կանցնիս կերթաս՝ հանց ստուերի :

Ի . Ի . Ի .

Ի մաստու թիւնն է բարձրա գոյն գիտու-
 թիւն . որ խորունկ սլատ ճառնէ բով այն-
 պէս կը լուսաւորէ միտքն որ հըրեշտակի
 նը ման բարակ գիտու թեանց և աստուա-
 ծաբանական մանց հասու կըլլայ . ա-
 նոր համար ի մաստուն մարդը հըրեշտա-
 կի նը ման է . և պիւթա գորաս փիլի սո-
 փան ա սայ որ ի մաստուն ա նու նը մի այն
 աստու ճոյ կը վայլէ . իսկ մարդուս կը վայ-
 լէ ի մաստա սէր ա նու նը . որ է ըլլալ սի-
 բող ի մաստու թեան . սա կայն բուն ի մաս-
 տու թիւնն է խոհեմ պարկեշտ և առաքի-
 նի ըլլալ ա մէն բանի մէջ :

Նին կասէ՝ լեր իմաստուն ,
 խոհեմ գործքով մտօք արթուն .

ինչ որ գործես՝ վերջն խորհէ՛ ,
խմաստու թեան՝ միշտ հետեւէ՛ :

Լ . Լ . Ե .

Եւ որ կը պատ ճառի ա ընդ ա կին շա-
ռաւ ի դէն , որ ցո լա նա լու կը լու սա լո ըն
օղն ու ա մէն ա ռար կա նե ըր . և ա սուլ մեր
աչ քը ա մէն բան տես նօղ կը լայ : Լ . յս պէս
ի՛ծ ա յին լոյ սը կը կոչ վի լոյս փառաց . որ
է իբր հայ լի . Ե ըա նեալ հո գիք ա նուլ կը
տես նեն աստ ուա՛ծ , և ի՛ծ ա յին փառ քե-
րը . ա պա ուլ որ ա լե լի ի՛ծ սի ըու թիւն ու
նի՛ ա լե լի պայ ծառ կը տես նէ ի՛ծ . նա և
ա նուլ ա մէն բաղ ճա լի բա նե ըր կը տես նէ
և կը վա յե լէ եր ջան կու թեամբ ա նանկ
որ Ե ըա նեալ հո գիք բը նաւ կա բօ տու
թիւն չու նին ար քա յու թեան մէջ :

Ե իւնըն խրատէ՛ թէ միտքը բաց ,
տեսօղ եղի՛ր՝ լուսոյն փառաց .
չի կուրանաս՝ ըստ տգիտաց ,
չի զրկըվիս՝ անբաւ բարեաց :

Խ . Խ . Խ .

Ետո տո վա նու թիւնն է խոր հուրդ Ե կե-
ղեցւոյ , որ քս հաս տա տեց քը ըիս տո նէ ից
փրը կու թեա նը հա մար . ինչ պէս որ մը
կըր տու թեամբ հո գին կը սըր բի ու քրիս-
տո սի ան դամ կը լայ , ա սանկ մե զա լոր
հո գին ճըջ մա ըիտ զըզ մամբ և հաս տատ
ա ռա ջադ բու թեամբ մեղ քե ըր կը խոս-
տո վա նի քա հա նա յին ու ար ճակ վե լուլ
թո զու թիւն կառ նու , նո ըէն կար դա բա
նայ և քրիս տո սի ան դամ կը լայ . ա նոր

Հա մար մը կըր տու թիւնն ու ա սաշ խա-
րու թիւ նը կաս վին խոր հուրդ մե սեւոյ .
խսկ մէ կալ հինգ խոր հուրդ նե ըր կաս վին
խոր հուրդ կեն դա նեաց. զի ար դա ըա ցած
նե բուն կը տըր վին :

Եկն խորհուրդ տայ՝ խոստովանէ ,
մէկիկ մէկիկ՝ մեղքըդ ասէ .

Ճամարտու թեամբ՝ առաջադրէ ,
որ սըբբըլիս՝ ամէն մեղքէ :

՝ . ծ . ծ .

՝) ա դունն ա ըւ ու կըլ լայ եր բոր ա ըւ-
գակը աշ խար հիս տա կէն անց նե լով կու-
գայ հո ըի զո նէն վեր կեւլէ . ան կէ բարձ-
րա նա լով եր բոր նո ըէն կը հաս նի հո ըի-
զո նը՝ կաս վի մուտ ա ըւ ու . և ս բով հե տե
ա ըւ էր ա մէն օր մէյ մէկ աս տի ճան է տե
քա լէ լով միշտ իր տե զը կը փո խէ , հո ըի-
զո նին ծագ ման կէտն ալ միշտ կը փո փո խի .
ա սա գեկ տեմ բե ըէն է տե ա մէն օր ա ըւ-
էր բարձ րա նա լով օ ըր կեր կըն նայ , և գի-
շե ըր կը կար ճը նայ մին չե յու նիս . ան կէ
է տե կըս կը սի օ ըր կար ճը նալ , և գի շերն
եր կըն նալ մին չե գեկ տեմ բեր : Մ սա ա-
մէն մարդ սար տա կան է որ ա ըւ ու ծագ-
ման ժա մա նա կը ել լէ փառք տայ նյ և ու
րա խու թեամբ վայ է լէ նյ լոյսն ու բա-
րի քր :

՝) ան ասէ թէ՛ զքեզ ծանխր ,
ծերոց խօսքէն՝ դուրս մի ել լիր .
լուսով չնորհաց՝ սայծառացիք ,
կենաց ծառով՝ անմահ եղիր :

Կ . Կ . Կ .

Կամքն է իշ խան մարդ կա յին բնու թեան .
 իսկ հո գին է թա գաւոր անձն իշ խան և ան
 մահ . ո բուն գրլ խաւոր զօ բու թիւնն է
 միտքն ու կամքը . միտքը կրմքըն է և կը
 ճանչնայ ճրջ մարտու թիւնը . իսկ կամքը
 հե տեւ է լով նոյն ճրջ մարտու թեան կը կա
 մի ա զաւտօ բէն բարին , և կը փախ չի չա
 բէն՝ թէ որ խաբ ված չըլ լայ : Կ . պաւ ա մէն
 մարդ պարտա կան է զած է . որ երբոր մըտ
 քով ճրջ մարտու թիւնը ճանչնայ՝ պէտք
 է ա զաւտ կամքով հե տեւ լի ու գործէ բա
 բին , և հե ուսնայ չա բէն . որ պէս զի ան
 ցաւոր կեանքէս է տեւ ան անց կեանաց հասնի .
 Կէնքն կասէ՝ լաւ մտածէ ,
 անանց կեանաց՝ սիրտդ վառէ .
 սուտ կեանցաղոցս՝ գուռն է կրկին ,
 մտար կելլէս՝ մերկ աշխարհէ :

Հ . Հ . Հ .

Հա զոր գու թեան սք խոր հուր դը ա նոր
 հա մար դը բաւքն աւագ հինգ շաք թի օրն
 որ քը բիս տոնեայ է զօ զը խոստտ վա՛նու
 թեամբ և ա պաշխաւ բու թեամբ մարբե լով
 խիղճը ճաւա կէքը բիստտ սի՛ սք մար մինն
 ու հաղորդը ըլ լայ ան ու թեանն . ի բըր թէ
 սըր բը վե լով կապ վի ըս տեղ ծո զին հետ այս
 կեանքիս մէջ և մեռնէ լէն է տեւ միշտ հա
 զորդը ըլ լայ յա լի տեւնա կան ան ճաւ ու լի
 փառաց ա բար չին : Կ . պաւ ուլ որ զաւտ կէ զա
 աիկ և մեծ տօնէ բուն չի հա զորդը վի՛ յի .

սու սի հետ հա զոր դու թիւն չու նե նար, ու
կը կոր սը վի:

Հոն խորատէ՛ հնազանդ ըլլաս,
խիղճըդ մաքուր՝ սիրտըդ սրբած,
հազորդութեան՝ սուրբ խորհրդին,
փափաքելով միշտ մօտենաս:

Չ. ձ. 3.

Չայ նը կը պատ ճառի երբոր օդը կը
ցըն ցը վի. նոյն պէս կըլ լայ երբոր մար դուս
բեր նէն օդը դուրս կեւ լէ ու դըր սի օդին
հետ կը հա զոր դի ձայն կեւ լէ, և սըռ կուսը
նե ըով ու լեզ լով խօսը կը կապ վի: Սա կայն
վեր ջի դա տաս տա նին օրը այս ա մէն ձայն
պի տի խա փա նի. ու մի այն գաբ ըի էլ եան
փո ղին ա հեղ ձայնը պի տի լըս վի. որ հը
րա մա նաւ այ եր կինք և բոլոր աշ խարհ կը
սա սա նի. մե ուել ներն յա ըու թիւն կառ
նուն, կեւ լէն ի ընց գե ըեզ մա նէն դա տաս
տան կեր թան. ար դար քը նո ըէն կը սը սա
կին հոգ լով և մարմնով. իսկ դա տա պար
տեալ նե ըր յա լի տեան կը կոր սը վին:

Չան ձայն տայ քեզ՝ արթուն կեցիր,
սուտ բաներով՝ մի զբաղիր.
Երբ ձայն լեւ՝ սք. փեսային,
երթաս բազմիս՝ հարսնարանին:

Վ. զ. 2.

Վե կը օրի նակ է խոհե մու թեան. որ
մար դըս կը կա ուս վա ըի և կա տա ըե լու
թեան կը հաս ցը նէ. և ինչ պէս որ ա մէն
նաւ ղե կով կը կա ուս վար վի ու ա ուանց ղե
կի կը մո լը ըի. այս պէս ա մէն մարդ խոհե

մնւ թեամբ պէտք է կա ռա վար վի . զի աւ
 ռանց խո հէ մնւ թեանս և ա ռանց մը տա
 ծու թեանս ինչ որ գոր ծէ կը մն լո ըի , և մե
 ծա մեծ վը նաս նե բու պատ ճառ կըլ լայ .
 իսկ խո հեմ շար ժե լով ա մէն բա նի մէջ կե
 ըև նայ բա ըի դի տուն և շը նոր հա վի :

Վատըն խրատէ՝ ղեկով շարժէ ,
 ամէն բանըդ՝ կարգով գործէ .
 որ հոգուդ նաւն՝ անցնի ծովէն ,
 ազատ մնայ՝ փորձու թենէ :

Ղ . Ը . Ծ .

Ղը մար տու թիւնն է մի ան փո փոխ և
 յա լի տե նա կան . և մէկ բան մի կա բող չէ
 ղայն յաղ թե լու . միշտ յաղ թող է ա մէն
 բա նի . ա նոր հա մար ա սաց քն . ես եմ ճա
 նա պարհ , ճըլ մար տու թիւն , և կեանք : Մ
 պա ճըլ մար տա սէր մար դը քնի է . ոչ սուտ
 կը սի ըէ , ոչ խա բէ ու թիւն , և ոչ կեղ ծա
 լո բու թիւն , զի այս պի սի մար դը տա տա
 նա յին է . որն որ սու տին հայրն է . իսկ ճըլ
 մար տու թիւ նը կը խայ տա ռա կէ ղայն պի
 սին , ու կը փա ռա լո ըէ ճըլ մար տա սէ ըր .
 ա նանկ որ ճըլ մար տու թեան ճամ բա յին
 դուրս չել լէր , ա ղէկ բան կը սի ըէ , ու հո
 գե որ և ի մաս տուն ան ձանց հետ կը տեւ
 նը վի միշտ :

Ղէն ճանապարհ քեղ ցուցանէ ,
 չի հեռանալ՝ ճմարիտէ .
 ոչ սուտ խօսիլ՝ ոչ երդւրննալ ,
 զի ճմարիտն՝ աստուծոյ է :

Ս. մ. Տ.

Մարդն է փոք ընկ աշ խարհ ա մէն կա տա
 ըե լու թեամբ զար դա բաժ քա նա կան հոգ-
 ւով և մըտ քով լու սա ւո բաժ. որ է ի ընն
 ա ըե դա կը, և ա նով կաս վի պատ կեր այ .
 իսկ մար մինն ու նի ջուր, բոյս, կեն դա նի :
 Ղ պա ա մէն մարդ նախ պի տի մը տա ծէ թէ
 մարդ եմ, ան մահ հո դի ու նիմ. երկ ըորդ
 պի տի մը տա ծէ թէ քրիս տոն եայ եմ, և
 մը կըր տու թեամբ ա դա մայ ըս կըղ բնա
 կան մեղ քէն ա զա տած եմ, ու քոն ան ւամբ
 դը ըող մած եմ և ան դամ ե ղած եմ յոնի :
 եր ըորդ մահ կայ պիտի մեռ նիմ, և այ պի
 տի հա մար տամ. ե թէ բա ըի է գործ քըս ե
 բանի է ինձ. ե թէ չար՝ վայ ինձ :

Մէնըն մտքիդ՝ իմաց կուտայ,
 մահուան վըրա՝ միշտ մըտմըտա՛ .
 մեղաց բաներ՝ միտքըդ չի դայ,
 մարդ ես մարդու՝ վայլածն արա՛ :

Յ. յ . յ .

Յոյսն է ան ա բա նա կան ա ուա քի նու
 թիւն, որ ա ուաջ կու դայ կեն դա նի հա ւատ
 քէն. ո ըով հե տե ով որ ճըշ մար տու թեամբ
 կը հա ւա տայ աս տու ծոյ, պէտք է որ բո լոր
 սըր տով յոյս ու նե նայ ա նոր ո ղոր մու թեա
 նը, և հաս տատ յու սով ա պա լի նի ո ղոր
 մած ըս տեղ ծո ղին, որ զին քը չի պի տի կոր
 սըն ցը նէ . զի բա ըե գոր ծայ հա մար ար
 քա յու թիւն խոս տա ցեր է . ա հա այս պէս
 սէրն ալ կը բոր բո քի. ա նանկ որ միշտ կը
 փա փա քի որ եր թայ մի ա նայ ըս տեղ ծո

դին հետ յաւիտեանս սիրով . ուստի
հաւատ յոյս սէր միշտ կապ վաճ են ի բա-
րու հետ :

Յին յոյս տայ քեզ՝ յիճ յուսա ,
մի կարեր յոյսդ՝ երբ ցաւ մի գայ .
եթէ յաջող՝ եթէ՛ ձախորդ ,
ամէն մէկ բանն՝ ան կուտայ :

Ն . ն . ն .

Նախանձն է գէշ մոլու թիւն , որ կը բա-
կինը ման կայ ըէնախան ձոտ մտր դը ու ըի-
շին բար եա ցը վը բան . ա մե նե ին այ լոց
ա ղէ կու թիւ նը չու ղէր . կը տըրտ մի թէ
որ մէ կին ա նու նը կամ բա նը գո վէն . թէ
որ ձեռ քէն գար՝ ա ղէ կու թիւ նը աշխար-
հէս կը վեր ցը նէր որ մար դու չը լայ . որ
է դիւա կան բը ու թիւն : Նպա ա մէն
քրիստոն եայ պէտք է որ այս մոլու թե նէ
հե ու փախ չի ու բա ըի նախանձ ու նե-
նայ . եր բոր այ լոց վը բա ա ղէկ բան տես նէ՝
ինքն ալ հե տեւ ի որ ու նե նայ , ե բա ըի ա-
նուն ան ա պաշտ ըլ լայ աշխարհիս վը բա :

Նուն նախանձին՝ համար կասէ ,
թէ կրակի՝ շատ նման է .
նախ ունեցողն՝ այրէ խանձէ ,
ապա այլոց՝ սիրտը կերէ :

Շ . շ . շ .

Շը նորհքն է ձը ըի սար գե ան . որ կու-
տայ քրիստոնէ ից . որ պէս զի բա ըի ըլ-
լա լով փըր կու թեան հասնին , ու քսի չար
չա բա նա ցը պը տու ղ նե ըր վա յե լին . ա սա
ա մէն մար դու հար կաւոր է շը նորհք . զի

աւ ռանց շը նոր հաց մարդ մի չի կար նար արդա
րա նալ, ու մեղքէ սըր բը վիլ ար քա
յու թեան որ դի ըլ լալ: Աւ տի պէտք է
միշտ շը նորհք խնդրել ա բար չին, ու ան
շը նորհք չի մը նալ. զի ան շը նորհք մար դը
սա տա նա յի որս կըլ լայ կը կոր սը վի յա
ւի տեան:

Շ ան շնորհազարդ՝ ասէ եղիւր,
ու նայն մարմնոյդ՝ մի հետեւիր.
Շնորհք փրկչին՝ կարնաս միայն,
վեր ելլելու՝ երկնից խորան:

Ո . ո . ո .

Ա սուսն է տեղէ կու թիւն ա մէն հար
կաւոր բանե բու և դի տու թեանց ո բոլ
մար դը սոր վաճ և լու սաւո բաճ կըլ լայ.
Իսկ ան ուս չի սոր վաճ մար դը ան բանի նը
ման կապ ըի ու թէ մարդ կայ ին ըն կե բու
թեան, և թէ բո լոր աշխարհի ծան բու
թիւն կըլ լայ. ուս տի հար կաւոր է որ որ
չափ կապ ըինք՝ ա ղէկ բան սոր վե լու ջա
նանք. ա պա ուլ որ փուճ բանե բու և տե է
ըլ լա լուլ չու ղեր բան սոր վիլ՝ կոյր կը մը
նայ, և մար դու սի բե լի չի կար նար ըլ լա
լու. ա նանկ որ ամէնը իր մէ կը փախ չին, և
մարդ և բե սը չի նա յէր:

Ան հետեւէ՝ կասէ ուսման,
և մի ըլլար՝ անուս անբան.
քանզի ուսմամբ՝ և հանճարով,
մարդը միայն՝ մարդ կը ճանչնան:

Չ . չ . չ .

Չար չա բանքն յի սու սի և զաւ բո լոր աշ

խարհիս հա մար . որով բաց վե ցաւ ար քա
յու թեան դու ուր ա մէն հաւա տա ցե լոց .
և ա մէն քրիս տոն եայ պար տա կան ե ղաւ
որ բա ըի ըլ լայ ու ար քա յու թեան հաս նի .
նա և միշտ յի սու սի խաջն ու ցաւ ւր միտ քը
բե ըի և համբե ըի ինչ ցաւ որ ու նե նայ .
ոչ հը պար տա նայ , և ոչ բար կա նայ այ լոց
վը ըան . ա մէն նե ղու թեանց զին քը ար ժաւ
նի հա մա ըի . որ պէս զի հան դեր ձեա լը նոյն
որ չար չա բա նաց շը նոր հօ քը պը սակ վի .
որով հե տե ինչ պէս որ ոս կին կը բա կին
մէջ չա պա կա նի , այլ աւե լի կը մաք ըի ,
այս պէս համբե ըոզ հո գին խաչ քա շե լով
աւե լի կը լու սաւո ըի և նյ հա ճոյ կըլ լայ :

Չան խրատ տայ՝ հոս չարչարվէ ,
համբերութիւն՝ թող համբերի .
այլոց չարեաց՝ թէ դուն տանիս ,
նման փրկչին՝ մարդ կը շահիս :

Պ . պ . պ .

Պատ ուի բանն է ճը բա գի նը ման , որ շի
տակ ճամբան ցոյց կու տայ մարդու . ա նոր
հա մար նծ ա դամն ըս տեղ ծա ծին պէս
պատ ուի բան տը վաւ որ չի սը խա լի . իսկ
մով սէս մարդա ըի ին ձեու քով տը վաւ տա
սը պատ ուի բան սի նա լե ուր եր կու քա ըի
տախ տակ նե բու վը բա , որ հաս տատ պա
հեն ու չի մո լո ըին : Այս պատ ուի բան նե
ըը հը բա մա յեր են , որ աս տուծ մէ ՚ի ղատ
ու ըիչ բան չի պաշ տեն . նյ ա նու նը պա
բապ տեղ չի յի շեն . կի բա կի տոն օր չի բա
նին . ճը նօղ քը պատ ուեն . մարդ չըս պան
նեն , չի շը նան , չի դող նան , սուտ չի վը կա

յեն, բա նի չի նա խան ձին ու չի ցան կան :
 Դ՛հա՛ ա սոնք ա մէն մարդ պար տա կան է
 պա հե լու :

Պէն պատուիրանն՝ անձային,
 պահէ՛ ասէ՛ զերթ դանձ անդին .
 որ անմոլար՝ երթաս ուղին,
 արքայութեան՝ ճանապարհին :

Չ . Ը . Ը .

Չ եր մե ուն դու թիւնն է անձ սի ըու-
 թիւն . որ բա ըի հո գին վա ուծ ջերմ սի-
 ըով կա ղօ թէ անյ . ու կը բաղ ձայ մի ա նալ-
 ըս տեղ ծո ղին հետ . ա հա ա սանկ ջեր մե-
 ունդ հո գին նը ման է հը բեշ տա կի . որ
 մեղ քէ և աշ խար հէ թե թե նա ըով կը վե-
 րանայ հոգ ըով , ու անձ ա փայլ ե ըա նե լի
 կըլ լայ : Ուս տի ջեր մե ունդ մար դը ա մէն
 ան դամ միտ քը պի տի բե բէ ըս տեղ ծո ղին
 բա ըիքն ու սիր տը բոր բո քէ անձ ա յին սի-
 ըով և ջեր մե ուն դու թեամբ . ինչ պէս որ
 սուր բե բը կա նէ ին :

Չէն ջերմեուանդն՝ ասէ եղի՛ր ,
 ջերմ աղօթքով՝ տաճար մտի՛ր .
 մի ծուլանար՝ հոգևորին ,
 թէ չէ կըլլաս՝ գիւաց բաժին :

Ո . ո . ո .

Ուաբ բի քրիս տո սի ա նունն է . որ եբ-
 րա յե ցե բէն կը նը շա նա կէ վար դա պետ
 կամ ու սու ցիչ . այս մըտ քով ա բա բա ցիք
 ալ ուաբ բի ա նուն կու տան առ տու ծոյ : Այբ-
 բոր քս յար եաւ ու մա ըիամ մագ դա ղե նա
 ցուն ե ըե ցաւ , մե կէն բաբ բու նի կան չեց .

որ նոյն կը նը շա նա կէ . իսկ ա ուա քեալ նե-
րը ինչ որ պի տի հար ցը նէ ին քրիս տո սի ,
և ինչ նե զու թիւն որ ու նե նա յին բաբ բի
կը կան չէ ին : Այս պէս ա մէն քրիս տոն
եայ ինչ նե զու թիւն որ ու նե նայ՝ պէտք է
երկ նաւ որ վար դա պե տին օգ նու թիւնն
ու շը նոր քը խնդ բէ , որ ա զա տի փոր ձու
թե նէ :

Ան քեզ խրատէ՛ խնդրէ՛ ուաբբին ,
լռէ՛ զձայն՝ վարդապետին .
ուամիկներէն՝ հեռու փախիր ,
գլխնոց ծերոց՝ միշտ ունկն դիր :

Ս . ս . . .

Սէրն է ա ուա քի նու թիւն սի բուն և գե-
ղէ ցիկ , ո բով կը սի բենք ան հուն բա-
բու թեա նը հա մար . և ըն կեր նիս կը սի
բենք այ սի բոյն հա մար . ա պա ան ա պաշտ
մար դը պէտք է նախ ամէն բա նէն ա ուալ և
ա մէն բա նէն վեր իւր ըս տեղ ծօ զը սի բէ ,
և ա նոր սի բոյն հա մար մեղ քէ փախ չի ու
բա բէ գոր ծու թեան հե տեւի . նա և պի տի
սի բէ ըն կէ բը և ա ղէ կու թիւն կա մե նայ ,
ինչ պէս որ ի բեն հա մար կը կա մե նայ . և
իւր բա բեա ցը վը բա ինչ պէս որ կու բա խա
նայ , պի տի ու բա խա նայ ըն կէ բին բար եա
ցը վը բա . ա հա այս է օ բենք ան սի բու-
թեան և եղ բայր սի բու թեան :

Սէն սիրտդ ասէ՛ սիրով փրկչին ,
միշտ բորբոքէ՛ նման բոցին .
չըլայ թէ սէր սուտ աշխարհին ,
մանկ այրէ՛ սիրտդ ու հոգին :

Վ. վ. Է.

Վախ ճանն է պատ ճառ ա մէն գործքի , որ կաս վի վախ ճա նա կան պատ ճառ . զի ա մէն բան մէկ վախ ճա նի հա մար կըլ լայ , և ա ռանց վախ ճա նի բան մի չըլ լար աշխարհիս վը ըա . ուս տի նիւ թա կան բա նե , ըր է զան մար գուս հա մար . բոյ սե բուն , հան քե բուն , և ա նա սուն նե բուն վախ ճա նը մարդս է . իսկ մար գուս վախ ճա նը ան մի այն է . զի մարդն ու հը բեշ տակն ան ի բեն հա մար ըս տեղ ծեց , որ զին քը ճանչ նան , սի բեն , և պաշ տեն , ու իւր փա ռա ցը արժա նի ըլ լան : Վ պա ո բուն վախ ճանն որ բա ըի է , և բա ըի վախ ճա նի հա մար կաշխա տի , ա նոր վերջն ալ բա ըի կըլ լայ :

Վ եյն ասէ թէ՛ վախճանդ ըլլայ ,

անձ միայն՝ այլ բան չըլլայ .

վարքդ ու շարժմունքդ՝ աղէկ արա՛ ,

հարկաւ վերջդ՝ բարի կըլլայ :

Տ. տ. Կ.

Տօն կամ տօնա խըմբու թիւն կըլ լայ տեբու նա կան օ բե բուն , և սուր բե բուն կատար մա նը հա մար . զի է կե զե ցին դը բեր է որ ա մէն քրիս տոն եայ տօն օ ըր է կե զե ցին եր թայ սա տա բադ տես նէ , ու փա ռաւ լո բէ անձ , և հո գե ո բա պէս ու բա խա նայ նոյն օր լան հան դի սին հա մար , խնդ բե լով ըս տեղ ծո զէն , որ շը նորհք տայ ի բեն ու զօրա ցը նէ . որ պէս զի սուր բե բուն նը ման յաղ թէ մարմնոյ և սա տա նա յի , ու ա ռա քի նա կան վար քով յա լի տե նա կան

տօ նա խըմբու թեան ար ժա նի ըլ լայ, ուր
յա լի տեան փա ուս լո ըէ ւնծ :

Տիւնըն ասէ՛ թէ ւոր ունիս,
տիրօղ տերանց՝ տիեզերիս .
պատուիրանէն՝ չի խոտորիս,
սրբոց դասէն՝ դուրս չի վարվիս :

Բ . Բ . Բ .

Բե նա տես ւնծ ա տես ա սել է . զի յա-
կոր նա հա պետ եր բոր տե սաւ հը ըեշ տակն,
որ ւյ կող մա նէ հե տը խօ սե ցաւ, իս բա-
յէլ կամբե նա տես աս վե ցաւ . իսկ քրիս-
տոն եա նե ըր նոր իս բա յէլ կոչ վե ցան, որ
է նոր ըե նա տես կամ ւնծ ա տես : Եայց
ւնծ ա տե սու թեան փա փա քօղ մար դը պի-
տի օք սիրտ ու նե նայ, հո գե լո ըին մօտ ըլ-
լայ, խո նարհ, հը նա զանդ և իսա զա զա սէր .
իր թէ սիրտն ըլ լայ ար քա յու թիւն՝ ւյ
սի ըո վը վառ վաճ . ա նանկ հո գին ւնծ ա տես
է թէ հոս և թէ եր կին քր :

Բէն իրաա տայ՝ խոնարհ եղիր,
բարեպաշտօն՝ հըլու ընտիր .
անճառ լուսոյն՝ երանական,
բարի գործով՝ ըլլաս արժան :

Յ . Գ . Գ .

Յան կա կան կա ըո զու թեամբ մար դըս
կը բաղ ձայ բար լոյն, և ցաս մնա կան կա-
րօ զու թեամբ կը փախ չի չա ըէն . բայց շատ
ան գամ ըղ գա յու թիւ նը խաբ վե լով՝ բա-
րին կը թո զու չա ըին կը հե տե լի, ցան կա-
նա լով ան կարգ բա նե ըու . ուս տի ա ուս-
քի նի մար դը սար տա կան է որ ցան կա կան

կա ըո ղու թիւ նը չա փի մէջ սա հէ , ու չար
ցան կու թեան չի հէ տե շի , բա ըի բանե-
րու ցան կայ . նոյն պէս պէտք է կա նո նով
վա ըէ ցաս մնա կան կա ըո ղու թիւնն որ
նչ յան դուզն հա մար ձակ ըլ լայ , և նչ վախ
կոտ փոք ըո ղի . քա ջու թեամբ դէմ կե նայ
չա ըին . և հար կա ւոր տե ղը ա ըի ու թիւն
անէ :

Յնն ցուցանէ՝ քեզ այլ խրատ ,
ցանկականին՝ խլէ՛ արմատ .
զցասմնականն ՚ի կարգ պահէ՛ ,
առաքինի՛ ըլլաս քաջ մարդ :

Ի . ւ . ո .

Ի իւ ծու թիւնն է հի ւան դու թիւն մարմ-
նա ւոր և հո դե ւոր . մարմ նա ւոր հի ւան-
դու թիւն կը պատ ձա ուի եր բոր ներ սի հիւ-
թե ըր կայլ այլ ին , կամ ջեր մու թիւ նը կա-
ւել նայ և կամ ցրր տու թիւնը , կամ չո բու-
թիւ նը , և կամ թա ցու թիւ նը , թէ որ ձա-
րով չի լաւ նայ , մահ կը պատ ձա ուի , ու մար-
մի նը հող կը դառ նայ ուս կից որ ըս տեղծ
ված է : Իսկ հո դե ւոր հի ւան դու թիւնն է
զըր կու մըն շը նոր հաց . տը կա բու թիւն բը-
նա կան կա ըո ղու թեանց , տը գի տու թիւն
մը տաց . մն լո բու թիւն կա մաց , և ան կար-
գու թիւն ըզ դա յա կան բաղ ձա նաց : Ի՞նչ
այս հի ւան դու թիւն նե ըր պա տա հէ ցան
մեղ՝ ա դա մին մեղ քո վը . և այս հի ւան
դու թեանց ա զատ կըլ լանք թէ որ բա ըի
ապ ըինք :

Ի իւնըն կասէ՛ հողւով հիւանդ ,
տգիտու թիւն՝ կանէ զմարդ .

կասկէ՛ գլխիդ՝ գիտու՛թեան վարդ ,
որ երեւնաս՝ պսակազարդ :

Փ . փ . փ .

Փրբ կու թիւն է զաւ աշխարհի մի այն
քրիստոսի անգին արեամբ , որ թափեց
մեզ փրբ կէլու հա մար . թէ պէտ անձ կա-
րող էր ուրիշ կերպով մեզ փրբ կէլու սա-
տանա յին ձեռքէն . բայց վր ան չափ սի-
րոյն քս աշխարհ եկաւ մարդա ցաւ չար չար-
րէ ցաւ և մեռաւ . հոգին մարմինէն է լա-
ծին պէս զընաց լիմպոս ազատեց մարդա-
րէ նե բուն և արդար նե բուն հոգին . բա-
ցաւ արքա յու թեան դուռն որ ա մէն
քրիստոնեայ փրբ կու թեան հասաւ , ու երկ-
նա յին փառքե բուն արժանի է զաւ քսի
փրբ կա գործու թեամբ :

Վիւրբն փառաց՝ քարող կուտայ ,
վերին փառաց՝ միշտ փափաքեա՛ .
բարի գործքով ով որ ջանայ ,
կրկին փառաց՝ արժան կըլայ :

Վ . ք . ք .

Վա զաքա վա բու թիւնն է գեղեցիկ ու-
տու մըն մարդոյ , որ կը սորվէ ցընէ զինքը
ձանջնալ մեծե բուն պատիւ տալ , և մար-
դա վա բու թեամբ շարժիլ : Վա զաքա վար
մարդուն ա մէն գործքն ու բանը շընորքով
պիտի ըլլայ . խօսքը ա նոյշ , ձայնը խոնարհ
և շարժ վաճքը շընոր հալի . ա նանկ պիտի
վար վիտանը մէջ , ինչպէս որ կը վար վի-
դուր սը . միտքը պիտի գընէ որ ա մէն տեղ
մարդա վա բու թիւն ա նե լու է . զի ա մէն

տեղ անձ կայ, և ուր որ ըլլայ՝ մարդ է, և ոչ
ան բան. վեր ջա պէս նը ման քե ըո բէ ից
պի տի սի բէ լի ըլլայ ան, և մարդոյ քաղցը
կէ նակ ցու թեամբ :

Վէն քարոզէ՝ վերջին խրատ,
ընտիր եղիր՝ կըրթըված մարդ.
քաղաքավար՝ և բարեպաշտ,
դիտուն խոհեմ, և շնորհազարդ :

Ա. և. և.

Ալ ըո պիտ աշխարհիս չորս մասին փոքրն
է, բայց շատ մեծ է խելքով դիտու թեամբ և
բազ մա մարդու թեամբ. իւր ի մաս տուն
նէ ըր բո լոր աշխարհ կը լու սա լո բէն, և
իւր հը զօր թա գա լոր նէ ըր աշխարհի կա
նոն կու տան : Սա կայն ա ռաջ շատ տը գէտ
է ին եւ ըո պա ցիք, ա մե նե ին բան չի տէ ին.
Եր բոր ա ըապ նէ ըր եւ ըո պիտ ան ցան ու
տի բէ ցին ըս պանի ա յի՝ քիչ քիչ ու սու՛մ սոր
վէ ցու ցին եւ ըո պա ցոց, որ ըս կը սան ծաղ
կիլ, ու ի մաս տուն դըր քե ըով լը ցին ի բէնց
աշխարհը. որ տաս նը վէց աշխարհ կը բաժ
նը վի :

Անէ կիսատ՝ եչէ հնարած,
այլ խրատ տայ՝ ուսանողաց.
Եթէ կիսատ՝ դուլ միտք ունիս,
ջանքով ըլլաս՝ աղէկ սորված :

() . 0 . 0 .

() բէնքն է կա նոն աշխարհի, և բո լոր
աշխարհ 0 բէն քով կը կա ռա վար վի. ա նոր
հա մար եր բոր մարդն ըս տեղ ծե ցաւ, ան ի
բէն բը նա կան 0 բէնք դը ըաւ խիղճ մը տան :

քը, որ ա նոր լու սով շի տակ էր թայ ան սը-
խալ. յե տոյ տը վաւ մով սի սա կան օ րէնքն
ու պատ լի բանն, որ նոյն քը նա կան օ րէն-
քին վը բա հաս տա տաճ է. նոյն պէս տը վաւ
քս ա լե տա բա նա կան օ րէնքը. ո բով օ-
րի նա պահք փրր կու թեան կը հաս նին ու կը
պը սակ վին ա բար չէն. իսկ օ րի նա զանցք կը
դա տա պար տին. զի քսի օ րէնքը է հաս տա
տու թիւն բը նա կան և դը բա կան օ րի նաց:

(Յս օրէնք տայ՝ օրւան վրա,
որ փուճ բանով կորած չլլայ .
օրինապահ՝ ով որ ըլլայ,
օրէնքն իրեն՝ շնորհք կուտայ :

Ֆ . Ֆ . Ք .

Ֆի լի սօ Ֆօս կը թարգ մա նի սի բօղ ի-
մաս տու թեան . բայց ճըշ մա բիտ ի մաս տա
սէ բը պի տի ու նե նայ ա դէկ վարք և սէր ա
ու քի նու թեան, կա տա բե լու թեան, և ան-
պաշ տու թեան. ա նանկ որ իբր ե բան եալ
հո գի ապ բի աշ խար հիս վը բա, ա մե նուն
սի բե լի, ազ գին պար ծանք, և այ հա ճե լի :
Ըյս պի սի լա լու թեանց ե տե լէ ման կու
թե նէն պէտք է հե տե իլ, բա բի սո վո բու
թեանց փա փա քօղ ըլ լալ, և ի մաս տա սի
բու թեամբ լու սա լո բիլ, ու մին չե ծե բու
թիւն բա բի ա նուն ըլ լալ, ա պա անձ ա յին
ան ճա ու լի փա ուց ար ժա նի ըլ լալ յա
լի տեանս յա լի տե նից :

Ֆէն Ֆիլոսօֆ՝ ասէ եղիր,
ճանցիր աշխարհ՝ մի քուն լինիր .
բատեղծողին՝ գործոց նայէ,
անճառելեաց՝ միշտ փափաքէ :

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ
Մ Ա Ն Կ Ա Ն Ց

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԻ

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՔԻՆԵՒ ՕՐԻՆԱԿԱՑ

ձ . Լճասարտաձիւնն :

Գիտնեսիրոս բռնաւորը օր մի վաճառանոցն ելաւ , տեսաւ որ ամէն վաճառական տեսակ տեսակ ապրանք կը ծախեն : Հոն պատահեցաւ փիլիսոփայի մի . հարցուց թէ հասա զո՞ւն ի՞նչ կը ծախես : Ընալ պատասխանեց թէ ես իմաստունի կը ծախեմ : Արկնեց Գիտնեսիրոս . քանի՞ով կը ծախես : Ըսաց փիլիսոփան թէ վեցհարիւր դահեկանի : Արկնէն հանեց վճա

րեց : Ըսաց փիլիսոսփան . Ընչ փորձոք խոհեմա-
 լիք փորձէ ու մշտ վերջը հրածէ : Ըհա այս է իմ
 ապրանքս : Ըյս խօսքս մեծ բան չերենալով
 'Վիոնեսիոսին' սկսաւ սովորաբար բերան առ-
 նուլ , և նեղանալով ամէն անգամ ասել :

Աղաւ որ իրեն իշխանները թշնամանալով
 կաշառք տվին իրեն սափրրջին , որ երբոր
 զինքն ածիլէ , վարպետութի վիզը կտրելով
 սպաննէ բռնաւորը : Արբոր գնաց իրեն քով
 սափրիչը , գիոնեսիոս առանց բանը գիտնալու
 բարձր ձայնով կանչեց . Ընչ փորձոք խոհեմա-
 փորձէ ու մշտ վերջը հրածէ : Սափրիչը կարծե-
 լով թէ 'Վիոնեսիոս բանը իմացեր է . ընկաւ
 ոտքը թողութի խնդրեց որ կեանքը շնորհէ ի-
 րեն : Ընատենը գիոնեսիոս իմացաւ իմաստու-
 թի գինը թէ ինչ թանկագին մեծ բան է ե-
 ղեր . երանի անոր որ ունի ու գիտէ յարդը ի
 մաստութի . զի պատճառ եղաւ իրեն աղա-
 տութեն :

Վանձ իմաստութի գանձ անկշուելի ,
 պարգև տերունեան ընծայեալ բանի .
 զոր ոչ երկրաբարչ միտք մարմնասիրի ,
 և ոչ շնչաւորն առնու 'ի յարգի :

Վոյդ մտաց տուաւ այն գանձ տերունի ,
 քեզ հաւատացաւ յարգել անթերի .
 ճոխասցի 'ի քոյդ գանձարան սրտի ,
 ճոխանալ այնու միտք քո և հոգի :

Է . Ըխափասիրոմեան :

() գոստոս կայսր՝ թշնամեաց դէմ մեծ յաղ-
 թութի կատարելէն ետև փառաւորապէս
 հռոմ դարձաւ : Այսեր դէմն ելաւ հռոմայեցի

մի ունելլով ձեռքը կաշաղակ թռչուն քորուն սորվեցուցեր էր այս խօսքս խօսելու . Ողջանէ՛մ թե՛ կայսր յաղլեօղ Վեհափառ : Այսրն այս բանս թռչունէն լսելով զմայլեցաւ , ու հրամայեց որ ծանր գնով գնեն : Այտոյ այսպիսի խօսող թռչուններուն սէր ձգելովքանի մի հատ գնեց : Արամիկ արուեստաւոր մի այս բանս լսելով՝ ինքն ալ առաւ կաշաղակ մի , ու սկսաւ վերի խօսքը սորվեցնել մեծ դժվարութեմ , որ յետոյ ծախէ կայսեր : Բայց որովհետեւ թռչունը դժվար կը սորվէր՝ տէրը շատ անգամ նեղանալով կը կանչէր . Բժիսն աշխարհանացս որ կորուսի :

Ա երջասկէս արուեստաւորը սորվեցուց թռչունին ինչպէս որ պէտք էր , որ ետքի խօսքն ալ միատեղ սորվեցաւ : ()ր մի կայսր երբոր կանցնէր այս արուեստաւորին դրանն առաջին , թռչունը նոր սորված ըլլալով՝ սկստուհանէն կը կանչէր . Ողջանէ՛մ թե՛ կայսր յաղլեօղ Վեհափառ : Ա եր նայեցաւ կայսրն ու ասաց . ես շատ ունիմ այդպիսի ողջոյն տվող թռչուններ : Աշաղակն ետեւէն մէկալ խօսքն ասաց . Բժիսն աշխարհանացս որ կորուսի : Բայս բանն այնչափ զարմացուց կայսրն որ հրամայեց աւելի ծանր գնով գնել այն թռչունը : Բայն ժամանակն ասաց արուեստաւորը , թէ իրաւի շատ մեծ բան է եղեր աշխատանքն որ բնաւ չի կորսրվիր :

Բայսպէս աննահանջ ջանք առաքինի ,
յաղթել բռնութեց գիտէ աշխարհի .
թէ զանխօսն առնէ խօսող ցանկալի ,
քանի թէ խօսունդ ՚ի նոյն կը թեսցի :

Միջեռն ընկրկիր 'ի գործ պիտանին ,
որչափ չարատանջ իցէ առնելին .
զի յոյսն անուշէ զամէն դժուարին ,
չքնաղ չափակցեալ գործս լը վախճանին :

Գ. Հարագիտութի :

Երբեք ի իշխան մի լսեր էր որ աստղաբաշխ
մի միշտ կը պարծենայ թէ իմ արուեստով
լաւ գիտեմ չեղած բաները գուշակելու : Եւ-
խանը հրաման զրկեց անոր , որ գուշակելով
իւր չորս հարցմունքին պատասխան տայ : Եւ
ուսման էր , Ո՞ր է աշխարհիս մէջ փեղը : Երբե-
րորդ՝ Լ՛ս արժէ՞ս որչա՞ք է : Երրորդ՝ Հի՞մ էս էնչ
էր հաստէ՞մ : Չորրորդ՝ Ես է՞նչ բանի էր հասարած :
Աստղաբաշխը զարմանալով այսպիսի հարց-
մունքի վրա խնդրեց թողու թի իշխանէն . զի
այսպիսի բան միայն ան կարող է գիտնալ :
Եւ այց իշխանը բարկանալով սպառնացաւ որ
կամ գտիր աստղաբաշխական արուեստով պա-
տասխան տուր . եւ կամ կը պատուհասեմ քեզ
չարաչար :

Երբոր աստղաբաշխը կը մտածէր տարա-
կուսած՝ իւր ջաղացպանը ներս կը մտնէ ու
հարցընէ պատճառը կիմանայ : Մի տարակու-
սիր կասէ . այդ հարցմունքդ բան չէ . ինձի հրա-
ման տուր , հազուստդ հագնիմ , ես երթամ
պատասխանը տամ : Աստղաբաշխը ուրախա-
նալով հանէ հագուստն անոր կը հագցընէ . ու
կը զրկէ իշխանին : Ջաղացպանը աստղա-
բաշխին հագուստովն ազատութի կերթայ շի-
տակ իշխանին խուցը կը մտնէ , ողջունելով :
Եւ իշխանը մեկէն կը հարցընէ թէ պատրաստե-

ցիր պատասխանը հարցմունքիս : Հրամարեա
 ասաց : Աւրեմն ասա՛ ինձի՛ կրկնեց իշխանը . Աւր
 է աշխարհիս մէջ տեղը : Պատասխանեց ջա
 ղաղացականը . ոչ միայն պիտի ասեմ , այլև պիտի
 ցցընեմ քեզի . թէ որ կամեհաս հետս գալ
 դաշտը : Իշխանը հաճեցաւ . ելան գնացին դաշ
 տը . ջաղացականը քիչ մի տեղ ոտքով չափեց
 ու կեցաւ . դարձաւ իշխանին ասաց՝ թէ ահա՛
 հոս է մէջ տեղն աշխարհիս . եթէ ինձի չի հա
 ւատաս՝ չափել տո՛ւր աւելի վարպետ երկրաչա
 փի . կիմանաս որ շիտակ է խօսքս :

Իշխանը զարմանալով վարպետութիւնը վրա
 ասաց թէ աւելի դիւրին է քեզի հաւատալ ,
 քան թէ կրկին չափել տալ : Բայց ասա՛ ինձի
 իմ արժէքս որչափ է : Պատասխանեց ջաղաց
 ականը . մեր փրկիչը երսուն դահեկանի ծախ
 վեցաւ . ապա դուն պէտք է որ արժես մէկ
 դահեկան պահաս . կարծեմ թէ այս գինը ան
 պատուուի չի բերեր քեզ : Եսաց իշխանը ասալ
 թող անցնի . ասա՛ ես հիմա ինչ կը մտածեմ :
 Պատասխանեց ջաղացականը . դուն քու շահ
 ու եկամուտդ կը մտածես : Իրաւի է ասաց
 իշխանը . բայց գիտցիր նայիմ ես ինչ բանի կը
 հաւատամ : Պատասխանեց , թէ դուն կը հա
 ւատաս թէ ես աստղաբաշխն եմ . բայց ես եմ
 ջաղացական , որ անոր տեղն եկայ քեզ պատաս
 խանեցի : Իշխանը շատ զարմանալով անոր
 հնարադիտութիւնը վրա գովեց մեծապէս թէ
 շատ աղէկ կատարեցիր պաշտօնդ ու ազատե
 ցիր աստղաբաշխը . ուստի քու հնարադիտու
 թիդ անկէ շատ վեր կը համարիմ :

Ես վսեմափայլ նշոյլ բնածին ,
 վառ ի վառ պահեալ կայ յիւր կանթեղին .

զի ճարակ լուսոյ իմացականին,
 է հանճար իմաստ ըստ տեսականին :
 Եթէ չէ վառեալ քոյդ ճրագ ներքին ,
 փայլուն առարկայք քեզ խաւար զննին .
 զի նչ շահայլք թէ գրեզ գիտուն համարին,
 երբ միտքդ է կապեալ ՚ի մութ խաւարին :

Գ . Խրատաբանութի :

Մշակակաները երբոր ճամբան կրսպասէին
 անցնողները կողոպտելու համար՝ տեսան որ
 անկէ կանցնէր կրօնաւոր մի նր Քռանչիսկոսի
 կարգէն՝ կարծելով թէ պահած փող ունի ,
 մէկէն վրան թափեցան , ու սուրը սրտին դրին
 կրսպառնային որ հանէ փողը : Կսկ բարի կրօ
 նաւորը աներկիւղ և զուարթ դէմքով սկսաւ
 այսպէս ասել անոնց . Պարօններ կերևնայ թէ
 շատ ժամանակ է որ հեռացեր էք աշխարհէ ,
 և մարդկային կենակցուէ . որովհետև մոռցեր
 էք որ Քռանչիսկեան կրօնաւորները չեն կար
 նար վրանին ստակ պահելու . ուստի դրամ
 չունիմ որ տամ . անոր տեղը ձեզի խօսիմ խրատ
 մի , որով կարենաք ձեր ցանկասէր սիրտը հանգ
 չեցնելու : Մշակակները զինքն անանկ հան
 գիտ և զուարթ տեսնելով հաճեցան , որ
 մտիկ անեն : Ուստի այսպէս սկսաւ խրատը :
 Ե՛ղբայրներ կը տեսնեմ որ ձեր կենցաղալաւ
 բութին ու յո՞ի կենցաղալարութիւն շատ նման
 են իրարու . վո՞ զի նա աղքատ մեռաւ , դուք
 ալ աղքատ պիտի մեռնիք : Կա ամենուն ատե
 լի եղաւ ու հալածվեցաւ , դուք ալ ամենուն
 ատելի էք ու կը հալածվիք : Կա մոլորեցու
 յիչ համարեցաւ , դուք զող աւաղակ հանար

վաճ էք : Մա չունեցաւ տեղ մի գլուխը դնելու ,
 դուք ալ չունիք ապահով բնակարան մի . մուժն
 է ձեր լոյսը , գայլերն են ձեր ընկերները , և
 թռչուններն են ձեր երդիչները : Մա մէկ քա
 ղաքէն մէկալը կը հալածվէր . դուք մէկ վտան
 գէն կազատիք մէկալը կիյնիք , ու հովին ձայնը
 և ծառերուն տերեւը ձեզ կը դողացնէ : Մա
 ընկաւ թշնամեաց ձեռքը մէկ աչկերտին մատ
 նուժքը , դուք ալ պիտի մասնըվիք ձեր մէջ
 ընկերին ձեռքովը : Մա Պիղատոսի առաջը
 հանեցին , դուք ալ օր մի պիտի ելլէք դառն
 դատաւորի մի առջև : Մա դատաւարտեցաւ
 ՚ի մահ խաչի . դուք ալ պիտի կախվիք անարդ
 կախաղանէն : Մա իջաւ դժոխքը . դուք ալ
 պիտի իջնիք : Սկայն երկու մեծ տարբերու
 թի կայ անոր ու ձեր մէջ . զի նա սուտ վկայ
 ներէն անիրաւ դատաւարտեցաւ վ՛ս մեղաց .
 դուք պիտի դատաւարտիք անսուտ վկայնե
 րէն , և արդարութե պիտի սպանվիք ձեր յա
 տուկ չարագործութե համար : Մա դժոխքէն
 ելաւ յաղթանակով , դուք հոն պիտի մնաք յա
 ւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

Մյս խրատս այնչափ շարժեց աւաղակնե
 րուն սիրան՝ որ ընկան ոտքը զջջացան , ու ա
 ուին կրօնաւորն իրեն վանքը տարին ու անկէ
 ետե թողուցին աւաղակութիւր բարեպաշտու
 թե հետեւեցան բարի խրատով սրբակաց կրօ
 նաւորին :

Ղգու ազգարար ձայն խրատատուին ,
 երբ կից է գործոց իւր բան խրատին .
 զի սին բանն ասի շարժումն օգային ,
 ոչ պատճառ բարեաց ոչ շարժիչ սրտին :

Վսու մատո՛ղ զքո սիրտ առ ձայն ազդողին ,
 ամբարեան՝ ՚ի նա զբարի բարին ,
 այնու մեծանաս այն է զանձ ներքին ,
 զոր օտարք անտի կողոպտել չունին :

Է . Մշտագրութի :

Խելացի մարդ մի միշտ կը մտածէր աշխարհ
 հիս ունայնութիւր վրան ու կը զարմանար , թէ
 ազաս մարդիկ ի՞նչպէս չեն յազենար , որ ի-
 րենց սակաւօրեայ ժամանակն հանդիստ ան-
 ցընեն : Մյս բարի խորհուրդներով այնչափ
 սիրտը շարժեցաւ , որ ամէն ունեցած բարին
 ազքատներուն բաժնեց , ու լեռը ձգնաւորի
 նման սրբութիւն կապրէր : Արբոր ձմեռը մօտե-
 ցաւ կը նայէր որ լեռներուն մէջ ծակ փապար
 մի գտնէ ու հոն բնակի : ()ը մի գտաւ անանկ
 տեղ մի բնակարանի համար . ելաւ քարերուն
 վրայէն մէջը մտաւ . շատ աղէկ տեղ երեցաւ
 իրեն . բայց երբոր ներսը նայեցաւ՝ տեսաւ որ
 կտոր մի ոսկի հոն ձգած է անանկ վախ եկաւ
 իրեն այն ոսկիէն , որ կարծէր թէ մահը տե-
 սաւ :

Ուստի ձգեց ելաւ անկէց սկսաւ փախչիլ .
 երբոր ասանկ վազելով կանցնէր լեռանը մէ-
 ջէն՝ աւազակները տեսան վրան վազեցին բռ-
 նեցին . հարցուցին թէ ինչո՞ւ կը փախչիս .
 ինչ կայ : Պատասխան տվաւ թէ մահը տե-
 սայ , անկէց կը փախչիմ : () արմանալով սկը-
 սան ստիպել , որ շիտակն ասէ . ինչ բան տեսար
 որ կը փախչիս : Մնատենը իրենց հասկըցուց
 թէ իմ մահս ոսկին է , ոսկի տեսայ այրին մէջ
 վախցայ կը փախչիմ :

Մաղախները վրան խնդալով թողուցին, որ փախաւ գնաց, իրենք իրեք հոգի ելան գնացին գտան ոսկին սկսան ուրախանալ. յետոյ խորհուրդ արին հանեցին ստակ տվին իրենց մէկ ընկերին քաղաք զրկեցին որ զինի և ուտելիք բերէ իրենց: Մյս մարդը կերթայ քաղաք և ամէն բան գնելէն ետև կը մտածէ որ բոլոր ոսկին ինքն յափշտակէ. ուստի թոյն առաւ զինիին մէջ լեցուց, որ ընկերները խմեն ու մեռնին: Մյս ողորմելին երբոր մօտեցաւ այրին քով ընկերներնալ խորհեցան որ զինքն սպաննեն, ու ոսկին երկուսին մնայ. այս խորհրդով ելան դուրս առին ձեռքէն բաներն ու զարկին սպաննեցին. իրենք նստան ուտել խմելու. բայց որովհետև դեղած էր զինին, անոնք ալ հոն մեռան:

Իսկ բարեսէր ճգնաւորը ուրիշ յարմար տեղ չի գտնելով մտածեց թէ աւաղախները ոսկին անկէ առեր տարեր են, երթայ հոն բնակի. երբոր կը մօտենայ, կը տեսնէ որ մէկ աւաղախը զարկեր սպաններ են արիւնոտ սպառկած. մէկալ երկուսն դեղով սեցած մէկ դիշըջըլած են, իմացաւ թէ ոսկին ինչ մահ բերեր էր իրենց. ուստի սկսաւ աւելի ուժով վազել հեռանալ այն մահաբեր տեղէն: Վնաց ընկաւ երեսի վրա շնորհակալ եղաւ ասի, որ զինքն ազատեր էր այն չար մահէն. և բոլոր կենացը մէջ ոսկի չուզեց տեսնելու, իբր ճշմարիտ մահ համարելով հոգևոր և մարմնաւոր:

Մյս ոսկեսիրաց կշիւ և բաժին,
մարմին և հոգի ՚ի նոյն մաշողին.
այս սուտ բերկրութի մտաց անմտին,
ծախիչ է կենաց թոյն մահաբերին:

Տէս զհարդ ազատ սիրտ առաքինին ,
 ազատ 'ի թիւնից հրձուի յիւր հոգին .
 թող զանբան ոսկին առիթ մահաճին ,
 հետեւեա՛ բարւոյն նման երջանկին :

Դ. Հոգեւորութիւն :

Թիւոգոս թագաւորը հանդիսաւոր խաղ մի
 ուղեց անելու . ուր ժողովեցան ամէն մեծամեծ
 իշխանները : Կաղէն առաջ երկու իշխան ու
 զեցին որ երթան դէպ 'ի անտառը քալեն ու
 դառնան դան . բայց ասոնք մանկութի բարի
 խրատներով կը թրված ըլլալով՝ սկսան պիտա-
 նի և հոգեւոր բաներու վրա խօսիլ բոլոր ճամ-
 բան . այնչափ անուշ եկաւ իրենց այս խօսակ-
 ցութիւն որ մոռցան խաղը . և շատ տեղ անտա-
 ուին մէջ կը քալեն , ու կը հեռանան : Այսիս
 անտառին մէկ կողմը ճգնաւորի խուց մի կը
 տեսնեն կերթան որ օրհնուի առնուն . կը նա-
 յին որ'ներսը մարդ չի կայ . միայն փայտէ աման-
 ներ , ու խարաղներ կը տեսնեն հոն . կը զար-
 մանան թէ ասանկ ահաւելի տեղ մարդ կար-
 նայ կենալու , ի՞նչպէս մարդ է եղեր հոս բնա-
 կողը : Տախտակին տակը նային կը դտնեն սք
 Մտոն ճգնաւորին վարքը . մէկը կըսկըսի կար-
 դալ , որչափ աւելի կարդաց այնչափ սիրտը
 բորբոքեցաւ . քիչմ ալ կարդաց՝ սկսաւ ան
 կանչել :

Ա երջապէս սիրտը չի դիմացաւ սկսաւ այս-
 պէս խօսիլ . Ո՛հ այս ի՞նչ կուրուի է մեր գործ-
 քը . այս ի՞նչպիսի անցաւոր կեանք ունինք ու
 միայն անցաւորին ետեւէ ծախեր ենք . որչափ
 վտանգներ որչափ նեղութիւններ քաշեցինք

անցաւոր Թագաւորին համար, ունայն ան-
 ուան և փառաց համար. հասպա երկնաւոր Թա-
 գաւորին, անանց բարեաց և փառաց համար
 ի՞նչ գործեցինք: Չորս դին կը նայէր. ձեռ-
 քերը գլխուն կը զարնէր. այս ի՞նչ խեղճի
 է մեր բանը. աշխարհի համար մարմինի հա-
 մար բան մի չէնք խնայեր, հոգու համար ա-
 մէն բան կը խնայենք. արքայութե՛ համար ո՞յ
 համար ի՞նչ արած ունինք: Վարձաւ ապա
 ընկերոջն ասաց Թէ ես այլ չի պիտի երթամ
 քաղաք. ես հոս պիտի մնամ. հոս պիտի գտնեմ
 իմ հոգիս և իմ յաւիտենական Թագաւորու-
 Թիս որ կորուսեր էի: Մնկերն ալ իրեն հե-
 տեւելով մնացին հոն. հագան այն խարազնե-
 րը նստան ապաշխարեցին, մինչև ՚ի մահ
 սրբութի՛ անցուցին իրենց կեանքը. ինչպէս կը
 պատմէ նր օգոստինոս:

Տես՝ զիարդ ազգեալ սրտի դիւցազնին,
 անդէն ձգեցաւ զհետ շարժողին.
 եզիտ մեծութի՛ աննիւթականին,
 զոր շարժէ աշխարհ ընդ բոլոր գոյին:
 Պատրաստեա՛ զմօւտ քոյդ ազգարանին,
 հետեիլ բարւոյն լէ սահմանողին.
 սէր հոգեկանին սիրոյ անմահին
 ձգեսցէ ՚ի վեր սիրտ քո և զհոգին,

Է. Վամասիրութի:

Վարջի քաղաքը սեպուհ իշխան մի կար շատ
 բարեպաշտ և ժամասէր. որ բաց ՚ի պարտա-
 ւորութի՛ն՝ ամէն կիրակի քարոզի կերթար, ու
 երբոր տուն կը դառնար՝ լսած քարոզը գործ-
 քով կը կատարէր: Մյս բարեպաշտ իշխանը

մէկ այլազգ գերի կառնու, և ինսամեւ լեզու սորվեցնել կուտայ ու քովը կը պահէ : Վերին ալ ամէն կիրակի իշխանին հետ ժամ կերթար . կը նայէր որ տէրն ինչ քարոզ որ ժամը կը լսէ կերթայ տուն գործքով կը կատարէ . միտքը կը դնէ, որ երթայ քարոզիչը գտնէ աղաչէ որ առջևի կիրակին գերի ազատելու վրա քարոզ տայ, որ զինքն ալ ազատէ : Վարդգիչը լսելով գերիին խնդիրքը՝ սիրով յանձն առաւ կատարելու : Կիրակի եղաւ նորէն եկեղեցին գնացին քարոզի . բայց քարոզիչը ուրիշ բանի վրա տվաւ քարոզը . իշխանը տուն գնաց՝ նոյն քարոզին խրատը կատարեց : Վերին կարծելով թէ քարոզիչը մոռցաւ, նորէն գնաց խնդրեց : Վարդգիչը միտս է՝ ասաց . սիտի տամ ուղած քարոզդ : Բայց հետևեալ կիրակին ալ չի տվաւ նոյն քարոզը . և այսպէս քանի մի կիրակի անցաւ . վերջապէս մէկ կիրակի եկեղեցին կերթան, քարոզիչը կրօկրսի գերի ազատելու վրա փառաւոր քարոզ մի կուտայ . գերին ուրախաւ նալով տիրոջը հետ տուն կերթայ, նայիս իշխանը կը կանչէ քովը գերին, ազատուե թուղ թը կուտայ իրեն՝ ասելով թէ ասկէ ետև դուն ազատ ես, երբոր կուզես գնա՛ քաղաքդ :

Վերին խնդալով դուրս կելլէ, կը վազէ կերթայ քարոզչին շնորհակալ ըլլալու, որ պատճառ եղաւ իրեն ազատութիւնը . ետքը դարձաւ հարցուց թէ ինչո՞ւ համար առջի կիրակին այս քարոզը չի տվիր, ու այսչափ ուշացուցիր : Վատասխանեց թէ ես ինչ քարոզ որ տալու ըլլամ՝ նախ գործքով կը կատարեմ, ետքը կուտամ . որովհետև գերի չէի ազատած նայեցայ որ գերի մի առնում ազատեմ, յետոյ

տամ քարոզը . անոր համար ուշացայ :

Վերին այս բանս որ լսեց՝ այնչափ զարմա-
ցաւ որ սիրտը շարժեցաւ դարձաւ գնաց իշ-
խանին ոտքն ընկաւ , խնդրեց որ մնայ հոն .
բրիտոնեայ ըլլայ : Ահա այսպէս փափաքին
հասաւ և քարոզ չին ու իշխանին բարեպաշտու-
թեւը հետևելով երևելի բարեպաշտ եղաւ :

Այս պտուղ բարեաց գործոց պանծալի ,
այս առաքինեաց օրինակ բարի .

ձգէ զհեռաւորս 'ի գիւտ ճշմարտի ,
'ի լոյս հրաւիրէ զխաւարեալ հոգի :

Այս և քեզ 'ի ճահ մանուկ շնորհալի ,
առաքինեաց տիպ 'ի քեզ գծեսցի .

լուսատիպ եղեալ լոյս տուր խաւարի ,
փառաւորել զհայր գործովք լուսալի :

Է . Աճապարհութի :

Երևելի անձաբան մի ուղեց իմանալ թէ աշ-
խարհիս վրա ո՞վ է թշուառ ողորմելի . շատ
մտածելէն ետև այժէ խնդրեց որ իրեն յայտ
նէ : () ր մի ձմեռվան մէջ կելլէ եկեղեցին կեր-
թայ . կը տեսնէ որ դրանք քով խեղճ ողորմելի
աղքատ մի մերկ կը դողայ . անձաբանն անանկ
խեղճութե մէջ կը տեսնէ աղքատն որ կը մտա-
ծէ թէ ահա այս պիտի ըլլայ փնտրուած թըշ-
ուառս , զի ասկէց աւելի ո՞վ կարնայ ըլլալ ո-
ղորմելի : Աստի մտտենալով բարև կուտայ
աղքատին՝ թշուառ անւանելով : Պատասխան
կուտայ աղքատը , թէ ես թշուառ չեմ : Օ ար-
մանալով անձաբանը կասէ , թէ դուն թշուառ
չես՝ հապա ո՞վ է . դուն ի՞նչ մարդ ես որ խեղ-
ճութիդ չես անչնար : Պատասխան կու տայ

աղքատը, թէ ես թագաւոր եմ: Ղուկն թագաւորն էս, կասէ, քու թագաւորութիդ ո՞ւր տեղ է: Ար սլատասխաննէ, թէ իմ թագաւորութիւնս հոգուս մէջն է:

Վճաքանն աւելի զարմանալով ուրիշ խօսք չի գտներ հարցնելու՝ դառնայ կասէ. թէ որ անձ վճռէ, թէ դուն դժոխքն երթաս, չէս ըլլար թշուառ: Վսեռնէին չէ ասաց. վս զի ես միշտ իմ ստեղծօղս երկու ձեռքովս բռնելը եմ անձպաշտութեան օրէնքով. թէ որ զիս դժոխքը զրկէ, զինքն ալ հետս կը տանիմ. անատենը դժոխքն արքայութի կրլլայ, ես ալ իմ հոգւոյս թագաւորութիդ գտնելով՝ ոչ թէ թըշուառ, այլ երջանիկ երանելի կրլլամ: Վսն ժամանակն անձաքանը աղքատին ոտքն ընկաւ ասաց, թէ իրաւի՛ դուն երջանիկ և կատարեալ ես անձպաշտութի. ուրեմն անձպաշտութի չունեցօղ չարագործ մարդն է թշուառ թէ՛ աշխարհիս վրան, և թէ՛ ի հանդերձեալն:

Վհա հիասքանչ գործ անձպաշտին,
անկիր երանեալ յամէն վիճակին.
ձեռք ինքնակալաց՝ զօրք բելիարին,
չզօրեն բերել արկած երջանկին:

Վձպաշտութի թէ կրթիս յանձին,
յաղթես աշխարհի՛ դրանց դժոխին.
մարդ անձափայլ հրեշտակ ՚ի մարմնի,
զերծ յամէն կրից ներքին արտաքին:

Է. Վրդարո-Բիան:

Վրիտիդէս աթենացին շատ երևելի ըլլալով իրենց տերուէ մէջ մեծանուն փայլեցաւ թէ՛ խելքով, թէ՛ քաջութի, և թէ՛ արդարութի. մինչև

մեծ պաշտօնի վրա ելլելով գլխաւոր եղաւ ազգին : Քայց ասոր բնուիւր այնչափ բարեւեր և պարկեշտ էր , որ ամենեւին իւր յատուկ շահը չէր փրնտրուէր , այլ միայն ազգին և ժողովրդին ազէկուածէր համար կաշխատէր . ոչ փառասիրութի գիտէր , և ոչ անիրաւութի . մինչ զի իրեն մահանուն դրվեցաւ Մարտի արիստիդէս : Սակայն իւր ընկերներէն նախանձոտներ եղան , ու ժողովուրդը ոտք հանեցին որ քշեն զինքը խեցեգրութի . իբր զի՝ խեցիի վրա գրելով ժողովուրդը կը յայտնէր որ չեն ուղեր զինքը , պէտք է աքսորվի :

Մյս արդար իշխանն ամենեւին չէր հոգար թէ Մթէնքէն պիտի քշվի . օր մի ելաւ առանձին կը քալէր . տեսաւ որ քաղաքացիներէն մէկը կը գրէր որ աքսորվի Մրիստիդէս . զնաց մօտեցաւ հարցուց թէ ինչու համար կը գրես . Մրիստիդէս քեզի բանմ՝ արած ունի : Պատասխանեց թէ ոչ ինձի բան արած ունի , և ոչ զինքը կը ճանչնամ . հապա անոր համար չեմ ուղեր որ ամենէն վեր Մրդար կանւանի : Մհա այսպէս զուր տեղն աքսորվեցաւ արդարը տասը տարւան համար . բայց իւր արդարութի իրեն շուտ հասաւ . զի Քսերքսէս թադաւորը պարսից՝ յունաստանի վրան գալով , ժողովուրդը բերել տվաւ Մրդար արիստիդէսը վեցերորդ տարին , ու թշնամուն դիմացը հանեց նաւով . որ ոչ միայն քաջութի կատարեց իր պաշտօնը , այլև անկէ ետև մեծամեծ պաշտօններու մէջ մտաւ , ու ամէն անգամ իրեն արդար անունը փայլեցուց իւր վրան զարմանալի առաքինութի , և ազգասիրութի : Արկար ժամանակ գանձապետ եղաւ , բայց շահասիրութի

չունենալուն համար միշտ աղքատ էր, ու աղքատ մեռաւ. մինչ զի իւր զաւակները տէրութիւնը պահեց մեծցուց. բայց արդար անունով ճոխ և սպայծառ էր թէ իրեն տէրութիւն մէջ, և թէ բոլոր աշխարհի :

Արդարութիւն է նոր տիեզերին,
 ոչ ոյժ զօրութիւն արքայից բազկին.
 երբ բառնին յերկրէ իրաւունք վեհին,
 տապալի աշխարհ կործանի ինքնին :

Առ քեզ զայն անուն չքնաղաղունին,
 արդար գործելով յամէն առնելին.
 լաւ է վեհ անուամբ պանծալ ՚ի կարգին,
 քան տիրել գանձուց բոլոր աշխարհին :

Ժ. Հնազանդութիւն :

Ազնուական մեծատուն մի ունէր մէկ հատ զաւակ, որ շատ կը սիրէր հնազանդութիւնը համար. զի ամենեւին ծնողացն հրամանէն դուրս չէր ելած. ուստի ամէն ուսում սորվեցաւ. սակայն ծնողաց սիրովը շատանալով առուտուրի բան չէր սորված : Այրբոր այս տղան չափահաս եղաւ, մայրն սկսաւ հօրն ետեւէն իյնիլ, որ նշանէ որդին. իսկ հայրը խելացի ըլլալով կանչեց տղան քովն ու ասաց, թէ մօրդ խնդիրքը պիտի կատարեմ, բայց նախ կուզեմ որ երթաս մէկ հատ ոսկի վաստրկիս բերես որ տեսնեմ : Տղան կարմրելով գնաց, որ հօրը հրամանը կատարէ հնազանդութիւն. սակայն վաստակի ճամբայ չի գիտնալով տրտմած կը մամլը տար : Մայրը վաղեց քովն ասաց, թէ մի տրտմիր. մեր քովն ոսկի շատ. ահա՛ ան այս մէկ ոսկին. վաղ իրիկուն տա՛ր հօրդ տուր. և այս

պէս կը վճարի քու հնազանդութե՛ն պարտքը :

Տղան մօրն ալ հնազանդելով առաւ ոսկին միւս իրիկունը երբոր հայրը շատրուանին քով նստած էր՝ դնաց քովը կեցաւ . հայրը հարցուց թէ ո՞ւր է վաստրկած ոսկիդ . տղան հանեց մօրը տված ոսկին հօրը տվաւ . հայրը վրան նայելով վերուց ջուրը նետեց ասելով թէ այս քու վաստրկած ոսկիդ չէ . դնա՛ դուն վաստրկէ՛ բեր : Տղան ամօթուն գետինը կանցնի . կերթայ տրտմութի՛ք կուլայ : Այսիս մայրը կը հասնի և կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ կուլաս . հայրդ իրեն ոսկին թէպէտ ճանչցաւ , բայց ես վաղը դրացինէն կը փոխեմ ոսկի մի կուտամ քեզի , թող ճանչնայ նայիմ : Աւստի տղուն սիրտ կուտայ մայրը . և միւս օրը կը փոխէ դրացինէն ոսկի մի , ու կուտայ տղուն կը ղրկէ հօրը : Հայրը ձեռքը կառնու ոսկին , ու բարկանալով կը նետէ ջուրը . այս քու վաստրկածդ չէ՛ կասէ . դնա՛ քու վաստրկածդ բեր :

Դնատենը տղան միտքը կը դնէ թէ մինչև որ չեթամ իմ աշխատանքովս հօրս հրամանը չի կատարեմ չի պիտի ըլլայ : Աւստի առաւօտանց կանուխ կելլէ կերթայ քաղաքին ծայրը . կը նայէ որ շէնք կը շինեն . կը փոխէ հազուստն ու կը մտնէ բանվորներուն մէջ կաշխատի մինչև իրիկուն . յետոյ հազուստը կը փոխէ կերթայ տուն . և այսպէս մէկ շաբաթ չարաչար աշխատելով հազիւ մէկ ոսկի կը վաստրկի . և գողալով կը տանի հօրը : Իսկ հայրը առաջվանպէս ոսկիին վրան նայելով երբոր ջուրը պիտի նետէր . տղան ոտքը կկոխի , ու կը բռնէ հօրը ձեռքը կաղաղակէ . որ չի նետէ մեղք է . զի մէկ շաբաթ հողիս հաներ եմ կասէր , բըր-

տինք թափելով վաստրկեր եմ:

Ինատենը հայրը ուրախանալով կրօնըսի տղան խրատել, թէ այդ քու հնազանդութիդ քեզ արժանի արաւ որ վայելես իմ մեծուիս . որովհետեւ փորձով գիտցար թէ ապրանքի տը ըլլալ, բան վաստրկիլը որչափ մեծ և դժվար բան է: Թէ որ դժվարութիւն չի գիտնայիր՝ շուտով կը կորսնցընէիր իմ ապրանքս ու չէիր ցաւէր . ինչպէս որ չի ցաւեցար ջուրը նետած ոսկիներուս վրա . վասն զի չէիր աշխատած: Աւրեմն պահէ միշտ որդիական հնազանդութիդ և գիտցիր ունեցածիդ յարգը . որով կըլլաս տը և թագաւոր աշխարհի:

Օ ինչ գեղեցկութիւն քան զայս յաշխարհի, հնազանդ և հլու ունիլ պերճ որդի . զարիւն և զկեանս առեալ՝ ի ծնողաց, անդրադարձ նոցին ձօնել նկրտի:

Դու մանուկ ընտիր քաղցր առաքինի, հնազանդեան կամաց փոքու և մեծի . թէ յաղթել կամիս աշխարհակալին, յաղթեալ քոյդ կրից ներքին արտաքին:

ԺԹ . Ինչիշաշարունի:

Ինուանի մեծատուն մի իրեք զաւակ ունէր, իրեքն ալ աղէկ կըթելով և սորվեցնելով մեծցուց ինչպէս որ կը փափաքէր: Տեսնելով անոնց առաքինի վարքն ու կատարելութիւնը հանեց իւր բոլոր ապրանքը հաւասար իրեքին բաժնեց: Իայց ունէր մէկ անդին քարով մատնի մի . որուն նմանը չէր գտնուիլէր . այս մատնին պահեց քովն ու ասաց զաւակներուն, թէ սով որ ձեզմէ մէկ երևելի դործք կամ գեղեցիկ

առաքինութի անկ՝ անոր կուտամ: Արդիքն
 իրմէն հրաման առին, որ երթան իրեք ամիս
 պտրտին ու երևելի գործքով մի դառնան:
 Մյնչափ ժամանակ անցնելէն ետև դարձան
 եկան. հայրը կանչեց զիրենք առաջն ու սկսաւ
 հարցաքննել, թէ ո՞վ աւելի մեծ առաքինի
 գործք արած է: Մռջի որդին պատմեց թէ ին
 ձի պատահեցաւ օտարական մարդ մի. որուն
 հետ ընկեր ըլլալով բարեկամ եղանք, անանկ
 ինձի հաւատացեր էր որ տրլաւ ինձի մէկ սրն
 տուկ ոսկի պահելու առանց համբանքի և ա
 ռանց գրի. ուսկից շատ բան կտրնայի վերցը
 նելաւ. բայց չի կամեցայ հաւատարմուէ դէմ
 մեղանչել. ամբողջ պահեցի, ու եկածին պէս
 հանեցի ամբողջ տվի իրեն: Հայրը պատաս
 խանեց թէ բարի է գործքդ. բայց այս առա
 քինութիւն անելով բնական պարտքդ կատա
 րեցիր. զի օտարին ոսկին գողնալով պիտի ըլ
 լայիր անիրաւ և զրկօղ, որուն հատուցումն
 պէտք է որ ըլլայ կամ հոս և կամ հանդեր
 ձեալը: Արկրորդ որդին պատմեց, թէ ծո
 վուն քովն էի, տեսայ որ տղայ մի յանկարծ
 ծովն ընկաւ, ու պիտի խրղզըվէր. սիրտս
 չի դիմացաւ մեկէն ծովը նետվեցայ բռնեցի
 տղան ողջ հանեցի ծովէն ազատեցի: Պա
 տասխանեց հայրը, թէ քու գործքդ ալ բարի
 է. բայց դուն ալ բնական պարտքդ կատարե
 ցիր. զի ամէն մարդ պարտական է իրարու օգ
 նել, և իրարու հասնիլ մանաւանդ վտանգի
 մէջ. որովհետև օգնական մարդը օգնութի կը
 գտնէ, և խստասիրտ մարդը անողորմ կը կոր
 սրվի:

Մյն ժամանակը երրորդ որդին պատմեց հօ.

ըր, թէ անիրաւ մարդ մի նախանձելով անանկ թշնամի եղաւ ինձի, որ ետեւէս ընկեր էր զիս սպաննելու. շատ մեծ դժվարութեամբ երբոր կըզգուշանայի իրմէն, օր մի սատահեցայ իրեն, տեսայ որ լեռանը ծայրը սառակէր կը քնանար. անանկ դար ու վտանգաւոր տեղ էր, որ քունին մէջ շարժածին պէս պիտի գլորիւր վար իյնիր հազար կտոր ըլլար. նայեցայ վրան սիրտս չի դիմացաւ ուզեցի որ զինքը այն վտանգէն ազատեմ. իրաւ ինձի մեծ թշնամի էր, բայց ես կամացուկ մօտեցայ իրեն ու զգուշութեամբ արթնցուցի, որ ելաւ այն վտանգէն ազատեցաւ: Հայրը լսածին պէս վազեց դրկեց այս առաքինի որդին ասելով. սիրելի զաւակ քեզի կը վայլէ այս իմ անգին մատնին. զի քու առաքինութիւնդ արժանի է ամէն բարեաց. որովհետեւ բարի անէլ բարերարին է գործք բնական. բայց բարի անէլ չարարարին՝ է գերազանց գործք, գեղեցիկ առաքինութիւն և դիւցազնական բարեգործութիւն: Մշտն այսպիսի մեծ դուրսանքով և սիրով հանեց մատնին դրաւ առաքինի զաւակին մատն ու հայրական օրհնութեն օրհնեց:

Այս սարգև բարեաց անյիշաչարին,
աննման գործոյ տրիտուր անգին.
քանզի վարձք գործոց վսեմագունին,
վսեմ գերազանց չափակցեալ նմին:
Թէ 'ի սոյն չքնաղ գործ տիրականին,
բերիս նկրտիս զերթ առաքինին.
վարձք անկշուելի քեզ պահի յերկին,
մեծապանծ փառօք յանմահից կարգին:

Արշակունեաց Թագաւորութիւնը վերնալէն ետեւ բոլոր հայաստան ոտնակոխ եղաւ պարսիկներէն . շատ նախարարներ պատուի համար ուրացան հաւատքն ու շատ տեղ կրահատուններ կը շինէին և կրակ կը պաշտէին . իսկ բարեպաշտ մարդիկ մեծ հալածանաց մէջ էին : Պարսիկները ուրացողներուն վատութիւն տեսնելով բոլոր հայոց ազգը կատէին , և նախատանօք վարելով ամէն ազգէն անարդ կը համարէին հայերը :

Այս ժամանակը որ Վարդանայ եղբօրորդին քաջն Վահան տեսնելով սիւ հաւատքին հալածանքն ու ազգին խեղճութիւնը վառվեցաւ սիրտը ազգասիրութիւն և անձպաշտութիւն . ուստի միաբանեց իրեն հետ ամէն բարեպաշտ նախարարներն ու կեանքը դրաւ հաւատքին ու ազգին համար սկսաւ քաջութիւն հալածական անել հայաստանէն կրահապաշտ պարսիկներն ու ուրացողները : Տեսնելով շատ քիչվոր էին առջի բերանը . բայց նոյն զօրութիւնը այնչափ զօրացան , որ հաղարաւոր պարսիկները ցիրուցան կը ջարդէին զարմանալի քաջութիւն . անանկ որ միայն անունը Վահանայ զամէնքը կը դռ զացնէր :

Պերոզ Թագաւորը պարսից լսելով վահանայ գործքերը՝ անհամար զօրք հանեց վրան , որ չնչէ զինքը . բայց նա անձպաշտութեւ և ազգասիրութեւ հողուով անանկ վառված էր որ ոչ միայն չի վախցաւ , հասաւ աներկիւղ և քաջութիւն մտաւ զօրքին մէջ իրեն քաջերովը և սուկալի ջարդ տալով մէկալ դիէն ելաւ , ու սար-

սասիեցուց և խորտակեց պարսից զօրութիւնը : Վարեթէ ամէն պատերազմին մէջ այսպիսի քաջութիւնը ցիրուցան արաւ թշնամիները : Վայց վերջի մեծ յաղթութիւն եղաւ , երբոր երսուն քաջով մտաւ բիւրաւոր պարսից բանակն ու կայծակի նման զանոնք հալածելով մէկալ կողմէն ելաւ . մինչև անհաւատ թշնամիներն վրկայեցին թէ Վ ահանին օգնական աներևոյթ զօրութի մի կայ . ուստի չէին համարձակէր իրեն նայելու . թէպէտ ինքը զանոնք մարդու տեղ չի դնելով քովերնէն կանցնէր :

Վսպ Վերող մեռնելէն ետև նստաւ թագաւոր պարսից Վ աղարշ , որ լսելով վահանայ անպարտելի քաջագործութիւնները զարմացաւ մնաց . զի քաջին դէմ ծեծկրվող զօրապետները կը վկայէին թէ այսպիսի զօրաւոր մեծ մարդ չէ տեսլած . որ ազգասիրութիւն աչքին բան մի չերևնար , ու օր ըստ օրէ կը զօրանայ : Վ աղարշ սէր կասեց Վ ահանայ վրան , ու հրովարտակ զրկեց իրեն որ հնազանդի հաշտրվելով հետը : Վ ահան հաւանեցաւ թէ որ իրեն իրեք խնդիրքը կատարէ . Վախ՝ թող տայ իրենց որ ամէն տեղ քրիստոնէական կրօնը պաշտեն փառաւորապէս . հայ մարդ չուրացնեն , և կրակատրներն հայաստանէն վերցընեն : Արկրորդ՝ թող դիանան լաւն ու գէշն ընտրելու . բարի և քաջ մարդիկ սիրեն ու պատուեն . իսկ անարգ ուրացող մարդիկ չի պատուեն կրակապաշտ ըլլալներուն համար : Արրորդ՝ թագաւորն իր աչքովը նայի և ականջովը լսէ ամէն մարդու գործքն ու քաջութիւնը . և չի հաւատայ ստասաց զրպարտօղներուն :

Վ աղարշ թագաւորը տեսաւ որ արդար էին

վահանայ խնդիրքները . ոչ միայն կատարեց
 գովելով անոր ազգասիրութիւնը , որ բոլոր ջան-
 քը ազգին լաւութիւնը համար էր , այլև հրա-
 մայեց , որ իրեն երթայ քաջն Վահան ու փա-
 ռաւորի պատուով աննման քաջութիւնը համար :
 Սուտի երբոր վահան բարեպաշտ նախարար-
 ներով զնաց ներկայացաւ թագաւորին , ու խօ-
 սեցաւ ատենին մէջ զարմանալի ատենախօ-
 սութիւն . ամէնքը մեծապէս հաճեցան , և գովե-
 ցին անոր խոհեմութիւնը : Վստա տվաւ թագա-
 ւորը մեծ պատիւներ Վահանայ , նա և Վստա
 րապետութիւն ազգին վրա . նոյնպէս տվաւ ուխ-
 տապահ քաջ նախարարներուն իրենց պատի-
 ւը , և մեծապանծ փառօք զրկեց զիրենք հայ-
 աստան : Երբոր վահան հասաւ հայաստան՝
 մեծ հայրապետն Յոհան մանգակունի ելաւ
 առաջ սր խաչով , և սր նշխարքով լուսաւոր-
 չայ՝ օրհնեց զինքն ու տարաւ եկեղեցին բոլոր
 ժողովրդով , գովեցին և փառաւորեցին նա ,
 որ փառաւորեց իւր փառաւորիչը :

Վստեց ետև Վաղարշ տեսնելով Վահանայ
 հաւատարմութիւնն ու խոհեմութիւնը զրկեց իրեն
 Վարդապետութիւն , և եղաւ տր և գլուխ ազգին :
 Բոլոր հայաստան ցնծութիւն և ուրախութիւն լեց-
 վաւ , որ անանկ փառաւոր ազգասէր իշխանը
 տր եղաւ ազգին ու հայրաբար կը խնամէր զա-
 մէնքը : Իսկ մեծ հայրապետը նորէն օրհնելով
 իւր պայծառ իշխանը , խօսեցաւ դեղեցիկ ճառ-
 մի սքանչելի ատենաբանութիւն . նախ՝ գովելով
 և փառաբանելով զնա . երկրորդ՝ մեծարելով
 Վահանայ քաջութիւնը , ազգասիրութիւնը , և բա-
 բեպաշտութիւնը . երրորդ՝ օրհնելով զամէնքը ,
 որ այսպէս զօրացան փառաւորապէս : Իսկ

Սահան խոնարհելով առաջի այ շնորհակալ
եղաւ, և անկէ ետե մինչև ցմահ նոյն բարե-
պաշտութիւն և ազգասիրութիւն կառավարեց ազգը
խոհեմապէս, և օրըստօրէ պայծառացուց թէ
քրիստոնէայ ժողովուրդը, և թէ քնի սբ հա-
ւատքը. և այս բարեպաշտ ազգասիրութիւն և
իշխանութիւն երսուն տարի տեւելով շատ աղէ-
կուի տեսաւ ազգը, և միշտ պատուեցաւ փա-
ռաւոր անունը քաջին Սահանայ:

Այս պատգամ սիրոյ կտակ ճշմարտին,
վառիլ և մաշիլ 'ի սէր ընկերին.

այս դործ է սիրոյ սիրօղ քաջազնին,
ծախել զոր ունի 'ի սէր ազգային:

Տուր 'ի սէր ազգին կեանք քո և մարմին,
կեալ մնալ անմահ 'ի սնունդ նորին.

զի կեալ վ՛ս անձին է կեալ սոսկ մարմին,
կեալ 'ի պէտս ազգին է բանականին:

ԺԳ. Որդեսիրութիւն:

Արեւելի խոհեմ մարդ մի ունէր երկու որ-
դի. որ շատ մեծ հող ունեցաւ երկուսն ալ
աղէկ մեծցրնելու կրթելով, և ուսում տալով,
որ ընտիր խելացի մարդիկ ըլլան. և ինչպէս
որ կը փափաքէր ազնիւ խելացի զաւակաց
հայր ըլլալու՝ փափաքին հասաւ. որոնք անանկ
շնորհալի իմաստուն զաւակներ եղան, որ աշ-
խարհք կը զարմանար անոնց խելքին քաղա-
քավարութեւր և սարկեշտութեւր վրան:

Այս սիրուն զաւակները երբոր ասանկ շնոր-
հալի կը ծաղկէին մատաղ հասակի մէջ՝ հայրը
ամէն բան կը ձգէր ու անոնց վրա նայելով
կըզմայլէր. շատ անգամ բանը կը ձգէր վա-

զէր կերթար զաւակները տեսնելու . որչափ
 նեղութի ունենար, անոնց երեսը նայածինպէս
 կը մոռնար : Արչափ որ անոնց առաքինութիւր
 և եղբայրասիրութիւնը կեմէնար՝ հօրը սէրն
 ալ այնչափ կը բորբոքէր . անանկ որ ամէն բո-
 պէ կը դողար վրանին . նոյն չափով անոնք ալ
 սիրական ծնողքին վրա կը դողային որգիական
 սիրով : Աւտի ասոնք առաքինուէ պատկերք
 մի եղած էին աշխարհիս մէջ իրենց բարի վար-
 քովը : Սակայն ասոնց սէրն ու քաղաքավա-
 րութիւր անանկ դժոխային նախանձ մի բերաւ
 բռնաւոր իշխանին, որ կը տիրէր նոյն քաղա-
 քին անիրաւութիւ . մինչև սկսաւ ետեւներէն
 իյնիլ պատճառներ փնտրուել, որ զիրենք կոր-
 սնցընէ . վերջապէս սուտ բանով մի վերուց եր-
 կու տղան ալ բանտը դրաւ . դտաւ սուտ վկայ-
 ներ ու հաստատեց որ երկուսն ալ մեռնին .
 խեղճ հայրը երբոր լսեց, խելքը գլխէն դնաց,
 վազեց գնաց բռնաւորին ոտքն ընկաւ, խըն-
 դրեց աղաղակեց, որ ողորմի խնայէ՛ զաւակնե-
 րուն ու չի մարէ ճրագը . որ սքանչելի օրինակ
 բարի մնան աշխարհիս վրան, և ծնողական
 սրտին մխիթար ըլլան : Այսպիսի աղէտալի
 խօսքերով որչափ որ ջանաց բռնաւորին սիր-
 տը կակրղցընել, այնչափ քարացաւ նա . մինչ
 զի քովի մեծամեծներուն սիրտը չի դիմացաւ՝
 անոնք ալ սկսան աղաչել : Աղբալի հայրը կա-
 ղաղակէր որ անոնց տեղը զինքն սպաննէ . իսկ
 իշխանները կաղաչէին որ գէթ մէկ տղան չըս-
 պաննէ թողու ծնողքին մխիթար :

Այս անօրէն բռնաւորը որովհետև կուզէր
 որ ծնողքին սիրտը խորտակէ, հրաման հա-
 նեց, թէ երկու որդուն մէկը պէտք է որ մեռ-

նի. հասպա հայրը որն որ կուզէ՝ այն թող մեռ-
 նի. ուստի բերին զաւակները բռնաւորին ա-
 ռաջը. ցաւալի հայրն ալ հոն բերին. որ որո-
 շէ, մէկ զաւակը մեռնելու տայ, մէկաւն առ-
 նու իրեն: Շարժեցաւ խեղճին ծնողական
 գութը. այլայլեցաւ արիւնը. նայելով զաւակ-
 ներուն վրա սիրտը կտրտեցաւ, վաղէց գնաց
 պրլլովեցաւ զաւակներուն. ողորմագին ձայ-
 նով խնդրեց բռնաւորէն որ երկու զաւակին
 ալ խնայէ, ու զինքն սպաննէ: Տեսաւ որ մտիկ
 չարաւ, նորէն աղաղակեց. ո՞վ բռնութես. ո՞ր
 զաւակս տամ, և ո՞րը պահեմ. երկուսն ալ սի-
 րուն և առաքինի. երկուսն ալ անգին միսի-
 թար ծնողական սրտիս. երկուսն ալ հողոյս
 ճրագը. և սրտիս փառքը. այս աչքերս ի՞նչ
 պէս տեսնեն անմեղ զաւակիս մահը. այս ոտ-
 քերս ի՞նչպէս կոխեն զաւակիս արիւնով ներ-
 կած հողը. շատ աղէկ է որ ես մեռնիմ քան
 թէ աննման զաւակիս մահը տեսնեմ: Այլիս
 անանկ այլայլեցաւ սիրտն ու երեւակայութիւն
 որ կորուց միտքը, չի գիտցաւ արածը. այլ չի
 գիմացաւ սիրտը հանեց սուրը զարկաւ զինքը
 մեռցուց. և իւր արիւնով շարժեց ամենուն
 սիրտն ու զո՛հ եղաւ զաւակներուն. և այսպէս
 զանոնք ալ ազատեց իւր մահուամբն:

Այս է բընութեան անժոյժ բռնութիւն,
 տենչայ զաւակաց զո՛հել զիւր արիւն.
 այս ցաւած սրտի կիրք անհնարին,
 վաղվաղեալ բերի յաղէտ դառնադոյն:

Դու զաւակ ընտիր բարեկիրթ ներհուն,
 ծնողական սրտի միսիթար սիրուն.
 ջանա՛ս պանծալի վեհանալ ՚ի նոյն,
 փառաւոր անմահ ՚ի կեանս ՚ի մահուն:

Խտօմէնէ դեկալիոնեան Աիրիտու Թագաւորը , տրոյական սատերազմին ժամանակը կերթայ նոյն քաղաքը պաշարելու յունաստանի ուրիշ Թագաւորներուն հետ : Այս քաղաքը կործանելէն ետե խտօմէնէ կը մանէ նաւն որ քաղաքն երթայ : Նայց այնպիսի սաստիկ ալէկոծութի մի կը պատահի , որ ամէնքը կը յուսահատին . իսկ փորձ և զօրաւոր նաւավարները կը հաստատեն թէ այս վտանգէն ազատելու ճար չի կայ : Ամէն մարդ մահն առաջը կը տեսնէր , ամենուն կերեւար , թէ անդունդը բերանը բացեր է որ զիրենք կլանէ . ուստի ամէնքը լացով ողբով կուլային իրենց դժբաղդութիւր , որ գերեզմանի ալ արժանի չեղան :

Իսկ խտօմէնէ վերցուց աչքերը երկինքը դառն տրտմութի սիսաւ աղաղակել : Այլ ամենակալ ինք , դուն որ ունիս տէրուի ծովուն ալիքներուն վրա , լուր ողորմելոյս , ողորմէ խեղճ թշուառիս . ահա՛ կուխտեմ . եթէ զիս ազատես ու հասցընես իմ կղզիս Աիրիտա՛ խորտակելով ծովուն զարհուրելի բռնութիւր , ես զոհեմ քեզ այն գլուխն , որ նախ աչքիս կերեւայ :

Սակայն իւր որդին գիտնալով հօրը դարձը պատրաստվեր էր որ դիմաց երթայ ու հօրը հետ գրկախառնի , խեղճը չէր զիտէր թէ այն պիտի ըլլար իրեն անձին կորուստ : Հայրը ազատելով ալէկոծութի շիտկեց նաւը դէպ ի նաւահանգիստը , տեսաւ հեռուէն հայրենիքը ուրախանալով շնորհակալ կըլլար այ , որ իւր ուխտին հաճեցաւ ու զինքը ցանկալի երկիւրը

Հասուց, տակայն մեկէն իմացաւ, թէ քանի՞
 տրտմալի էր արած ուխտը: Ասով Հասկրցաւ
 իւր դժբաղդութիւնը, և կը ցաւէր անխորհուրդ
 ուխտին վրա: Ա՛նչ զի կը վախնար Հասնե-
 լու քաղաքը, և տեսնելու իւր ընտանիքը. և ս
 առաւել կը դողար որ չլլայ թէ որդին տես
 նէ, որ շատ աւելի սիրելի էր աշխարհիս մէջ:
 Սակայն անդուժ ձախորդութիւն աշխարհի,
 որ կը ջանայ միշտ պատժելու մարդիկ և խո
 նարհեցնելու մեծամեծները, կը հալածէր ան
 երեւոյթ ձեռքով խօսմէնէ: Ա՛սան զի հազիւ
 թէ հասաւ քաղաքն ու չի համարձակելով աչ
 քը վերուց որ նայի, ահա՛ տեսաւ սիրական որ
 դին, որուն համար էր վախն որ չլլայ թէ
 տեսնէ. մեկէն զարհուրելով անդին դարձուց
 աչքը. աչքը կը փնտրուէր ուրիշ գլուխ մի
 տեսնելու, որ քիչ սիրածն ըլլայ, ո՞նի զի ծա
 ռայէ զո՛հին, բայց պարապ տեղը կը նայէր.
 զի որդին որդիական սիրով վաղեց ամէնէն ա
 ռաջ հասաւ կարօտալի հօրը, փաթարվեցաւ
 վզին փափաքանօք. բայց տեսաւ որ հայրը
 տրտմութե՛ք լեցված ո՛չ երեսը կուզէ նայիլ, և
 ոչ իւր դժուանքը կընդունէր, այլ արտասուօք
 կողքար. զարհուրեցաւ աղան, չի դիմացաւ
 սիրտը. Ա՛յլ հայր իմասաց, ուսկից է այդ քու
 տրտմութիւ՞ք. այսչափ երկար հեռաւորութե՞ք
 ետև ինչո՞ւ կը վշտանաս որ թաղաւորական
 քաղաքդ հասար. և ինչո՞ւ զաւակիդ ուրախու
 թեր վրա տրտմեր ես: Ա՛նչ արի ես, որ աչքդ
 իսմէ կը դարձնես կը վախնաս երեսո նայելու:
 Հայրը տրտմութե՛ք լեցված չունէր կարողութի
 որ պատասխանէ. վերջապէս խորունկ հառա
 շանօք սկսաւ ասել. Ա՛նչ տը, ի՛նչ խոտացայ

ես քեզ . և դուն ի՞նչ գնով ազատեցիր զիս
ալէկոծութի . տար զիս տուր ալիքներուն և
ժայռերուն , խորտակէ՛ զիս , որ կատարի տրբա
մալի կեանքս . Թող որ ապրի որդեակս : Ա՛յ
բռնութիւն . ահա՛ ան իմ արիւնս , ու խնայէ՛
զաւակիս : Ա՛յսպէս խօսելով քաշեց սուրն
որ ինքը զինքն սպաննէ , որ որդին ազատի մեռ
նէլէն : Բայց հասան հոն մեծամեծները չորս
դին կեցած՝ բռնեցին ձեռքն արդիւնցին :

Սօֆրօնիմոս ծեր պատգամախօսը հասաւ
իրեն ու սկսաւ զինքը համոզել , թէ ի՞նչ հարկ
կայ որդիդ զո՛հ անելու . առանց անոր ալ կրլ
լայ . քու խոստումդ է անխոհեմ . ան չուզեր
բնաւ պատուիլ անդթութիւն . զգո՛յշ կեցիր չըլ
լայ թէ աւելցնես մեղքդ ուխտիդ յանցանքին
վրա , կատարելով ուխտդ ընդդէմ օրինաց
բնութիւն : Օ ոհէ՛ հարիւր ձերմակ ցուլ , ցանկ
անոնց արիւնը սեղանին չորս դին , պսակելով
ծաղիկներով , և ծխելով անուշահոտ խուսկեր՝
աւելի ընդունելի կրլլայ ան :

Խօսմէնէ գլուխը կախած կը լսէր այս խօս
քերը , բայց որդւոյն կսկրծուն սաստիկ խռո
ված , դէմքը դեղնած այլանդակ , ամէն կէտի
դոյնը կը փոխվէր , ու բոլոր անդամքը կը դռ
ղային սարսափամբ : Իսկ որդին բանը հասկը
նալով աղաղակեց հօրը . Ա՛հա՛ ես հայր իմ
քու որդիդ պատրաստ է մեռնիլ զո՛հ ըլլալ
ան . չըլլայ թէ նորա բարկութիւնը քեզի բերես .
ես գո՛հ կը մեռնիմ . որպէս զի իմ մահս պահէ
քու կեանքդ : Օ արկ հայր իմ մորթի՛ զիս .
մի վախնար , թէ անարժան որդի կերեւամ
քու մեծութեդ՝ վախնալով մահուանէ : Հայ
րը տղուն այս քաղցր ձայնն որ լսեց բոլորովին

խորտակեցաւ սիրտը, կորուց մտքին կարողութիւնը՝ ուխտին բանը միտքը բերելով խիղճը կատղեցաւ, արիւնը բռնկեցաւ, վերուց սուրն որ զարնէ՝ տղան սրին դէմն ելաւ, յանկարծ որդւոյն սիրտը մտաւ սուրը, թարմ արիւնը ոգէխառն սկսաւ վազել։ Վսիլի եղողները մինչև որ բռնեցին, արիւնաթաթախ սուրը տղուն սրտէն դուրս հանեց, որ կը ծխար։

Ողորմելի տղան աւելի սիրական ըլլալուն հօրը, աւելի խեղճ եղաւ. նայիս ընկաւ վազած արիւնին մէջ, աչքը կիսաբաց խաւարած ստուերաւ մահու. նման գեղեցիկ շուշանին, որ արմատէն կտրելով արօրէն՝ կիյնի դաշտին մէջ խամրած խորտակած, չի կարնայ վեր կենալ. թէպէտ դեռ չէ կորուսած բնական ճերմակ դոյնը. բայց կեանքը մարած է, ու երկրէս ալ չի կարնար սնունդ առնելու։ Այսպէս եղաւ սիրուն որդին Ղաթմէնայ, որ թարմ և նորահաս ծաղիկ ըլլալով ողորմելի հնձեցաւ ծաղկափթիթ հասակին մէջ։

Ղաթմէնէ սաստիկ կրակըծուն անզգայ և խելագար եղաւ. ոչ ուր եղածը գիտէր և ոչ ինչ արածը։ Ազգելով դէպ ՚ի քաղաքը որդին կը հարցընէր։ Իսկ քաղաքացիք տեսնելով այս զարհուրելի դիպւածը ցաւակից եղան խեղճ որդւոյն, ու երես դարձուցին թագաւորէն։ Իսկ բարեկամները առին թագաւորը նաւը դրին ու ծովն ելան դնացին։ Ղաթմէնէի խելքը գլուխն եկաւ, հասկըցաւ աղէտալի դիպւածը որդւոյն. և չնորհակալ եղաւ բարեկամներուն, որ զինքը հանեցին այն երկրէն, որ սիրական զաւակին արիւնովը շողված էր. ուր չէր կարող բնակելու. դնաց Ղաթմէնայ

Նոր քաղաքը շինեց, ու հին հաստատեց թա-
գաւորութիւնը՝ միշտ ողբալով աղնիւ զաւա-
կին վրա:

Բարեզարդ զաւակ տայ զարեւն անդին,
զոհէ զայն ՚ի սէր ճնողականին .
զոր փոխ էր առեալ յարենէ նոցին,
ընծայէ սիրով կենաց տուողին:

Քեզ է օրինակ մաննուկ դիւցազին,
զոհ լինել ճնողաց զոհ կենարարին .
զի այն է կեալ միշտ անմահ ՚ի մահին,
անմահ յիշատակ թողեալ աշխարհին:

ԺԵ • ՀԱՅՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԵՂԻՍԱԲԵԹԻՆ •

Թ • ԳԻՒՊԱԾ •

ԹՊՊՈՒՆՔԻ սիպերիայի մայրաքաղաքը շինած է ԹՊՊՈՒՆ և ԵՐԹԻՂ գետերուն միջոցը . որուն հիւսիսակողմը կը շրջապատէ ընարձակ անտառն ու կերթայ մինչև սառնապատ ծովը : ԸՆԿՄ միջոց կայ 1100 վերստ մինչև ապառաժ լեռները . որ միշտ ծածկած են սառերով . ուր ջրերը սառած ըլլալով ոչ դաշտերը կոռոզանեն և ոչ ծաղիկ մի կը բուսցընեն : ԹԻՆ որ աւելի բլեւուն մօտենաս , և ոչ մեծ ծառ կը տեսնես . այլ տեղ տեղ անպէտ Թուփեր , բժշկական խոտեր , և կենդանիներ :

ԸՆԿՄ ասոնք են այս ախուր տեղերուն զարդարանքը : ԸՆԿՄ կերևնան ճախին տեղեր լեցուն մամուռներով , որ կերևցնեն բնութի ճիշդ . անկէ ետև այլ բոյս չերևնար . ցուրտն ու սառը կը թաղաւորէ : Սակայն բնութի ուրիշ տեսարան մի կերևցնէ , որ է հիւսիսային ար-

շալոյսը . հորիզոնին վրա կերևնայ շատ ան-
 դամ լուսափայլ կամար և շարժական լուսե-
 դէն սիւներ երկինքը կախված , որ մեծ զուար-
 ճութի , և զարմանք կը բերեն մեր կողմերէն
 արտորվածներուն : Ասպարէի մայրաքաղաքին
 հարաւային կողմէն կանցնի իշխմ գետը . ուր
 տեղ տեղ սերմանած են դաշտերը . իսկ դառն
 լիճը սահման է Արախրզ թաթարներուն . ու-
 ընք թէպէտ այլազգ են , այլ զարմանալի ա-
 ւելորդապաշտութիւններ ունին հանդերձ կա-
 խարդուք : Ետ անգամ գէպ ՚ի երկինքը կը
 կուլին , թէ ուրիշին խնդիրքը կը կատարես
 մերինը ինչո՞ւ չես կատարեր . երբեմն հրացան
 քաշելով կը սպառնան . որ տայ անձ իրենց խըն-
 դիրքը : Այս քաղաքին ձախակողմը կը շրջա-
 պատէ իրթիչ գետը , իսկ աջակողմը թօսօլ
 գետը ուր անբոյս և անբեր տխուր տեղեր են .
 ուրիշ բան չերևնար . եթէ ոչ ժայռեր մէկմէ-
 կի վրա դիզած . օդը թանձր , աստիճանը ծանր ,
 և արեգակը տրտում :

Իշխմ գաւառը աւելի բարեխառն ըլլալով՝
 սիպերիայի պարտէզը կանւանի . որովհետեւ
 ամառ կը տեսնէ . և ձմեռը միայն ութ ամիս
 կը տևէ . բայց ցուրտը շատ սաստիկ է . մա-
 նաւանդ՝ երբ հիւսիսային հովը կը փչէ . սեպ-
 տեմբերի ամէն ջուր կը սառի . և կը տևէ
 մինչև մայիսին վերջը . անկէ ետև ծառերը կըս-
 կըսին կանանչիլ . և բոյսերէն անոյշ հոտ բու-
 րել . թաշուններն երգելով կը զուարճանան ,
 հիւսիսային սագերը ջրերուն երեսը կը կարկա-
 չեն , արագիւն ու սպիտակ կռուակը եղէգնե-
 րուն մէջ բոյն կը շինեն ձագ հանելու համար .
 սկիւղ (շէճապ) կենդանիները մէկ ծառէն

մէկալը ցաթկելով կը ձայնեն : Այս զուարճալի տեսարանը բնութե քաջալէշելով կը զօրացնէ բնակիչները . որոնց երջանիկ օրերն ասոնք են : Մայց որոնք որ աղէկ երկիրներէն հոն արտրված են . ամենեին զուարճութի չեն ի մանար ասանկ բաներէն :

Այս անբաղդ արտրվածները մէյմէկ դիպւածով վարվեցան հոն որոնց մեծ մասը թօւօլքի քաղաքին քովերը կը բնակին մինչև իշի մի սահմանը . ոմանք դաշտերու մէջ կը բնակին խրճիթներով : Սուսաց տէրութիւր ողորմելով հոգացաւ իրենց որտորդութի ապրուստի համար . սակայն այս ողորմելի մարդիկ ամէն դի սիւած ըլլալով որ կողմն որ նայիս՝ սրտիդ դութը կը շարժի , և ամէն տեղ խեղճութիւն կը տեսնես :

Սախմբա երկրորդ քաղաք կը համարվի սիւպերիային . ուր կը նստի երկրորդ կառավարիչ իշխանը . ասկէց իրեք վերստ հեռու՝ ջրոտ անտառին մէջ բոլորակ լճին քով կը բնակէր արտրված տուն մի . իրեք հոգի էին , այր կին և դուստր , այրն էր 45 . տարւան Պետրոս Սփինճէր անւամբ . կինը 30 . տարւան Յէօտօրա անւամբ . իսկ դուստրը փոքրիկ . և գեղեցիկ ծաղկափթիթ Աղիսաբեթ անւամբ : Այս խեղճերը փակված ըլլալով այս անմարդաբնակ անտառին մէջ՝ ամենեին հաղորդակցութիւն չունէին մարդու հետ : Սփինճէր միայն կերթար որսի . այլ բնաւ չէր կարօղ Սախմբա քաղաքը մտնելու . իւր կինն ու աղջիկը մարդ մի չէր տեսեր . բաց ՚ի աղքատ թաթարներէն , որ իրենց կը ծառայէին . նաև մարդ չիյտէր թէ ուսկից են , որոնց ցեղէն . և ինչ պատ .

Ճառով աքսորված են : Միայն մեծ իշխանը
 Թօպօլսքի քաղաքին դիտէր ու իւր տեղապահ
 իշխանին ալ չէր յայտնէր , որ կը նստէր Սա
 իմքա : Ս'ս զի երբոր ասոնք հոն աքսորվեցան՝
 իշխանը զըկեց զանոնք Սաիմքայի իշխանին ու
 սպառուիբեց որ անոնց համար յարմար բնակա
 րան մի շինել տայ հանդերձ փոքրիկ սարտէ
 զով . նա և հոգայ իրենց կերակուրն ու հագուս
 տը . բայց սաստիկ արգելած էր որ ոչ հա
 զորդակցութի ունենան դուրսի հետ , և ոչ
 Թուղթ մի անցընեն ուսաց տըրութի , կամ
 Թագաւորական քաղաքը :

Մյուստի զգուշութիւնները կարծիք կը բե
 րէին Թէ պէտք է որ ասոնք մեծ ցեղէ եղած
 ըլլան . և Սփինձէր անւան տակը ծածկած
 կայ ուրիշ փառաւոր անուն . համեստ անբաղ
 դուի , և մեծ անիրաւուի կոմ եղեալն : Արջտի
 որ ջանացին իմանալու ասոնց որպիսութիւր ,
 այնչտի ծածուկ մնաց : Արբեմն երբեմն որսորդ
 ները կը մտնէին այն անտառին մէջ . երբոր
 կը հասնէին լճին քովն ու կը հարցընէին ա
 նոնց անունը . սպտասիսան կուտային , Թէ այս
 խրճիթին մէջի բնակիչները դժբաղդ ողորմե
 լի են : Մնոնք ալ գթալով իրենց վրա կը հե
 ոանային ասելով . անձ ողորմի ձեզ , ու օր մի
 տանի ձեր հայրենիքը հասցընէ :

Մյուս լճին մէկ կողմն էր լճարձակ դաշտ գե
 րեզմաննոց , ուր կերեւային մեռելի ոսկորներ
 որ յայտնի կերեցընէին Թէ հոն կայ եղեր հին
 ժողովուրդ . որոնց ոսկի զարդերն՝ որ իրենց
 հետ Թաղված էին ժամանակով՝ մարդկային
 ազահութի գտնուիեցան ու յայտնի եղան :
 Իսկ արեւելեան կողմը լճին կար փայտաշէն

փոքրիկ մատուռ մի, որ քրիստոնեայք շինեց
էին :

Մ. րդ Սփինձէր այս կողմերս մինակ պտը
տելով երկայն ձմեռւման մէջ կը զարնէր զա
նազան կենդանիներ . կզնաբիս (զէրտէվա)
սամոյր, աբիս (քաքուժ), ուր խիտ շատ կան :
Մտնք կը զրկէր (ժօպօլքի ծախել կուտար .
ու կնկանը ուզած բաները աւնել կուտար .
նաև աղ ջրկանը համար հարկաւոր գրքեր բե
րել կուտար : Իսկ երկայն գիշերները կը պա
րապէին իրենց սիրական զաւակին կրթութի
տալու համար , որ պարկեշտութե նստելով
ճնողացն առջին կը կարգար . միշտ ճնողքը կը
ջանային ընտիր պատմութիւններ և երևելի
գործքեր կարգացնելու եղիսաբեթին . որ վա
ռի սիրտը առաքինութե և անձպաշտութեամբ .
հայրը կը սորվեցնէր փառաց և դիւցազնու
թեց մեծութիւր , և գեղեցկութիւր . իսկ մայրը
համեստութի և բարեպաշտ սովորութի . հայ
րը կը սորվեցընէր , թէ ինչպէս պէտք է ա
ռաքինութիւր յարգել . իսկ մայրը՝ ինչպէս
պէտք է սիրել առաքինութիւն ու պարկեշտու
թիւր : Մ. յս բարի կրթութիւններէն առաջ ե
կաւարիական բնաւորութի , հրեշտակային քաղց
րութի , և մխիթարական կենսակցութի :

Իսկ երբոր ծիւնը կըսկըսէր հալելու , և գե
տինը կանանչելու , Սփինձէր պարտէզը կը
հողար . Ֆէօտօրա կը պատրաստէր սերմը .
եղիսաբեթ կը ցանէր այն փոքրիկ պարտէզն ,
որ ցիցերով շրջապատած էր , և զարգարած
փոքրիկ ծառերով . որոնց ծաղիկը անոյշ հոտ
կը բուրէ : Ահսօրւան ժամանակը կաշխատէր
ծաղկոցին մէջ . ուր կը հասցընէր զանազան

Ճաղկրներ , որ անձանօթ են մեզ . և ասոնց մով կը զարդարէին եղիսաբեթի գլուխը ա սելով . Այդիսաբեթ միտքդ դիր թէ հայրէ նեացդ ճաղկրներէն են . ասոնք նման են քեզ . երանի՞ թէ ոչ ասոնք անցնէին , և ոչ դու :

Սփինճէր երբոր պարապ կըլլար լուռ կէ նստով կը մտմըտար , ու խորին հառաչմամբ կը նայէր դէպ 'ի կողմն հայրենեաց . թէպէտ կի նը գոռեւելով կը մխիթարէր զինքը , այլ աւելի կը մորմոքէր սիրտը՝ մանաւանդ կնոջը և զաւակին վրա նայելով : Աւտի կը կանչէր . ա՛հ Ֆէօտօրա , ինչո՞ւ կամեցար հետս միատեղ աքսորվելու . լաւ էր որ զիս մինակ թողուիր հոս . գէթ դուն զաւակովդ հանդիստ կըլլայիր մեր հայրենիքը քու պատւովդ , ես ալ հոս առաւել գոհ կանցրնէի ցաւալի օրս : Այս բանն որ կը լսէր Ֆէօտօրա՝ ողորմադին նայվածքով կարտասվէր . և ասով ցոյց կուտար թէ որչափ մեծ սէր ունէր քաղցր ամուսնոյն վրա . անանկ որ և ոչ օր մի առանց անոր կարնար ըլլալու . նաև զինքը թշվառ չէր համարէր միատեղ և ցաւակից ըլլալովը . գիտէր որ ամէն բան անձային կամքովը կըլլայ . ուստի մխիթարվելով կը ջանար միշտ որ սիրան առնու ընկերին :

Միշտ կը պարապէր անոր կամքը կատարելու , և սիրած կերակուրը պատրաստելու . մաքրութիւն ու խաղաղութիւն կը թաղաւորէր իրենց փոքրիկ բնակարանին մէջ . իրենց ամէն բանը պարզ և աղքատին էր . որ Սփինճէրին որսորդութիւն կը հոգային : Անեկին պատերը զարդարած էին Ֆէօտօրային ու Այդիսաբեթին քաջած նկարներով . ներքնասենեակը տվեր էին եղիսաբեթին . ունէր և ուրիշ տուն թա

Թար ճառայլին համար, ուր կը դնէին ամանները. և պարտիւղին գործիքները:

Իրենց ժամանակը կանցնէր կամ ներքին բաները հոգալով, և կի՛մ ծառի կեղևէ փսիաթ շինելով գետինը փռելու համար. իսկ երբոր կիրակի կըլլար Ֆէօտօրա հառաչելով կը տրտմէր պատարագ չի տեսնելուն համար, Թէպէտ սրբութիւն և աղօթքով կանցընէր նք Մարտիի պատկերքին առաջը. որուն շատ ջերմեւանդ էր. և պաշտօնան առեր էր իւր մատաղ հասակին: Մ. յսպէս ամէն օր ջերմեւանդութիւն և բարեպաշտութիւն անցընելով իրենց միտքը լուսաւորած էր և սիրտը մխիթարած քաջալերութիւն:

Իսկ եղիսաբէթ չորս տարւանէ ՚ի վեր այս սիպերիայի անտառը բնակելով ասկէ ՚ի զատ ուրիշ հայրենիք չիյտէր, և իւր անմեղ սիրտը այն պարզ բնական բաներով կուրախանար: Երբեմն կելլէր լճին քովի ժայռերուն վրա կը ժողվէր բազէի և անգեղի հակիթներ. շատ անգամ կը բռնէր վայրի աղաւնիներ, ու Թռչնարանին մէջ կը շատցընէր. և այնպէս կըզբօսնոյր իւր սիրտն, որ կարծէր Թէ ասկէ աւելի երջանկուն չի կայ աշխարհիս վրա իրեն համար. իւր առողջութիւնը կը զօրանար սովորելով օդին. և իւր հասակը կաճէր շարժմամբ և կըթուլէր: Վէմքին վրա հանդչած կերևնար անմեղութիւն և հանդարտութիւն, և օրրատօրէ իւր հաճութիւնը կը շատնար, ու գեղեցիկութիւնը կը պայծառանար. որ մի միայն մխիթարութիւն և ցնծութիւն էր ճնողացը. որոնց առջին սիրուն ծաղկի նման կը բացվէր, ինչպէս վայրի ծաղիկը միայն արևին ներկայութիւնը

կը բացյալի, թէպէտ իւր գոյնը և գեղեցկուէր միշտ ունի. այսպէս կըլլար եղիսաբեթ երբոր ծնօղքը կուգային իրեն մօտ. որոնց պարտաւ կան կը ճանչնար իւր կեանքը :

Է. Վիպրասծ :

Արբոր մարդու ախորժակը քիչ առարկայի վրա կը ժողվըվի՝ շատ ազդու և փափուկ կըլլայ. ինչպէս էին եղիսաբեթի սէրն ու ախորժակը. որ ուրիշ մարդ չէր ճանչնար, եթէ ոչ իւր ծնօղքը, անոնք միայն կը սիրէր, և անոնց հետ միայն կը կենակցէր. անոնք էին միայն իւր տէրը, պաշտպանը, և ընկերները, մանաւանդ իւր վարպետներն ու սորվեցնօղները : Ար տեսնէր որ ամէն բան անոնցմէ կուգար իրեն, և առանց անոնց բանի մի կարօղ չէր. ոչ քոյր ունէր, ոչ եղբայր, ոչ ազգական, և ոչ ծանօթ. միշտ իւր աչքը անոնց երեսն էր. որոնք խոհեմութիւն իրենց ցաւը կը պահէին իրենց սիրական զաւակէն, որ չըլլայ թէ քաղցր սիրտը կօտրի վշտանայ :

Սակայն երբոր սկսաւ հասակն աճիլ և ընտրողութիւն հասունանալ սկսաւ հետաքրքրութիւնն ալ աւելնալ. կը դիտէր որ սիրական ծնօղքը միշտ միակերպ չէն. ծածուկ կը տեսնէր որ մայրը կուլայ՝ հայրը կը հառաչէ. հաւկըցաւ որ իրենց մէկ դժբաղդուի պատահած է : Աստի սկսաւ աղաչել իրենց որ պատճառն իմացընեն իրեն. բայց անոնք ուրիշ բան չէին ասեր, այլ միայն կողբային իրենց հայրենիքը. զի չէին ուզէր որ անոր անմեղ սիրտը իրենց անտանելի վշտին հաղորդեն. չէին իմայնէր

Թէ ինչ մեծութենէ այն խեղճութե՛ հասեր էին :

յամանակէն ետե երբոր մանկութե՛ յաջորդեց պատանեկութի՛ բանն իմացաւ ծնողաց տրամութեան պատճառն ու սկսաւ ինքն ալ հաղորդակցիլ անոնց վշտին . ուստի կորոյս անմեղութե՛ զբօսանքը , թողուց իւր պարտեզն ու ծաղկընէրը . դադրեցաւ սիրելու թռչունները . երբոր լճին քով կերթար ոչ ձուկ բռնելու կը նայէր , և ոչ նաւակը նստիլ խաղալ . այլ կը մտածէր թէ ինչ պիտի ըլլայ իրենց վախճանը . իւր երեւակայութիւր անանկ սիրտը կը խռովէր , որ ողիքը կը քաղվէին : Արբեմն նստած ժայռին վրա՝ աչքը ջրին վրա հաստատելով կը մտածէր , թէ ինչ առիթ կարնայ ըլլալ որ կարենայ դադրեցնել ծնողայն արտասուքը . որոնք անդադար կուլային իրենց հայրենիքը . բայց եղիսաբեթ չէր կարնար լաւ երեւակայել , թէ ինչ բան էր հայրենիքը . որովհետեւ ինքը ոչ այն մեծութիւնը տեսեր էր , և ոչ կարնար երեւակայելու : Սակայն միշտ մտածելով կը յափշտակվէր . յետոյ աչքը երկինքը վերցընելով օգնութի կը խնդրէր ստեղծողէն . երբեմն այնչափ խորունկ կը մտածէր , որ ձիւն անձրեւ կուգար վրան ու չէր ելլեր : Բսկ երբ ծնօղքը կը կանչէին զինքը՝ մեկէն կը վաղէր , կերթար կամ դաս առնելու , և կամ մօրն օգնելու : Բայց երբոր անոնք իրմէ կը հեռանային . և երբ կաշխատէր , կամ կը պառկէր , մի միայն մտածութիւնն էր որ ինչպէս երթայ Բէթրպուրկ , ու ծնօղքն ազատէ այն խեղճութենէ . և այս խորհուրդը անսպաշտութիւն անանկ սրտին մէջ պահեց էր

որ բնաւ չի օրհախ յայտնէր, մինչև որ չի յա-
ջողի, և ճամբորդ չըլլայ :

Բնա՛ այսպէս էր եղիտաբեթին արիական
սիրան ու խորհուրդը . այսպէս էր անվախ դի-
տաւորութիւն մատաղ հուսին . թէպէտ մտքը
հուգային մեծամեծ վտանգներ և դժվարու-
թիւններ . բայց սրտին արիութիւնը, կամքին բռ-
նութիւնը, և վստահութիւն առ անձ՝ զինքը քա-
ջալերելով կը զօրացնէին թէ ամէն բանին ալ
պիտի յաղթէ : Արբոր կը մտածէր որ անտա-
ռէն դուրս ելլելու կարողութիւն չունի . մօտ
դեղը գնացած չէ, ինչպէս պիտի երթայ մին-
չև Քէթրպուրի . ինչպէս պիտի ճամբորդուի
անէ այնչափ ազգերուն մէջէն, որոնց ոչ լե-
զուն գիտէր, և ոչ բնութիւնը . նորէն կը խնդ-
րէր անձային օգնութիւն . խոնարհելով առաջի
նայ կը խոստովանէր իւր տկարութիւնը, ինչպէս
որ սորված էր բարեպաշտ ծնողքէն : Բնէնէն
աւելի դժվար կերևնար իրեն, թէ ինչպէս
ծնողացմէ պիտի զատվի, և ինչպէս անոնց
խօսք պիտի անցընէ . որոնց միտիթարութիւն էր
ինքը միայն աշխարհիս ծայրը անշէն անտա-
ռին մէջ, ուր իրմէ՛ ի զատ ուրիշ մարդ անոնց
դռնէն ներս մտնող չի կար : Բայց սակայն ոչ
երբէք ասանկ խորհուրդներով յուսահատե-
ցաւ, յիշելով թէ չի կայ այնպէս անապատ
տեղ, ուր չի հասնի անձային նախախնամութիւն
զի ամէն տեղ կը լսէ դժբաղդներուն աղօթքն,
ու օգնութիւն կը հասցընէ :

Իրեք տարիով առաջ մէկ մեծ վտանգ պա-
տահեր էր Սփինձէրին . որ խիստ ձմեռվան
մէջ գտնուվեցաւ սրածայր բարձր ժայռին վրա .
ուր պէտք էր կորսըվիլ, թէ որ չի հասնէր ի-

րեն օգնութիւն քաջ պատանին որդի պարոն
 Սմոլօֆայ կառավարչին (Թօպօլսքիու . որ
 միատեղ որսորդութեան կերթար ամէն ձմեռ
 Սախմբայի կողմերը . երբեմն ուրալքի լեռ-
 ներուն վրա արջ կորսային , որ աւելի վտան-
 դաւոր էր , ինչպէս վտանգեցաւ Սփինձէր և
 ազատեցաւ օգնութիւն ընկերին : Այս դիպու-
 ծէն ետև Սմոլօֆին անունը ասոնց մէջ միշտ
 յարգութիւն կը յիշվէր . որ խեղճերուն երախ-
 տաւոր եղաւ , և շատ կը փափաքէր Ֆէօտօ-
 րա որ տեսնէ ու շնորհակալ ըլլայ օրհնութիւն .
 թէպէտ ամէն օր անոր համար կաղօթէին . ու
 բովհետև արդէլք կար մարդ չէր կարօղ ա-
 նոնց բնակարանն երթալու :

Իսկ եղիսաբէթ որ միշտ իւր ճամբորդութե
 դժվարութիւն կը մտածէր , միտքը դրաւ որ
 առանց մէկ բարեկամի օգնութե չպիտի կար-
 նայ դուռի տանելու այս բանը , իւր խորհուր-
 դը դարձուց Սմոլօֆ կարիճին վրա . որ իրեն
 պաշտպան անէ . զի նա կարնար իրեն ճամբայ
 ցցընելու մինչև Քեթրպուրկ , և կայսեր ներ-
 կայացնելու . նաև իշխանին որդին ըլլալով՝ հօ-
 րը խօսք հասկըցնելու որ ծնողացը վրա չի բար-
 կանայ այս բանիս համար : Աւստի տեսաւ որ
 ձմեռը մօտ է , ետևէ եղաւ իմանալու թէ ար-
 դեօք Սմոլօֆ կուգայ որսորդութե այն կող-
 մերը . կը փափաքէր հետը խօսակցելու :

Սփինձէր այն վտանգին մէջ իյնելէն ետև
 խոստացեր էր կնոջն որ չերթայ արջու որսոր-
 դութե , և չի հեռանայ անտառէն . այլ միայն
 կորսար Սկիւղ և սպիտակ աքիս , ինչպէս կը
 խնդրէր Ֆէօտօրա . նաև մինչև որ դառնար
 որսորդութենէ շատ մեծ մտմըտուքի և ցաւի

մէջ կրլլային : Այն ձևեռ ճիւն մի եղաւ սաստիկ խիտ և մնայուն , և ցուրտն էր Յօ աստիւ ճանկն աւելի : Վիինճէր մէկ առաւօտ մի դեկտեմբերի մէջ առաւ հրացանը գնաց որս , բայց մեկնելէն առաջ գգուելով խոստացաւ կնոջն ու զաւակին որ արևը չի մտած դառնայ :

յաւանակն անցաւ գիշերը մօտեցաւ Վիինճէր չի դարձաւ . անտանելի եղաւ կսկիծն ու մտմբտութիւն Ֆէօտօրային . իսկ եղիսաբեթ սրտին ցաւուն կուզէր երթալ հայրը փնտրուել . կամ օգնել . բայց չէր կարնար մայրը մինակ ձգելու ողբի մէջ : Մինչև նոյն ատենը Ֆէօտօրա լճին քովէն անդին չէր գնացեր . այն կէտին վիշտը բռնադատեց խիղճն որ երթայ աղջրկանն հետ փնտրուէ այրը : Արկութիւն միատեղ ելան կերթային դէպ 'ի դաշտավայրը . օգը սաստիկ ցուրտ , ծառերը սառած . հորիզոնը թանձր սևութի մի ծածկեր էր . գիշերվան մօտիլը զարհուրելի գոյն մի տվեր էր առարկաներուն . անանկ որ ամէն մէկ քայլին կը դողդօջար տկար Ֆէօտօրա . իսկ եղիսաբեթ հան մեծցած ըլլալով սորված էր օդին և ցրտին . բայց մայրը չէր սորված , որ միշտ կը զօրացներ : Անչպէս որ ծառ մի օտար տեղէ բերեն անկէն կը տկարանայ . իսկ փափուկ շառաւիղները արմատէն կելլեն ու կը սորվին այն տեղին կը զօրանան և կաճին . նաև իրենց ստուերին տակը կը սլաշտարանեն ծառը , իբր թէ նոր կեանք կուտան . այսպէս կը զօրացրնէր եղիսաբեթ մայրը :

Արբոր մօտեցան տափարակ տեղը՝ Ֆէօտօրա այլ չէր կարնար առաջ երթալու . եղիսաբեթ ասաց , մայր իմ օրը կը մտնէ , դուն

հոս կեցիր . Թող զիս երթամ մինչև անտառին
 ծայրը . Թէ որ այսպէս ուշանանք զիշերը մեզ
 կարգիլէ փնտրուելու հայրս : Խեղճ Ֆէօտօ-
 րան կրթնած կեցաւ ծառին քով , ու թողուց
 որ աղջիկն երթայ . որ մեկէն հասաւ լեռնակը
 գերեզմաններուն . այս լեռնակին ծայրէն եղև
 սաբէթ արտասուալի աչօք կը նայէր չորս դին
 որ հայրը տեղէ մի տեանէ . բայց բան մի չի
 տեսաւ . ամէն դի լուռ և անապատ տրտմալի .
 խաւարն ալ սիրսէր էր երկիրս երկինքէն որո
 շելու :

Քիչ մի անցաւ լսեց մօտ տեղէ՝ ձայն հրա-
 ցանի , մեծ յոյս առաւ : Արովհետև այս ձայնը
 միայն հօրը ձեռքէն լած էր , կարծեց թէ
 հայրն էր . անցաւ ժայռերուն մէկալ կողմը
 տեսաւ որ մարդ մի վար ծռած որսը կը փնտր-
 ուէր՝ կանչեց . հայր իմ հայր իմ , դուն էս :
 Երբոր նայեցաւ իրեն , տեսաւ որ չէր Սփին
 ճէրը . այլ էր շնորքով պատանի մի : Եղևսա
 բէթ տրտմութիւն ասաց . դուն չես իմ հայրը .
 բայց չի տեսար տեղ մի հայրս , ասա՛ աղաչեմ
 ո՛ւր կարնամ գտնելու : Պատասխան տվաւ թէ
 չեմ ճանչնար հայրդ . բայց գիտեմ որ աս ա-
 տենս դուն չես կարնար աս տեղերս մնալ ա-
 ուանց վտանգի , սէտք է վախնաս : Արկնեց է-
 ղիսաբէթ , էս բանէ մի չեմ վախնար աշխար-
 հիս մէջ . ո՛հ միայն կը վախնամ որ հայրս չեմ
 կարնար գտնելու : Ե՛ս այլս խօսելով աչքը
 վերուց դէպ ՚ի երկինքը հառաչեց . ուր քա-
 ջու թին ու խանդաղանքը , վստահութիւնն ու
 քաղցրութիւնը նկարված էին դէմքին վրա , և
 կը նախագուշակէին իւր երջանիկ վիճակը :
 Պատանեակը այնպէս զարմացերէր որ կար

ծէր թէ երազ կը տեսնէ . զի այնպիսի ազնիւ
քաջասիրտ կոյս չէր տեսած . ուստի հարցուց
թէ ի՞նչ է հօրդ անունը . պատասխանեց , թէ
Պետրոս Սփինճէր : Չըլլայ թէ ասաց՝ դուն
ըլլաս դուստր աքսորվածին , որ կը բնակի լճին
քովի խրճիթը . մի վախնար ես կը ճանչնամ
հայրդ . դեռ ժամ մի չի կայ , որ զատվեցանք
իրարմէ . և դնաց իւր բնակարանը . թուի թէ
հիմա հասած է հոն :

Եղիսաբեթ այլ չի կեցաւ , սկսաւ վաղել
երթալ մօրն , որ թողուցեր էր ծառին քով .
և կը կանչէր մեծաձայն խնդուծի՞ հօրը դար
ձը , որ մայրը հեռուէն լսելով ուրախանայ .
սակայն չի գտաւ հոն մայրը . սկսաւ անտա
ռին մէջ կանչել ծնողացն անունը տալով :
Եւ այն լճին կողմէն ձայն եկաւ իրեն . վազեց
հասաւ խրճիթը . տեսաւ հայրն ու մայրը .
գրկեց զանոնք նստաւ . պատմեցին իրարու թէ
ինչպէս զանազան ճամբայով հասեր էին հոն :
Եղիսաբեթ նայեցաւ դուրս՝ տեսաւ որ պա
տանին հոն կուգար . Սփինճէր լսելով ելաւ
դուրս կանչեց աներ տհաճուի՞ . Պարոն սմօլօֆ
ժամանակս ուշ է . դուն գիտես , որ ես քեզ
չեմ կարնար տունս ընդունելու , և ոչ մէկ գի
շեր : Իսկ կիսնն ու դուստրն մեկէն կանչեցին .
Պարոն սմօլօֆն է , որ մեզի եղաւ ազատիչ ,
ազատելով քեզ այն վտանգէն . երկուսն ալ ե
լան դուրս ոտքն ընկան . Յէօտօրա արտաս
ուօք լուաց ոտքը . եղիսաբեթ ասաց . Պարոն
Սմօլօֆ իրեք տարի է , որ ազատեցիր հայրս ,
մենք օր մի չենք անցուցած առանց աղօթք ա
նելու և օրհնելու քեզ : Պատասխանեց պա
տանին զարմանալով . իրաւի իմարած փոքր

աղէկութիւն չէր արժէր այդչափ մեծ հասու-
ցումն :

յամանակն անցեր էր, մութը կոխեր էր
բոլոր անտառը . սմօլօֆ առանց վտանգի չէր
կարնար մինչև կէս գիշեր հասնիլ Սախմբա-
նակ Սփինձէր չէր կարնար ճամբայ տալու
իւր ազատչին . բայց գիշերը հոն սահելու կը
վախնար . զի երդվընցեր էր Սօսօլըքիու կա-
ռավարիչ իշխանին, որ մարդ չի հանդիպը-
նէ իւր խրճիթը . ուստի առաջարկեց հիւրին,
որ ճրագ վառէ ու միատեղ երթայ առջևէն :
Ֆէօտօրա այս բանը լսելով դող ելաւ, ու ըն-
կաւ ոտքը աղաչեց, որ չերթան : Մնատենը ա-
սաց Սմօլօֆ . Ենորհք արա՛ ինձ Ի՞նչ, որ մին-
չև առաւօտ մնամ խրճիթդ . դիտեմ ինչ սլատ
ճառի համար հայրս արգիլեց քեզ, և այնչափ
խստութիւն եղաւ : Այս ասա՛հով եմ, որ նա ինձ
կը ներէ այս առթիւ մէջ . նակ խօսք կուտամ,
որ շուտով գամ իրեն կողմանէ շնորհակալ ըլ-
լամ տերութեդ, որ զիս այս գիշեր հոս սա-
հեցիր : Մնատենը Սփինձէր բռնեց ձեռքէն
ու խրճիթէն ներս տարաւ . նստան մինչև
ֆէօտօրա և եղիսաբեթ կերակուր սպարաս-
տեցին :

Գ . Վիպոսած :

Աղիսաբեթ հազեր էր ինչպէս գեղացի թա-
թար աղջիկ . տակէն մորթի, վրայէն կարմիր
կապա, և նեղ բաճկոն կոճակներով մէջքը
սրխամած . մաղերը ձգած ետին, որ մինչև ոտ-
քը կը հասնէր . ասով դեղեցկութիւն դէմքին
ու հասակին վայելուչ չափակցելով յայանի

կերևցնէին ազնուութի բարուցը և վսեմութի հոգւոյն . նաև բոլոր իւր շարժմունքն էին շնորհալի . մինչդի Սմօլօֆ կը զարմանար և կըզմայլէր անոր քաղաքավարուէր և շնորհքին վրա , ու գթալից կը նայէր վրան : Իսկ եղիսաբեթ քանի որ կը նայէր Սմօլօֆին , իբր թէ իւր եղբայրը կը համարէր մաքուր սիրով . որ հայրը ազատէր էր . և յոյս ունէր թէ ճամբորդութեն այլ օգնութիւր կը հասնի : Սրտին մէջ անձ գրեթէ էր , որ միայն ծնողացը համար հոգայ , և անոնց ազատուիւր մտածէ :

Երբոր կերակուրի նստան՝ Սմօլօֆ ասաց թէ իրեք օրէն ետև Սախմբա մեծ որսորդութի պիտի ըլլայ գայլերուն համար , որ շատցեր էին , և կասկանանէին այն կողմը : Երբոր Ֆէօտօրա լսեց՝ ազաչեց սփինձէրին որ չերթայ այս վտանգաւոր որսը . չի դնես՝ կասեր կեանքդ վտանգի մէջ , որ ինձի ամէն բարիքէս աւելի յարգելի է : Պատասխանեց սփինձէր . դուն ի՞նչ կը խօսիս Ֆէօտօրա . ի՞նչ է իմ կեանքս . ես չըլլայի՝ դուք այս խեղճութիւր կը քաշէիք . գիտէ՞ք որ եթէ իմ կեանքս չըլլայ , դուն ալ , զաւակս ալ կազատիք : Աինը կտրեց այս խօսքս ցաւագին ազաղակով , եղիսաբեթ վաղեց հօրը քովն ու բռնեց ձեռքն ասայ . Հայր իմ գիտես որ այս անտառիս մէջ սնած ըլլալով ասկից ՚ի զատ ուրիշ հայրենիք չեմ ճանչնար . ես և մայրս քեզի հետ երջանիկ ենք ուր որ ըլլանք . իսկ առանց քեզ մեր հայրենիքն ալ ըլլանք՝ թշուառ ոգորմելի ենք : Արկնեց Սփինձէր . լուր պարոն Սմօլօֆ . գիտնաս որ այսպիսի խօսքը սիրտս կը ճրմէ տրտմութիւ , և ոչ թէ զիս կը միտիծարէ . առաքինութիւն է միայն զիս

մխիթարողը . բայց սիրտս կը խորտակի երբոր
կը յիշեմ, թէ ասոնք իմ պատճառովս այս ան-
շէն անասպատիս մէջ ընկեր են . և իմ պատճա-
ռիս եղիսաբեթ սլիտի անձանօթ մնայ՝ աշխար-
հէ հեռու : Մատաղ զաւակը կտրեց խօսքն ու
ասաց . ո՛հ հայր իմ, ահա ես ձեր ձեռքին մէջն
եմ . ի՞նչպէս անձանօթ խեղճ՝ կըլլամ : Ըն ա-
տենը շարունակելով խօսքը ասաց Սփինձէր .
Սիրելի՛ զաւակս , դուն չսլիտի խրախանաս ըն-
կերաց հետ . չսլիտի՛ աշխարհի բերկրութի ու-
նենաս . չսլիտի՛ խաղաս ինդաս փեսայի հետ .
այս տխուր անասպատին մէջ սլիտի անցնի քաղցր
կեանքդ , ինչպէս թռչուններու . ո՛հ անմեղ
զոհ . չէս դիտեր թէ ի՞նչ բարիք կորուսեր ես .
աւանդ չեմ կարող տալ քեզի անոնք որ կո-
րուսեր եմ :

Ըյս ցաւագին տեսարանը անանկ ճմլեց
սիրտը Սմօլօֆին , որ անդադար կուլար . շատ
անգամ ուղեց խօսելու , ձայնը արդէլվեցաւ
լացէն . վերջապէս սիրտ առաւ , ասաց . Տէր
իմ . այս տրտում անասպատիս մէջ շատ տեղ
քալեցի , շատ ողորմելի բաներ տեսայ . դըժ-
բաղդագոյն աքսորվածներ տեսայ , որ ո՛չ բա-
րեկամ ունէին , և ոչ ընտանի . ո՛չ մխիթարանք ,
և ո՛չ անոյշ խօսք տեղէ մի ունէին , որոշած
աշխարհէ , և հեռացած մարդիկներէ : Արկնեց
Ֆէօտօրա . նձ մեզի զաւակ տված է , ու կա-
սես թէ , ամէն բան կորուսեր եմ . հապա թէ
որ առնէ մեզմէ՝ ի՞նչ պէտք է ասես : Սփինձէր
դգուելով աղ ջիկն ասաց , թէ իրան կիմանամ ,
թէ ամէն բան չեմ կորուսած :

Ըյսսպիտի խօսակցութենէ ետև նոյն դիշեր
հոն հանդատացան . առաւօտուն Սմօլօֆ հրաւ-

ման առաւ որ երթայ . եղիսարեթ կը փափա-
քէր որ միջոց մի գտնէ ու իւր խորհուրդն ա-
նոր յայտնէ . բայց մէկ վայրկեան ծնօղբը
զինքն առանձին չի թողուցին , որ խօսի հե-
տը . կը յուսար որ ուրիշ անգամ տեսնէ զինքն,
ու յայտնէ խորհուրդը : Յետոյ դարձաւ ա-
սաց . Պարոն , այլ չէս դար հօս . խօսք տնւր
ինձի որ այսօր չըլլայ վերջինն որ տեսայ հօրս
ազատիչը : Սփինձէր զարմացաւ այս եղանակ
խօսակցութե վրա . ու գաղտնի անհանգստութի
մի ունեցաւ . մտածելով թէ չըլլայ որ նորէն
իշխանին հրամանին դէմ այսպիսի դիպւած
պատահի :

Սօ՛լօֆ պատասխանեց , թէ ես կերթամ
թօփօլքի հօրս . ինձի մեծ երջանկութի է ,
եթէ կարենամ ծառայութի մի անելքեղ . ա-
ստ կաղաչեմ չունիս խնդիրք մի իշխանէն :
Պատասխանեց Սփինձէր , թէ ոչինչ : Մյա
հարցուց Ֆէօտօրային . անալ ասաց , թէ ես
կը խնդրեմ որ տայ հրաման կիրակիներն եր-
թամ Սախմա , պատարագ տեսնելու աղջը-
կանս հետ միատեղ Սօ՛լօֆ խօսք տվաւ , որ
կառնում ձեղի համար այս հրամանը : Մյա
մեկնեցաւ անկէ շատ օրհնութի և աղօթքով :
Սակայն Սօ՛լօֆին սիրտն ու երեւակայութիը
Եղիսարեթին հետն էր . կը զարմանար անոր
չնորհալի տեսքին անոյշ խօսքին և նազելի
չարժմունքին , որ տեսաւ անմեղ կոյսին վրա .
սիրտը դրաւ որ այն դաշտին մէջն որ զինքը նախ
տեսաւ , չէր դիպւածական ինչ . այլ նախա-
խնամութի այ . որ մէկ մեծ բարիք պիտի ել-
լէ : Սխաբը կը վկայէր թէ եղիսարեթի սիրտն
ալ իւր սրտէն շատ հեռու չէր :

Իսկ Սիինձէր մեծապէս տրտմած էր բանի որ այս սիրական պատանին միտքը կուգար վս զի իրեն փափաք կուգար , որ ազնիւ զաւակն անոր տայ . բայց իւր ողորմելի վիճակը ամէն բան իրեն մոռցնել կուտար : Սէկ իրիկուն այսպիսի թանձր տրտմութիւնը մաշվէր . Ֆէօ տօրա ձգեց ձեռքէն ասեղն ու նայեցաւ թէ ինչ կըլլայ . աղօթք արաւ , որ ան սիրտելով սիրտը մխիթարէ , ու մոռնալ տայ այն վիշտը : Եղիսաբէթ մութ տեղէն տեսնելով այս բանը , կը խնդրէր ստեղծողէն , որ տայ այն օրն որ այլ այսպիսի ողբ և տրտմութիւն չունենան : Արյուսար որ Սմօլօֆին օգնութիւն երթայ բէդրպուրկ ու զանոնք ազատէ . բայց կը վախնար որ ծնօղքը չեն հաճիր . մանաւանդ մայրը : Իսկ հարկաւոր էր գիտնալ թէ ուստի և ի՞նչ պատճառով աքսորված էին . և ի՞նչ յանցանքի համար ներում պիտի խնդրէր կայսերէն :

Այս բարի խորհուրդը եղիսաբէթին այնչափ զօրացաւ , որ միտքը հաստատեց թէ ժա մանակն հասած է , պէտք է յայտնել սիրտը , և իմանալ ծնողաց միտքը . ուստի քաղաքավարական ամօթով մօտեցաւ հօրը մէկ կողմն , ու լուռ կեցաւ քիչ մի ժամանակ . կը յուսար որ հայրը պիտի խօսի հետը . բայց տեսաւ որ հայրը իւր մտմըտուքին հետն էր՝ ինքն սկսաւ խօսիլ այսպէս . հայր իմ ներկէ ինձ որ արութեգ խնդիր մի առաջարկեմ : Հայրը սիրով ընդունեց իրեն խնդիրքը . ուստի ասաց . Հայր անցեալ օր Սմօլօֆ պատանին խնդրեց թէ բան մի կուղէս . հրամանքդ պատասխանեցիր որ չէ . իրաւի է որ բանի մի չէս փափաքիր : Հայրը

ասաց թէ բան մի չեմ ուզեր, որ նա կարնայ տալու ինձի: Հասլա, կրկնեց եղիսաբեթ ո՞վ կարնայ ուզածդ տալու: Ասաց թէ արդարութիւնը միայն: Աւր կը գտնուի այդ արդարութիւն. ասաց, երկինքը. այս երկրիս վրա տեղ մի չի գտնուիր:

Եղիսաբեթ կրկնեց արիական ձայնով. ո՞վ սիրական ծնողք իմ, լսեցէք ինձի, ահա այսօր տասնըեօթը տարիս լմընցուցի, այսօր է որ այս կեանքս ինձի տվիք. որ պիտի ըլլայ ինձի անչափ սիրելի, եթէ կարենամ զայն ձեզի համար զոհելու. այս սիրտս կենդանի պատկեր ըլլալով ստեղծողին երկնից՝ կը սիրէ և կը յարգէ զձեզ, պէտք է ասպաւինի անձ, ու ձեր բարեացը տեսչայ: Ննդենէս ետեւ ամէն բնական կեանքիս՝ ձեր բարեբարութիւնը նշանակած է. որոնց չեմ կարող երախտագէտ և շնորհակալ ըլլալու. ո՞վ սիրական ծնողք իմ ներեցէք յանդհնութիւնը ձեր զաւակին, որ կը փափաքի բոլոր կենացը մէջ մէկ երախտիք մի անելու ձեզ. որուն դուք անդադար կանէք ծննդենէ՛ր վեր: Ահա կաղաչեմ. յայտնեցէք ինձի, ձեր դժբաղդութիւն պատճառը:

Հայրը լսելով այս բանս կանչեց. ի՞նչ կը խնդրես որդեակ՝ ասա: Ար խնդրեմ, ասաց, որ ինձի պատմես ամէն ծածուկդ. որն որ հարկ է ինձ գիտնալ իմ սէրս ձեզի յայտնելու համար. այ յայտնի է թէ ի՞նչ առիթ զիս կը քաջալերէ. որ պիտի համարձակիմ ուխտել ձեզ այնպիսի ուխտ:

Այս խօսքս ասելով ընկաւ հօրը ոտքը՝ աչքը լաց, երեսը ողորմագին կաղաչէր. որուն այլայլած կերպարանքն, ու կենդանի զգացո-

դու թի՛ն կերեցընէին դիւցազնու՛ն հոգւոյն և
 ազնուութի սրտին : Իսկ խոնարհ շարժումն
 կը յայտնէր անձային շնորհն որ ունէր : Սփին
 ճէր մնաց զարմացած այս առաքինի համար-
 ձակութեւր վրա սիրուն զաւակին . սիրտը կը
 ձմէր դժով, ոչ կարնար խօսիլ, ոչ կարնար
 լալ . լուռ կեցած էր տրամու՛թք, բոլոր զօրու-
 թիւր կորուսեւ էր խեղճը : Իսկ եղիսաբեթին
 սիրտը անանկ զօրացեւ էր որ թագաւորնե-
 րուն ուժը չէին կարող վախցընելու :

Սփինճէր որչափ որ մնաց շուարած, եղի-
 սաբեթ առաջը ծունկ չոքած էր : Սայրը ե-
 կաւ զաւակին քով տեսաւ որ այլայլած է . ու-
 զեց վերցընելու . բայց աղջիկը մնաց հաստատ
 իւր խորհրդին վրա : Բայ ֆէօտօրա ասաց
 Սփինճէրին, թէ ինչու չես պատմեր մեր
 ծածուկը մեր զաւակին . չես ցաւիր մատղաշ
 հասակին վրա . կը վախնաս որ եղիսաբեթին
 սիրտը մեղի ցաւակից չըլար : Պատասխանեց
 այրը, թէ ես չեմ վախնար, թէ տկար է, մե-
 ղի ցաւակից չըլար . այլ . . . Սիրտը լեցվելով
 կտրեց խօսքն ու աղաղակեց . Ո՛վ ստեղծող
 անձ իմ . ներէ՛ ողորմագին ձայնիս . ես բարիք
 կը ճանչնայի զանոնք, որ առիւր իսմէ և ոչ
 զանոնք, որ ինձի համար կը կարգադրէիր :
 Եղիսաբեթ դուն այսօր տասուերկու տարւան
 քաշածներս մոռցուցիր :

Պատասխանեց աղջիկը . Հայր իմ . մի կաւ
 կածիր, իմ բերնէս ուրիշ խօսք չելէ, եթէ
 ոչ այն՝ որ պիտի պատճառէ երջանկութիդ :
 Պատմէ՛ ինձի երդումով կը հարցընեմ ի՞նչ է
 քու անունդ . ո՛ւր է հայրենիքդ . և ի՞նչ է
 դժբաղդուեդ պատճառը : Իմ դժբաղդու-

Թիւնս ասաց կը հարցընես. չունիմ դժբաղ-
դու թիւն. իմ հայրենիքս. ուր տեղ որ քեզ
ինձի մօտ կը տեսնեմ հոն է. իսկ իմ անունս
է երջանիկ հայր եղիսաբեթի: Յէօտօրա խօս-
քին վրա դալով ասաց. սիրելի՛ զաւակ իմ. բա-
նի՞ մէկ սիրտդ կը մաշես. ի՞նչպէս պիտի մխի-
թարես հայրդ:

Այս խօսքով յաղծըլեցաւ Սփինձերին հաւ-
տատու թիր. առաւ քովը կինն ու զաւակը.
սկսաւ լալով աղաղակել. Ա՛ճ իմ, ներէ՛ իմ ա-
պերախտուէս. ներէ՛ մի պատու հասեր որչափ որ
տրտնջացեր եմ. գիտեմ որ ամէն բան իմ լա-
ւու թես համար տնօրինեցիր բարերար կա-
մօքդ: Այա դարձաւ աղջըկանն ասաց. սի-
րելի զաւակ իմ այլ չեմ դիմանար. ահա՛ կը
պատմեմ քեզ, ինչ որ կուզես գիտնալ. սակայն
բանի մի օր համբերէ՛, որ քիչ մի ցաւերս մտ-
նամ, և սիրտս հանգարտի. զի այսօր չեմ կար-
նար պատմելու իմ անբաղդու թիւս: Աղիսա-
բեթի հնազանդու թիր չի համարձակեցուց
զինքն որ նորէն ստիպէ. ուստի ահնաճու թի-
ւլաւ անկէ ու կըստասէր ժամանակին, որ լսէ-
բայց սարապ տեղը կըստասէր. կերեւնար թէ
Սփինձեր կը վախնար և կը հրաժարեր պատ-
մելու զի հասկըցաւ որ սիրական զաւակը կեան-
քը վտանգի մէջ պիտի դնէ իրեն համար.
գիտէր արիուին սրտին, որ յանձն պիտի առ-
նէր այն սարսափելի ճամբօրդու թին անելու,
անոր համար չէր ուզեր պատմել. չէր ուզեր
իւր աղատուին որ զաւակին վտանգովը միայն
կարնար ըլլալու:

Նոզական սէրը սկսաւ պատերազմիլ զա-
ւակի սիրոյն հետ. այն կը ջանար որ ամէն

դժվարութեց յաղծէ իւր անձին վտանգովը միայն թէ կարենայ ծնողքն այն թշվառութէ ազատելու . իսկ անոնք կը ջանային անոր մտքէն այս բանը հեռացնելու . որ մի միայն մտիթաւ րանքն էր իրենց սրտին : Անչպէս կարելի էր մատաղ կուսին ութ հարիւր փարսախ ճամբայ անել քալելով այն սաստիկ ցուրտ օդին մէջ և վայրենի անապատներուն մէջ : Աղիսաբեթ սկսաւ ճամբու կրթութի անելու . ամէն օր որ չափ ցուրտ փութ ըլլար՝ կելլէր կերթար, իւր զօրութիւր փորձելով օրէ օր քիչ քիչ առաջ կերթար յետոյ կը դառնար տեղը . թէպէտ ծնօղքը կը մորմոքէին վրան . բայց ճար չէր ըլլար իւր քաջութիւն յաղծելու :

Գ . Արդարեւ :

Միտերիայի ձմեռը յանկարծ փոթորիկ կը հանէ . նայիս երբ օդը սարդ է յանկարծակի փոթորիկներ կելլեն երկու հակառակ կետէն հօրիզոնին՝ սարսափելի ալեկոծելով օդը . կը խորտակեն ծառերը ձիւնն ու սառը լեռներուն բարձրութիւր վրա կը ստորացնեն . և կը զարնեն ժայռերուն ծայրին . մինչ զի տուն խրձիթ մարդ և անասուն կը յափշտակեն սոսկալի կերպիւ : Յունվար ամսուն մէջ առաւօտ մի երբոր եղիսաբեթ կրթութե համար դէպ ՚ի փայտաշէն մատուռը կերթար . տեսաւ որ փոթորիկ ելաւ . երկինքը մ'ծնեցաւ, հօլն սկսաւ . վաղեց արագութե . փոթորիկն իրեն չի հասած ընկաւ նք . մատուռին մէջ ազատեցաւ . երբոր քամին զարկաւ մատուռին՝ կը թուէր թէ հիմը սկիտի տապալէ . եղիսաբեթ խորանին առաջն ընկած կաղօթէր . փոթորիկն որոտալով

ամէն բան կը սարսեցընէր բայ 'ի սրտէն եղի սաբեթի . զի գիտէր որ իւր կեանքն էր վ'ս ծնողաց . կը յուսար որ անկէ կը պահէ զինքն ահոնց համար . և չէր զինքը կորսընցընէր զահոնք չաղատած : Ըստ ներքին ապահովութիւնը կամ երկնաւոր ձայնը միայն բարեպաշտ սիրտը կարնայ լսելու . ինչպէս էր եղիսաբեթին . որ խռովուեց մէջ հանդարտ դրաւ գլուխը խորանին ոտքին , ուսկից կաղաչէր անձ , հանգիստ քնացաւ . ինչպէս անմեղ զաւակ ծնողաց գիր կը . և ինչպէս առաքինութիւն անձային հաւատքին վրա :

Ըստ օրեր Սմոլօֆ պատանին Սոսոյսըքիէն դարձեր էր Սախմա , իւր առաջին հոգն էր որ երթայ Սփինճերին խրճիթը . զի բերեր էր թոյլտուութի Ֆեօտօրային ու դատերը համար , որ աղատութիւն կարենան երթալ ամէն կիրակի Սախմա պատարագ տեսնելու զի արքունի հրամանն միայն Սփինճերին համար էր սաստիկ . ուստի իշխանը հրաման տվեր էր Սմոլօֆին որ նորէն տեսնուի հետը և այս պիտի ըլլար վերջին այցելութիւն . զի պատանին երգվընցեր էր հօրն որ միանգամ միայն տեսնուի . և մեծ տրտմութիւն ունէր այսչափ սաստիկ խստութե վրա :

Ըստ Սմոլօֆ ուրախական կրիւք զնայ խրճիթը , տեսաւ որ եղիսաբեթ չի կայ , պաղեցաւ մնաց . որ չըլլայ թէ խեղճերուն գիտւած մի պատահած ըլլայ . բայց երբոր իմացաւ թէ եղիսաբեթ քալելու գնացեր է . քիչ մի ուշացաւ որ դայ տեսնուի . ահա այս միջոցը վերոյգրեալ փոթորիկն սկսաւ անանկ սաստիկ որ սարսափեցան մնացին . կը հոգային

Թէ ի՞նչ եղաւ եղիսարեթին . մայրը վշտանալով կը կանչէր . ո՞վ եղիսարեթ , ի՞նչ եղաւ արդեօք իմ եղիսարեթս :

Ս երջապէս Սփինճէր չի դիմացաւ առաւ դաւաղանն որ երթայ նայի Թէ խեղճ աղ ջիկը ի՞նչ եղաւ : Սմօլօֆ մեկէն վաղեց զնաց հետը . հոյն անանկ սաստիկ էր , որ անտառին ծառերը կտոր կտոր կըլլային ամէն կողմանէ : Սփինճէր կարգելուր պատանին որ վտանգի մէջ չի նի . իսկ պատանին կը մխիթարէր բարեկամը : Արկուսն ալ անտառին մէջէն կերթային . Սմօլօֆ հարցուց Թէ ո՞ր կողմն երթանք . պատասխանեց Սփինճէր Թէ դէպ 'ի մեծ դաշտն երթանք . ուր ամէն օր կերթար . և յուսամ Թէ հոն մատուռին մէջ փախած է : Այսպէս միա կերպ արագութիւն կը վաղէին երկուսն ալ իբր երեսի վրա երթալով . զի սոսկալի քամին ծառերուն ճիւղերն ու ձիւնը երեսնուն կը զարնէր . և ժայռերուն փայլատակները վրանին փոթորկելով աւլընին կը շացընէր : (Վէպէտ անտառէն ելլելով այս երևութներէն ազատեցան . բայց քամին աւելի բռնացաւ . մինչև վար կը շրջէր զիրենք :

Ս երջապէս շատ մեծ աշխատանքէն ետև հազիւ հասան մատուռը . ուր կը յուսային որ գտնեն . բայց վախերնուն ոտվընին առաջ չէր երթար որ ներս մտնեն . չըլլայ Թէ հոն չի գտնեն : Սմօլօֆ առաջ անցաւ մտաւ տեսաւ որ եղիսարեթ աղաւնիի նման խորանին առջև անոյշ կը քնանար . ցցուց հօրն , ու երկուսն ալ զարմանալով ընկան պահապան հրեշտակին առաջն ու աղօթք արին . և շնորհակալ եղան ստեղծողին , որ զինքը պահէր էր այն մեծ

վտանգէն . ապա մօտեցան նայեցան եղիսաբե-
թի շնորհալի երեսին , որ անմեղութեամբ կը
փայլէր :

Ըստ միջոցս արթնցաւ եղիսաբեթ ու վա-
զեց հօրը փաթթովեցաւ ասելով . ո՞հ դիտէի
որ զիս կը հողաք : Ա՛յլ անբաղդ զաւակ իմ ,
ասաց հայրը . ի՞նչ նեղութե մէջ ձգեցիր զիս
ու ցաւալի մայրդ : Պատասխանեց . հայր իմ ,
ներէ՛ ինձի . երթանք շուտով մօրս արտա-
սուքն ալ սրբենք : Վայեցաւ , որ Սմբլօֆ
հօրն ետին կեցեր է՝ զարմանալով ասաց . իրաւ-
դուք էք իմ պաշտպանս՝ բայց ինձի համար
ինչ կը հողաք . զի անձ վերէն զիս կը հողայ ,
հայրս և դուն ինչու աշխատեցաք հոս եկաք :

Ըսաց հայրը թէ դուն կուզես շուտով եր-
թալ մօրդ . բայց մենք հրաշքով հազիւ կար-
ցանք դալու , դուն ի՞նչպէս պիտի երթաս :
Փորձենք ասաց . անձ ինձի ալ բաւական ոյժ
տուր է , որ չես կարծեր : Ըստպէս խօսելով
կերեւնար վրան մեծ քաջալերութիւն . մինչև
հայրը սիրտ առաւ ելան զլուխը ծածկեցին ու
առին ազնիւ աղաւնին իրենց մէջ սկսան եր-
թալ , որ թեթեւ և քաջութիւն երթալով անսնց
ալ սիրտ տուաւ . մինչև ոչ վտանգէն և ոչ աշ-
խատանքէն վախցան :

Ընտանիքն երկինքն սկըսաւ պարզիլ , և փռ-
թորիկը մեղմացաւ . եղիսաբեթ իւր զօրուիւր
յայտնելու համար թողուց զանոնք ու սկսաւ .
միայնակ վազել հասնիլ մօրը : Ար երբոր տե-
սաւ զաւակը , առաւ զիրկն ու օրհնեց անձ մեծ
շնորհակալութեամբ . և մայրական սիրով կը
զգովէր . ապա ամէնքը միատեղ նստան . Սմբ-
լօֆ կը զարմանար Քէօտօրային ազնուագութ

սիրոյն վրա, և չնորհալի զաւակին քաղաքավուրութէր վրա:

Արբոր իրիկուն եղաւ Սփինճէր բռնեց ձեռքէն Սմօլօֆին, և ցաւագին սրտով նշան տվաւ, որ ժամանակ է երթալու: Աղիսաբէթ լեց որ վերջին գալն էր հոն, այլ հրաման չուէր գալու. ուստի խռովելով աղաղակեց. ի՞նչ, ասաց, այլ չպիտի քեզ տեսնենք: Պատասխանեց պատանին, կը տեսնուինք անո՛ր. ես անպակաս կուգամ Սաիմքա. և հոն եկեղեցին կարնանք տեսնուելու. կամ դուքսը կը հանդիպինք: Ի՞հա՛ այսպիսի տրտմութի՛ մեկնեցաւ պատանին գնաց Սաիմքա:

Իսկ երբոր կիրակին եկաւ եղիսաբէթ և Տէօտօրս պատրաստվեցան երթալ եկեղեցին սաիմքայի. Սփինճէր զիրենք ճամբայ դրաւ, ու դարձաւ տրտմութի՛ խրճիթը. զի առաջին անգամն էր որ մնաց մինակ խրճիթը. բայց իւր կսկիծը անոնց չիմացուց, այլ օրհնելով յանձնեց զիրենք անոնք կերթային ու կուլային: () զը գեղեցիկ ըլլալով ճամբան կարճ երկցաւ իրենց. գեղացի թաթար ծառան ալ հեռերնին գնաց մինչև գեղը: Արբոր մտան եկեղեցին ամէնքը երեսնին կը նայէին. բայց իրենք միայն անոնց կը նայէին. սրտերնին լի բարեպաշտութի՛, գլուխնին խոնարհած. խնդրեցին ստեղծողէն օգնութի՛, մանաւանդ եղիսաբէթ որ առաջագրեց և ուխտեց անոնց ծնողքն ազատելու համար:

Մինչև հանդիսին ժամանակը քօղը երեսն չի վերուց. միայն անոնց կը խորհէր, և հայրը կը հօգար: Արբոր հօգևոր երգերն սկսան երգել եկեղեցնայ մէջ եղիսաբէթ սաստիկ զգացու-

զուձք յափշտակեցաւ . մտքով տեսաւ թէ երկինքը բացվեր է , և ան իրեն հրեշտակ մի տվաւ , որ առաջնորդէ ճանապարհին : Արբոր երգը դադրեցաւ , այս տեսիլքս ալ դադրեցաւ : Աղիսաբեթ աչքն որ բացաւ , նախ և առաջ տեսաւ Սմօլօֆ պատանին . իրեն թլուեցաւ թէ նա էր հրեշտակն որ պիտի օգնէր ազատելու համար հայրը :

Ակեղեցիէն ելելէն ետեւ Սմօլօֆ ուղեց որ մինչև անտառը հետերնին երթայ . գնացին մինչև լճին մօտ . հոն մնաց Սմօլօֆ . մեծաւ երախտագիտութեամբ զատվեցան անկէ գնացին իրենց խրճիթը . և Սմօլօֆ դարձաւ դէպ 'ի անտառը . և միտքը յափշտակեր էր Աղիսաբեթին վրա . կը զարմանար իւր գեղեցիկութեան և չնորհալի շարժվածքին վրա . կը զմայլեր բարեպաշտ ջերմեռանդութիւնը և ծնողասիրութիւնը վրա . զի չէր տեսած անանկ բան . մանաւանդ որ անտառի մէջ սնած զաւակ մի ինչպիսի խոհեմունի և կատարելունի կը ցցրնէր գործքով :

Աղիսաբեթ առաւօտուն ըստ իւր սովորութեան գնաց քալելու և հասաւ մինչև մատուռը մեծ դաշտին . անանկ արագութեամբ կը փորձեր քալելու . որ կարենայ անով իւր ծնօղքը ազատելու : Արեգակը իւր ճառագայթը ձգելով ձիւնապատ դաշտին վրա , և բիւրաւոր սառուցներ կախվելով ծառերէն վար , իւր փայլուն երևակայութիւնը և սիրտը կը բացվէր , ու զօրութիւն կը շատնար ասոնց վրա նայելով : Արբոր հոն կաղօթէր , նայիս սմօլօֆ հոն հասաւ , ու երբոր տեսաւ աղջիկը աչքն երկինքը թևերը վեր վերուցած , նորէն զարմանքն աւելցաւ :

Աղիսաբէթ երբոր տեսաւ պատանին մեկէն կանչեց . ո՞վ պարոն Սմօլօֆ . անձ կուզէ քու ձեռքովդ ծնօղքս աղատելու . խոստացիր ինձի առաջի անց քու օգնուիդ : Այս բանս որ լսեց պատանին խռովեցաւ մնաց . ապա ասաց , եթէ անձ իւր ողորմութիւնը ձեզ պիտի անէ , ես ինչպէս կարնամ հրաժարելու . հնազանդ եմ բարերար կամացը . ահա՛ կանք առաջի անց :

Ան առեւնը եղիսաբէթ սկսաւ այսպէս խօսիլ . Պարոն սմօլօֆ ես շատոնց կը փափաքէի հետդ առանձին խօսելու և իմ միտքս քեզի յայտնելու . որ անձ դրաւ ու քու ձեռքովդ պիտի ըլլայ . ահա՛ անց առջևն ենք . դիտէ Ստեղծօղս որ խելքս միտքս տլիւր եմ ծնօղքս աղատելու համար . քանի որ ես զիս կը ճանչնամ , միայն անոնց վրա կը մտածեմ . անոնց սէրն է իմ հանդիստս , և անոնց երջանկութիւնն է բոլոր կենացս նպատակը : Իմ ծնօղքս թշուառութե մէջ են . անձ ինձի կը կանչէ որ օգնեմ իրենց . քեզ ալ այսօր հոս բերաւ , որ ինձի օգնես , ու իմ վիճակս լրացնես : Եւ դիտնաս , որ ես պիտի երթամ Աթրպուրկ աղատութի խնդրեմ հօրս համար . ահա այս է իմ կամքս :

Ինձի կերևնայ թէ անձ այս վիճակն ինձի որոշեր է իմ կենացս հետ միատեղ . այս դուժնու սէրը ծծեր եմ կաթին հետ մէկտեղ : Այս Պարոն Սմօլօֆ առջի անգամն որ քեզ տեսայ միտքս կաթեց որ օր ըլլայ յայտնեմ քեզ և օգնութիւն խնդրեմ . բայց այսօրվան պահ ված էր . ահա՛ այս է իմ խորհուրդս . թէ՛ ննջեմ , թէ՛ զարթնում . այս է այն , որ զիս հոս բերաւ , այս է որ սիրտս շարժեց քու վրադ :

էղբայրական սիրով, որ յայտնեմ այս խորհուրդս. վերջապէս, այս է միայն, որ կուտայ ինձի քաջալերութի՛ն՝ ոչ աշխատանքէ, ոչ դրժքազդու թեանց, և ոչ մահուանէ վախնալ. և այս կարծեմ զիս անհնազանդ պիտի անէ ծնողացս, եթէ զիս արգելուն երթալու:

ՄԺԸՓ պատանին զարմացեր էր այս մտտաղ կուսին այսպէս մեծամեծ բաներ մտածելուն համար. ապա ասաց. Արանի՞ և հազար երանի՞ է ինձ, եթէ զիս ընտրես քեզ օգնական և լսող. բայց դուն չես ճանչնար թէ ի՞նչ մեծ դժվարութիւններ կան: Արկնեց աղջիկը. ես երկու միայն դժվարութիւն կը ճանչնամ. մեծ բան էր եթէ կարնայիր բառնալ. մէյմը, որ ճամբայ չիյտեմ, ո՞ւր պիտի երթամ, և չունիմ ապահովութիւն. երկրորդ՝ կրլայ թէ իմ երթալովս փնաս մի դայ հօրս: Աւրեմն պէտք է որ դուն ինձի ճամբայ ցցնես. ի՞նչ քաղաքներէ պիտի անցնիմ. ինչ տներ պիտի ինչնիմ, և ի՞նչ միջոցով պիտի աղէրսագիրս կայսեր ներկայացնեմ:

Պատասխանեց ՄԺԸՓ. զիտե՞ս եղիտաբէթ, թէ կայօրն ի՞նչպէս բարկացած է հօրդ դէմ. որ մահացու թշնամիի տեղ դրեր է: Պատասխան տալաւ, թէ ամենեւին չիյտեմ, թէ ինչ յանցանքով հայրս ամբաստանուել է. ոչ հայրենիքը զիտեմ, և ոչ ճշմարիտ անունը. բայց ապահով եմ անմեղութեք վրա: Վաղապէս պատանին. ի՞նչ, չե՞ս զիտեր ծնողացդ վիճակը. չե՞ս զիտեր ի՞նչ մեծութիւն և գերազանցութիւն ունէին աշխարհիս վրա: Վաղջիկը խօսքը կտրեց, թէ ահա այս էր հօրս ծածուկն որ իամէ սպահեց. ապա պարտիմ իրմէն իմաւ

նալ և ոչ ուրիշէն . և անկէ ետեւ երթամ աչխատիմ սիրական ծնողքիս համար . որոնց սարտական եմ իմ կեանքս : Արկնեց պատանին . եղիսաբեթ կարնամ 3500 վերստ անցնելու . որ կորոչէ խքիմայ շրջանակը ինկուիա դաւառէն . և այն միայն ոտքով՝ անտէր՝ անօգնուկան : Աղաղակեց աղ ջիկը խորանին առաջն ընկած . զիս զրկող տէրը օգնելու համար ծնողացս՝ չի թողուր զիս անտէր :

Սմօլօֆին սիրտը չի դիմացաւ սկսաւ լալ . ապա ասաց . այդ քու բանդ շատ սիրտս շարժեց . սէտք է որ առաջարկուածդ վրա մտածեմ . ժամանակս ձմեռն է . քիչ ժամանակէն ետեւ սիպերիայի անտառները կը խոնաւանան սոսկալի . ուստի ես հիմա կերթամ (ձօպօլքի , և հօրս կը յայտնեմ . նա գթասիրտ բարի մարդ է , որորմութի մի կանէ անբաղդից . յետոյ նորէն կը տեսնըվինք . յուսամ թէ չի նա սլատօէ զհայրդ այդպիսի առաքինի դործքի համար , թէ որ ըլլայ կարելի : Ասկէց ետեւ իմ հանգստութիւն և երջանկութիւն կը համարիմ այն օրն երբոր ծնողքդ կազատին այս դառն աքսորանաց , ու կերթան կը վայելեն իրենց հայրենիքը . բայց եղիսաբեթ յիշէ անատենը , թէ Սմօլօֆ այս անապատին մէջ տեսաւ քեզ , խօսեցաւ հետդ սիրով . և իրեն շատ քաղցր է ապրիլ , բարեկամ մնալ աղքատ և իմաստուն կուսիդ հետ . քան ամէն ճոխուք մեծնալ :

Այս բանիս վրա եղիսաբեթ մտածեց , թէ ժամանակ անցաւ ելաւ երթալու . ասելով ա մօթխածութիւն . ես եկայ խօսելու հետդ ծնողացս օգտին համար . չնորհակալ եմ լտեցիր

ինձի, հիմա պէտք է երթամ դանեմ զիրենք :
 Արկնեց պատանին . Մ՛հ ազնուական դուստր .
 գնա՛ գնա՛ կատարէ՛ առաքինութի պարտքդ .
 իմ սիրտս չի պիտի հեռանայ քեզմէ, և իմ
 խորհուրդս միայն պիտի զբաղի քեզ օգնելու
 համար : Մ՛յս ասելով խոստացաւ, որ հե-
 տեւալ կիրակին տեսնէ զինքը եկեղեցնայ
 դուռն ու պատմէ ամէն հարկաւոր գիտելիքը
 իւր ճամբորդութի համար . և այսպէս մեկնե-
 ցան : Աիրակի եղաւ եղիտաբեթ մօրը հետ
 գնաց եկեղեցին Սախմբայի . պատարագէն ե-
 տե անհամբերութիւն ելաւ . բայց մայրը դեռ
 կաղօթէր . նայեցաւ, որ Սմօլօֆ չէր եկած .
 շատ մեծապէս վշտացաւ . և այսպիսի տրամու-
 թք դարձաւ մօրը հետ տուն . անհամար վախ
 և վտանգ միտքը կուգային նոյն իրիկունը :
 Սմօլօֆն ալ չի տեսաւ, բոլորովին անհան-
 դիստ եղաւ, ուստի շուտով առանձնացաւ ի-
 րեն բնակարանն, ու սկսաւ երկնաւորէն օգ-
 նութի խնդրել արտասուօք :

Արբոր անմեղ զաւակը գնաց բովերէն մայրն
 սկսաւ ուրիշ մտքի երթալ . դարձաւ ասաց
 Սփինձերին . կը տեսնես եղիտաբեթի սրտին
 փոփոխութիւն . որ միշտ կը մտածէ, ու Սմօլօ-
 ֆին հեռանալն իրեն անհանգստութի կը բե-
 րէ . այսօր եկեղեցին ալ շատ հանգիստ չէր .
 այս ի՞նչ մեծ ցաւ է մեզի : Ո՛վ Ստանիսլաւս .
 ես կը յիշեմ այն օրերն որ իմ գլխուս եկաւ
 երբոր երջանիկ հարսդ եղայ . անանկ որ երբ
 քեզի համար ինձի հետ կը խօսէին կամբնայի-
 ու աչքս միշտ քեզ կը փրնտրուէր : Մ՛հ ի՞նչ
 պիտի ըլլայ զաւակիս վերջը . չէ՛ նա ինչպէս
 մայրն՝ որ երջանկութի էին իրեն այն բաները :

Միինձէր կանչեց լալով . ինչ երջանկունի է, որ քաղցր կեանքդ աքսորանաց դառն անապատին մէջ անցուց : Արկնեց կինը . այն երջանկուն թի է ինձի թէ և աքսորանաց մէջ մաշիմ . բաւական է որ սիրելեաց սիրտը իրարու մօտ դանրվին, ուր որ ըլլան նոյն է : Այս խօսքէս ետև նորէն շարունակեց առջի խօսքը . կը վախնամ, որ Սմոլօֆ պատանին աղքատ տեսնելով զաւակս, չուզենայ առնելու, և իմ ազնիւ զաւակս արտամութի մեռնի, իւր մայրն ալ իւր հետը : Այսպէս խօսելով խեղճ կուլար . բայց այրը հաստատ սրտով այսպէս կը մօտեցար :

Սիրելի իմ Ֆէօտօրա մի վախնար, և մի խռովիր . եղիսաբեթ ուրիշ հոգւոյ փոք է . և ուրիշ առաքինական վարք ունի . որ պիտի յայտնէ գործքովը : Թէ որ մենք կամենանք տալու զինքը Սմոլօֆին, ապահով եմ թէ չի հրաժարէր առնելու մեր ազնիւ կոյօր . թէ և անապատիս մէջ աքսորած ըլլանք : Սակայն եղիսաբեթ չի պիտի մնայ անապատիս մէջ անձանօթ, և ոչ դժբաղդ երկար . զի անհնարին է թէ անոր այնչափ առաքինութիւնները առանց պսակի մնան . շուտ և ուշ պէտք է երևնայ անոր փառքը :

Ֆէօտօրա այսպիսի քաջալերական բան լսելով զօրայաւ . ու սկսաւ քննալ : Եւսկ եղիսաբեթ կը նայէր որ Սմոլօֆ Սախմբա դայ . երկու ամիս ամէն կիրակի եկեղեցին կերթար տեղ մի չի տեսաւ . սիրտը շատ կոտորած էր . կարծէր թէ խնդիրքը մոռցեր է . և շատ անգամ կուլար : Այլիւ վերջը գեղեցիկ արեօրէր եղան, ձիւներն սկսան հալիլ, և լճին ա

Լազրոտ կղզիներն երևցան կանաչագեղ . նոյն պէս գետին քովերը կը թռչէին կարմրագոյն քանարիայք պարսից սև կառնցքով , և յուսուս գլուխը , որ գեղեցիկ ձայնով կերգէին , և գետերուն վազելովը զանազան տեսակ թռչուններու ալ վեր վար կը թռչէին . վերջապէս գեղեցիկ դարուն եղաւ . իսկ խեղճ եղիտաբեթ հալէր կը մաշվէր որ ճամբայ չէր կարնար ելլելու այն գեղեցիկ օրերը :

Է . Վիպած :

Սէկ առաւօտ մի Սփինճէր կաշխատէր պարտէզին մէջ եղիտաբեթ քովը նստած կը մտածէր . շատ խորունկ մտածելով երևակայեց ճամբուն դժվարութիւները . և թէ ի՞նչ պէս յայտնէ իւր խորհուրդը ծնողայ . անոնք որ դէմ դան չի թողուն զինքը ինչ պատասխան պիտի տայ . և ի՞նչպէս պիտի սիրտն աւմըրցնէ ու անոնց միտքը իրեն դարձնէ : Եւ յս մտածմունքներն իրեն մոռցուցին թէ հայրը քոյն է , լալով ծնկան վրա եկաւ խրնդրեց ստեղծողէն զօրութի , որ կարենայ քաջութիւն կատարելու : Սփինճէր երբոր այս լալագին աղաղակը լսեց՝ վազեց եկաւ աղջրկանք քոյն ու ասաց . Սղիտաբեթ ի՞նչ ունիս , և ի՞նչ կուզես . ո՞հ այդ ի՞նչպէս սիրտդ կը մաշես . յայտնէ ինձի՛ ես մաշվիմ : Պատասխանեց աղջիկը . Հայր իմ այլ մի պահէր զիս հոս ես պէտք է որ երթամ . ճամբէ՛ զիս . զի նձ է , որ զիս կը կանչէ : Եւ յս խօսքս չի լմնցած թաթար ծառան վազելով եկաւ ասաց . Ըհա՛ պարօն Սփինճ , ահա՛ պարօն Սփինճ : Եղիտա

բեթ լտելով ուրախութենէն չի գիտցաւ ինչ առնէ. բռնեց հօրը ձեռքը դէպ ՚ի սիրտը տաբաւ ասելով. Ար տեսնես ահա անձ է. որ զիսկը կանչէ. ինքը կը զըկէ ինձ օգնական, որ ճամբաս բանայ, ստեղծողիս դժվար բան մի չիկայ: Ո՞վ հայր իմ, սիրական հայր իմ. քու երջանիկ դուստրդ պիտի կոտրէ շղթադ ու քեզ ազատէ: Ըստ բանս խօսելով զնաց դէպ ՚ի տուն. մօրը հետ մէկտեղ ներս մտան գտան մեծաւոր մարդ մի յիսուն տարւան միակերպ հադուստով նստած էր շատ մարդիկնէրով. զարմացան մնացին. զի այնպիսի բան չէր եղած. եղիսաբեթին սիրտը նորէն կոտրեցաւ, դէմքը դեղնեցաւ, և ծնկերը կը գողային:

Ա երջապէս իմացան որ կառավարիչ մեծ իշխանն էր Սօսօլքի մայրաքաղաքին, և հայրը Սօլօֆին. որ սկսաւ այսպէս խօսիլ Սփինձէրին հետ. Պարոն Սփինձէր, արքունական խոհեմութիւնն ուստիոյ արտօրեց քեզ հոս. և մինչև հիմա չի կարցայ գալու. ահա առաջի անգամն է որ այցելութի եկայ այս շքը ջանասկիս. քաղցր էր ինձ թէ որ թոյլտուութի ըլլար բարեկամութիս յայտնելու քու պայծառ անձիդ. և մեծ բաղդաւորութի կը համարէի ինձ. այլ ցաւ է ինձ, զի այն պարտաւորութի կարգիլէ զիս օգնելու և պաշտպանելու քեզ: Պատասխանեց Սփինձէր. ես չուզեմ մարդկային պաշտպանութի և ողորմութի, և չեմ ապաւինիր անոնց արդարութեանն ու գթութիւր. աղէկ թող ըլլան իրենք, որ զիս հեռացուցին այսչափ իրենցմէ. ես պիտի անցընեմ իմ օրերս այս անասպատին մէջ առանց տրտնջման: Արկնեց կառավարիչը. քեզ նման

պայծառ մարդու շատ ահուելի բան է անցը-
նել կեանքը այս ողորմելի անապատիս մէջ :

Սփինճէր այնպէս հանգիստ և առաքինի
սրտով պատասխանեց , որ յայտնի ցցուց , թէ
իւր անձը մեծ էր քան իւր թշվառուիը : Իսկ
Եղիսաբեթ մօրը ետին կեցած կը նկատէր ,
թէ կառավարչին երեսը ինչ դուժ և մար-
դասիրութի կը տեսնէ . որ համարձակի սիրտը
անոր բանալու : Կառավարիչ իշխանը տեսնե-
լով եղիսաբեթին շարժմունքը իմացաւ , ինչ-
պէս որ որդին ալ իրեն պատմէր էր . ասաց
իրեն . Ընդունուհի , որդիս քեզ ճանչցեր է ինչ
պէս որ պատմեց ինձի : Պատասխանեց Ֆէօ-
տօրա . Իրաւի է Պարոն , զի պարտական է
անոր հօրը կեանքն որ ազատեց : Արկնեց Իշ-
խանը . Ըյդպէս չէ՛ տիկին . զի նա ինձի պատ-
մեց թէ Եղիսաբեթ իւր կեանքը կուղէ տալ
հօրն ու քեզի համար : Սպիտի տայ , ասաց
Սփինճէր , այս դուժն է մեր մի միայն բարին
որ ունինք . այս բարին միայն մնաց մեզ . որ
մարդիկ չի կարողացան մեզմէ հանելու :

Ընտանիքը իշխանը դարձաւ ասաց եղիսաբե-
թին . Ընդունուհի , երկու ամիս է , որ որդիս
Սաիմքա էր , կայսերէն հրաման առաւ , որ
երթաց հասնի զօրքին , որոնք կը հաւաքին եր-
թալու Ե իվօնիա . բայց երթալէն առաջ եր-
դումով իննգրեց իսմէ , որ քեզ հասցընեմ իւր
թուղթը . ահա այն թուղթը իմ ձեռքովս կու-
տամ քեզ :

Եղիսաբեթ ամօթխածուք առաւ թուղթն
ու առաջը նայեցաւ . երբոր ծնօղքը կը զար-
մանային այս բանիս վրա . կանչեց իշխանը . եր-
ջանիկ հայր , երջանիկ մայր , որ այսպիսի զա-

ւակ ունիք . որ ձեզմէ ծածուկ ձեր փրկութիւնը
 համար կաշխատի : Յետոյ Սփինձէրին ասաց,
 թէ թագաւորին հրամանը զիս կը պարտաւո-
 րէ , որ միշտ արգելում , չըլլայ թէ մարդ հան-
 դիպցընես բնակարանդ : Սակայն լսեցի , որ
 աղքատ միսիօնար քահանաներ պիտի գան շի-
 նիմաչինու կողմէն . պէտք է որ այս լեռնէն
 անցնին . թէ որ գալու ըլլան այս խրճիթն ու
 խնդրեն գիշեր մի կենալու , հրաման է , կար-
 նաս զանոնք պահելու :

Վառաշարիչ իշխանը անկէ մեկնելէն ետև
 եղիսաբեթ վար ծռած կընայէր թղթին վրա ,
 ու չէր համարձակէր առանց ծնողացը հրամա-
 նին բանալու , ուստի ծնողքը հրաման տվին
 որ բանայ կարդայ . թուղթը կարդացածին
 պէս ընկաւ ծնողացը գիրին ու լալով աղաղա-
 կեց . Հասաւ ժամանակը , օգնեցէք առաջար-
 կութես . երկնային նախախնամութիւնն ինձի
 ապահով ճամբայ կը բանայ . ստեղծողս զիս
 ընդունեց ու օրհնեց իմ մտածուիս ո՞վ սիրա-
 կան ծնողքս , դուք ի՞նչպէս պիտի չի հաւանիք
 ու չի օրհնէք զիս : Սփինձէր միտքն իմանա-
 լով խռովեցաւ սիրտը . իսկ Ֆէօտօրա ամե-
 նեւին բան մի չի գիտնալով շիթեցաւ . Վ՛ղի-
 տաբեթ , ասաց , ի՞նչ խորհուրդ է այդ . և ինչ
 կայ գրիդ մէջ : Մղջիկը համարձակեցաւ պա-
 տասխանելու . Ո՞վ մայր իմ ներէ՛ ինձի . ես
 կը դողամ խօսելու քու առաջդ . չե՞ս իմանար
 թէ ինչ կայ . քու ցաւդ սիրտս կը խորտակէ .
 որ է մի միայն իմ արգելքս . ո՞վ մարիկ թո՞ղ
 որ յայտնեմ հօրս առջին . դուն չես տեղեակ
 ինչպէս նա . . . Վարեց խօսքը Սփինձէր . Չէ՛
 դուստր իմ չէ՛ . մի աներ այդ բանն , որ ոչ աք-

սորանքը, և ոչ դժբարդութիւնը կարցաւ մեզ իրարմէ զատելու: Եւեղձ՝ մայրը իմանալով բանն սկսաւ զարհուրելի ձայնով աղաղակել. Սիրական զաւակս, առաքինի դուստրս, խրնդրէ՛ իամէ իմ կեանքս, և մի խնդրեր հրաման մեզմէ հեռանալու. Թող ես մեռնիմ, իմ մահւամբս ձեզմէ զատիմ: Եւ կենդանութեամբս: Ըստպիտի ողորմելի խօսքերով շատ լացին: Եղիսաբեթ սիրտ առնելով ասաց. Մայր իմ, հօրս երջանկութիւնը համար կը խնդրեմ քիչ մի ժամանակ: Անչեց մայրը, և ոչ օր մի. և ոչ ժամ մի. Ինչ երջանկութիւն է այն՝ որ կարենայ դնել քու հեռաւորութիւնդ. ոչ ոչ, և ոչ օր մի. ո՞վ ստեղծող երկնի և երկրի, մի Թոյլ տար ինձ այն, որ իամէ կը խնդրէ:

Ըստ բանս խորտակեց եղիսաբեթին սիրտը. Եր գիտեր ինչ անէ, և ինչ խօսի. ապա հանեց Թուղթը հօրը տվաւ որ կարդայ: Վիինձէր առաւ Թուղթը և քաջալերեց կինն որ հանդարտի. ապա սկսաւ ձայնով կարդալ այսպէս. « Ընդունուհի դուստր. ցաւ է ինձ. որ չի կարցայ քեզ տեսնելու և օգնելու առաջնորդելով թէ ինչ ճամբայ պիտի բռնես. ահա Թաղաւորական սաստիկ հրամանը զրկեց զիս իմ փափաքէս. զի Թօպօլքի հասածիս պէս հայրս իմացուց ինձի եկած հրամանն երթալու հազար փարօսխ հեռու ասկէց. որուն հնազանդելով՝ մեկէն ճամբայ կելլեմ. բայց չիցտես թէ ինչ սէր և դուրս հետս կը տանիմ: Ըհա՛ ես ամէն բան յայտնեցի հօրս, ու քեզ ալ իրեն ծանուցի, որ երբոր լսեց քու միտքդ՝ սիրտը լեցվեցաւ լացաւ. կարծեմ թէ նա կողէ քեզ տեսնելու, և մի թարելու: Արելի

է թէ այս տարի կերթայ խաբիմայ շրջանակը այցելու թէ համար, և այս թուղթս կը հասցընէ քեզ: Ազնիւ եղիսաբեթ ես հանգիստ կերթամ իմ ճամբաս, որովհետեւ յանձնեցի քեզ իմ հօրս պաշտպանութիւնը. բայց կը խնդրեմ, որ իմ դառնալէս առաջ ճամբայ չելլես. ես տարիէն ետե կուգամ, ու կը տանիմ քեզ Րէթրպուրկ. նալ ամէն ճամբորդուիդ հողալով կայսեր ալ կը ներկայացնեմ քեզ. մի վախնար, ես ոչ միայն եմ բարեկամ, այլև պիտի ըլլամ եղբայր հարազատ, և սիրելի անջնջելի սիրով»:

Այս բարեազրին տակը հայրն ալ ձեռք դնելով հաստատեր էր քաջալերական խօսքերով. անանկ որ երբոր լմընցուց սիինձէր կար դալը շատ սիրտ առաւ և զօրացաւ, որ դատերը վրա այնչափ համարում ունէին, ու կուզէին օգնելու անոր հայրասէր առաքինութիւնը: Սակայն մայրը արամութե ծով ընկղմած՝ միա կերպ աղ ջրկանն երեսը կը նայէր. ու կենար կենար աչքը երկինքը կը վերցընէր: Վակ եղիսաբեթ ընկաւ առաջնին ու սկսաւ այսպէս խօսիլ. Ա՛յլ ծնօղք իմ հրամանն արէք որ խօսիմ ձեր առջին. ես իմ կեանքս դրեր եմ ձեր երջանկութիւնը համար. ես պիտի հեռանամ ձեզմէ, որ դուք մօտենաք ձեր քաղցր հայրենեացը. ես տարի մի ձեզմէ զուրկ պիտի մնամ, դուք ձեր կեանքը հայրենեացը մէջ պիտի անցընէք, ինչպէս կը յուսամ ստեղծողիս օգնութիւնը և կարողութիւնը, որ օգնական է անբազդից և յուսացողաց: Ա՛հ, թէ որ ասկէ աւելի բան մի խնդրեմ ձեզմէ մի կատարէք: Սիինձէր ձեռքը դրաւ աղ ջրկանը գլխուն՝ կեցաւ

Լուռ : Մայրը աղաղակեց . Միայն ստքո՞վ, անօղնակահան . Խնչպէս ըլլալու բան է . ո՛չ ո՛չ . անկարելի է , որ քեզմէ զատվիմ : Պատասխանեց եղիսաբեթ . Վիտնայիր թէ ես որչափ ժամանակվան 'ի վեր է այս առաջադրուածիւնս արեր եմ . երբոր ձեր դժբաղդուիր հասկըցայ՝ անկէ 'ի վեր է . ես զիս ձեզի զոհ եմ արեր . երջանիկ է ինձ այն օրն , որ ձեր ազատուէ համար պիտի անցընեմ . երջանիկ է այն յոյսն որ զիս զօրացուց . եթէ այս յոյսը կուզէք վերցընել իսմէ , նախ իմ կեանքս վերցուցէք . եթէ պիտի մնամ այսպէս առանց օգնելու ձեր անբաղդուածեր , թող մ'թնէ՛ իմ լոյսս և վերնայ իմ արևս : Բղաչեմ ներեցէք , եթէ ձեզ կը վշտացնեմ . ինչու համար կուզէք որ ձեզմէ չի զատվիմ , երբոր ամէնքնիս ալ նոյն անբաղդուածն մէջն ենք . թողէք երթամ . բաց է ողորմածիս դուռը . չի կորսնցընէ իմ յոյսս , իմ ջանքս , իմ տառապանքս վ'ս ձեր ազատուածն : Մի ասէք թէ այս բանս է անկարելի . չի կայ աշխարհիս մէջ անկարելի բան , եթէ աշխատի մարդ՝ կը վայելէ . սիրտս ձեզի կը պատասխանէ , որ այսքան զօրացեր է արդարուածն համար . չունի վախ ո՛չ աշխատանքէ , ո՛չ վտանգէ ո՛չ նախատինքէ , և ո՛չ թագաւորէն . ուրիշ տեղէ ահ չունի , միայն ձեզմէ որ չըլլայ թէ չի հաւանիք :

Սփինձէր չի դիմացաւ կանչեց . թող եղիսաբեթ , բաւական է . խռովեցիր հողիս , մաշեցիր սիրտս . որ մինչև ցայսօր գերազանց առաքինուածեց և մեծամեծ գործոց համար քաջ էր . ահա՛ այսօր թուլացաւ . ես չէի կարծեր զիս այսչափ տկար . ահա՛ տկարացայ , չեմ

կարօղ հաւանիլ առաջարկու թէ՛դ, որ կը խընդրես: Արբոր ֆէօտօրա լսեց այս խօսքս, սիրտ առաւ, բռնեց ալ ջըկանը ձեռքը, դէպ'ի սիրտը տանեւ լուսաց. լսէ՛ ինձ եղիսաբեթ. ողորմէ՛ ողորմեւոյս. թէ որ հայրդ տկարացաւ առջիդ, պէտք է որ ներես մօրդ տկարութիւնը որ չի կարնայ թողուլ քեզ գործել դիւցազնական առաքինութիւ՛: () տար բան է, որ մայրը կը խնդրէ զաւակէն քիչ առաքինի ըլլալ: Ար խնդրեմ սիրական զաւակս. բայց չեմ հրաւայեր:

Արկնեց եղիսաբեթ. Մայր իմ, քու խընդիրքդ միշտ արդար է. թէ որ հրամայես ինձ հոս կենալ չերթալ, պէտք է որ հնազանդիմ. բայց ես կաղաչեմ, թողուցէ՛ք զիս որ ձեզի ցաւակցիմ. ձեր ազատութիւնը հոգամ. իմ յոյսս հաստատուն է. զի մէկ օրան մտածութի չէ. այլ շատ ժամանակլան. ես իմ տկար զօրութեան չեմ ապաւինած, այլ անձային ողորմութեն. կայ ուրիշ առիթ ազատելու հայրս ասկէ'ի զատ: Ահա՛ 12 տարի է հոս ընկեր ենք. որ բարեկամ օգնեց և պաշտպանեց մեզ. որչափ մեծ բարեկամ ըլլայ, կարնայ համարձակ խօսելու, ինչպէս մենք. կը հոգայ սրտանց՝ ինչ պէս մենք: Թողէ՛ք կաղաչեմ, որ յոյսս ամուր մնայ. մի դէմ կենաք այս պայծառ առաքինութես, որ անձ դրաւ միտքս գործելու. և պատրաստ է օգնելու և կատարելու: Ար թողունք այն. թէ որ զիս մարդու տայիք, չէր կարնար զիս ձեզմէ որոշելու. ինչ պիտի անելիք այն ժամանակը. մի թէ այն ժամանակը վտանգ չէր կարնար գալու: Աս հիմա սորված եմ այս ցրտերուն. կը դիմանամ հեռու ճամ

բայ քայլելու թեթևութիւնը . իմ մանկութեանէս
կը վախնաք . կարող է անօգնելու անոր , որ
իրեն միայն ապաստաներ է և ոչ զօրութեան
անձին : Երաւի անփորձ եմ . բայց բարեգութիւն
կառավարիչն որ կուզէ օգնել առաջարկուէս,
ինձի կը սորվեցնէ . որ եթէ ներէ աղքատ քա-
րողիչներուն , ահա զանոնք կուտայ ինձի ա-
ռաջնորդ և պաշտպան : Եւս կը տեսնեք որ
անձ նախատեսութիւն կը հողայ ամէն բանս . չի
կայ վտանգ , և ոչ դժվարութիւն . ուրիշ պակա-
սութիւն չունիմ՝ եթէ ոչ ձեր հաւանութիւնն
ու օրհնութիւնը :

Հայրը սաստիկ վշտանալով աղաղակեց . ո՞վ
խոնարհ զաւակ , քու նախնիքդ թագ ունէին
էհաստանու մէջ , և մօրդ նախնիքը մինչև
Սիպերիա կը տիրէին . դուն ի՞նչպէս պիտի
մուրանալով երթաս մինչև Ռէթրսուրկ : Պա-
տասխանեց համեստութիւն եղիսարեթ : Եթէ
ես թագաւորական զարմէ եկած եմ , պէտք է
որ գործքովս յայտնեմ զիս արժանի անոնց ու
ձեզ . և չի պզտիկցնեմ անոնց փառաւոր անունն
որ ինձի թողին : Եւս համար պիտի ամբնայ
դուստրն Սէյտսի և Սոպիէսքիոյ (*) երթալ
ողորմութիւն խնդրելու իրեն նմանիքներէն :
Եւս շարհիս ամէն մեծամեծներն ընկան կոր-
ծանեցան . անոնք իրենց համար պատիւ ստա-
ցան . ես աւելի երջանիկ ըլլալով՝ հօրս համար
պիտի ստանամ :

Եւս մանուկ կուսին ազնուական հաստատու-

(*) Եւսպէս կանոնադրեալ աշխարհիկ լաւարեւոյն ,
որ եկած էն նախնի արքայորդիքներէն սիպերիայի :

Թիր կը փայլեցնէր աչքին մէջ անձափայլ գե-
րազանցութի մի . և խոնարհ հնազանդութիւն
ու քաջութիր յաղթեցին Սփինձերայ . մինչև
իիզձեղաւ իրեն թէ ինչպէս արգելու զաւա-
կը այն մեծ առաքինութէն , և պահելու այն
անապատին մէջ ողորմելի : Ընտանիքը ասաց ,
նով իմ սիրուն Ֆէօտորա , ինչպէս թողունք ե-
ղիսաբեթն որ հոս մեռնի . ինչպէս զրկենք
զինքը յաջողութիւններէն , որ ան կուտայ իրեն
ազնուութեւր համեմատ : Վա՛յ եղիր սիրելի .
զի ուրիշ միջոցով չենք կարնար մեր առաքինի
զաւակը փառաւորելու եթէ ոչ թողունք որ
երթայ :

Ըղաղակեց Ֆէօտորա ողորմելի ձայնով . ոչ
ոչ , ես չեմ թողուր երթալ . կարնամ գէմ կե-
նալու . ինչպէս թողում վտանգի մէջ ձգելու
կեանքը մէկ հատիկ զաւակիս . ինչպէս թո-
ղում ու լսեմ որ մի թէ կորաւ եղիսաբեթ .
պաղեցաւ սոսկալի անապատին մէջ . ո՞վ Ստա-
նիսլաւս , ինչպէս անմեղ գառնուկս զոհ ա-
նենք մեղի համար . մատնենք դժբաղդութեց
և մահու :

Երբոր այսպէս կը խօսէր՝ Սփինձեր յու-
տահատելով կանչեց . Գնուտոր իմ , մինչև որ
մայրդ չի հաճի , դուն կարող չես երթալու :
Եղիսաբեթ դարձուց խօսքը . Մայր իմ , եթէ
դուն հրաման չի տաս , ես չեմ երթար . ես
հնազանդ եմ քեզ միշտ . բայց կարելի է , թէ
անձ ինքը պիտի կատարէ . խնդրենք մայր իմ
միաբան , որ իւր բարերար կամքը մեզ յայտ-
նէ . և յաջողէ այն որ պարտական ենք անե-
լու . ահա՛ այս է լոյսն որ կառաջնորդէ . ա-
մենայն յաջողութիւն և ճշմարտութիւն միայն

անկէ կուգայ, որ աշխարհս կը խնամէ: Այս բարեպաշտ խօսակցութիւնը բարեպաշտ դասեր մեղմացուց Ֆէօտօրային ցաւը. այս առաքինի ձայնը քաջալերեց մայրը և հանդարտեցուց ցաւած սիրտը:

Հետևեալ օրը անանկ պատահեցաւ որ Սփինձէր ու աղջիկը մինակ գտնուիեցան՝ սկսաւ պատմել աղջկանը՝ գլխէն անցած խեղճութիւնները. և ձախորդ պատերազմերն որ լէհաստան բաժնեցին: Այս ասաց. իմ դժբաղդուիտ հայրենիքս աւելի սիրելուս համար պատահեցաւ. իմ միակ յանցանքս է սիրելիս իմ հայրենիքս. և չի դիմանալ անոր գերութեանը. իմ արիւնէս մեծ թագաւորներ նստան, անոր համար պարտաւորեցայ պաշտպանելու մեր տէրութիւնը. ուսկից առեր էի այնչափ պատիւ. դու իս եղայ ազնուական լէհերուն, և պաշտպանեցի հայրենիքս. որուն պարտական էի: Այս էի որ կը կռւէի իրեք մեծամեծ տիրութեց դէմ. երբոր եկան բազմութիւն պաշարեցին Սարսալիա մայրաքաղաքը. մէկ դիէն կրակ, մէկալ դիէն յափշտակութիւն. ես տակաւին դէմ կեցեր էի, որ հայրենիքս չի կործանի. ես էի զօրացնօղն ու զէնք և օգնութիւն խնդրօղը:

Անօգուտ եղաւ իմ ջանքս. իմ երկիրներս անցան ռուսաստանու տէրութե՛ն. ուր կը բնակէի. բայց սաստիկ հայրենասիրութեան համար կասկածելի եղայ մեծ կայսերուէ առջին: () Բնի տնէս դուրս հանեցին ու տարին Ռեթրպուրկ բանտը դրին. անատենը դուն չորս տարւան էիր: Ֆէօտօրա մայրդ հետևեցաւ ինձի. որ մեծ խնդիրքներով շնորհեցաւ իրեն

այս Թոյլտուութիւնը : Տարի մի մնացի ողորմելի . չի կարծեր թէ զիս այսպիսի սոսկալի պատժի արժանի կը համարին , որ հայրենիքս ուզեցի պաշտպանելու . թէպէտ խոստացեր էի յետոյ՝ հսկատակ մնալ Տէրութեւ : Ա երջապէս աքսորվեցայ Սիպերիա . իմ առաքինի Ֆէօտորաս չի թողուց զիս մինակ , հետևեցաւ եկաւ . աւելի լսող եղաւ սրտին քան թէ պարտականութեանը . անանկ որ , եթէ աքսորվէի Պէրէզովայ զարհուրելի խաւարը . և միայնաբանը Պայքալ լճին կամ Գամչեաքայ՝ չէր թողուր զիս միայնակ . ահա՛ այսչափ է անոր դիւցազնական առաքինութիւն ու սէրը . եթէ քաղցրութի մի տեսնես վրանիս , այն մօրդ է . խակ եթէ դառնութի , այն իմն է :

Այսպէս խօսելով Սփինճէր հանեց Սմօլօֆին թուղթը տվաւ եղիտաբեթին ասելով . Գնատր իմ , ես պարտական եղայ քու սիրոյդ , և քու քաջութեդ այս թուղթը քեզ կը կոչէ մեր բարերարը . և յիշատակ ըլլայ առաքինի սրտիդ երախտաւորութեւր : Ազնիւ զաւակը խոնարհութեւ առաւ թուղթն ու լռեց . անկէ ետև այլ չէր խօսէր երթալու վրա . բայց մօրը սիրտը ամենեւին հանգիստ չէր . ու միշտ տրամուծե՞ր կը մաշվէր :

Շ . Գիւլաամ :

Եւամանակ անցաւ . նայիս կիրակի իրիկվան Ֆէօտորաս մինակ նստած էր տունը , դաւազանով զարկին դուռը՝ բացաւ տեսաւ որ ծեր ճերմակ մօրուք Սիսիօնար մի կայներ է . խեղճ Ֆէօտորային սիրտը ճմլելով աղաղակեց . ո՛հ

անձ իմ. չըլլայ թէ այս ըլլայ, որ եկաւ զիս զաւակէս զրկելու համար. ուստի ընկաւ երեսի վրա կուլար: Բայց Միսիօնարը մտաւ ներս բոլորովին հողնած. թէպէտ անանկ փորձ և հողևոր անձն էր որ երեսէն շնորհք կը կաթէր. իւր շարժմունքէն յայտնի կերևնար թէ այր այ է. և իւր բոլոր աշխատանքը այ ընծայած էր, և անվ մխիթարված, ուրախ և սպայծառ:

Մփինձէր հասաւ և խոնարհուիլ ընդունեց իրր սբ այ: Միսիօնարն սկսաւ այսպէս խօսիլ. Պարոն մեծ ուրախութիւն կը մտնեմ տունդ. զի կը տեսնեմ աղքատ խրճիթիդ վրա անձային օրհնութիւն. հոս եղած հարստութիւն է առաքինութիւն, որ ոսկիէն ու մարդըրտէն աւելի յարգոյ է. իսկ ես եկայ հոս, որ մէկ գիշերվան հանգստութիւն խոնարհութիւն քեզմէ: Աղիսաբեթ վազեց աթոռ դրաւ, որ նստի՝ յետոյ ասաց պարկեշտութիւն. Հայր սբ շատ քալեր ես առաքինութեան ճամբային մէջ. և առաջին աստիճանէն շատ հեռուն թողեր ես մեզ. զի երկար միջոց կայ հասնելու քեզ: Միսիօնարը տեսաւ որ Ֆէօտորա տրտում կուլայ, դարձաւ ասաց. Մայր բարեպաշտ. ինչո՞ւ կուլաս: Պատասխանեց Ֆէօտորա. Ի՞նչպէս չի լամ. մէկ հատիկ զաւակ, մէկ հատիկ մխիթարութիւն ունիմ աշխարհիս վրան. անկէց ալ կուզեն զատել զիս:

Միսիօնարը հասկընալով բանը մխիթարա կան խօսքերով ասաց. Մի տրտմիր ակիկին վս զի առաքինութիւն է միայն որ կորոշէ զաւակդ քեզմէ քիչ մի ժամանակ. ուրիշ մարերն ի՞նչ անեն, որ ախտի սպառճառով կորոշին զաւակներէն և յաւիտեան կը կորսընայնեն: Հաւալի

ձայնով աղաղակեց Ֆէօտորա, վախնամ, թէ այլ չի պիտի տեսնեմ զաւակս : Ար տեսնես զաւակդ, ասաց ծերը, թէ հոս, և թէ երկինքը իրաւի մեծ է աշխատանքը . բայց անձ կը զօրացնէ, որ դառներուն բուրդին նայելով հովը կուտայ :

Արբակաց ծերը այնչափ հողևոր բան խօսեցաւ, մինչև ամենուն ալ սիրտը զօրացաւ . կամեցան, որ Աղիսաբէթ երթայ իրեն հետ . սակայն եղիսաբէթի սիրտն սկսաւ ճմլիլ . կը մտածէր որ ինչպէս պիտի զատվի ծնողացմէն : Արովհետև ժամանակը հասաւ սիրտը շարժեցաւ . վաղը չի պիտի լեմ կասեր՝ հօրս ձայնը . մինչև տարի մի մօրս դգվանքը չի պիտի տեսնեմ . այնչափ ժամանակ ինչպէս պիտի զուրկ մնամ այս քաղցր ուրախութիւն : Սիրտը խռոված, աչքը ցաւազին, ամէն բան խաւար կերևնար իրեն . իբր թէ անդունդ մի բացված էր առջին : Աստէր ինքնիրեն . ահ վախկոտ ողորմելի . ահա առջի քայլդ չառած վար կիյնիս . որպէս որթ անյենարան . հասպա ինչպէս պիտի անցնիս մէկ մասն աշխարհի :

Բնանկ տրտմալի խորհուրդներով սեղան դրին Սիսիօնարին . նստան իրիկվան կերակուր ուտելու . բայց իրենք միայն իրենց արտասուքով կշտացան . թէպէտ դրսէն զիրենք կը բռնէին, որ չի լան : Բարեսիրտ կրօնաւորը կը դիտէր զանոնք գթալիր ցաւակցութիւն : Բայ քահանայն երկար ճամբորդութիւն աշխատեր էր ու անհամար բան եկած էր գլուխն . իւր առջի ուսումն էր ամէն վիշտ քաղցրացնել համբերութիւն . ամէն մէկ ձախորդութե գտեր էր մի թիթարութե ճարը . ուստի այն իրիկուց

ամէն մէկ խօսակցուէ անոյշ խօսքմը յարմար-
ցընելով՝ սրտերնին կանուշցընէր. երբեմն թող
կուտար որ լային : Պատմելով իւր ճամբոր-
դութիւնները՝ և տեսած խեղճութիւնները՝ դրաւ
իրենց առջին մէկ շատ դժբաղդի մի գլխուն
եկածը . և այնչափ ձախորդ դիպւածներ պատ-
մեց , որ ոչ միայն միսթարեց զանոնք , այլև
ցաւակից եղան այն խեղճերուն . որոնց խեղ-
ճութիւր իրենցէն շատ վեր էր :

Ըստ յարդելի անձը 60 տարւոնէ ետև
2000 . փարսախ աշխարհիս ծայրն երթալով՝
բարբարոս և մարդակեր մարդկանց հետ եր-
կար կենսակցեցաւ զանոնք շահելու համար , և
չի լոված հալածանքներ քաշեր էր . ամէնքը
իրեն դահիճն էին : Ստեր էր թագաւորական
քաղաքը փէքին , և զարմացեր էր անոնց առա-
քինութիւր վրա . իսկ մարդակերներուն աշ-
խարհը՝ շատ մարդ դարձուցեր էր . որոնց սոր-
վեցուցեր էր երկրագործութի և քաղաքակա-
նութի . իրենց անբեր դաշտերը , ագարակ և
պարտեզ եղան , դեղ և բնակիչ եղան . ունե-
ցան անուն տոհմի , զաւակի , և փեսայի . և որ
մեծն է , ճանչցեր էին նձ . իմացեր էին թէ
մարդ են . ունին նոր և արարիչ :

Ըհա այս ամէն բան այն սրբակաց քահա-
նային աշխատանքովը եղած էր . կօրհնէին այն
մարդիկ միշտ այն քահանայն . դիտէին նք կրօ-
նին յարգութիւր . և շատ դժվարութիւր զինքը
թողուցեր էին որ երթայ . զի հրաման եղած էր
իւր մեծաւորէն , որ երթայ Սպանիա իւր հայ-
րենիքը հանգչի . որովհետև շատ ծերացած էր :
Պէտք էր որ անցնի ռուսիա , գերմանիա , և
գաղղիա . որուն անունն էր Հայր Պօղոս :

Բոլոր պատմածներն էին զարմանալի . զարմանալի սովորութիւններ . ահռելի ազգեր . և սոսկալի դիպեալներ, մանաւանդ անապատներուն մէջ . շինումայինի պարիսպին կողմերը . ուսկից անցաւ, ու մտաւ մեծ թաթարաստան, և սահմանը Սիպերիայի :

Եւ յառաջ ելի քահանային համար պատրաստեցին փոքր խուցը, հանգիստ տեղ մի պառկելու, արջու մորթիներով անկողին շինեցին . և ինքը զանոնք օրհնելով գնաց պառկեցաւ : Եւ աւուտուն եղիսաբեթ կանուխ ելաւ . մօտեցաւ քահանային դրանը . լսեց որ կաղօթէ . և ինդրեց հրաման, որ ներս մտնէ առանձին խօսի հետը . զի ծնողացն առջին չէր համարձակէր խօսելու . ուստի ծունկ չոքած պատմեց իւր բոլոր պատմութիւնն ու խորհուրդը : Եւ բոլոր հայրն Պօղոս լսեց եղիսաբեթին ցաւալի պատմութիւնը՝ շատ սիրտը ցաւեցաւ վրան . զի թէպէտ շատ բան տեսեր էր և աշխարհիս մէկ ծայրէն մէկալ ծայրը ժուռ եկեր էր, բայց եղիսաբեթին սրտին նման գթած ծնողասէր սիրտ չէր տեսած :

Սիսիւսէր, և Ֆէօտօրա չէին գիտեր եղիսաբեթի դիտաւորութիւնը թէ միւս օրը կուզէ ճամբայ ելլել . երբոր առաւուտուն գրկեց զիրենք ու սկսաւ լալ ողորմագին՝ իմացան, և խռովեցան, իբր թէ մէկ մեծ փոթորիկ ելաւ իրենց խրճիթին մէջ . թողուցին իրենց ամէն բանը աղջրկանն երեսը կը նայէին . ուր նայէր, հոն կը նայէին . ուր քալէր, հոն կերթային . իսկ եղիսաբեթ չիյտէր թէ զինքը հոգայ, թէ զանոնք . մայրը դրկելով զաւակը կատրու պըրէր որ տանը բաները նայի . հրաման կու

տար , որ երթայ հօրը հետ մեկտեղ ձուկն որ սալու . իսկ աղջիկը ձայն չէր հաներ . միայն արտասուք թափելով կուլար :

Հայրը դարձաւ ասաց , թէ Գնւտը իմ հնազանդէ մօրդ , վաղն եկէ հետս երթանք ձուկն որսալու : Աղջիկը գլուխը խոնարհեց հօրն ու ասաց . Ապր պէտք է որ մխիթարես մայրս : Այս խօսքս նորէն այլայլեց հօրը սիրտը , որ զանազան կիրք զինքը կը տանջէին . կը մտածէր զաւակին սէրն , որ պիտի զատվէր . կը մտածէր կնոջը կակիծը , թէ ինչպէս պիտի մխիթարէր . թէ որ չի թողուր երթալու , գիտէր որ անոր առաքինական գործքը սարսափ չէլէր . ան կը վարձատրէ . ու փափաքը կը կատարէ , և հոն մնալով ինչ պիտի ըլլան :

Այն օր շատ ողորմելի տեսարան եղաւ հոն . սրտերնին այլայլած էր ամենուն ալ ներքին շարժմամբ . դաղանի գագոցուի մի կիմանային . կենդանի գգուանք , և խանդաղանք ծնողացն ու զաւակին մէջ : Քարոզիչ քահանայն կը ջանար որ զօրացնելով մխիթարէ զանոնք . և զանազան պատմութիւններ կը բերէր Վճառնէն , թէ ան ինչպէս հատուցում արաւ մեծ զոհին որդիական գթութե , և հայրական յանձնարարութե . կարօղ էր նոյն ամենակարօղ զօրութիւն իրենց ալ օգնելու՝ հանդիստ հասցրնելով զաւակը ուղած տեղը և անկէ երջան կութիւն դարձրնել : Շատ հողէշահ խրատներէն ետև իրիկուն որ եղաւ Աղիսարեթ ծնկան վրա եկաւ ու ողորմելի ձայնով խնդրեց ծնողքէն որ զինքն օրհնեն : Հայրն իմացաւ որ կեցիք բարով կուղէր անել , արտասուալի աչքով մօտեցաւ զաւակին , գրկեց լացաւ . ա-

սլա դրաւ ձեռքը եղիսաբեթին գլխուն, օրհնեց
ու ւնյ յանձնեց :

Իսկ շնորհալի զաւակը գորովական գթով
նայեցաւ մօրն ու ասաց . Սիրական մայր իմ,
քաղցրիկ մայր իմ դուն ալ չես ուզեր զաւակդ
օրհնելու : Դադադակեց խեղճ մայրը . հողե-
սէր զաւակս, մէկ հատիկ զաւակս . վաղվան
թնղ մնայ : Արկնեց . ինչու այսօր չես ուզեր :
Առդեմ ասաց . ամէն օր օրհնելու, ամէն ժա-
մանակ օրհնած ես : Եղիսաբեթ ծուեց գլու-
խը ծնողացն առաջին, աչքն երկինքը վերու-
ցած, ձեռք ձեռքի բերած : Միսիօնարը խա-
չը ձեռքը օրհնեց զամէնքն ալ, և քաջալերա-
կան խօսքով միսիթարեց, ու հասկըցուց թէ
ի՞նչ սէտք է անեն, և ի՞նչպէս զաւակնին
տան ւնյ, որ երթայ իրենց ազատութիւնը հա-
մար աշխատի :

Եւամանակն եղաւ Մայիսի մէջն, ուր հա-
զիւ երկու ժամ գիշեր կըլար . Եղիսաբեթ
սկսաւ անել ճամբու պատրաստութի, քիչ մի
ուտելու սաշար, հագուստ, և այլն . նոյն իրի-
կունն ամէն բան պատրաստելէն ետեւ առաւօ-
տուն կանուխ դնաց դուռը հայր Սօղոս Մի-
սիօնարին ասելով . Ժամանակ է երթալու .
ծնողքս կը քնանան, մենք ճամբայ ելլենք .
որ լալով և կսկրծով չի մնասին : Արովհետեւ
իրիկվընէ հաւանութի ու օրհնութիւն առեր
էր, չէր ուզեր ծնողացը սիրտը նորէն բորբո-
քելու, բայց չոքեցաւ ծնողացը դրանն առջին
ու աղաղակեց, Ա՛յլ ւնձ իմ, դուն հողա՛ զա-
սոնք . պահէ՛ ու ամէն փորձանքներէ ազատէ՛ .
արժանի արա՛ որ նորէն տեսնեմ ծնողքս և
ուրախանամ : Եւս միջոցին հայրն ելաւ դուրս :

Հայր իմ ասաց ինչո՞ւ ելար : Պատասխանեց ,
 քեզ սիրելու , քեզ տեսնելու , և քեզ օրհնե-
 լու ելայ : Ո՞վ ազնիւ սիրահան զաւակ , թէ-
 որ մանկուէ ժամանակդ ատեն եղած ըլլայ , որ
 իմ գուժս քեզի չեմ ցցուցած , կամ թէ ծանր
 խօսքով եթէ սիրտդ ցաւցուցեր եմ , ներէ՛ ինձի
 զաւակս . կարելի է թէ չէ ինձի սահմանած
 որ երջանկուի՞ նորէն քեզ տեսնեմ , դէ՞թ խա-
 ղաղու՞թք մեռնիմ :

Աղիսաբէթի սիրտը ճմլեցաւ . կանչեց լա-
 լագին . Սի ասեր աղաչեմ մի ասեր ատանկ
 բան . ես քեզի պարտական եմ , դո՞ւն ինձի նե-
 րէ՛ : Արկնեց հայրը . երբոր ողորմելի մայրդ
 ելլէ՛ ի՞նչ ասեմ իրեն . և ի՞նչ պատասխան
 տամ . երբոր հարցընէ սիրական զաւակը . գոյ
 փնտրուէ անտառին մէջ , և այս լճին քով . ես
 ալ իրեն հետ ամէն տեղ խնդրենք փնտրուենք ,
 հարցընենք մեր ազնիւ զաւակը . ո՞վ մեզի պա-
 տասխան պիտի տայ : Աղիսաբէթ ասոնք լսե-
 լով սաստիկ տրտմուէն թալկացաւ մնաց պա-
 տին կրթընած : Հայրը տեսաւ որ աղջիկը
 կը մաշվի՝ սիրտը զօրացուց սկսաւ քաջալերա-
 կան խօսքերով ասել . Վա՛յ եղի՛ր դո՞ւստր իմ ,
 որ ես ալ քաջալերու՞թի ունենամ . մի հոգար-
 ես կը մխիթարեմ մայրդ . և կը զօրացնեմ՝
 որչափ որ տրտմած ըլլայ երթալուդ համար .
 նաև կը յուսամ ալ որ ներկայացնեմ քեզ մօրդ
 երբոր առողջու՞թք դառնաս դաս : Իրաւի զա-
 ւակս , կարնայ ըլլալ , որ քու բարեպաշտա-
 կան ճամբորդուիդ պսակվէ , կամ ոչ , ծնօղքդ
 չի պիտի մեռնին առանց քեզ տեսնելու : Ի՞նչ
 տենը դարձաւ ասաց Սիսիօնարին , որ խորին
 տած ու՞թք կը դիտէր ասոնց ողորմելի կերպը .

Ո՞վ հայր իմ, ահա կը յանձնեմ քեզ իմ բարի զաւակս . մէկ գանձ, որուն չիկայ հաւատար բան . զի աւելի է քան իմ արեւս, իմ արիւնս, և իմ սիրտս . կը յանձնեմ քեզ ապահովութիւն . առ տար գնահատար : Բիւրաւոր հրեշտակներ հետեւնիդ ըլլան ու ձեզ պաշտպանեն . երկնային զօրքը ձեզի օգնական ըլլան . և ողորմած ձեռք ստեղծողին չի կորսնցընէ իմ եղիսարեթս :

Ընթիւն աղաւանիս այս հօրն օրհնէնքն առնելով մէկ ձեռքն աչքին դրաւ ու սկսաւ լալ . մէկալ ձեռքը տվաւ Սիսիօնարին ու գողալով սկսաւ հեռանալ : Ըրշալոյսն ալ սկսեց երլուսաւորել լեռներուն ծայրը . ամենեւին ոչ հով կար և ոչ ձայն կենդանեաց, թուէր թէ բնութիւն անսածելի լուութի մի կը պահէր . որ պէս զի Սիսիօնարի ձայնն որ կը կանչէր զաւակին ետեւն՝ երթա՛ք բարով, լավի . խեղճ՝ հօրը աղաղակը անտառը կը դողացնէր, և զաւակին լացը քարերը կը լացընէր . մինչև այլ ձայնը չի լսուցաւ :

Հաւալի հօրը բաները քիչ մի կարցանք պատմելու . բայց մօրը բաները անկարելի է դրով պատմել . մանաւանդ երբոր Սիսիօնարին աղաղակովն արթնցաւ վազեց դուրս . տեսաւ որ զաւակը չի կայ՝ չորս դին մթնեց, կորուց խօսքն ու խելքը . ընկաւ հոգեվարքի նման : Սիսիօնար այսչափ բան արաւ . այսչափ բաներ պատմեց . որ քիչ մի զգաստանայ, ճար չեղաւ . քիչ մի միտքը վրան կուգար կաղաղակէր ո՞ւր է զաւակս . մնացի անզաւակ . նորէն սիրտը կանցնէր . ահա այսպէս ողբով լեցուցաւ իրենց տունը . մինչև անձ ողորմելով քիչ

մի սիրտ տվաւ զօրացուց , որ կարցաւ գէթ
կսկիծն իմանալու :

Է . Ղօսիպոսած :

Մ. յս եղաւ յամի տն 1801 . մայիսի ամսոյն
Եղիսաբէթ ճամբայ ելաւ սրբակաց ծերոյն
հետ . բայց նախ գնացին Թաւուզքիու իշխաւ
նին , որ պէտք եղած բաները հոգաց , և անկէ
ելան ճամբայ մէկ ամիսը հազիւ կարցան անց-
նիլ Թաց անտառը սիպերիայի . որ այս եղա-
նակին մէջ շատ տեղ ջուր կոխած է . ցորեկը
շատ անգամ գեղացի Թաթարներուն սայլովը
կերթային . ու գիշերը ողորմելի խրճիթներուն
մէջ կը պառկէին . որ անանկ հոտած ծխոտ և
գարշելի էին՝ որ հազիւ քիչ մի ժամանակ կար-
նային հանգչելու : Թինուէն 40 վերստ անդին
անտառէն անցան , որ Թաւուզքի կառավա-
րութի դուրս է . եղիսաբէթ կը մտածէր թէ
իւր աքսորանաց երկիրէն դուրս ելաւ . իբր
թէ երկրորդ անգամ զատվեցաւ ծնողքէն .
ուստի լալով կասէր . Մահ հիմա հեռացայ իմ
երկրէս ու իմ ծնողքէս : Մ. յս պէս ողբաց նաև
երբոր յետոյ կոխեց եւրոպիայի հողը . զի թո-
ղուց իւր ծնողքը ասիայի մէջն ու անցաւ եւ-
րոպա իրեք ամիսէն ետև : Մ. յս հեռաւորուի
աւելի սիրտը կը խորտակէր քան թէ ճամբուն
վիշտը . Թէպէտ լսեր էր եւրոպիայի գեղեց-
կութիւնը , հարստութիւնը , և լուսաւորութիւնը ,
բայց իրեն աչքին ամէնը ոչինչ կերևնար . մի-
այն ծնողացն ազատութիւն կը մտածէր միշտ :
Թաւուզքիէն մինչև բերմէ 900 վերստ է , ուր
գաշտերը պողպաքեր են և կը մշակվին . տեղ

տեղ ռուսաց զեզեր կան հարուստ . կան բնա
կարաններ անցաւորներու համար . բնակիչնե
րը կը զարմանային եղիսաբեթի պարզութիւնը
վրայ : Այս բերմէ քաղաք ուրիշ տեսած քա
ղաքներէն մեծ էր , բայց գեղեցկուի չունէր .
ճամբաները նեղ և աղտոտ . օդը անշահ , և
տներն անշուք : Ասկէց մինչև Վ ազան՝ մեծ
քաղաք չիկայ . շատ տեղ անբեր՝ մացաւոտ
են . երբեմն կայծակը կը զարնէ հին ծառե
րուն , և մեկէն կերենան իբր կրակէ սիւն .
շատ անգամ տեսաւ եղիսաբեթ , որ ճամբուն
երկու կողմն ալ այսպիսի հրդեհ կըլլար , և եր
բեմն խորտակելով ծառերը կիյնէին : Ասկէց
աւելի վտանգաւոր էր գետերէն անցնիլը . սա
կայն եղիսաբեթ առանց արանջալու համբե
րութե՛ առաջ կերթար իւր հողևոր հօրը հետ
մէկ տեղ . որուն սրբակաց դէմքը ամենուն սիր
ար կը շարժէր . և շատ անգամ ճամբորդները
զիրենք կառնէին իրենց սայլին վրայ կը տանե
ին . և երբեմն թղթատարներուն սայլով ալ
կերթային , մինչև հասան հոն , որ 200 վերստ
մնացեր էր Վ ազանին :

() գոտտոսի՝ ամսոյն հասան Վաւայի գե
տին եզերքը . ուր սկսաւ խեղճ եղիսաբեթի
ցուն ու վախը աւելնալ . քանզի կը նայէր որ
իւր հողևոր հայրը քանի կերթայ կը տկարա
նայ . մէկ ձեռքը դաւազան մէկալ ձեռքը եղև
սաբեթ բռնած հազիւ կարնար առաջ երթա
լու . այն կողմի սայլերն ալ աւելի ցնցելով չէր
կարօղ սայլով երթալ : Արքոր հասան Սարա
բուլ քաղաքը՝ նայեցաւ ծերն որ այլ չի պիտի
կարնայ առաջ երթալու , մնաց ողորմելի խրճի
թի մի մէջ , որ ոչ պատուհան ունէր , և ոչ

նստարանս . քիչ մի խոտ դրին տակը պառկեցուցին : Աղիսաբեթի հոգն ու մտածութիւնը զինքը կը տանջէին չարաչար . ուստի բժիշկ խնդրեց , չի դտան . իրմէ 'ի զատ հիւանդը նայող չի կար . կերթար դաշտէն առողջարար արօտներ կը ժողվէր կեփէր կը խրմյընէր ծերոյն , ինչպէս որ մօրմէն սորվեր էր . բայց ինչ շահ՝ ծերութիւնը տիրեր էր . հիւանդին ուժը անցեր էր . ողորմելի եղիսաբեթ կուլար կողբար թէ ինչ պիտի անէ . սբ ծերը լսելով անոր հառաչանքը ինքն ալ կողբար անոր ողբին վրա . զի ճօ տարի աշխատեր էր այն համար՝ ամենեւին չունէր վախ մահէն . հապա կը ցաւիր որ քիչ մի ժամանակ ալ ունենայ , ու աւելի բարի դործէ . կաղաղակէր ցած ձայնով ,
 Վ՛ծ իմ , չեմ բնաւ տրանջար բարերար կամացդ դէմ , սակայն ներկէ ժամանակ տուր մինչև տա նիմ տեղը այս ողորմելի որբս , և անկէ ետև հանդիստ մեռնիմ :

Աղիսաբեթ ոտքի վրա կը ծառայէր , ամա նով ջուր տվաւ իրեն . առաւ ջուրը ձեռքը վերուց ասաց . Վ՛ծ իմ , կը յանձնեմ այս զաւակս անոր , որ խոստացաւ բաժակ մի ջուր տուողին չի կորսնցնելու վարձքը : Աղիսաբեթ լսելով աւելի մեծ ցաւ ունեցաւ . զի այրն այն կիմանար որ պիտի մեռնի . ուստի եղիսաբեթ ընկաւ հիւանդին առջին կուլար ողորմագին : յետը մեծ ցաւակցութիւն ասաց , Վ՛ծ իմ ողորմէ ասոր , ասոր ողորմէ տէր իմ : Ա երջապէս տեսաւ որ ցաւը սաստիկ է , ասաց . Վստար իմ անուամբ այն և քու հօրդ այլ մի լար : Աղիսաբեթ մեկէն ելաւ , սրբեց արտասուքն ու խոնարհօւք ծերուն բերանը կը նայէր , թէ

ինչ պիտի խօսի : Արքայք քիչ մի զօրանալով
 թե ին կրու թընեցաւ ու ասաց . Աւանկ իմ ե-
 ղիսաբեթ . մեծ եղաւ քու անբաղդուիդ . որ
 մինակ պիտի մնաս զանազան վտանդի և ան-
 բաւ աշխատանաց մէջ . սակայն անձապաշտ
 սիրտը , և առաքինի համբերութիւնը ամենուն
 ալ կը յաղթէ . եթէ այսպէս մնայ քաջասրտու-
 թիւնդ ապաւինելով ամենակարողին , որ կը
 հասնի ամէն տեղ , մի վախնար արքայ քեզ է :
 Իսկ եթէ անզգամ մարդիկ պատահին քեզ ու
 ջանան հեռացնել քեզ առաքինուէդ՝ մի հա-
 լատար . թէ և խոստանան քեզ անցողական
 մեծուի . զի այ երկիւղն ու ծնողաց սէրը ամե-
 նէն վեր են . միշտ յիշէ թէ մէկ փոքրիկ պա-
 կասութի մի մահ կը բերէ ծնողացդ , որ քու
 կենացդ պատճառ եղած են :

Աղիսաբեթ խօսքին վրա դալով ասաց . Ո՞հ
 հայր իմ մի վախնար : Աս չեմ վախնար ասաց
 ծերը . յուսամ թէ ան քեզ կը պահէ ամէն
 փորձանքէ քու բարեպաշտութեդ , և հպատա-
 կութեդ համար : Հիմա դուստր իմ ան հա-
 դուստիս մէջէն քսակն , որ առատասիրտ իշ-
 խանը թափօլըքիւ տվաւ երբոր քեզ ինձի
 յանձնեց . պահէ այս դրամը ծածուկ , որ կե-
 նացդ հարկաւոր է . մինչև թէ թրպուրկ կը
 տանի քեզ : Արբոր հոն հասնիս զնա՝ Սեպրա
 պօլիտին , պատմէ . կարծեմ թէ զիս չէ մոռ-
 ցած . անտարակոյս կուտայ քեզ տեղ կուսա-
 նաց վանքին մէջ , և քու աղերսագիրդ կը ներ-
 կայացնէ կայսեր : Մնկարելի է որ քեւ արհա-
 մարհեն . զի քու առաքինութիդ մեծ է և զար-
 մանալի , աշխարհք պիտի կարեկցի քեզ . վասն
 զի քիչ պիտի տեսնէ նմանը . առաքինութիւնը

պէտք է որ առնու փոխարէնը աշխարհիս վրա
յառաջ քան առնուին երկինքը :

Արբոր այսպիսի քաղցր մխիթարութիւն կը
խօսէր սբ ծերր՝ շնչառութիւն տկարացաւ, ու
պաղ քրտինք մի կը վազէր ճակատէն : Այեղձ
եղիսարեթ գլուխը ծռած կուլար լռիկ : Սե-
րը երկար ժամանակ հանգչելէն ետե առաւ
սրտին վրայէն խաչելու թիւն որ սե փայտէ շե-
նած էր, մեծ ջերմեռանդութի կատարելէն
ետե տվաւ եղիսարեթին ասելով . Վաւսար
իմ ան զայս, որ է իմ մի միայն բարիս, որ ժա-
ռանգեցի աշխարհիս վրա . որով բանի մի չի
կարօտացայ : Աղիսարեթ առաւ համբուրեց
կենդանի հաւատքով և մեծ ցաւով . զի կերե-
նար որ բարի ծերր հոգին պիտի աւանդէ :
Սերը զօրանալով նորէն ասաց . Վամեղ դառ-
նուկ, ողորմելի անտէր . մի վախնար բանէ մի .
ահա բարի հովիւր քեզ կը խնամէ, ու կը հա-
տուցանէ կրկին աւելի, միայն թէ դուն հա-
ւատարիմ մնացիր . այն որ կուտայ կերակուր
ճնճուկներուն, և գիտէ ծովու աւազին թի-
ւը՝ չի մոռնար քեզ :

Արբոր ձեռքը երկնցուց որ օրհնէ՝ եղիսա-
րեթ բռնեց ձեռքն լալազին կանչեց . Ո՞հ
հայր իմ, ինչպէս պիտի որոշիմ քեզմէ . սուր
պիտի դառնամ : Արկնեց ծերր . բարի զաւակ
իմ . ան այսպէս հրամայեց, պէտք է որ հա-
մակերպելով կամքդ մեղմես ցաւդ . յուսամ
ստեղծողիս ողորմութիւն որ յեա սակաւուց
պիտի առնու զիս երկինքը, և պիտի ողորմի
քեզ ու ծնողացդ : Այսքը չի վճարեց . միայն
չթուները կը շարժէին . բայց խօսքը չէր որոշ-
վէր . գլուխը դբաւ խտտին վրա . աչքը երկին

քը վերուց . կերևնար թէ կազաչէ ան որք եղիսաբեթին համար . և այսպէս սրբութիւն աւանդեց հողին երանելի ծերը . որուն հողին ու սիրտը այնչափ ողորմածութիւն լեցված էր , որ բոլոր կենացը մէջ ամենեւին իւր յատուկ շահը չէր նայած . այլ միայն ուրիշները կը հարար ճօ . տարւան առաքինական աշխատանալը մէջ . ինչպէս այն վերջին սոսկալի կէտն ալ նոյն ողորմութե գործքով ելաւ առաջի երկնաւոր դատաւորին , և նոյն առաքինութիւն մտաւ յաւիտենական վիճակին մէջ :

Ողորմելի եղիսաբեթ ինչ խեղճութե մէջ ընկաւ . անանկ կուլար կողբար , որ ամէնքը հոն վազեցին թէ ինչ եղաւ . իսկ եղիսաբեթ լալով կը ցցընէր անոնց իրեն պաշտպանն որ մեռած էր . ոմանք կը կրակըծային , ոմանք զարմանալով կը նայէին մանուկ աղջկանը վրան . իսկ տանը տէրերը վազեցին եկան , որ տված կերակուրին փողը առնուն . երբոր կը խառնէին ծերուն հագուստը գտան քսակն որ ասեր էր եղիսաբեթին . բայց նա տրտմութիւն լեցված ըլլալով ոչ նայեր էր , և ոչ առեր էր . անոնք յափշտակեցին առին , պատճառելով թէ թաղմանն ալ պէտք է :

Այլիս ուսու քահանայք եկան իրենց ջահերով , ծածկեցին մարմինին վրա սև չուխայ , ու սկսան էրգել մեռելի պաշտօնը : Աղիսաբեթ աղաղակելով տվաւ վերջին բարեւը պատուական մարմինին , որ կը ցողար անձամբայլ լուսով : Ապա ընկաւ ճնկան վրա ողբալի դուստրն՝ սենեկին խաւար անկեան կողմը կուլար կողբար , ու արասուօք դետինը կը թրջէր . գլուխը ծածկեր էր սև թաշկինակով , որ ղինքը չի տես

նեն . դարձաւ դէպ 'ի մարմինն ու աղաղակեց .
 ո՞վ երանեալ հոգի մի թողուր աղքատ ողոր-
 մելի զաւակդ . ո՞վ հայր իմ , սիրական մայր իմ ,
 արդեօք հիմա ի՞նչ կը մտածէք . ահա ամէն օր
 նու թի վերցաւ ձեր սիրական զաւակէն :

Իսկ ձերոյն մարմինը երգելով դրին դագա-
 դին վրա որ տանին . եղիսաբեթ թէպէտ տրտ-
 մութէն տկարացեր էր . բայց կամեցաւ երթալ
 մարմինին ընկերակցիլ մինչև գերեզմանը . որ
 է դաշտ , և բո՞ն է աւերակ հին բերդի . մէջ
 տեղը փայտաշէն մատուռն , և փայտէ խաչ :

Շատ բազմութի կերթային մեռելին հետ
 զանազան ազգերէ խառն 'ի խուռն . իսկ եղի-
 սաբեթ ծանրաքայլ համեստ սգով զլուխը ծած-
 կած կերթար ետևէն : Արբոր մարմինը սխախ-
 դնէին փոսը թաղող քահանայն ը իւրեանց
 սովորութե՛ք՝ փոքրիկ դրամ մի դրաւ մեռելին
 ձեռքն որ ճամբան տայ անցնի . քիչ մի հող
 վրան լեցրնէլէն ետև հեռացաւ անկէ . իսկ
 այրն այ հոն թաղվեցաւ , որն որ օր մի չէր ան-
 ցուցած առանց անելոյ բարի այլոց . նման էր
 այն բարերար հոգմոց , որ ամէն տեղ կը տանին
 օգտակար հունտեր , և ամէն տեղ ծլելու
 և ծաղկելու պատճառ կրլան : Այս սբ անձն
 քալեր էր քարոզութե՛ք հողագնտիս կէսէն ա-
 ւելի , և ամէն տեղ սերմաներ էր իմաստութի
 և ճշմարտութի , վերջապէս մեռաւ անձանօթ
 աշխարհի մէջ , և յաւիտենական մոռացութե՛ք
 մնաց թաղված օտարութե՛ք մէջ : Երեզ՝ եղի-
 սաբեթ մնաց հոն լի տրտմութե՛ք մինչև իրի-
 կուն . իւր աղօթքն ու թափած արտասուները
 քիչ մի զինքը մխիթարեցին . զի շատ լաւ և
 օգտակար է մտածել 'ի մէջ երկնից և մահու :

Պերեզմաննէն կելլեն առաքինական մտածութիւնք . իսկ երկինքէն կիջնի մի թարական յոյս . ուր տեղ որ վախճան կայ՝ դժբաղդութիւն շատ վախ չի տար . և ուր որ հատուցմունք կայ՝ դժբաղդութիւն կը սիրվի :

Աղիսաբեթ այսպէս բարի մտածմունքներով կուլար առանց արանջալու . մանաւանդ միշտ շնորհակալ կրլար բարերարութեցն նոյն , որ արեր էր՝ մինչև հոն հասցընելով . կը տեսնէր զինքն առանց առաջնորդի անօդնական բերմէի սահմանը . բայց նոյն հաւատքով զինուորած , և նոյն քաջութիւն ամբըցած սկսաւ կանչել . Ս՛վ հայր իմ և մայր իմ սիրական ծնօղք իմ . մի վախնաք . ձեր զաւակը չի մնար անյոյս . զի անձ է իրեն յոյսը որ ամէն տեղ կը հասնի : Այսպէս որչափ որ սարսափելի բան պատահէր իրեն , մեկէն կը կանչէր . ուր էք սիրական ծնօղք իմ , և ասով մեկէն սիրտ կառնուր բնական ազդեցութիւն :

Արբոր իրիկունը մօտեցաւ՝ ընկաւ եղիսաբեթ գերեզմանին վրա՝ սք միսիօնարին , ու երեսը հողին քսելով շնորհակալ եղաւ որչափ որ հողացեր էր զինքը . ուստի վերջի բարեբախտ գերեզմանին , բայց դառնալու ատենը կամեցաւ որ հոն յիշատակ մի թողու՝ փայտէ մեծ խաչին վրա փորելով գրեց Ասայի մարգարէին այս խօսքը . * Արդարն բարձա՛ւ և ոչ ոք խորհի զնմանէ ॥ ՃԷ . 1 : Ան ատենը մեծաւ տրամունք ելաւ գերեզմանատնէն զնաց իւր խուցը , որ էր Սարաբուլայ հիւրանոցը . հետևեալ օրը երբոր ձամբայ սլիտի ելլէր՝ պանդոկօտեար տվաւ իրեն 3 ռուբլի՝ հաստատելով թէ այսչափ մնաց քարոզիչին քսակէն . շնորհակալութիւն

առաւ, ու ելաւ անկէ լալագին: Այս քու ողորմութիւնք է՝ կասէր, ողորմանձ առաջնորդիմ, պաշտպանիմ. ինչպէս զրկելոցայ քեզմէ, ո՞ւր երթամ. ո՞վ զիս խնամէ հայրաբար. գէթ քու աք օրհնութիւնք ինձի հետ ըլլայ, ու զիս պաշտպանէ ճամբուս մէջ:

Է. Ղ. Ի. Կ. Ե. Թ. :

Ազիսաբեթ բարի հաւատքով, և հաստատ յուսով միտքը դրաւ թէ անոր համար անձ առաւ իրմէն իւր պաշտպանն որ ինքը պաշտպանէ և ողորմի անոր, ինչպէս որ ողորմեցաւ անձ մեզ շուշանին: Աւտի երբոր ճամբայ ելաւ Ղազան երթալու՝ հանդիպեցան իրեն աղքատ գեղացի բրիստոնեայ կանայք, որ պիտի Ղազան երթային. անոնց հետ ընկերանալով ռուսի գեղերէն կանցնելին և կը մուրային: Սակայն սոսկալի հիւսիսային հովը փչելով՝ Ազիսաբեթ Աեպտեմբերի առջի օրն հազիւ կարցաւ հասնելու Ղազան քաղաքը. տեսաւ որ վճռեցայ գետին եղերքը սառեր են այն տարւան սաստիկ ցրտէն. շատ դժվար և վտանգաւոր էր անցնիլը. դրեթէ կէսը սառած էր: Ազիսաբեթ երբոր կը մտածէր թէ ինչպէս անցնի, տեսաւ բարեպաշտ նաւալար մի՛ մօտեցաւ հարցուց թէ ինչպէս կարնամ անցնելու այս սոսկալի գետէս: Պատասխանեց թէ մինչև որ բոլորովին չի սառի ջուրը անհնարին է: Հարցուց թէ քանի՞ օր պէտք է: Ընալ ասաց թէ, երկու շաբաթ: Ազիսաբեթ հառաչելով ասաց. վ՛ն սիրոյն այ ողորմէ՛ ինձի, ու անցնուր զիս գետէն. զի ես կուգամ թօսօլսքիէն ու

կերթամ բէթրպուրի, որ կայսերէն ազատու
թիւն խնդրեմ արքայուած հօրս համար. այն
չափ քիչ է ունեցած ստակս, որ էթէ 15 օր
մնամ՝ աղան՝ բան մի չի մնար որ շարունա
կեմ ճամբաս:

Այս խղճալի խօսքը անանկ շարժեց նաւա
վարին սիրան որ բռնեց եղիսաբեթին թուէն,
արի, ասաց, ես մէկ ճար մի անեմ. դուն բարի
զաւակ ես՝ երկիրը յայ, և սիրօղ հօրդ. ան
քեզի կը պահէ: Առաւ սառուցին վրայէն մըտ
ցուց նաւը, և որովհետև գետին կէսը չէր սա
ռած. մինչև կէսէն անդին տարաւ. բայց հան
սառուց ըլլալով զգուշութե՞ հանեց նաւէն մէ
կալ կողմի սառուցին վրա. ինքն ալ ելաւ՝ ա
ռաւ կռնակը եղիսաբեթն ու սառուցներուն
վրայէն ցած կէլով անցուց վօրկային միւս կող
մը առանց վտանգի, որ շատ մարդ չէր համար
ձակէր անցնելու:

Աղիսաբեթ մեծաւ շնորհակալութե՞ հանեց
բսակն որ ունեցած իրէք ուրբլին տայ իրեն.
նաւավարն ասաց. Այեղճ աղ ջիկ այս է ունե
ցած հարստութիդ որ քեզ պիտի տանի բէթր
պուրի. մի կարծեր թէ՛ Աիկողոս Աիզօլով քեզ
մէ բան կառնու. աւելի կուզեմ քեզ օղնելու.
ոնք զի ան տայ ինձի և իմ վեց զաւակացս յա
ջողուի: Այն ատենը հանեց դրամ մի տվաւ ե
ղիսաբեթին ու դարձաւ իւր նաւակն ասելով.
Վսուտը իմ, ան հանգչեցնէ սիրտդ: Աղիսա
բեթ շնորհակալ ըլլալով աղօթք արաւ նաւա
պետին, ու դրամը պահեց ասելով. Այս զայս կը
պահեմ, որ հօրս ցըրնեմ. ոնք զի վկայէ իրեն,
թէ իւր աղօթքը լսեց ան, և իւր հոգին չի
ձգեց զիս, ամէն տեղ հասուց ինձի պաշտպան,

որոնք հայրական դժով կը խնամեն զիս :

Աղիսաբեթ նորէն ընկեր եղաւ ուրիշ ճամբորդներու, և սկսաւ շարունակել ճամբան, մինչև չորս ժամ դնաց առանց հանգչելու, տեսաւ որ շատ հոգներ է՝ նստաւ ժայռին տակը, որ զինքը հովէն պաշտպանէ. զի թէպէտ պարզ էր օդը, բայց հիւսիսային հովը սաստիկ պաշկը փչէր : Ասկէց կըսկըսէր մեծ անտառ մի և կը տարածէր վօլկայի եղէրքը : Հոն տեսաւ նոր տեսակ ծառի որ չէր ճանչնար, զի էր եւրոպայի ծառ գեղեցիկ կաղնի. միտքն ընկան սիպերիայի եղևին անզարդ ծառերը. որոնք էին իրեն ծանօթ ծառ արտրանաց. որոնք իւր մանկութիւնը պաշտպանեցին. որոնց տակը կը հանգչէին սիրական ծնօղքն որ այնչափ իրմէն հեռու մնացեր էին : Այս մամրտուքով սկսաւ լալ և աղաղակել. Ո՛հ էրբ պիտի ձեզ տեսնեմ, ու ձեր ձայնը լսեմ. էրբ պիտի դառնամ ձեր գիրկն իյնիմ : Այսպէս լալով դարձուց աչքը դէպ ՚ի Վաղան. տեսաւ քաղաքէն վեր երևելի հին բերդը, որ առջի թաթար խաները շիներ էին ժայռերուն վրա :

Աղիսաբեթ այս ճամբորդութեան մէջ միշտ արտորված մարդիկներուն ողորմելիութիւնը տեսնելով սիրտը կտոր կտոր կըլլար. ոմանք երկու երկու շղթայով կապած՝ Աերջինսքի մետաղները կը զրկէին, որ մինչև ՚ի մահ աշխատին. ոմանք Վրբուցիբիին դաշտերը և Վսկարայի անմարդաբնակ տեղերը կերթային, որ հոն բաղմանան : Արբեմն կերթային հատաճներ չիւուամաջինի սահմանը՝ ոմանք կառօք և իրենց բաներով, ոմանք ալ ոտքով կերթային : Աբնայէր ոմանց աղնուական ձեն որ յանցանքով

մի սիպերիա կերթային՝ հայրը միաքը կիյնէր որ անոնց նման անանկ փորձանքի եկած էր . սիրտը ցաւելով աչքերն արտասուալից կը մօտենար խեղճերուն ու կը մխիթարէր զթուրք . զի մխիթարութի՛ն ՚ի զասու ուրիշ բան չունէր որ տար խեղճերուն : Արչափ աւելի առաջ կերթար , այնչափ աւելի կը տեսնէր անոնցմէ :

Ընչա այսպէս հասաւ վլատիմէր՝ քաղաքը . և ունէր մէկ ռուբլի , զի երկու ռուբլի ծախեր էր Սարաբուլէն մինչև հոն . իսկ սիպերիայէն իրեք ամսովան ճանապարհ քալէր էր , բայց ռուս գեղացիներուն մարդավարութիւնը շատ եղաւ եղիսաբեթին , որ ամէն տեղ զինքը հոգալով մինչև հոն հասուցին . ուստի իւր խեղճ ստակը գեռ չէր լմրնցած : Սակայն կօշիկները և հաղուսաները մաշած էին . և չէին կարնար զինքը ցրտէն պաշտպանելու . որ արդէն 30 . աստիճանէն աւելի էր , ու օր աւուր վրա կաւելնար . ձիւնը երկու ոտնաչափէն աւելի ծածկած էր գետինը . երբեմն ձիւնը վար գալով կը սառէր . և երբեմն սաստիկ անձրև գալով ճամբաներ կը բանար . երբեմն անանկ սոսկալի քամի կելէր որ եղիսաբեթ ձիւնը կը բանար ու գլուխը մէջը կը խօթէր , որ սահայանվի :

Երբոր Ալլատիմէրէն ճամբայ ելաւ՝ օր մի հանդիպեցաւ անանկ սաստիկ փոթորիկի , որ ձիւնը երկինքը բարձրայնելով կը խաւարէր օդը . մինչ զի՛ եղիսաբեթ կորուսա ճամբան . հարկադրեցաւ որ մեծ ժայռին տակը մանէ կենայ անշարժ . բայց հովը լեռները կը դողայնէր . այն միջոցը ձայն մի եկաւ իրեն . ելաւ անկէ գովարութի՛ք մէկալ կողմն անցաւ տեսաւ որ

դեղացու խրճիթ մի կայ . վաղէց դնաց դուռը
 զարկաւ . նայիս սրաւաւ կին մի դուռը բա-
 ցաւ , ու զարմանալով ասաց . խեղճ աղ ջիկ
 սակից կուգաս այս մատղաշ հասակովդ մինակ՝
 և ձիւնով ծածկած : Պատասխանեց եղիսա-
 բեթ . Այս կուգամ թօթօլքիէն ու կերթամ
 բէթրալուրի հայրս ազատելու համար : Աերսը
 մարդ մի կար՝ գլուխը ծռած մտիկ կանէր ,
 երբօր լսեց՝ զարմանալով կանչեց . ի՞նչ կը խօ-
 սիս . հիմա դուն Սիպերիայէն կուգաս այս հա-
 տակովդ ասանկ թշվառ անօգնական , այսպէս
 մըրիկներով : Ա՞հ իմ ողբալի զաւակս ալ քեզի
 սէս պիտի անէր . բայց բաժնեցին զիս անկէ
 առանց դիտնալու թէ զիս ո՞ւր պիտի տանին .
 ուստի չիյտէ թէ ո՞ւր եմ , որ կարենար զիս հո-
 դալու . ո՞չ չի պիտի տեսնեմ զինքը , և այսպէս
 պիտի մեռնիմ . զի սիրական զաւակէս հեռու
 չեմ կարնար ասրելու :

Այդիսաբեթին սիրտը խռովելով ասաց . Պա-
 րոն մի յուսահատիր անձ քեզ ալ կը հասնի , զա-
 ւակիդ ալ կը հասնի որուն ձեռքին մէջն է բոլոր
 աշխարհ աւազի մի նման : Պատասխանեց ար-
 ստրված մարդը . Իրաւի է խօսքդ . բայց կուզեմ
 որ իմ վիճակս զաւակիս իմայնեմ . ճարը չեմ
 գտներ . ահա թուղթ մի գրեր եմ իրեն , որ է
 Սիկա . թղթատարը ներսն է հիմա պիտի եր-
 թայ . ես ստակ չունիմ որ տամ . զի առանց ստրկի
 չի տանիր : Այդիսաբեթ հանեց ավաւ իրեն մէկ
 ուռքլին , որ մնացեր էր , ներում խնդրելով .
 զի աւելի չունէր որ տայ : Արստրվածը առաւ
 ձեռքէն , վաղէց տարաւ թղթատարին ավաւ .
 սնալ առաւ թուղթը : Այդիսաբեթ ունեցածը
 տալով շատ առատասիրտ երեցաւ . մանաւանդ

պատճառ եղաւ որ այն աքսորվածին զաւակն
 օգնէ խեղճ հօրն : Արքոր հանդարտեցաւ քա-
 մին՝ եղիսաբեթ ուղեց ճամբայ ելլելու , շնոր-
 հակալուք՝ դրկեց այն պառաւն որ զինքը հան-
 դուցեր էր . բան մի չունիմ որ՝ կասէր , քեզի
 հատուցանեմ , ուրիշ բան չունիմ , եթէ ոչ՝ ծնու-
 ղացս օրհնութիւր , որ է իմ մի միայն հարստու-
 թիս : Աղորմելի աղ ջիկ՝ ասաց պառաւը . հա-
 պա ինչու բոլոր ունեցածդ տվիր : Աղիսաբեթ
 ամբնալոյն կարմրեցաւ : Իսկ աքսորված
 մարդն ելաւ թևերը վերցուց օրհնեց եղիսա-
 բեթն ասելով . Պահապան հրեշտակն առաջ-
 նորդ ըլլայ քեզ ու պահէ ամէն փորձանքնե-
 րէն , որ հասար ինձի . Աղիսաբեթ ան ատե-
 նը առաւ մկրատն ու մազէն կտրեց փունջ մի
 տվաւ անոր ասելով . Արովհետև սիպերիա
 կերթաս տա՛ր այս մազս տու՛ր (Թ)օսօլսբիու
 կառավարիչ իշխանին . և ասա՛ թէ Աղիսաբեթ
 զրկեց իրեն ծնողքին . աղաչեմ տար այս յի-
 շատակս , որ պիտի ծանուցանէ իրենց , թէ
 դեռ զաւակը ողջ է : Բաւ աքսորվածն ասե-
 լով . Արդում ըլլայ քեզի , որ ամբողջ կը տա-
 նիմ . նաև պիտի գանեմ ծնողքիդ խրճիթն ու
 պիտի պատմեմ ինչ որ արիւր ինձի : Աղիսաբե-
 թին սիրտը մեծօպէս մխիթարվեցաւ ծնողացն
 համար , որ պիտի ուրախանային իւր առողջու-
 թեւը համար . և իւր տված մէկ դրամը այնչափ
 բարութե՛ պատճառ եղաւ . զի անով թէ՛ աք-
 սորվածին զաւակը լուր առնելով ուրախացաւ ,
 և թէ իւր ծնողքը :

Ատախմէրէն մինչև ցփօքրօղ քաղաքը ան
 տառային է ճանապարհը ամառը ծառերն
 տերևալից զարդարվելով գողերու բնակարան

է. բայց ձեռնն այնչափ չեն կարնար պատասխար
վերլու : Քէպէտ եղիսաբեթի վախ տվողներ
եղան . սակայն իւր աղքատութիւնն ու յոյսը մե-
ծապէս զինքը քաջալերեցին . որ ելաւ ճամ-
բայ , ու քանի մի վերստ առաջ գնաց հանդի-
սկեցաւ մեծ ճամբային մէջ բազմութիւն ճամ-
բորդներու . որոնք մտկով կերթային լճին մէ-
կալ կողմն անցնելով որ շատ հաստատ սառած
էր , եղիսաբեթ այս ճամբայով սկսաւ սառու-
ցին վրայէն առաջ երթալ . բայց որովհետեւ
ճամբան չէր երևնար՝ սխալեցաւ գնաց ընկաւ
տղմալից տեղ մի . որ շատ դժվարութեւ հազիւ
կարցաւ ելլելու . բոլորովին շողաղած ըլլա-
լով հանեց կօշիկները և վրայի լաթը դրաւ
արեգակն որ չորնայ , ինքը նստաւ քարին վրա :

Այս տեղս վայրի անբնակ ըլլալով՝ բան մի
չէր երևնար . ոչ ձայն կը լսվէր , և ոչ մարդ-
կանցներ . իմացաւ որ մեծ ճամբայէն շատ հե-
ռացեր է , ետեն էր լիճը . առաջն էր մեծ ան-
տառը . օրն ալ սկսաւ իրիկուն ըլլալ . ելաւ
քաջասրտութեամբ զօրացաւ , առջին անդին
կերթար մտորելով ճամբայ մի կամ մարդ մի
գտնէ : Արբոր կը փափաքէր մարդու ձայն մի
լսելու . նայիս շատ մարդու ձայն լսեց անտա-
ռին կողմէն . շատ ջանցաւ իրենք ալ երևցան ,
որ դէպ ինքը կուգային : Տեսաւ որ դէմքերնին
սոսկալի , ձայներնին վայրենի՝ վախցաւ որ ա-
ւազակներն էին . և լսէր էր որ շատ կան այն
կողմը : Ար մտածէր որ չըլլայ թէ ան զինքը
պատժէ յանդգնութեն համար , որ բանէ մի
չէր վախնար . ուստի խոնարհելով առաջի այ
ծնկան վրա եկաւ անձային օգնականութիւնը
ինդրեց :

Իսկ այն բազմութիւն յառաջելով եկաւ մօտեցաւ եղիսաբեթին . հարցուցին իրեն թէ ուսկից կուգաս , և ի՞նչ կը պտրտիս հոս : Արի աղջիկը աչքը խոնարհած ցած ձայնով ասաց , թէ կուգամ (Ս)օսպօլսքիու կողմանէ , ու կերթամ կայսերէն շնորհք խնդրելու հօրս ազատութիւնը համար : Խիտ շատ զարմացան . հարցուցին թէ որչափ դրամով ճամբայ ելար : Ինչպէս հանեց նաւաւարին տված փոքրիկ դրամը : Արկին աւելի զարմանալով իրարու երեսնայեցան ու անանկ երևեցաւ իրենց թէ այս մատաղ կոյսը գերբնական և աներևոյթ զօրութենէ մի կը պահլի : Ինչպիսի ակնածուի ունեցան որ չի համարձակեցան երեսը նայելու : Արթանք երթանք , ասին , զի անտարակոյս ան իրեն հեռն է :

Ինոք անցան անկէ , եղիսաբեթ ելաւ փութով մտաւ անտառը . քիչ մի առաջ գնաց տեսաւ մեծ ճամբայ մի խաչաձև . մէկ կողմը կար փոքրիկ մատուռ մի անձաճնայ . եղիսաբեթ ընկաւ մատուռին առաջն ու շնորհակալ եղաւ այ , որ զինքն ազատեց աւազակներէն : Իսկ մատուռին դիրքը կը յայտնէր թէ ամէն մէկ ճամբայ որ քաղաք կը հանէ : Աստի աւելի զօրանալով սկսաւ թեթևութիւն երթալ փոքրովին ճամբան , և առաջ երթալով տեսաւ աղքատ կուսանաց վանքին պատը : Հասաւ վանքն ու դուռը զարկաւ մտաւ ներս , պատմելով քաջածնէրը խնդրեց իրեն ընակարան մի . ինչ որ ուղեց՝ տվին կուսանքն ու քրոջ պէս զինքն ընդունեցին , և չորս դին շարված երբոր կը պատուէին զինքը՝ կարծէր թէ մայրը տեսաւ :

Աղիսաբեթ սարգ և համառօտ պատմեց իւր պատմութիւնը . որ մեծ շինութի տլաւ բռ լոր Սիւրանութի : Այս սրբասէր կուսանք զարմացած մնացեր էին զարմանալի առաքի- նութիւն վրա մանուկ կուսին . որ այնչափ աշ- խատանքի դիմացեր էր , և այնչափ նեղութի քաշեր էր առանց տրտնջալու : Ալ մեծապէս կը վշտանային որ ինչ որ իրեն պէտք է անել , և ինչ պաշար պէտք է տալ չէին կարնար , զի շատ աղքատ էր իրենց վանքը . միայն ողոր մութի կասրէին : Սակայն կամեցան որ իրենք զիրենք մերկայնեն ու զայն ծածկեն , հանեցին պատուած հագուստն ու կօշիկները , իրենց զգեստը հագուցին . եղիսաբեթ կուզէր հրա- ժարիլ որ չառնու անոնց հարկաւոր զգեստը . իսկ գծած կուսանք ցցուցին վանքին պատն ասելով . Սենք ունինք այս պատսպարանը , դուն աս ալ չունիս . մեր քիչը քուկինն է , դուն մեզ մէ աւելի աղքատ ես :

Աղիսաբեթ ելաւ Սոսկովու ճամբուն վրա , տեսաւ բազմութի սայլերու . մարդիկներու , և կնիկներու , որ մեծ մայրաքաղաքը կերթային . շատ զարմացաւ , և որչափ աւելի առաջ դնաց , այնչափ բազմութիւն շատ տեսաւ : Ար- բոր ելաւ վանքէն հասաւ գիւղը տեսաւ որ մարդով լեցուն էր , իջեանները կնիկմարդ- աղջիկներ և ամէն տեսակ ճամբորդներ կայ- ին . կը զարմանար երբոր կը տեսնէր որ փոք- րիկ խուցի մի համար վարձք կուտային շատ դրամ . և շատ կը ցաւեր անհնարին տառա- պանօք . զի աղքատ կոյսն չունէր դրամ որ տար ու հանգիստ տեղ ունենար . այլ շատ անգամ անձրեւի և ձեան տակ կը մնար . սակայն սի-

րով կը համբերէր ամէն նեղութեց վասն սիրոյ ծնողացն, որ կերթար ազատելու :

Արբոր մօտեցաւ Սոսկովու ամէն տեղ զանգահներու ձայն կը հնչէր, և ամէն տեղ կայսեր անունը կը լսէր : Ընդի մօտենալով մեծ մայրաքաղաքին լսեց թնդանօթի ձայնէր, որ Սոսկովէն կուգար . որովհետև եղիսաբեթ այնպիսի ձայն չէր լսած՝ շատ զարհուրեցաւ : Այնիս բազմութի կառաց կանցնէին և խուռն մարդիկ դիզվէր էին մեծ ճամբային վրա . եղիսաբեթ զարհուրելով հարցուց սատառաւ : Ըսին որ Այսր կուգայ Սոսկով երթալու : Ինչպէս, ասաց միթէ կայսր բեթրպուրկ չէ՞ որ : Այնչա՛ աղքատ աղջիկ ասին, չէ՞ս լսած որ Ըղէքսանդր կայսր կուգայ որ թագադրութե հանդէսը կատարէ Սոսկով : Աղիսաբեթ ձեռքը ձեռքին բերելով աչքն երկինքը վերուց, հաստատեց յոյսը և զարմացաւ անձային ողորմութեք վրան, որ կը զրկէր ինքնակալն իրեն առջին . որուն ձեռքն էր ծնողաց վիճակը . և այն անանկ ժամանակ որ ազգային և ընդհանուր ուրախութի կար ամենուն սրտին մէջ, ևս առաւել կայսեր, որ դթութիւն լեցված էր : Աղիսաբեթի սիրտը շարժելով դարձուց գլուխը դէպ ՚ի սիպերիա ասաց . Ա՛ր էք ծնօղք իմ . յուսամ թէ իմ աշխատանքս սարապ չեն ելլեր . շուտով կիմանաք ձեր զաւակին երջանկութիւնն, թէպէտ հիմի իմ ձայնս ձեզի չի հասնիր :

Թ. Ղախանձ :

Յամի ֆին 1801 . Սեպտեմբերի 13 . եղևաբեթ մտաւ Սոսիոլ մայրաքաղաքը . երբոր կը տեսնէր մեծամեծ սլաւատներ , թագաւորական ասպարաններ , և այնչափ զարդարանք և մեծութիւն՝ զարմանար կը մնար : Այլ միտքը դրաւ թէ իրեն վիշտը և նեղութիւնը լմընցաւ . մտքէն չէր անցնիր որ նոր վիշտ պիտի ունենայ : Տեսաւ որ ճամբաները և հրապարակները անանկ լեցուն էին մարդով , որ հազիւ կար նար քալելու բազմութե մէջէն . որ զինքը մէկ կողմէն մէկալը կը հրէին : Սերջապէս ելաւ փողոցէն տեսաւ զուարճալի ծառնոց մէկ կողմը քաղաքին . հոն հանդէսեցաւ :

Այս զուարճալի զբօսարանին մէջ անհամար մարմարեղի կը ստըտէին . և ամէնքն ալ կը խօսէին կայսեր թագադրուէ հանդէսին վրա : Շատ կառքեր վեր վար կը ստըտէին : Սակ մեծամեծ զանգակները մայր եկեղեցիներուն անդադար կը չալվէին : Արբեմն երբեմն թընդանօթներ կը նետովէին . ուստի բոլոր քաղաքը կը սարսէր :

Աղևաբեթ ելաւ ոնկէ գնաց դէպ ՚ի հրապարակը Արէմէլեան . զի հոն կերթար խուռն բազմութիւն . ուր կրակներ վառեցին հանդէսի համար , եղևաբեթ վախով նստաւ մէկ կողմը , զի չի տեսած բաները կը տեսնէր : Այն գիշերն անցուց այնպէս . բայց միւս օրն սկսաւ մտմըտալ տրտմութեամբ . զի այնչափ քալեց , տեղ մի չի գտաւ բնակարանի համար , որ քիչ մի հանդի . տեսաւ շատ մեծամեծ սլաւատներ ,

բայց ինչ շահ, որ չի գտաւ իրեն համար խուց մի . տեսաւ անչափ բազմութի, բայց չի գտաւ իրեն պաշտպան բարեկամ մի :

Արբոր գիշերը մօտեցաւ՝ ցուրտը սաստկացաւ . խեղճը բան ալ չէր կերած նոյն օրը : Ար նայէր անցնողներուն երեսն որ գթութիւն մի գտնէ . բայց ամէնքը զբաղած ըլլալով մարդերեսը չէր նայէր . նաև իրեն երեսը չէր բռնէր որ երթայ մէկին դուռը : Ա երջապէս հա մարձակեցաւ գնաց մէկ աղքատի դուռ զարկաւ չի բացին, ու երեսն ալ չի նայեցան . զի ամէն մարդ աւելի վաստակ անելու կը ջանային այն մեծ հանգէտին ատենը . ուստի ամենուն գութը փակված էր, օտարական աղքատը նայօղ չի կար :

Մանուկ կոյսն Արեմէլեան հրատարակին մէջ մօտեցաւ կրակին ու նստաւ կուլար . տրտմութէն սիրտ չունէր որ պատառ մի հաց ուտէ, որ տվեր էր իրեն պառաւ կին մի : Այոյն գիշերն այնչափ սաստիկ ցուրտ եղաւ, որ եղիսաբեթ մտածեց՝ թէ որ դուրսը մնայ պէտք է որ վտանգի . ուստի արիացաւ ելաւ . տեսաւ որ մարդիկ կանցնին մօտեցաւ առջի անցնողին ասաց . վասն անուան հօրդ որ քեզ կը սիրէ, և վասն սիրոյ մօրդ, ուսկից առերես կեանք՝ քիչ մի օղորմութիւն արա՛ ինձի, որ գիշերս տեղ մի վարձեմ նստիմ : Մարդը կրաւ կին լուսոյն երեսը նայեցաւ ասաց . Մանուկ աղջիկ ամօթ չէ՞ որ չես աշխատիր ու կը մուրաս . անձ տայ . ես մուրացկան չեմ սիրեր . այսպէս խօսելով անցաւ գնաց : Աղորմելի եղիսաբեթ գետինն անցաւ ամօթոյն . աչքն ու սիրտը երկինքը վերցուց, ինդրեց ստեղծո

ղէն որ հասնի իրեն օգնուածի. զի ընդունայն է փրկուածի մարդկան :

Ս երջապէս գիշերն աւելի անցաւ, բազմուածիւր՝ սրահսեցաւ, կրակն ալ կը մարէր. բայց եղիսաբեթ մնաց անօգնական խեղճ : Այս միջոցս հրատարակին սահապան զօրքն ելանս պտրտեցան. երբոր մօտեցան եղիսաբեթին, զարմանալով կանչեցին, թէ ի՞նչ բան ունիս հոս : Ասոնց սոսկալի ձայնն ու խտուածիւր աւնանկ դողացուց սիրտը մատաղ կուսին, որ փոխանակ պատասխանելու սկսաւ լալ. կարծէք թէ լացով կարնայ անոնց սիրտը շարժելու. բայց անոնք աւելի խտանալով նորէն կանչեցին, ո՞վ էս դուն : Այսը դողալով պատասխանեց. Այս կուգամ թօօլսքիւ կողմանէ, որ կայսերէն շնորհք խնդրեմ հօրս համար. ողորմեցէք խեղճուածես. բոլոր այսչափ ճամբան քալելով եկեր եմ. փող չունէի որ տեղ մի վարձէի. անոր համար հոս մնացի :

Այս խօսքս որ լսեցին՝ աւելի կատղեցան, կարծելով թէ ասանկ անյարմար սուտերով զիրենք կը խաբէ : Միամիտ զաւակը զինքը սիպերիա կարծելով ուզեց փախչելով աղատի՝ պահապանները հասան ետեւէն բռնեցին զինքն որ բանտը տանին : Ան ատենը ողորմագին ձայնով աղաղակեց եղիսաբեթ. Ո՞վ ան իմ, հայր իմ, ստեղծօղ ար իմ. ո՞ւր են ողորմուածիք քո առաջին. արդեօք երեսէ ձգեցիր ողորմելի եղիսաբեթը. ահա ժամանակ՝ հասիր տառապեալ աղախնոյդ :

Այս ողորմագին ձայնը շատ մարդ հոն հաւաքեց. երբոր տեսան անմեղ զաւակին խեղճուածիւր սկսան սահապաններուն սաստել թէ

խնչուն կը չարչարէք ողորմելի աղջիկը : Իսկ խեղճը թեւերը տարածեալ կազազակէր . Այլ դու՛մ ըլլայ առաջի նոյ, որ սուտ չեմ խօսիր . քալելով եկեր եմ Սիպերիայէն հոս . որ հօրս համար ազատութի խնդրեմ . ազատեցէք զիս նոյ համար ըլլայ՝ ազատեցէք զիս, որ չի մեռնիմ . գէթ հայրս ազատելէն ետեւ մեռնիմ : Այս խօսքով ամէնուն սիրտը դու՛թ շարժեցաւ . հոն գանրվօղներուն մէջէն մէկ բարեպաշտ մարդ մի առաջ անցաւ . ասաց թէ այս խեղճ՝ աղջիկն այս իրիկուն իմ հիւրս է . և իմ հիւրանոցս է՝ որ բարսղի հրապարակին վրա, հոն կը բնակեցնեմ . թէ որ սլակասութե՛ն տը եղած ըլլայ, վաղը իսմէ գիտցիք : Այսպիսի հասուն խօսքերով առաւ անոնց ձեռքէն . սկսան անկէ հեռանալ :

Աղիսաբէթ շորհակալ ըլլալով նձային ողորմուէր՝ կերթար իւր սաշտպանին ետեւէն . մինչև հասան տունը . բայց որովհետև նոյն ժամանակն ամէն տուն լեցուն օտարական էր . ասաց, թէ ես աւելի խուց չունիմ որ քեզի տամ . ահա ամէնը լեցուն է . հապա մէկ գիշերվան համար կնոջս քով կեցիր . թող քիչ մի անհանգիստ ըլլայ քեզ ընդունելու համար : Աղիսաբէթ ձայն չի հանեց . մտան փոքրիկ դաւիթը . տեսաւ որ կինն մանկամարդ էր և ունէր գիրկը տղայ : Այս բարեսիրտ կինը տեսածին պէս եղիսաբէթին խեղճութիւնը ելաւ գնաց քովը : Այրը պատմեց կնկանը, թէ ինչ վտանգէ ազատեց խեղճն, ու իր անուամբը խոստացաւ զինքն ընդունելու : Աինը ուրախութի յցրնելով բռնեց եղիսաբէթին ձեռքէն, ու ծիծաղ երեսով ասաց . հազար բա-

բով եկար. խեղճ աղջիկ ինչպէս դեղներ ու
խոռովեր էս. բայց մի վախնար մենք քեզ զա-
ւակի պէս կը սիրենք գթալով. ուրիշ անգամ
չըլլայ թէ ուշ ատեն հրապարակին մէջ նստիս,
խօսքիս հաւատա՛. զի մեծ քաղաքներուն մէջ
կարելի չէ. որ քեզի պէս աղջիկ հրապարակ-
ներուն մէջ մնայ այս ժամանակս :

Աղիսաբեթ պատասխանեց լալազին, թէ
ինչ կարող էի անել, էս տէր չունիմ, ճար չու-
նիմ. հեռու աշխարհէ եկայ. բոլոր օրս խնդ-
րեցի տեղ մի չի գտայ. զի ամէն դուռ ինձի
փակվեցան : Վկաւ պատմել բոլոր ճամբորդ-
դութիւր, և քաշած նեղութիւնները : Քարե-
սիրտ կինը լսելով խեղճ զաւակին քաշածներն
սկսաւ լալ. նոյնպէս այրը շատ զարմանալով
սիրտը լեցվաւ. զի յայտնի կերևնար, թէ ինչ
որ կը պատմէ ճշմարիտ է. ոչ սուտ էր և ոչ
երազ էր լսածնին : յայրէ ՚ի ծայր պատմու-
թիւր լմնցուց, և ճշմարտութիւր հաստատելով
հաւանեցուց լսողներուն :

Ըստ պարոնին անունն էր Յակոբ ոստի
պանդոկապետ. երբոր եղիսաբեթ խօսքը լմն-
ցուց. մտիթարելով ասաց, թէ իրաւի էս այս
քաղաքին մէջ շատ անւանի մարդ չեմ, բայց
ունիմ շատ բարեկամ. որչափ ձեռքէս կուգայ
քեզի համար կաշխատիմ. և որչափ իմ աղէ-
կութիս կուզեմ, այնչափ ալ քու աղէկութիւր :
Վինն ալ հաստատելով այս խօսքս՝ հարցուց
թէ մարդ մի չէ՞ս ճաննար հոս, որ քեզ թա-
գաւորին տանի : Աղիսաբեթ չէ ասաց. զի
յոյս չունէր թէ պատանին Վաօլօֆ այն կող-
մերը գտնուի : Արկնեց կինը, թէ այդ խըն-
դիրքդ մեծ բան մի չէ մեր մեծահոգի գթած

կայսեր համար. անվ քեզ ալ կուլտախայնէ :
 Հակոբ հաստատելով ասաց . այո՛ այո՛ Մղէք-
 սանդր կայսր կարօղ է ամէն բանի . որ վաղը
 պիտի պսակվի կայսր և թագաւոր վերափոխ
 ման եկեղեցնայ մէջ . պէտք է որ դուն գանձ
 վիս ճամբուն վրա , ու ոտքն իյնիս խնդրես
 չնորհք հօրդ ազատութեն համար . մի հոգար
 ես ալ հետդ կուղամ . անձ կօրհնէ քեզ ողոր
 մութեամբ :

Վրդիսաբէթի սիրան ելաւ . կանչեց լալա-
 գին . Ո՛հ իմ առատասիրտ հիւրընկալներ . ան
 լսէ՞ ձեզ . և օրհնէ՞ ձեզ ծնողացս օրհնութիւն .
 դուք ինձի ընկեր եղիք , հաստատեցէք ողոր
 մելիս ու տարէք կայսեր ոտքը . անվ դուք պիտի
 ըլլաք վկայ իմ երջանկութես . քան զայս մեծ
 երջանկութի չի կայ ինձի համար , որ կարնայ
 վայելել մէկ ստեղծված մի : Մղէք պիտի
 ըլլայ ինձ այս չնորհքը . արդէօք պիտի տա
 նիմ զայն հօրս , և պիտի տեսնեմ մօրս ուրա
 խութիւն : Վորէն սիրտը շարժեցաւ խեղճին .
 չի կարցաւ խօսքն առաջ տանելու . զի անանկ
 եկաւ իրեն , թէ արժանի չէր այն երջանկութե
 ուստի կուլար անձայն :

Վարեպաշտ հիւրընկալները քաջալերեցին
 յոյսը . սիրտ տվին իրեն մեծ գովեստներով այս
 մեծ առաքինութեը համար , որ կը մտնուէր վս
 սիրոյ ծնողացն . նաև անոր հասկըցուցին Մղէք-
 սանդր կայսեր դութը թէ որչափ կը խղճայ
 ասանկ անմեղ խեղճերուն վրա . զի ո՞վ որ ինչ
 խնդիրք արեր էր՝ պարտաւ չէր ելած . ևս առա
 ւել այն առաքինի աշխատանքը պէտք էր պա
 րտաւ չելել ու պսակվել : Վրդիսաբէթ կորուս
 քունն ու հանդիստը , շարունակ մտիկ կանէր

անոնց քաջալերական խօսքերն ու կը զօրա
նար : Սակայն տանուտէրքը կամեցան որ Ա
ղիսաբէթ հանդէս, որ միւս օրվան աշխատան
քին սլատրաստ գտվի . թէպէտ ժամանակը
շատ ուշ էր : Աւտի Յակոբ ուստի քաջվեցաւ
գնաց վերի փոքրիկ խուլցր պառկելու . իսկ կի
նը առաւ Աղիսաբէթն իրեն անկողինը : Սա
կայն խեղճին սիրտը սաստիկ խռոված ըլլալով
երկար ժամանակ չի կարցաւ քնանալու : Ե
րունակ շնորհակալ ձրլլար անց, որ ողորմութիւն
ամէն տեղ կը հասցընէր . և այննեղ ժամանաւ
կը առատասիրտ հիւրընկալներն իրեն հանդի
սեցան ու օգնական եղան : Այլ որ հրապա
րակին մէջ այն մեծ նեղութե մէջ չըլլայի,
կասէր Աղիսաբէթ, Յակոբ ուստին ինձի չպի
տի ողորմէր ու տուն բերէր . ուրեմն այն քա
շած խաչա ալ անձ զրկեց, որ համբերեմ, ու ա
ւելի յաջողութի գտնեմ . փանօք ստեղծողիս
հազար փառք, յուսամ հաստատութիւն, թէ չի
թողուր զիս : Այսպիսի երախտագիտութիւն և
բարի յուսով քնացաւ . բայց երևակայութիւնը
սաստիկ շարժած ըլլալով քաղցր երազներ կը
տեսնէր . երբեմն հայրը կը տեսնէր, որ սիրտ կու
տար իրեն . երբեմն գորավալի տեսլեամբ մայրը
կը տեսնէր ուրախութիւն փայլած . երբեմն կուզար
իրեն թէ կայսեր ձայնը կը լսէ . և երբեմն զա
նազան առարկաներ կը տեսնէր . և այսպէս
անոյշ քնով մինչև ի լոյս հանդստացաւ : Հէ
տեւեալ օրն սկսաւ հրատարակվիլ ամէն տեղ
քաղաքին մէջ տօն ցնծութե . զանդակները
մէկ դիէն կը չարվէին . հրացանները մէկալ դի
էն . ամէն դի ուրախութիւն, երգ, և նուազա
րան կը լսէր : Վողոցները զարդարվեցան, և

աւելի պատասխան պիտի տան ստեղծողին, որ չի խաբւիր: Ար ցըրնէր բազմութե մէջ զանազան ազգերն, որոնց պիտի տիրէր. կը ցըրնէր գամչեաքցիներն որ Արթանկելէն եկեր էին. ևս և բնակիչները սև ծովուն, կասպից ծովուն, և մեծ թաթարստանու. նաև կէս մասն աշխարհի մինչև բևեռն իրեն պիտի ըլլար:

Ա երջապէս այսպէս լմննցուց խօսքը. Ենթնակն տէր, ահա աւելի մեծ ինքնակալութիւն աշխարհիս առիր. այսօր եկար հոս երդում անելու առաջի երկնաւոր թագաւորին, ո՞նչ զի տիրես ամէն նահանգներուն, որ է հինգերորդ մասն տիեզերիս. մի մոռնար բնաւ որ պիտի երթաս պատասխան տալու այ այս ամենայն բիւրաւոր մարդկանց համար. չըլլայ թէ ամենափոքր անիրաւութի մի անես ասոնց մէջէն մէկ փոքրին. այլ բարերար եղի՛ր ամենուն, որ բարի գտնես վերջի օրն:

Այս բանով շատ սաստիկ շարժեցաւ գթած սիրտը երիտասարդ կայսեր. նոյնպէս շատ շարժեցաւ եղիսաբեթի սիրտն որ գնաց հօրն ազատութե համար շնորհք ինդրեկու: Ան աւտենը Աղէքսանդր կայսրն սկսաւ անել իւր երդումն հրապարակական, որով զինքը պարտաւորեց առաջի այ, որ իւր կեանքն ու ժամանակը զոհէ վասն երջանկութե ժողովրդին: Այս բանէն ետև եղիսաբեթ լսեց ողորմութե ձայն մի. իբր թէ կայսր հրամայեց որ ամէն արսորված անբաղգներն աղատին. այլ սիրտը չի դիմացաւ քաջ աղջկանը՝ զօրացաւ գերբնական զօրութե՝ ճիւքեց այնչափ բազմութիւն՝ ու անցաւ զօրքերուն շրջապատէն մէկալ կողմը

ցածկեց դահին առաջն աղաղակելով. Շնորհք,
 շնորհք: Այս անսովոր ձայն խափանեց հան-
 դէսը, ու շնջիւն ելաւ եկեղեցնայ մէջ. մինչև
 պահապանները բռնեցին դուրս վարեցին խեղ-
 ճը մեծ նախատանօք. թէպէտ շատ լալաղին
 պաղատեց. բայց մտիկ անօղ չեղաւ ամենևին:

Ողորմած կայսեր բարի սիրտը չի դիմացաւ
 երբոր տեսաւ որ խեղճ աղջիկը լալաղին
 դուրս հանեցին. չուզեց որ այն մեծ հանդի-
 սաւոր օրը մարդու սիրտ ցաւի. ուստի հրա-
 մայեց մօտն եղած հազարապետին, որ երթայ
 հասկընայ թէ ի՞նչ շնորհք կը խնդրէր աղջիկը:
 Այս հազարապետ աղա մարդ ըլլալով վազեց
 անցաւ բազմութիւն դուրս ելաւ. տեսաւ որ
 խեղճ եղիսաբեթ պահապաններուն կաղաչէ
 կըստիպէ, որ թող տան երթայ լյնի կայսեր
 ստբը:

Երիտասարդ հազարապետն երբոր տեսաւ
 ձանցցաւ կոյսը շուարեցաւ մնաց. ուստի սկը-
 սաւ կանչել. Այս է այն աղնիւ եղիսաբեթ:
 Խսկ ցաւալից կոյսը չէր կարծէր թէ նոյն կէ-
 տին մէջ ալ մեծ երջանկութե պիտի հանդի-
 սի. ու Սմօլօֆ պատանին պիտի գտնէ հին որ
 զինքն ու հայրը ազատէ խեղճութի: Ար նայ-
 էր որ ձայնը Սմօլօֆինն է, թէպէտ փառա-
 ւոր հազուատներով փոխված էր. պաղած կը
 նայէր իրեն բազկատարած ողորմագին տես-
 քով ու չէր կարնար խօսելու, անանկ կուգար
 իրեն թէ երկնից դուռն իրեն համար բացված
 էր նոյն օրը: Սակայն պատանի հազարապետը
 զինքը ձանչնալով՝ որ էր Սմօլօֆ, վազեց մօտն
 ու բռնեց ձեռքէն վերցուց ասելով. Վա՛ն ես
 արդեօք եղիսաբեթ. ուսկից կուգաս հրեշտակի

նման : Այս կուգամ ասաց (ձ)օսուլքիէն : (ձ)օս
 սուլքիէն , ասաց , մինակ ու քալելով եկար :
 Այս ասաց . մինակ ու քալելով եկայ , որ ողոր-
 մած կայսերէն աղատութի խնդրեմ հօրս հա-
 մար . բայց աւանդ ահա հեռացուցին զիս կայ-
 սեր առջեւէն : Արկնեց Սմոլօֆ մի վախնար ,
 արի հետս երթանք . ոչ միայն ես քեզ կայսեր
 կը ներկայացնեմ , հասցա խնդիրքդ ալ կատա-
 րել կուտամ . զի դժած է չի կարնար քեզ չո-
 զարմելու :

Սմոլօֆ մէկ դի անելով պահապան զօրքը՝
 բռնեց թեւէն եղիտաբեթին մտաւ ներս : Այս
 միջոցս կայսերական մարդիկ մեծ դրանք կողմն
 կը շարվէին : Սմոլօֆ ընկաւ կայսեր առաջն
 ասելով . Ա՛րքայ լուր ձայնի դժբաղդիս , որ է
 դուստր Ստանխալաւս փոթօւլքիին . և կուգայ
 Աքիմայ անսպասէն , ուր տասերկու տարի
 է , որ իւր ծնողքը կը տանջին աքսորանաց մէջ .
 սա կուգայ անկէց միայնակ անօգնական , և
 ոտքով . որ խնդրէ ողորմութի ծնողացն հա-
 մար : Աղիտաբեթ բազկատարած չոքած կա-
 ղաղակէր . շնորհք հօր իմոյ :

Ա՛յն զարմացում և շնջիւն եղաւ բազմու-
 թե մէջ . կայսեր սիրտն ալ շարժեցաւ . զի դի
 տէր որ ինչ մարդու զաւակ է : Հայրդ ազատ
 է , ասաց . կը շնորհեմ իրեն ողորմութի : Այս
 բանն որ լսեց ողորմած կայսեր՝ սիրտն անցաւ
 մարեցաւ ընկաւ եղիտաբեթ . բռնեցին դուրս
 տարին . անհամար մարդիկ վրան թափեցան ,
 ոմանք կը զարմանային . ոմանք կը գովէին դիւ-
 ցազնական առաքինութի որ այնչափ ճամբայէն
 եկեր էր հայրն աղատելու համար . ոմանք ալ
 կայսեր ողորմութիը կը գովէին . որ հանդե-

մէն ետեւ այս մեծ և առջի կայսերական ողորմութի արաւ խեղճին, ու ելաւ հանդէսով զնաց պալատը :

Իսկ եղիսաբեթ մտաթափ տարին Յակոբ ուսսիին տունը . Սմօլօֆ հանդեսէն ետեւ հոն հասաւ . ճարերով հաղիւ կարցան սիրտը զօրացնելու . խելքը վրան եկաւ աչքը բացաւ տեսաւ որ Սմօլօֆ մօտն է . և առջի խօսքն ասաց իրեն . եղիսաբեթ, հայրդ ազատեցաւ . զի կայսր շնորհք արու իրեն : Սակայն եղիսաբեթ չէր կարնար խօսելու . միայն նայվածքը կերեցնէր սրտին ուրախութիւր . նաև երախտագիտութիւր : Արջապէս հաղիւ կարցաւ հօրն ու մօրը անունը տալու, թէ պիտի տեսնեմ զանոնք, և պիտի ուրախանամ անոնց երջանկութեւր վրա :

Սմօլօֆ պատանին այս սքանչելի աղջկան բաները տեսնելով և իմաստուն խօսքերը լսելով աւելի սիրտը վառեցաւ անոր վրան սիրով . միտքը դրաւ որ այսպիսի զաւակ քիչ կը գտվի աշխարհիս վրա . և այսպիսի առաքինի կոյսը յաւիտենական սիրով սիրելու և պատուելու արժանի է : Աւստի որչափ կարելի էր կը հոգար զինքը բարեպաշտ Յակոբին ձեռքովը, որուն կնոջը հետ մնաց, մինչև որ ամէն խնդիրքը կատարվեցաւ : Բայց շատ օր անցաւ մինչև որ ազատութեւ շնորհքն եղաւ . զի ամէն արարմունքը Ստանիսլաւսին քննեցին . Մլէքսանդր կայսրն այսպէս որոշեց, թէ արդարութիւր աւնոր համար հրամայեր էր անոր արտօրանքն, որ խորտակէ ուժը ազնուական իշխանաւորին, չէ թէ կորսնցընէ . ասպա պէտք եղաւ շնորհք անել և ազատել :

Սմօլօֆ առաւօտ մի կանուխ եկաւ Յակոբ
 ուստիին դուռը զարկաւ ներս մտաւ . որ հան
 դէսի օրէն ետեւ դեռ չէր համարձակած հոն
 երթալու . կանչեց եղիսաբեթ ցցուց մագաղաթ
 հրովարտակը կայսերական կնքով կնքած : Ը
 հա այս է ասաց հրամանագիրը կայսեր , որ կը
 դրկէ հօրս 'ի Թոսօլքի , հօրդ ազատութիւնը
 համար : Ը զնիւ կոյսը խլեց ձեռքէն հրովար
 տակն ու քսեց աչքին լացաւ ողորմագին : Արե
 նեց Սմօլօֆ . Ը յաչափս բաւական չէ . զի մեր
 մեծահոգի ողորմած կայսրն ոչ միայն պիտի ա
 զատէ հայրդ , այլև պիտի տայ իրեն հարստու
 թիւր , պատիւը , և մեծութիւր :

Ը յս խօսքերն որ շատ մարդու հպարտու
 թի կը բերեն ամենեին եղիսաբեթի սիրտը չի
 մեծցուցին . այլ խոնարհելով առաջի սյ . շնոր
 հակալ եղաւ . յետոյ խնդրեց գիտնալ թէ երբ
 կերթայ թղթատարը : Պատասխանեց Սմօ
 լօֆ , թէ վաղ առաւօտ պէտք է ճամբայ ել
 լել . ես ալ հրաման առի կայսերէն որ հեան
 երթամ : Աղիսաբեթ ազաղակեց . հապա ես
 ինչ անեմ . չերթամ ճնողացս : Ը սաց պատա
 նին թէ պէտք է որ դուն ալ երթաս անտարա
 կոյս , զի քու բերնէդ 'ի զատ որոն բերանը ու
 նի իրաւունք աւետիս տալու ճնողացդ այս
 շնորհքին համար : Աս այս խորհրդով ծանու
 ցի կայսեր . գթացաւ վրագ , ու զիս պարտա
 ւորեց , որ ծանուցանեմ քեզ անոր հրամանն
 որ վաղը ճամբայ պիտի ելլես . ահա կը շնոր
 հէքեզ կառք մի , երկու ծառայօղ կին , և
 քսակ մի ոսկի . ոնզ զի անաշխատ երթաս հան
 դիստ :

Աղիսաբեթ հիանալով նայեցաւ երեսն ու ա

սայ . Մուաջինն օրէն ՚ի վեր է , որ քեզ տեսայ ինչ բարիք որ ան ինձի տվաւ , քու ձեռքովդ տվաւ . չիյտեմ ինչ խորհուրդ ունին անձային գաղանխքն . զի առանց քեզ ոչ ես կարնայի այս շնորհքն ունենալու , և ոչ ծնօղքս կարնային հայրենիքը տեսնելու :

Արեմն քեզի կը վայլէ , որ հօրս ծանուցանես աղատուէ շնորհքը , չէ ինձի . և այս բարեյաւ ջողուի սիտի ըլլայ միայն արժանաւոր վարձք քու բարերարութեդ : Այլ եղիսաբեթ , ասաց պատանին , այս բարեյաւջողութի թող ըլլայ քեզի վարձք , յուսամ թէ ինձի աւելի գերագոյն վարձք կըլլայ : Անչեց կոյսը . աւելի մեծ վարձք . ո՞վ տը իմ . քան զայս աւելի մեծ բան կարնայ ըլլալ աշխարհիս վրան : Սօլօֆ կուզէր այլ ևս խօսել . լուռ եղաւ սկսաւ վարնայելով մտածելու . յետոյ ասաց , թէ ես քեզի կասեմ զայն երբոր երթանք ան չորդ քով :

ԺԹ . ՂԻԿԱԹԺ :

Սօլօֆ պատանի հազարապետը նոյն օրն ամէն պատրաստութիւր տեսաւ թէ իրեն , և թէ եղիսաբեթին . իսկ առաւօտուն եկաւ հոն թագաւորական կառքը երկու ծառայող կնիկով , և ամէն պատրաստութիւր : Այլաւ եղիսաբեթ իբր թագաւորազուն դշտոյ , հագաւ նոր շինած ճամբու հագուստը , հանեց քսակէն հիւրընկալներուն շատ պարզ և տվաւ և մեծ շնորհակալութիւն բարեեց . ելաւ նստաւ կառքը ուրախութիւն սկսաւ երթալ երկու աղախինով . նոյնպէս Սօլօֆ ալ ընկերացաւ իրեն , մեկնեցան Սոսկովէն մտան մեծ ճամբան սիպերի

այի . բայց անանկ կարճ կերևնար իրենց քաղաքներուն միջոցը և անանկ հանդիստ , իբր թէ այն տեղերը չէին , որ անհնարին տառապանօք անցաւ եղիսաբեթ : Սմօլօֆ ամէն տեղքոյր կանւանէր եղիսաբեթ , և եղբայրական սք սիրով կը սիրէր անանկ որ քանի առաջ կերթային աւելի իրենց սէրն ու խնդուծիր կը շատնար :

Բնա սյսպիսի ցնծութիւն հասան Վազան քաղաքը . եղիսաբեթ յիշեց բարերար նիկողոս նաւալարը , հարցուց փնտրուեց , թէ ո՞ւր է , որ բարերարութեւր դէմ հատուցանէ : Պատասխանեցին թէ մեծ դժբաղդութիւն պատահեցաւ . զի վեց զաւակով հիւանդ պառկած է . ու հաց չունին ուտելու : Եղիսաբեթ խնդրեց , որ տունը տանին զինքը , զնաց դտաւ աղքատ ողորմելի . բայց նա չի ճանչցաւ եղիսաբեթն որ առաջ անշուք աղքատ տեսեր էր , հիմա կը տեսնէր սպայծառ և փառաւոր . ուստի եղիսաբեթ հանեց քսակէն անոր տված փոքրիկ դրամը ցցուց իրեն . ու յիշեցուց , թէ իրեն ինչ աղէկութիւն արեր էր ջրէն անցընելու ատենը : Բոլա հանեց հարիւր ուրբի դրաւ անկողինին վրա . Բն ասաց այս . զի ողորմութիւն պարտաւ տեղը չի ցանկի . ահա այն ողորմութիւն է , որ ինձի տվիր անուամբ ան . ահա այն է , որ անձ դարձուց քեզի : Վազանէն ելան երկար ճանապարհաւ՝ որչափ աւելի առաջ կերթային՝ այնչափ շատ կը շարժէր սիրտը եղիսաբեթին , որ շուտով հասնի ծնողացը . ուստի գիշեր ցորեկ կերթային անհնարին արագութեւն թռչունի նման . մինչև հասան Սարաբուլքաւ քաղաքը , ուր թաղված էր սրբակաց Սիսիօնարը :

Եղիսաբէթ չուզէց առաջ երթալու մինչև որ
 չերթայ անոր գերեզմանին այցելու թի . որ էր
 իրեն որդիական պարտքը : Ելաւ շիտակ գնաց
 գերեզմաննոցը մեծ ջերմեռանդու թի . նախ
 տեսաւ մեծ փայտէ խաչն , որուն քով այնչափ
 ողորմելի դառն արտասուք թափեր էր . սկը-
 սաւ քաղցր արտասուօք լալ , ու շնորհակալ ըլ-
 լալ ստեղծողին ողորմութիւր : Կնաց ընկաւ
 գերեզմանին վրա կաղօթէր : Կնանկ կերևնար
 իրեն թէ սք ծերը երկինքը կուրախանայ անոր
 երջանկութիւր վրա . և ողորմած սիրտը այլոց
 յաջողութիւն աւելի կը պայծառանայ երկնայ-
 ին փառքերուն մէջ , մանաւանդ իրեն երջան-
 կութիւր :

Ելաւ գերեզմաննոցէն մեծ ջերմեռանդու թի
 սկսան երթալ (Դ)օպօլքի . բայց բոլոր ճամ-
 բան միայն ծնողացը վրան կը խօսէր . թէ ի՞նչ
 պէս պիտի տեսնէ զիրենք և ի՞նչպէս պիտի
 դանէ : Երբեմն կը մտածէր Սօլօֆին երախ-
 տեացը վրան , որ պիտի պատմէր ծնողացն ա-
 նոր եղբայրական գութն ու սէրը : Իսկ Սօ-
 լօֆ կը ջանար որ ժամ մի առաջ տանի եղիսա-
 բէթ ծնողացն յանձնէ : Կնա այսպիսի բարի
 խորհրդով հասան (Դ)օպօլքի , և ներկայացան
 մեծ իշխանին հօրն Սօլօֆին , որ շատ ուրա-
 խանալով առաւ թագաւորին թուղթը . և
 սկսաւ շուտով գործքի դնել ինչ հրաման որ
 եղած էր Սօլօֆին ազատութիւր համար :

Եղիսաբէթ չուզէց երկար մնալու (Դ)օպօլք-
 քի . խնդրէց հրաման իշխանէն , որ շուտով
 հասնի ծնողացը . իշխանը հրաման արաւ որ-
 գւոյն , որ մեծ պատուով տանի ծնողացը յանձ-
 նէ : Կեծ ուրախութիւր ելան անկէ հասան

Սախմբայ . եղիսաբեթ ճանչնալով քալած տեղերը՝ չիյտէր թէ ինչպէս շնորհակալ ըլլայ նոյն : Սիսայն կը հողար որ չըլլայ թէ ծնողքը կսկիւ ծով հիւանդ ըլլան . զի գիտէր որ իրեն համար մեծ ցաւի մէջ են անոնք : Բայտեք Սայխմբայ մտան , եղիսաբեթ ուզեց որ հարցընէ ի մանայ ծնողացը որպիսութիւն . բայց Սմօլօֆ թող չի տւաւ . սկսաւ շարունակել ճամբան ու երթալ անտառէն :

Երբոր մտան մեծ անտառը՝ եղիսաբեթին սիրան ելաւ , արիւնը կայլայլէր . մանաւանդ երբոր հասաւ լճին քով . կը ճանչնար ամէն մէկ ծառը և ժայռերը . միտքը կուղար թէ ինչ հողեր քաշեր է հոն , և որչափ արտասուք թափեր է ծնողացն ազատութե համար . ու ինչ երջանկութիւն կը դառնայ ծնողացը քով : Բառնայան կիրքը , զօրացաւ սրտին այլայլուել չիյտէր թէ որ դին նայի . և ինչպէս շնորհակալ ըլլայ նոյն . նորէն կը դառնար չորս դին կը նայէր . հաւատալիքը չէր դար որ ծնողքը պիտի աւողջ տեսնէ :

Բաւ իրթալով տեսաւ ծնողացը խրճիթը , տեսաւ իւր հայրենիքը հեռուէն , սիրտը թալ կացաւ , այլ չէր կարնար զինքը բռնելու , ու բախտութիւն կուլար : Սմօլօֆ բռնեց զինքը քաղցր խօսքերով կը մխիթարէր սիրտ կուտար : Սախմբայն թէ հիւանդ են՝ կասէր ծնողքըս , վախնամ ցաւի մի հանդիպեցան իմ պատճառով . ուր են , մարդ մի չէրենար . վախնամ կորուսի երջանկութիւն : Նորոգասէր սիրտը այլ չի դիմացաւ . թողուց կառքը ելաւ վաղեց մինակ . կիրքը բռնանալով ծնկիքները կը դողայնէին չէր կարնար առաջ երթալու .

որչափ աւելի մօտեցաւ խրճիթին այնչափ
թուլացաւ սիրտը բեկբեկելով ձայնը :

Հուսկ յետոյ հասաւ եղիսաբեթ խրճիթին
դուռը . երբոր ծնողաց ձայնը լսեց ճանչցաւ .
նորէն սիրտը փակվեցաւ . խելքը գնաց չէր
կարնար ներս մանելու . դողալով կանչեց ծնո-
ղացը , բացաւ դուռը ներս ընկաւ . տեսաւ
հայրն որ աղաղակեց . մայրը հասաւ քովը ,
փաթտրվեցան իրարու լալով . եղիսաբեթ ըն-
կաւ ծնողաց գիրկը մնաց անխօս : Սմօլօֆ հա-
սաւ վրանին սիրտ տալով . Մհա՛ ձեր մէկ հատիկ
առաքինի զաւակն որ բերաւ ձեզի կայսերա-
կան սլարդէր . յաղթեց ամէն բանի ու ամէնն
ալ շահեցաւ :

Մյս խօսքերն ամենեւին անոնց ահանջը չի
մտաւ , և ոչ իսկ կարնային մտածել թէ ի՞նչ
չնորհք է . և ի՞նչ աղէկութի՛ն . զի հարբածի
նման իրարու երես կը նայէին անձայն ու մի-
այն ազնիւ զաւակին փաթտրված կրզմայլէին :
Մյնչափ միայն խելքերնին կը բերէր թէ
եկաւ եղիսաբեթ , ու իրենց գրկին մէջն է .
դտան ու այլ չի պիտի թող տան . բոլորովին
մոռցեր էին թէ ուրիշ բարի կարնայ ըլլալ
աշխարհիս մէջ քան զայն , որ ունէին :

Արկար ժամանակ մնացին այսպէս իբր խե-
լագար . երբեմն երբեմն բան մի կը խօսէին՝ որ
ոչ կապ ունէր , և ոչ հետեւանք : Աուզէին խօ-
սելու հարցընելու , չէին կարնար բան բանի
հետ կապելու . ապա սկսան լալ . նորէն սրտեր-
նին փակվեցաւ կորուսին մտքերնին . զի զե-
րազանց գուժն ու ուրախութի՛րը կապեց լե-
զունին ալ ստերնին ալ . մինչ զի և ոչ կը տես-
նէին Սմօլօֆ , որ զարմանալով կը նայէր ե-

րեանին . ու չէր գիտէր թէ այս ինչպիսի բան է , և ինչ զօրաւոր կիրք է : Ա երջապէս Ամօլօֆ վախցաւ թէ բանի մի չի դան տատտիկ ուրախութիւն , վազեց քովերնին ընկաւ ոտքերնին սկսաւ սիրտ տալ , որ արթըննան , ու շնորհակալ ըլլան ստեղծողին , որ այսչափ մեծամեծ շնորհքներով ողորմեցաւ իրենց , ու սիրական զաւակնին բերաւ հասուց իրենց գիրկը , պէտք է կասէր ուրախանալ , և միտթարվիլ ան , չէ թէ կապվիլ մնալ չափազանց կիրքով և չի ճանչնալ երջանկութիւն որ ան տվաւ ձեզի :

ԺԲ . Վիպած :

Արբոր քիչ մի իրենց կիրքը չափաւորեցաւ տեսան Ամօլօֆ պատանին բարեւեցին շնորհակալութիւն : Ան առենը համարձակեցաւ բարեւ սիրտ պատանին այսպէս խօսելու . Վիտնաք որ հիմա դուք ունիք մէկ զաւակէն աւելի . զի մինչև ցայժմ եղիտարեթ զիս իւր եղբայրը անւանեց : Ասկայն երբոր եկաւ ձեր գիրկը հասաւ ներեցէք ինձի որ ուրիշ անուն ալ արտաբերեմ : Աղիտարեթ մեծ երախտագիտութիւն բռնեց ծնողաց ձեռքն ասաց . Աւանց այս եղբորս բան մի կարող չէի անելու . կարելի է թէ հոս ալ չէի . զի սա տարաւ զիս կայսեր ոտքը . խօսեցաւ ինձի համար , և ձեր ազատութիւն աւուաւ . սա է որ բերաւ ձեր զաւակը ձեզի ամենայն քաղաքավարութիւն : Այլ մայր իմ ասան ինձի ինչպէս պիտի յայտնեմ իմ երախտագիտութիւն . ոյլ հայր իմ տրվեցուր ինձի ինչպէս պիտի ազատիմ պարտքէս : Տէօտօրա գգուելով սիրական գուսարը ասաց . Քու երախտագի-

տու թիղ պիտի ըլլայ սէրը անանկ , ինչպէս ես
 ունիմ հօրդ հետ : Սփինձէր աղաղակեց . Պար
 դէր ազնիւ սրտիդ շատ վեր է քան զամբա
 րերարու թիւս քան որ կարենաս ըլլալ աւելի ա
 ուատաձեռն : Պարկէշտ կոյսը կարմրելով
 չիյտէր ինչ սրատասխանէ . զի այնպիսի բան
 երեւակայութիւն չէր անցած , որ մնած էր քաջ
 առաքինութիւն անապատի մէջ . մինչև այն ժա
 մանակը պարզմտութիւն ամէն բան կը հասկը
 նար , ինչպէս որ ողջախոհ սորված էր : Սակայն
 կը վախնար անհնազանդ երեւնալու ծնողացն
 որ կը ջանային հաւանեցնել զաւակն որ Սմօ
 ւֆին հաւանութի տայ : Աստի եղիսաբեթ
 համեստ նշան մի տվաւ թէ իւր կամքն համա
 կերպած է նոյ բարի կամացը . նոյ կամքն ըլլայ :
 Այս բանն որ լսեց ազնուական սրտանին
 շնորհակալ եղաւ նոյ , և անոնց երախտագի
 տութեն որ խնդիրքը կատարեցին , ու հաւա
 նեցան իրենց փեսայ անելու երախտաւոր Սմօ
 ւֆ . ուստի անանկ կարծէր , թէ այն կետին
 քան զինքն աւելի երջանիկ մարդ չի կայ աշ
 խարհիս վրան . ուր չորսն ալ այս մտքով կուրա
 խանային . ամէնն ալ երջանկութիւն կը փայլե
 ին : Օ արմանալի տեսարան եղաւ հոն . վսե
 մութի հօրն որ պարտական կը խոստովանէր
 աղատութեւն համար . գորովական սէր . մօրը ,
 համեստ առաքինութի դասերն , և սքանչելի
 սէրը Սմօւֆին :

Այն օրը և բոլոր գիշերը սիրալրական խօս
 քերով անցուցին . երբեմն սրտմեկ կուտային
 եղիսաբեթի գլխուն եկածները . երբեմն կու
 լային . և երբեմն ծնկան վրա գալով շնորհա
 կալ կըլլային նոյ բարերարութեցը : Հետեւեալ

օրն առ առօրեանց ելան սլաութաստովեցան թափափոյրի երթալու մեծ իշխանին . բայց ամէն կողմ նայելով կը բարեւէին այն տխրալի անապատին տեղերը . ուր տասուերկու տարի մնացեր էին ողորմելի աքսորանաց մէջ : Սակայն միշտ եղիտաբեթն իրենց աչքի առջևէն չէին հեռացնէր՝ դորովական սիրով կը գգուէին . մինչև հասան Սաիմբա . ծնողքը կը ցցընէին զաւակին ուր տեղեր որ արտասուք թափեր էին, և որչափ սղբացեր էին իրեն համար . մանաւանդ մօրը թափած արտասուքն եկեղեցնայ մէջ :

Ըստնց տրտմութիւր աւելի սաստիկ եղած էր մազերն առնելէն ետև , որ զրկեր էր ճամբայէն . միշտ կուլային ու երեսնին քսելով կազազակէին թէ երբ պիտի տեսնենք : Ընտանիք ամէն կսկիծները նորոգեցան այն տրտմալի տեղերէն զատվելու ժամանակնին : Ըստպիտի տրտմախառն ուրախութիւն հասան թափափոյրի մեծ իշխանը շատ մեծ սլաութով զիրենք մեծարեց . մանաւանդ մեծ համարում ցցընելով կը պատուէր եղիտաբեթն որ ծնողացը սիրուն համար այնչափ չարչարանք քաշեց ճամբաներն ու զանոնք ազատեց :

Իսկ մեծն Սիմեոնէր կամ Ստանիսլաւս իւր քաղցր ամուսնոյն և զաւակին հետ միատեղ չնորհակալ եղան իշխանին բարեսիրտութիւնը , և զաւակին՝ Սմոլոֆ սլաւոսնոյն , որ այնչափ բարի սրտով հողացեր էր եղիտաբեթ , ու սլաւաճառ եղեր էր իրենց ազատութիւնը : Ըստ բարեկամական խօսակցութիւնները դառնալով զարմանալի բերկրութիւն վերջը կայացուցին , որ մնան ոչ միայն անքակ բարեկամ , այլև ինա-

մուծք աղգահան ըլլան, ու անմահ սիրով կապ-
վին իրարու հետ. ուստի եղիսաբեթին ու
Սմոլօֆին նշանին հանդէսը կատարեցին շատ
մեծ ցնծութիւն: (Ը) Եւ այն եղիսաբեթին աստի-
ճանը, և ցեղին պատիւը շատ գերազանց էր,
քան Սմոլօֆին. սակայն այս բարեսիրտ կտրի-
ճին առաքինի գործքը զինքն արժանի արաւ-
այս երջանկութեանն, և այս մեծ պատւին.
ինչպէս որ եղիսաբեթ ալ կը մտածէր որ քան
դայն արժանաւոր մարդ չի կար աշխարհիս
վրա իրեն համար:

Իհա այսպիսի մեծապանծ ցնծութիւն բարով
մնայ արին ոչ միայն մեծ իշխանին, որ իրենց
ամենայն բանը հոգաց ինչպսեռական հրա-
մանին, այլև այն տրտմալի անսպառնելուն
Սիպերիայի. ուսկից ելան հեռացան աքսորա-
նաց խղճալի տեղերէն փայլեցան պայծառա-
ցան մտնելով եւրոպական բարեշէն քաղաքնե-
րուն մէջ, և մօտենալով իրենց քաղցր հայրե-
նեացն, նման արեգական ճառագայթներուն,
որ երբ ամպերէն դուրս կելլեն աւելի պայծառ-
կը փայլին: (Թ) արմանալի էր իրենց ջերմեռան-
դութիւնը. ամէն խօսքէն ետև թւերնին վեր
վերցընելով շնորհակալ կըլլային նոյ. և ուր
տեղ որ եկեղեցի և խաչ կը տեսնէին ճամբուն
մէջ, վար կիջնէին երկրպագութի կանէին.
մանաւանդ եղիսաբեթ, որ հրեշտակի նման
հոգևոր խօսքերով կը ղուարճանար իւր սիրա-
կան ծնողաց, և բարեսէր Սմոլօֆին հետ մինչև
հասան Ռեթրայուրի: Աւր երբոր ներկայացան
կայսեր, բարեսիրտ կայսր նայելով վրանին,
որ 12 տարի այնչափ տառապանք քաշեր էին
դառն աքսորանաց մէջ, շատ մեծ դուժ ցցուց

իրենց ու ամենայն պատուով պատուեց, և ամէն իրենց մեծութիւնը տվաւ, որ երջանկութիւն ապրին աշխարհիս վրա :

Բարեպաշտ Ստանիսլաւս մեծաւ շնորհակալութիւն խոնարհեցաւ Մղէքսանդր կայսեր աղօթք արաւ . նոյնպէս Ֆէօօօրա և Աղիսարեթ . ապա ելան իրենց համար պատրաստված պալատը զնացին նստան . ուր ամէն մեծամեծք կերթային զիրենք պատուելու : Բաւական հանգստանալէն ետև եղիսարեթին հարունեց հանդէսը կատարեցին : Արոնք ահա ոնկ թուի՝ մինչև ցայժմ այսպիսի երջանկութիւն իրենց մնացած օրն կանցընեն օրինակ բարի բլլալով աշխարհի առաքինի քաղաքավարութիւն, եղբայրսիրութիւն, երախտագիտութիւն և անպաշտութիւն :

Տես ծնունդ մտաց քաջ հայրասիրին ,
տես գործ հիասքանչ սրտի դիւցազնին .
չէ այս գիւտ հանձար ստեղծարանին ,
այլ նոյն խի բնութե գործ խանդաղատին :
Ա՛չ գիտաց երբէք դիւտ բանաստեղծին ,
յիւր արուեստ յեղուլ զայս գործ բնածին .
այլ այն եռանդուն սէր բնականին ,
խօսի նուազէ գործ մեծագործին :
Սէր որդիական խանդաղանք սրտին ,
գիտաց յայս ձգել զվեհ դիւցազնութիւն .
զի առաքինեաց չիք անհնարին ,
թէև անհնար կարծեսցի վատին :
Եւ յայնպէս կենդանի է բան ճշմարտին ,
այսպէս սուր աղգու ձայն գործնականին .
քաջաձայն խօսի այս վէպ չքնաղին ,
ձգէ սիրտ ոգի առ սէր սիրունին :

Դ՛ն ապայծառ կուսան փառք Թաղաղարմին,
 յաղթող ախոյեան զամէն դժուարին .
 զիարդ անվէհեր արկեր կեանս անդին,
 'ի զոհ ճնողաց, որոջ դեռածին :

Լ՛յդ անդամանդեայ սիրտ քո կաթողին,
 զիարդ ոչ բեկաւ 'ի ծանրագունին .
 այն քնքուշ երակք այն ջիղք ջերմ ողին,
 որպէս ոչ լուծան յերկար վտանդին :

Ս՛տեր յասպարէզ անբաւ արկածին,
 մատնեցեր վշտաց սիրտ և Թարմ մարմին .
 Թողէր քաղցր հոգիդ 'ի ծոց ճնողին,
 առեր հեռացար զհոգի սիրտ նոցին :

Լ՛ռաքինու թին եցոյց քեզ դիւրին,
 յոր մնեալ գտար 'ի ծայր հիւսիսին .
 ծանրութի վշտաց ծանրոց բոլորին,
 տանելի եղէն գթած քո սրտին :

Ս՛ առեալ սլացար սիրով ճնողին,
 եղար 'ի կշիւ անկշիւ վշտին .
 'ի ծագաց երկրի մինչ 'ի ծագ վերջին,
 կոխեցեր անցեր աիօք դալարին :

Ս՛չ որ օգնական քոյդ ազնիւ սրտին,
 ոչ որ ուղեկից յանկոխ ամային .
 դու ընկեր օգնիչ ցաւած քո անձին,
 նաև դու թ ճնողաց օրհնութի վերին :

Օ՛ ուարթուն ոգի քոյդ տիրականին,
 բնաւ ոչ շիջաւ յանցից ցաւազին .
 նազելի գնացք յաւերժահարսիդ,
 զամէն վշտաբեր կոտորէր յոտին :

Լ՛մբիծ աղաւնի թևօք թեթևին,
 յառաքինութեց բարձրացար լերին .
 գտեր զհաշտութե ազնիւ ձիթինին,
 բերեր զայն ճնողացդ 'ի փրկանս անձին :

- 1) ու միակ տիպար չքնադադունին ,
 մեծապանծ քարոզ յազգս յաւիտենին .
 Թող 'ի քէն ուսցին ազգք կանանցածին ,
 յառաքինութեց ճոխանալ պատուին :
- 2) է կրթականօք բերցին առ բարին ,
 անշարժ անսաղասլ ձգեալ 'ի կետին .
 ուամամբ և սիրով կրկնակի թևօք ,
 անդ 'ի ծայր լերին փառօք վերբերին :
- 3) այնժամ աջ հզօր ամենակալին ,
 լինի ուղեցոյց ընթացից նոցին .
 վերբերեալ 'ի ծագ հոգեշարժ տենչին ,
 յանձայր բերկրանաց հրձուիլ 'ի բարին :

Վ. Ե. Ն. Ը. Ե. Ե.

Յ ԸՆԿ

Մ Ա Ս Ն Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն .

- Ը . Գ ասս .
- Ա շարժումների գրոց , և չեփելու : 5
- Բ . Գ ասս .
- Ա շարժումների կուսք կապելու : 15
- Գ . Գ ասս .
- Ա շարժումների բարոյական գործոց : 25
- Գ . Գ ասս .
- Ա շարժումների հայոց պատմություններ : 35
- Ե . Գ ասս .
- Ա շարժումների անձամբ պատմություններ : 54
- Չ . Գ ասս .
- Ա շարժումների եկեղեցական պատմություններ : 78
- Լ . Գ ասս .
- Ա շարժումների ուսումնական գիտելիքաց : 102

Մ Ա Ս Ն Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ .

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՔԻՆԵՒ ՕՐԻՆԱԿԱՅ :

ա .	Ամասարում-նիւն .	126
բ .	Առնասարասիբում-նիւն .	127
գ .	Ննարասգիբում-նիւն .	129
դ .	Խորասարաբանում-նիւն .	131
ե .	Առնասարում-նիւն .	133
զ .	Նորգիսիբում-նիւն .	135
է .	Սասնասիբում-նիւն .	136
ը .	Առնասարում-նիւն .	138
ր .	Արդասարում-նիւն .	139
ճ .	Ննասարանում-նիւն .	141
ժա .	Առնիշասարում-նիւն .	143
ժբ .	Առնասիբում-նիւն .	146
ժգ .	Որդիսիբում-նիւն .	149
ժդ .	Օնորանիւն իբր .	152
ժե .	Նարասիբում-նիւն Առնասիբում .	160

*Tip. ed Edit. li Monaci Armeni Mechitaristi di
S. Lazzaro in Venezia.*

1847

of the

Flag

Supr

ms

D

